

Συντονιστής Έργου

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΥΓΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού - Διεύθυνση
Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας,
Συντονιστής φορέας, Ελλάδα

Εταίροι Έργου

UNIVERSITY
of NICOSIA

Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Κύπρος

Kazimieras Simonavičius
UNIVERSITY

Kazimieras Simonavičius University,
Λιθουανία

DEFENCE FOR CHILDREN
INTERNATIONAL
ITALIA

Defence for Children International-
Italia, Ιταλία

Το παρόν έγγραφο συγχρηματοδοτήθηκε από το Πρόγραμμα
της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια» (2014-2020).

Το περιεχόμενο του εν λόγω Οδηγού αντιπροσωπεύει αποκλειστικά
και μόνο τις απόψεις των συγγραφέων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν φέρει
καμία ευθύνη για την ενδεχόμενη χρήση των πληροφοριών
που εμπεριέχονται στο παρόν υλικό.

Με τη συγχρηματοδότηση του Προγράμματος
της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Δικαιώματα,
Ισότητα και Ιθαγένεια» (2014-2020)

ISBN: 978-9963-711-85-7

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ για τις ΠΡΟΤΥΠΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ & ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ για ΚΗΔΕΜΟΝΕΣ

Συμμαχία για τα Παιδιά σε Κίνηση
Πρότυπες Διαδικασίες και Κατευθύνσεις για Επιτρόπους

AS P4G

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ για τις ΠΡΟΤΥΠΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ & ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ για ΚΗΔΕΜΟΝΕΣ

Με τη συγχρηματοδότηση
του Προγράμματος της
Ευρωπαϊκής Ένωσης
«Δικαιώματα, Ισότητα και
Ιθαγένεια» (2014-2020)

Kazimieras Simonavičius
UNIVERSITY

Συμμαχία για τα Παιδιά σε Κίνηση:
Πρότυπες Διαδικασίες και Κατευθύνσεις για Επιτρόπους

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ

για τις ΠΡΟΤΥΠΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ και ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ για ΚΗΔΕΜΟΝΕΣ

Με τη συγχρηματοδότηση
του Προγράμματος της Ευρωπαϊκής
Ένωσης «Δικαιώματα, Ισότητα και
Ιθαγένεια» (2014-2020)

ASOP4G

Ταυτότητα Έργου ASOP4G

Συμφωνία επιχορήγησης No.:	764244
Ακρωνύμιο:	ASOP4G
Πρωτότυπος τίτλος:	Alliance for Children on the Move: Standard Operating Procedures for Guardians
Ημερομηνία έναρξης:	08/01/2018
Διάρκεια:	24 μήνες

**Συμμαχία για τα Παιδιά σε Κίνηση:
Πρότυπες Διαδικασίες και Κατευθύνσεις για Επιτρόπους**

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ

για τις ΠΡΟΤΥΠΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ και ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ για ΚΗΔΕΜΟΝΕΣ

Μέσα στα πλαίσια του Έργου “Συμμαχία για τα Παιδιά σε Κίνηση: Πρότυπες Διαδικασίες και Κατευθύνσεις για Επιτρόπους” έχει αναπτυχθεί ένα ολοκληρωμένο σύνολο εργαλείων για τους επιτρόπους των ασυνόδευτων παιδιών που αποτελούνται από τις ακόλουθες δημοσιεύσεις:

- Εγχειρίδιο για τις Πρότυπες Διαδικασίες και Κατευθύνσεις για Επιτρόπους
- Ευρετήριο Διεθνούς, Κοινοτικής και Εθνικής Νομοθεσίας σχετικά με τα Ασυνόδευτα Παιδιά
- Πρωτόκολλο Διακρατικής Συνεργασίας για Κηδεμόνες
- Πρακτικός Οδηγός για τους Εκπαιδευτές των Επιτρόπων Ασυνόδευτων Παιδιών
- Διαδικασία Πιστοποίησης Κηδεμόνων
- Φυλλάδιο για τους Επαγγελματίες που Εργάζονται με Ασυνόδευτα Παιδιά σχετικά με το Ρόλο του κηδεμόνα
- Φυλλάδιο για Ασυνόδευτα Παιδιά σχετικά με το Ρόλο του Κηδεμόνα

Ιστοσελίδα Έργου: <https://asop4g.eu/>

Νοέμβριος 2019

Το Έργο "Alliance for Children on the Move: Standard Operating Procedures for Guardians" – ASOP4G (REC-CHILD-AG-2016-02/764244-ASOP4G) has been co-funded by the European Union's Rights, Equality and Citizenship Programme (2014-2020).

Το παρόν Εγχειρίδιο έχει αναπτυχθεί από κοινού από την ομάδα Έργου ASOP4G, αποτελούμενη από μέλη του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού- Τμήμα Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας (GR), Πανεπιστήμιο Λευκωσίας (CY), Kazimieras Simonavičius University – Νομική Σχολή (LT) και Defence for Children International – Ιταλία (IT).

Συγγραφείς: Αγγελική Γυφτοπούλου, Αναστασία Μάντσεπ, Ελεάννα Ρίτσου και Γιώργος Νικολαΐδης

Ευχαριστίες: Ιδιαίτερες ευχαριστίες για τη συνεισφορά τους στις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας του Υπουργείου Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, στους επαγγελματίες που ασκούν κηδεμονία εκ μέρους των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας στην Κύπρο και στα ασυνόδευτα παιδιά που συμμετείχαν στην ερευνητική διαδικασία του Έργου.

Επίσης ευχαριστίες και στην Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες στην Κύπρο για τη συνεισφορά τους.

Συντονιστής Έργου

Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Ελλάδα

Εταίροι Έργου

Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Κύπρος

Kazimieras Simonavičius University,
Λιθουανία

Defence for Children International-
Italia, Ιταλία

Εξωτερικός αξιολογητής Έργου

Dr. Kevin Browne

ISBN: 978-9963-711-85-7

Το παρόν έγγραφο συγχρηματοδοτήθηκε από το Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια» (2014-2020). Το περιεχόμενο του εν λόγω Οδηγού αντιπροσωπεύει αποκλειστικά και μόνο τις απόψεις των συγγραφέων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν φέρει καμία ευθύνη για την ενδεχόμενη χρήση των πληροφοριών που εμπεριέχονται στο παρόν υλικό.

© Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Πανεπιστήμιο Kazimieras Simonavičius και Defence for Children International-Ιταλία. Όλα τα δικαιώματα προστατεύονται. Η αναπαραγωγή ή η παρουσίαση αυτής της δημοσίευσης επιτρέπεται, εφόσον τηρούνται τα πνευματικά δικαιώματα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	006
Το Έργο «Συμμαχία για τα παιδιά σε κίνηση: Πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις» - ASOP4G	008
Τα εργαλεία του ASOP4G.....	009
Σκοπός και δομή του Εγχειριδίου για τις Πρότυπες Διαδικασίες και Κατευθύνσεις για Κηδεμόνες.....	010
Ορισμοί.....	012
Ανήλικος.....	012
Υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής.....	013
Ασυνόδευτοι ανήλικοι και ανήλικοι χωρισμένοι από την οικογένειά τους.....	014
Κηδεμόνας.....	015
Αρμόδια για την κηδεμονία αρχή.....	016

ΜΕΡΟΣ I: Ο ρόλος του/της Κηδεμόνα.....	019
Το σύστημα κηδεμονίας.....	021
Διορισμός κηδεμόνα.....	023
Επαγγελματίες, εθελοντές ή συγγενείς;	023
Χρόνος διορισμού του κηδεμόνα	024
Προσόντα	024
Σύγκρουση συμφερόντων	025
Καθήκοντα του κηδεμόνα	026
Δέκα βασικά πρότυπα για κηδεμόνες	029

ΜΕΡΟΣ II: Πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις για κηδεμόνες	033
Εντός 48 ωρών.....	035
Εντός της πρώτης εβδομάδας.....	040
Εντός της δεύτερης και πέμπτης εβδομάδας.....	048
Σε τακτική βάση/όταν απαιτείται/όταν χρειάζεται.....	057
Σωματική και ψυχική υγεία.....	057
Εκπαίδευση/δραστηριότητες.....	059
Νομική εκπροσώπηση και υποστήριξη.....	062
Η διαδικασία.....	063
Διαδικαστικές εγγυήσεις	064
Η μέθοδος	064
Διαχείριση υπόθεσης	071
Προστασία του παιδιού.....	074

Διαφοροποίηση διαδικασιών βάσει του πλαισίου φροντίδας και διαμονής	074
Ανάδοχη φροντίδα - βραχυπρόθεσμη	075
Ανάδοχη φροντίδα - μακροπρόθεσμη	077
Αστεγία.....	081
ΜΕΡΟΣ III: Βασικές γνώσεις	083
1. Εργασία με παιδιά.....	085
1.1. Τα στάδια της ανάπτυξης των παιδιών από τη γέννηση έως την ενηλικίωσή τους	085
1.2. Βασικές αρχές που διαπνέουν το έργο των ατόμων που εργάζονται με παιδιά	097
1.3. Η δημιουργία μίας σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ κηδεμόνα και παιδιού	103
1.4. Διαδικασία λήψης αποφάσεων.....	114
2. Προτυποποιώντας τις αρχικές συναντήσεις	118
3. Ζητήματα σωματικής και ψυχικής υγείας	123
4. Ζητήματα παιδικής προστασίας	140
5. Ανίχνευση Ευαλωτότητας.....	158
6. Η αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού	176
 Παραρτήματα	 189

Εισαγωγή

Παρά το γεγονός ότι όλα τα παιδιά που βρίσκονται σε κίνηση αντι-μετωπίζουν προκλήσεις οι οποίες συνδέονται με τους λόγους δι-αφυγής από τη χώρα καταγωγής τους, με το ταξίδι τους μέχρι να φθάσουν σε μια πιο ασφαλή χώρα και με τις συνθήκες υποδοχής της χώρας στην οποία εισέρχονται, τα ασυνόδευτα παιδιά αποτε-λούν μια ιδιαιτέρως ευάλωτη ομάδα, δεδομένου ότι χωρίζονται από τους άμεσους φροντιστές τους και βρίσκονται μόνα σε μια ξένη χώρα. Τα χαρακτηριστικά των παιδιών που φθάνουν στα διάφορα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενδέχεται να διαφέρουν από χώρα υποδοχής σε χώρα υποδοχής όσον αφορά στην εθνικότητα, το φύλο, την ηλικία και τις προηγούμενες εμπειρίες τους. Είναι ση-μαντικό ότι ο αριθμός των ασυνόδευτων παιδιών που εισέρχονται στην ΕΕ και ζητούν προστασία αυξάνεται ραγδαία λόγω των συ-γκρούσεων, των κακών συνθηκών διαβίωσης και της έλλειψης προ-στασίας στις χώρες από τις οποίες προέρχονται.

Επιπλέον, πολλές χώρες υποδοχής της ΕΕ φαίνεται να μη διαθέτουν ένα ολοκληρωμένο σύστημα προστασίας των παιδιών και κοινών προτύπων λειτουργίας για την προστασία των δικαιωμάτων τους. Παρόλο που η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώμα-τα του Παιδιού αποτελεί θεμέλιο λίθο για τα ευρωπαϊκά και εθνι-κά πλαίσια πολιτικής, ασυνέπειες έχουν διαπιστωθεί σχετικά με την κοινωνική προστασία και τη φροντίδα των ασυνόδευτων παιδιών. Ειδικότερα σε σχέση με το σύστημα κηδεμονίας το οποίο εφαρμό-ζει κάθε χώρα για τα ασυνόδευτα παιδιά, έχει παρατηρηθεί ότι δεν υπάρχει κοινή πρακτική εντός της ΕΕ και για αυτό αποτελεί επιτακτι-

κή ανάγκη να δημιουργηθεί ένα ενιαίο σύστημα με κοινά πρότυπα λειτουργίας και εγγυήσεις προκειμένου να διασφαλιστεί το συμφέρον όλων των παιδιών σε όλες τις χώρες.

ΤΟ ΕΡΓΟ «ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΕ ΚΙΝΗΣΗ: ΠΡΟΤΥΠΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ» - ASOP4G

Στο πλαίσιο αυτό, το έργο με τίτλο «Συμμαχία για τα παιδιά σε κίνηση: Πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις για επιτρόπους» (πρωτότυπος τίτλος: Alliance for children on the move: Standard Operating Procedures for Guardians) - ASOP4G [REC-CHILD-AG-2016/764244-ASOP4G], το οποίο υλοποιήθηκε κατά τη διετία 2018-2020 σε Ελλάδα, Ιταλία, Κύπρο και Λιθουανία προσπάθησε να αντιμετωπίσει αυτό το ζήτημα αξιοποιώντας τα υπάρχοντα διεθνή πρότυπα και εργαλεία καθώς και τις απόψεις όλων των εμπλεκόμενων φορέων (κηδεμόνες, παιδιά, αρμόδιοι φορείς) και αναπτύσσοντας πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις για κηδεμόνες, οι οποίες θα μπορούσαν να υιοθετηθούν και από άλλες χώρες της ΕΕ. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός, ότι οι «κηδεμόνες είναι ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία ενός συστήματος προστασίας των παιδιών που στερούνται το οικογενειακό τους περιβάλλον ή τη δυνατότητα εκπροσώπησης των συμφερόντων τους από τους γονείς τους, όπως μπορεί να συμβαίνει σε καταστάσεις γονικής κακοποίησης ή παραμέλησης» (FRA 2015, σελ. 3).

Το πρόγραμμα ASOP4G στοχεύει: α) στην εφαρμογή κοινών προτύπων λειτουργίας για την κηδεμονία ασυνόδευτων παιδιών, β) στη βελτίωση της κατάρτισης των κηδεμόνων προκειμένου να αναπτύξουν τις ικανότητες και τις δεξιότητές τους και, επομένως, να διασφαλίσουν καλύτερα τα δικαιώματα των ασυνόδευτων παιδιών, γ) στην προώθηση της διατομεακής και διεπιστημονικής συνεργασίας και της κατανόησης μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων και κατ'επέκταση στη συμβολή για την καθιέρωση ενός ολοκληρωμένου συστήματος παιδικής προστασίας, και δ) στην ενίσχυση της προστασίας των παιδιών στη διασυνοριακή μετακίνηση των παιδιών.

Λαμβάνοντας υπόψη το γενικό στόχο του εν λόγω προγράμματος,

δηλαδή να συμβάλλει στη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ασυνόδευτων παιδιών και της ευημερίας τους στην ΕΕ, μέσω της προώθησης της εφαρμογής κοινών προτύπων λειτουργίας στην κηδεμονία στις χώρες της ΕΕ, έχουν εφαρμοστεί οι ακόλουθες ενέργειες:

- ➔ Αναπτύχθηκαν συγκεκριμένες οδηγίες για τους κηδεμόνες (Πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις)
- ➔ Ενισχύθηκαν οι ικανότητες των κηδεμόνων με απώτερο σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού και των συμφερόντων του
- ➔ Ενδυναμώθηκε ο ρόλος του κηδεμόνα
- ➔ Προωθήθηκε η συνεργασία και η κατανόηση μεταξύ φορέων με στόχο την καθιέρωση ενός ολοκληρωμένου συστήματος παιδικής προστασίας.
- ➔ Έχει ενισχυθεί η προστασία των παιδιών σε διασυνοριακές και διακρατικές υποθέσεις καθορίζοντας κατευθυντήριες γραμμές για τη δράση σε περιπτώσεις διασυνοριακής μετακίνησης των παιδιών.

ΤΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ASOP4G

Στο πλαίσιο του έργου ASOP4G αναπτύχθηκε ένα σύνολο εργαλείων που βοηθούν τον/την κηδεμόνα να φέρει εις πέρας αποτελεσματικότερα τα καθήκοντά του/της:

- ➔ Εγχειρίδιο για τις πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις για τους κηδεμόνες
- ➔ Ευρετήριο νομοθεσίας για τα παιδιά και τη μετανάστευση
- ➔ Πρωτόκολλο διακρατικής συνεργασίας κηδεμόνων σε περιπτώσεις διασυνοριακής μετακίνησης ενός παιδιού
- ➔ Φυλλάδια για επαγγελματίες σχετικά με το ρόλο του κηδεμόνα
- ➔ Ενημερωτικά φυλλάδια για τα παιδιά σχετικά με το ρόλο του κηδεμόνα
- ➔ Εγχειρίδιο εκπαιδευτών για την επιμόρφωση των κηδεμόνων

ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΥ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΡΟΤΥΠΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΓΙΑ ΚΗΔΕΜΟΝΕΣ

Το παρόν εγχειρίδιο, το οποίο αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος ASOP4G, στοχεύει να υποστηρίξει τους κηδεμόνες ασυνόδευτων παιδιών, τους φορείς του συστήματος παιδικής προστασίας καθώς και άλλους επαγγελματίες που παρέχουν υπηρεσίες που περιλαμβάνονται στην έννοια της κηδεμονίας των παιδιών. Ειδικότερα, περιλαμβάνει πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις για κηδεμόνες και παρέχει σημαντικές πληροφορίες σχετικά με το ρόλο του κηδεμόνα και συγκεκριμένες πρακτικές κατευθύνσεις και γνώσεις που θα τους βοηθήσουν στην καθημερινή πρακτική τους.

Το εγχειρίδιο αυτό αποσκοπεί στη βελτίωση της προστασίας των παιδιών και των δικαιωμάτων τους μέσω της ενίσχυσης των ικανοτήτων των κηδεμόνων. Επιδιώκει να αναδείξει και αποσαφηνίσει το ρόλο των κηδεμόνων ως βασικό στοιχείο ενός ολοκληρωμένου συστήματος παιδικής προστασίας, περιγράφοντας τις αρμοδιότητές τους και παρέχοντας ένα θεωρητικό υπόβαθρο για να βοηθήσει τους/τις κηδεμόνες κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκεται η καθιέρωση μιας κοινής πρακτικής στα εθνικά, περιφερειακά ή τοπικά συστήματα κηδεμονίας στην Κύπρο, την Κύπρο, την Ιταλία και τη Λιθουανία, τα οποία μπορούν εύκολα να προσαρμοστούν και σε άλλες χώρες της ΕΕ.

Το Εγχειρίδιο για τις Πρότυπες Διαδικασίες και Κατευθύνσεις για κηδεμόνες αφορά τον διορισμό των κηδεμόνων για ασυνόδευτα παιδιά. Ωστόσο, μπορούν να επωφεληθούν από το περιεχόμενο του εγχειριδίου και άλλοι επαγγελματίες οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για τη φροντίδα των ασυνόδευτων παιδιών και παρέχουν υπηρεσίες που εντάσσονται στο πλαίσιο της κηδεμονίας.

Το Εγχειρίδιο αποτελείται από τρία μέρη:

- ➔ **Το πρώτο μέρος** παρέχει βασικές πληροφορίες γενικά για το ρόλο του κηδεμόνα και αναφορικά με το σύστημα των φορέων, των υπηρεσιών και των επαγγελματιών που περιβάλλουν ένα παιδί. Η κηδεμονία εξετάζεται ως μέρος του εθνικού συστήματος

παιδικής προστασίας, το οποίο ενεργοποιείται για να καλύψει τις ανάγκες παιδιών που εντάσσονται σε ποικίλες κατηγορίες.

- **Το δεύτερο μέρος** περιγράφει τα καθήκοντα των κηδεμόνων μέσω της προτυποποίησης των διαδικασιών σε σχέση με το χρόνο, την ανάγκη/το δικαίωμα και τις συνθήκες διαβίωσης (Πρότυπες Διαδικασίες και Κατευθύνσεις). Έχουν ενσωματωθεί προσχέδια εργαλείων ώστε να βοηθήσουν τον/την κηδεμόνα σε κάθε υπόθεση και στη διαχείρισή της (Λίστα ελέγχου Πρότυπων Διαδικασιών και Κατευθύνσεων, Φόρμα Αξιολόγησης Βέλτιστου Συμφέροντος, Εργαλείο Ανίχνευσης Ευαλωτότητας, και ημερολόγιο - χρονοδιάγραμμα για τις συναντήσεις μεταξύ κηδεμόνα και παιδιού και άλλων επαγγελματιών που εμπλέκονται στη φροντίδα του).
- **Το τρίτο μέρος** παρέχει ένα βασικό θεωρητικό υπόβαθρο γνώσεων για τους επαγγελματίες που εργάζονται με παιδιά. Περιλαμβάνει κατευθυντήριες οδηγίες για την οικοδόμηση σχέσης εμπιστοσύνης με ασυνόδευτα παιδιά και, στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνονται προτάσεις για τη διαχείριση των πρώτων συναντήσεων με παιδιά και την αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντός τους. Επιπλέον, παρουσιάζονται πληροφορίες σχετικά με την τυπική ανάπτυξη ενός παιδιού και κάποιες ανησυχητικές ενδείξεις σχετικά με τη σωματική και ψυχική υγεία του. Περιγράφονται, επίσης, δείκτες κακοποίησης, παραμέλησης, εμπορίας και ευαλωτότητας παιδιών με στόχο την ευαισθητοποίηση των κηδεμόνων σε θέματα παιδικής προστασίας και την άμεση ανταπόκρισή τους σε περίπτωση που χρειάζεται να γίνει παραπομπή ενός παιδιού σε αρμόδιο φορέα ή επαγγελματία.

Το παρόν εγχειρίδιο βασίζεται ως επί το πλείστον στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ), της οποίας οι διατάξεις ισχύουν για όλα ανεξαίρετως τα παιδιά δίχως διακρίσεις, καθώς και στα συμπληρωματικά Γενικά Σχόλια που τη συμπληρώνουν και έχει εκδώσει η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, καθώς και στο Εγχειρίδιο για την κηδεμονία για παιδιά που στερούνται γονικής φροντίδας, από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA). Όπως πρότεινε ο FRA,

τα κράτη πρέπει να παρέχουν συγκεκριμένες οδηγίες για τους κηδεμόνες και το παρόν εγχειρίδιο αποτελεί μια προσπάθεια για την εκπλήρωση αυτού του σκοπού. Τα εργαλεία που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος ASOP4G βασίζονται σε ήδη υπάρχοντα εργαλεία τα οποία έχουν αναπτυχθεί κυρίως από την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες.

Το Εγχειρίδιο για τις Πρότυπες Διαδικασίες και Κατευθύνσεις για κηδεμόνες αποτελεί το κύριο εργαλείο για την υποστήριξη του ρόλου τους και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ασυνόδευτων παιδιών και συνεπώς συμβάλλει στην ενίσχυση του συστήματος κηδεμονίας και του συστήματος παιδικής προστασίας συνολικά.

ΟΡΙΣΜΟΙ

Ανήλικος

Σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού¹, ο όρος παιδί αναφέρεται σε «κάθε πρόσωπο κάτω των 18 ετών». Ανήλικος σύμφωνα και με το εθνικό δίκαιο είναι κάθε άτομο κάτω των δεκαοκτώ ετών (Περί Παίδων Νόμος 1956). Έτσι, προκειμένου ένα άτομο να επωφεληθεί εξειδικευμένων μέτρων προστασίας και φροντίδας, αρκεί να είναι κάτω των 18 ετών, ανεξαρτήτως των αντίστοιχων ορίων ηλικίας για την ανηλικότητα, νόμιμων ή εθιμικών, στη χώρα καταγωγής του ανηλίκου.

Παρά τη σαφήνεια του παραπάνω ορισμού, είναι πιθανό να προκύψουν αμφιβολίες σχετικά με την ηλικία ενός ατόμου που καταφθάνει στη χώρα. Η διαδικασία εκτίμησης ανηλικότητας είναι απαραίτητη για τον καθορισμό της πραγματικής ηλικίας του ατόμου. Παρόλα αυτά, όταν οι αρμόδιες αρχές τελικά δεν είναι σε θέση να εκτιμήσουν με βεβαιότητα αν ένα άτομο είναι ανήλικο ή όχι, τότε πρέπει να δίνεται στο πρόσωπο αυτό το ευεργέτημα της αμφιβολίας².

1. ΔΣΔΠ, άρθρο 1

2. Βλ. για παράδειγμα Οδηγία για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (2011/36/ΕΕ), άρθρο 13 (2) «Τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε σε περίπτωση αβεβαιότητας όσον αφορά την ηλικία του θύματος εμπορίας ανθρώπων και όταν υπάρχουν λόγοι να πιστεύεται ότι πρόκειται περί παιδιού, το

Η προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας από το Κράτος αποτελεί συνταγματική επιταγή και αφορά όλα τα παιδιά που βρίσκονται στην κυπριακή επικράτεια³. Έτσι, όλα τα παιδιά που βρίσκονται στο ελληνικό έδαφος υπόκεινται στη δικαιοδοσία του ελληνικού κράτους και αυτό είναι υπεύθυνο για την προστασία, την ασφάλειά τους και την υλοποίηση όλων των δικαιωμάτων τους.

Στο παρόν εγχειρίδιο οι όροι παιδί ή ανήλικος/η χρησιμοποιούνται εναλλακτικά για να δηλώσουν οποιοδήποτε άτομο ηλικίας κάτω των 18 ετών.

Υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής

Υπήκοος τρίτης χώρας είναι το πρόσωπο που δεν έχει την ελληνική ιθαγένεια ή την ιθαγένεια άλλου κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁴.

Ανιθαγενής ή άπατρις είναι το πρόσωπο το οποίο κανένα κράτος δεν θεωρεί υπήκοό του, σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους αυτού (δεν υπάρχει νομικός δεσμός μεταξύ του προσώπου και του κράτους)^{5, 6}.

εν λόγω πρόσωπο να θεωρείται κατά τεκμήριο παιδί και να αποκτά άμεση πρόσβαση σε συνδρομή, στήριξη και προστασία [...]

3. Σ 5 παρ. 2

4. Άρθρο 3(1) της Οδηγίας 2008/115/EC (Return Directive) και άρθρο 2(6) του Κανονισμού (ΕΥ) 2016/399 (Κώδικας συνόρων του Σένγκεν)

5. Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών (κυρωτικός νόμος 139/1975), αρ. 1.

6. Υπηκοότητα μπορεί να αποκτήσει κανείς είτε κατά τη γέννησή του, είτε αργότερα στη ζωή του τηρώντας συγκεκριμένες προϋποθέσεις που θέτει το κάθε Κράτος. Κατά τη γέννηση αποκτούν υπηκοότητα άτομα που βρίσκονται σε Κράτος το οποίο αναγνωρίζει ως υπήκοό του όποιο άτομο γεννηθεί στο έδαφός του (δίκαιο του εδάφους, *jus soli* π.χ. Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, Γαλλία) ή που οι γονείς του διαθέτουν υπηκοότητα Κράτους που εφαρμόζει το δίκαιο του αίματος (*jus sanguinis*) κι έτσι αναγνωρίζονται αυτόματα υπήκοοι του και τα παιδιά αυτών (π.χ. Κύπρος).

Ασυνόδευτοι ανήλικοι και ανήλικοι χωρισμένοι από την οικογένειά τους

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του περί Προσφύγων Νόμου «ασυνόδευτος ανήλικος» σημαίνει ανήλικο που (α) φθάνει στις ελεγχόμενες από την Κυβέρνηση της Δημοκρατίας περιοχές χωρίς να συνοδεύεται από ενήλικο πρόσωπο υπεύθυνο για αυτόν βάσει νόμου ή πρακτικής και για όσο χρόνο κανένα τέτοιο ενήλικο πρόσωπο δεν ασκεί στην πράξη την επιμέλειά του ή (β) παύει να συνοδεύεται μετά την είσοδό του στις ελεγχόμενες από την Κυβέρνηση της Δημοκρατίας περιοχές⁷. Οι ανήλικοι αυτοί λόγω της ιδιαίτερης κατάστασής τους αναγνωρίζονται ως ευάλωτη ομάδα που χρήζει ιδιαίτερης προστασίας⁸.

Επιπλέον, ένα παιδί χαρακτηρίζεται ως χωρισμένο από την οικογένειά του όταν αποχωρίζεται από τους δύο γονείς ή από τον προηγούμενο υπεύθυνο κατά το νόμο ή το έθιμο για την επιμέλειά τους ενήλικα, αλλά όχι κατ' ανάγκη από άλλους συγγενείς τους. Κατά συνέπεια, μπορεί να πρόκειται για παιδιά που συνοδεύονται από άλλα ενήλικα μέλη της οικογένειά τους⁹. Σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, ανήλικοι «χωρισμένοι από την οικογένειά τους» είναι τα άτομα κάτω των 18 ετών που ενώ στερούνται γονικής μέριμνας, συνοδεύονται από ενήλικα συγγενή τους που ασκεί στην πράξη τη φροντίδα τους¹⁰.

Στο παρόν εγχειρίδιο, ο όρος «ασυνόδευτος» χρησιμοποιείται αναφερόμενος και στις δύο ομάδες παιδιών σύμφωνα με την ορολογία της νομοθεσίας της ΕΕ αλλά και την εθνική νομοθεσία σε σχέση με τον υπό κηδεμονία ανήλικο αλλοδαπό ή ανιθαγενή¹¹.

7. Άρθρο 10 του περί Προσφύγων Νόμου

8. Βλ. απόφαση ΕΔΔΑ, υπόθεση Μ.Σ.Σ και κατά Βελγίου και Κύπρου, 21.01.2010. Διαθέσιμη στα ελληνικά σε: <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4fb219ab2>

9. Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού Γενικό Σχόλιο αριθ. 6 CRC/GC/2005/6 και Κατευθυντήριες γραμμές των Ηνωμένων Εθνών για την εναλλακτική φροντίδα των παιδιών (Κατευθυντήριες γραμμές του ΟΗΕ για την εναλλακτική φροντίδα) A/HRC/11/L.13), παρ. 8.

10. Άρθρο 10 του περί Προσφύγων Νόμου.

11. Άρθρο 2γ του περί Προσφύγων Νόμου Τροποποιητικός Ν. 58(Ι)/2014.

Κηδεμόνας

Η βασική επιδίωξη κάθε συστήματος κηδεμονίας είναι να προωθήσει και να διασφαλίσει το βέλτιστο συμφέρον, τα δικαιώματα και την ευημερία των ασυνόδευτων παιδιών. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τα ποικίλα εθνικά πλαίσια, είναι μάλλον δύσκολο να υπάρξει ενιαίο σύστημα κηδεμονίας στην ΕΕ¹².

Παράλληλα, μέχρι σήμερα δεν υπάρχει ένας κοινός εννοιολογικός ορισμός του όρου «κηδεμόνας» και των καθηκόντων του. Λαμβάνοντας υπόψη τις οδηγίες της ΕΕ, το γενικό σχόλιο Ν.6 της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για τους σκοπούς του παρόντος εγχειριδίου «ο κηδεμόνας είναι το ανεξάρτητο πρόσωπο που διασφαλίζει τα μείζον συμφέρον και τη συνολική ευημερία του παιδιού και προς τούτο συμπληρώνει την περιορισμένη δικαιοπρακτική ικανότητα του παιδιού, όταν είναι απαραίτητο, κατά τον ίδιο τρόπο που ένας γονέας αντιπροσωπεύει το παιδί του»¹³.

Στην εθνική νομοθεσία εντοπίζουμε κυρίως τον ορισμό του «κηδεμόνα ασυνόδευτου ανηλίκου»¹⁴, όπως αυτός προσδιορίζεται και εννοείται μέσα από την περιγραφή των αρμοδιοτήτων του¹⁵. Σε αυτό το σημείο πρέπει να γίνει μία σημαντική διάκριση μεταξύ του κηδεμόνα, του δικηγόρου, του αναδόχου ή του κοινωνικού λειτουργού/ άλλου είδους φροντιστή.

Ο κηδεμόνας δεν πρέπει να συγχέεται με τον ειδικευμένο δικηγόρο ή άλλον επαγγελματία νομικό που παρέχει νομική συνδρομή σε διαδικασίες που σχετίζονται με την υπόθεση του παιδιού, π.χ. άσυλο ή οικογενειακή επανένωση, αστικές και ποινικές διαδικασίες

12. European Union Agency for Fundamental Rights (2015), Handbook for guardianship for children deprived of parental care, Luxembourg: Publications Office of the European Union, p.29

13. European Union Agency for Fundamental Rights (2015), Handbook for guardianship for children deprived of parental care, Luxembourg: Publications Office of the European Union, p.14

14. Ο περί Προσφύγων Τροποποιητικός Νόμος 241(Ι)/2004.

15. 10, 1 241(Ι)/2004.

κ.λπ. ή εκπροσωπεί νομικά το παιδί σε έγγραφα ή αυτοπροσώπως ενώπιον διοικητικών και δικαστικών αρχών. Ο κηδεμόνας μπορεί να εκπροσωπεί ένα παιδί ενεργώντας ως πρόσωπο αναφοράς μεταξύ του παιδιού και όλων των εμπλεκόμενων αρμοδίων αρχών και φορέων και ταυτόχρονα να προστατεύει το βέλτιστο συμφέρον του, τα δικαιώματα και την ευημερία του παιδιού.

Ο ρόλος του κηδεμόνα είναι διακριτός από εκείνον του κοινωνικού λειτουργού ή του φροντιστή ή άλλου υπεύθυνου φροντίδας ή του προσωπικού δομής φιλοξενίας, δεδομένου ότι αυτοί οι επαγγελματίες είναι υπεύθυνοι για την κάλυψη των καθημερινών υλικών αναγκών του ανηλίκου· δεν ενεργούν ως κηδεμόνες, εκτός εάν αυτό προκύπτει από το νόμο ή από δικαστική/εισαγγελική απόφαση.¹⁶

Ο κηδεμόνας πρέπει επίσης να διακρίνεται από τον ανάδοχο γονέα. Η τοποθέτηση ενός παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια είναι ένα μέτρο προστασίας του παιδιού και εναλλακτική μορφή φροντίδας¹⁷. Επομένως, ένας ανάδοχος γονέας είναι ο κυρίως υπεύθυνος για την καθημερινή φροντίδα του παιδιού και δεν εκπροσωπεί νόμιμα το παιδί ή ενεργεί ως πρόσωπο αναφοράς για το παιδί και τις αρμόδιες αρχές.

Αρμόδια για την κηδεμονία αρχή

Κάθε εθνικό σύστημα κηδεμονίας συντονίζεται από μία εξουσιοδοτημένη από το νόμο αρχή, όπως προβλέπεται στις εθνικές νομοθεσίες. Πρόκειται για ένα «ίδρυμα ή οργανισμό ή άλλη νομική οντότητα

16. Ο.π., σ.15

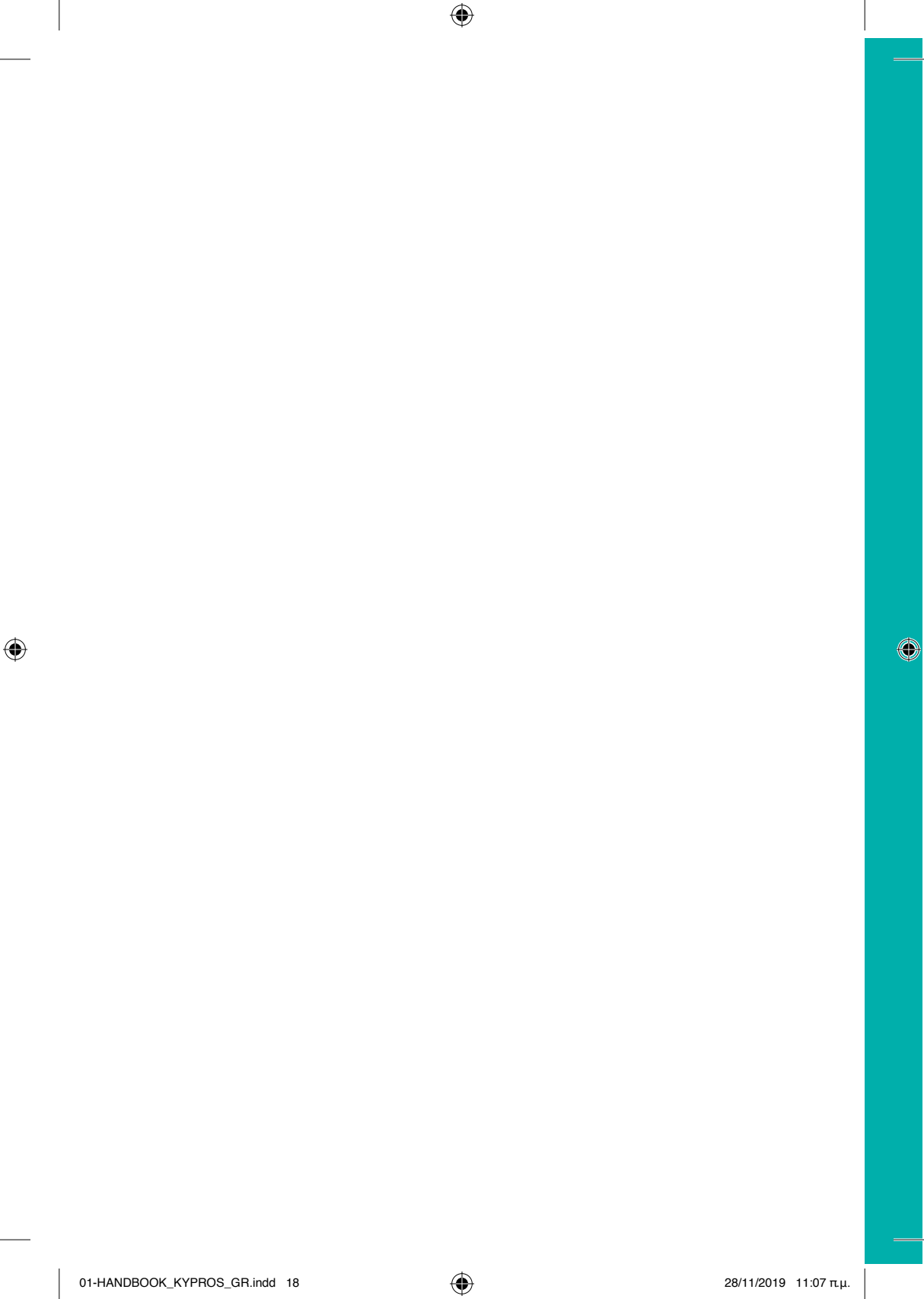
17. Foster care placement “is a care arrangement administered by a competent authority, whether on an emergency, short-term or long-term basis, whereby a child is placed in the domestic environment of a family who have been selected, prepared and authorized to provide such care, and are supervised and may be financially and/or non-financially supported in doing so. Informal foster care is where a child is taken into care without third-party involvement. This may also be spontaneous fostering if it is done without any prior arrangements”. Uppard, S., Birnbaum, L. (2017). Field Handbook on unaccompanied and separated children. Interagency Working Group on unaccompanied and separated children, Alliance for Child Protection in Humanitarian Action, p. 202.

που έχει επιφορτιστεί με την αρμοδιότητα για την πρόσληψη, τον διορισμό, την παρακολούθηση, την εποπτεία και την κατάρτιση των κηδεμόνων»¹⁸. Μια τέτοια αρμόδια αρχή είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή της συγκεκριμένης πολιτικής η οποία ορίζεται από το εθνικό δίκαιο και τα καθήκοντά της και τα χαρακτηριστικά της ενδέχεται να διαφέρουν μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ.

Στην Κύπρο, η αρμόδια κρατική αρχή για την κηδεμονία ασυνόδευτων παιδιών είναι οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας του Υπουργείου Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας έχουν αρμοδιότητα και ευθύνη αναφορικά με ανήλικους αιτητές διεθνούς προστασίας να εξασφαλίζουν στον ανήλικο επίπεδο διαβίωσης κατάλληλο για τη σωματική, διανοητική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξή του. Όπως επίσης και να διασφαλίσουν το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού αποτελεί πρωταρχικό μέλημα των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας κατά την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος Νόμου σχετικά με τους ανηλίκους¹⁹.

18. Κατευθυντήριες γραμμές του ΟΗΕ για την εναλλακτική φροντίδα, A/HRC/11/L.13 και Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο αριθ. 6 CRC/GC/2005/6

19. Articles 9ΚΓ, 9ΚΔ, 9ΚΕ, 9ΚΣΤ & 10 Περί Προσφύγων Νόμος.

ΜΕΡΟΣ Ι

Ο ρόλος του/της Κηδεμόνα

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΗΔΕΜΟΝΙΑΣ

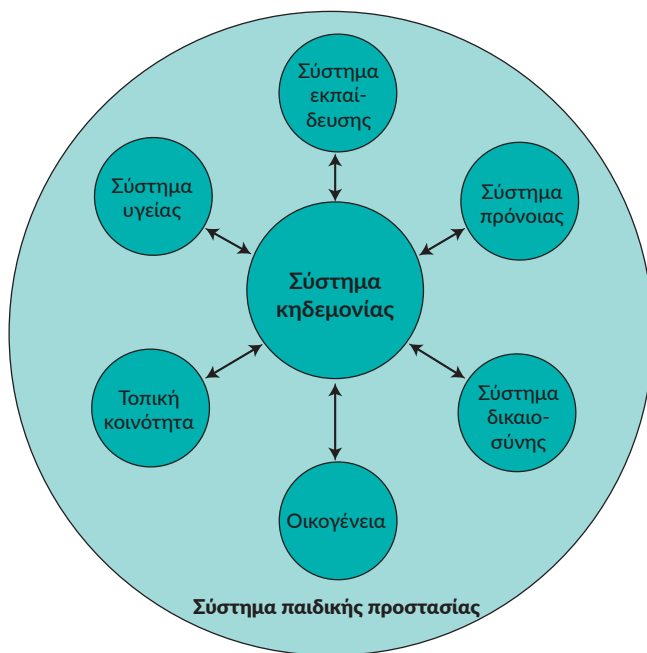
Σύμφωνα με τη UNICEF, ένα σύστημα προστασίας των παιδιών ορίζεται ως «το σύνολο νόμων, πολιτικών, κανονισμών και υπηρεσιών που απαιτούνται σε όλους τους κοινωνικούς τομείς -ιδίως στην κοινωνική πρόνοια, την εκπαίδευση, την υγεία, την ασφάλεια και τη δικαιοσύνη- που υποστηρίζουν την πρόληψη και την ανταπόκριση σε κινδύνους που συνδέονται με την προστασία. Τα συστήματα αυτά αποτελούν μέρος της κοινωνικής προστασίας και εκτείνονται πέραν αυτής [...]. Οι αρμοδιότητες συχνά κατανέμονται μεταξύ κυβερνητικών οργανισμών, με τις υπηρεσίες να παρέχονται από τοπικές αρχές, μη κρατικούς φορείς και ομάδες τοπικών κοινοτήτων, καθιστώντας το συντονισμό μεταξύ τομέων και επιπέδων, συμπεριλαμβανομένων των καθιερωμένων συστημάτων παραπομπής, απαραίτητη συνιστώσα ενός αποτελεσματικού συστήματος παιδικής προστασίας.»¹

Ένα ολοκληρωμένο σύστημα παιδικής προστασίας τοποθετεί το παιδί στο επίκεντρο και όλοι οι αρμόδιοι φορείς και συστήματα -εκπαίδευση, υγεία, πρόνοια, δικαιοσύνη, κοινωνία των πολιτών, κοινότητα, οικογένεια- συμμετέχουν και συντονίζονται με σκοπό να ανταποκριθούν στις ανάγκες των παιδιών και να τα προστατεύσουν δρώντας υπέρ του βέλτιστου συμφέροντός τους. Το σύστημα κηδεμονίας αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του εθνικού συστήματος παιδικής προστασίας, καθώς ενεργοποιείται για να ανταποκριθεί στις ανάγκες των παιδιών που στερούνται γονικής φροντίδας (Εικόνα 12).

Τα ασυνόδευτα παιδιά αποτελούν εξ ορισμού ευάλωτη ομάδα, επειδή στερούνται γονικής φροντίδας. Την ίδια στιγμή, ο αποχωρισμός και οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζουν στη χώρα καταγωγής, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους και στη χώρα υποδοχής ενδέχεται να αυξήσουν την ευαλωτότητά τους. Το σύστημα παιδικής προστασίας πρέπει να ανταποκριθεί στις ανάγκες των ασυνόδευτων παιδιών προστατεύοντας, υποστηρίζοντας και ενδυναμώνοντάς τα. Ως απάντηση του συστήματος, ο κηδεμόνας τοποθετείται δίπλα στο παιδί για να γίνει σύμμαχος

1. UNICEF (2008), UNICEF child protection strategy, E/ICEF/2008/5/Rev.1, 20 May 2008, available at: www.unicef.org/protection/files/CP_Strategy_English.pdf

2. FRA, p.18

Εικόνα 1: (Πηγή FRA4)

του, να λειτουργήσει ως διαμεσολαβητής με τις αρμόδιες αρχές, να διασφαλίσει ότι η γνώμη του παιδιού εισακούγεται και το βέλτιστο συμφέρον του λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη.

Σε ένα σύστημα κηδεμονίας πρέπει να εφαρμόζονται έξι θεμελιώδεις αρχές: απαγόρευση διακρίσεων, (ίση προστασία και ίδια δικαιώματα για όλα τα παιδιά ανεξαιρέτως), συμμετοχή του παιδιού (με την παροχή πληροφοριών και ενθαρρύνοντας το παιδί να εκφράσει τις απόψεις του και αυτές να λαμβάνονται υπόψη), βιωσιμότητα (πόροι), λογοδοσία (νομικές διατάξεις που ορίζουν την αρμόδια αρχή, καθορίζοντας ρητά τα καθήκοντα του κηδεμόνα και την επίβλεψη του), ποιότητα (γνώσεις, δεξιότητες, εμπειρογνωμοσύνη), ανεξαρτησία και αμεροληψία (να μην έρχονται σε σύγκρουση με τα συμφέροντα του παιδιού)³.

3. FRA (2015), p.26-28

ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΚΗΔΕΜΟΝΑ

Τα συστήματα κηδεμονίας ποικίλλουν μεταξύ των χωρών της ΕΕ και μερικές φορές ανάμεσα και σε περιοχές της ίδιας χώρας. Οι ιδιαιτερότητες μπορεί να αφορούν στις αρμόδιες για την κηδεμονία αρχές και τη λειτουργία τους, την επαγγελματική ειδίκευση των κηδεμόνων, την ανεξαρτησία τους από το σύστημα, τον διορισμό τους (ποιος, από ποιον, πότε, για πόσο καιρό) και τα καθήκοντά τους. Παρακάτω, παρουσιάζονται συνοπτικά τέσσερις πτυχές σχετικά με το διορισμό του κηδεμόνα προκειμένου να ληφθούν υπόψη από κάθε κηδεμόνα.

Επαγγελματίες, εθελοντές ή συγγενείς;

Οι κηδεμόνες μπορεί να είναι επαγγελματίες, εθελοντές ή περιστασιακά συγγενείς του ασυνόδευτου ανήλικου. Είναι απαραίτητο, για όλες αυτές τις εκδοχές, να καθορίζονται σαφείς ρόλοι και καθήκοντα, να παρέχεται επαρκής και συνεχής κατάρτιση, καθώς και εποπτεία για τη διαχείριση των υποθέσεων και παρακολούθηση της επίδοσής τους προκειμένου να λογοδοτούν σε περίπτωση απόκλισης από τα πρότυπα. Τα παιδιά ενδέχεται να αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες δυσκολίες (π.χ. αποχωρισμός, τραύμα, θυματοποίηση, άλλους εν δυνάμει κινδύνους, γλωσσικά εμπόδια, πολιτισμικές διαφορές) και συνεπώς απαιτείται σχετική ειδίκευση, ώστε να γνωρίζει ο κηδεμόνας πώς να χειρίζεται ορισμένες καταστάσεις, να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των παιδιών, να εκπροσωπεί επαρκώς τα παιδιά, να τα ενημερώνει αποτελεσματικά και να υπερασπίζεται τα συμφέροντα και τα δικαιώματά τους. Επομένως, προκειμένου να διατηρηθεί η συνοχή και η βιωσιμότητα στο πλαίσιο ενός συστήματος κηδεμονίας, τα προσόντα, οι διαδικασίες εξέτασης, η κατάρτιση, οι κώδικες δεοντολογίας, οι μηχανισμοί παρακολούθησης και τα μέτρα αξιολόγησης πρέπει να ισχύουν εξίσου για τους επαγγελματίες, τους εθελοντές ακόμη και τους συγγενείς, αν έχει ανατεθεί σε αυτούς να αναλάβουν πλήρη φροντίδα του ασυνόδευτου ανήλικου. Το παρόν εγχειρίδιο απευθύνεται σε κηδεμόνες οι οποίοι διορίζονται από τις αρμόδιες δημόσιες αρχές ανεξαρτήτως από το καθεστώς απασχόλησής τους.

Χρόνος διορισμού του κηδεμόνα

Πρωταρχικής σημασίας είναι να διορίζεται ένας κηδεμόνας αμέσως μόλις ένα άτομο αναγνωρίζεται ως ασυνόδευτο παιδί. Αυτό σημαίνει ότι ένας κηδεμόνας πρέπει να διορίζεται σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά την είσοδο ενός παιδιού στο έδαφος της χώρας υποδοχής και αφού οι αρμόδιες συννοριακές αρχές έχουν πραγματοποιήσει τον αρχικό έλεγχο για στοιχεία ταυτοποίησης. Ακόμη και στις περιπτώσεις που υπάρχει αβεβαιότητα σχετικά με την ηλικία ενός ατόμου, θα πρέπει να διοριστεί κηδεμόνας για να συνδράμει το άτομο και να επιβλέψει τη διαδικασία εκτίμησης ανηλικότητας.

Οι κηδεμόνες στα διάφορα σημεία της επικράτειας (στα σύνορα ή στην ενδοχώρα) θα πρέπει να είναι σε θέση να εκτελέσουν το ευρύ φάσμα των καθηκόντων τους, όπως προβλέπεται από τον Περί Προσφύγων Νόμο και τις σχετικές κοινές υπουργικές αποφάσεις και εγκυκλίους, παρά το γεγονός ότι μπορεί να αντικατασταθούν αργότερα λόγω πιθανής μετακίνησης του παιδιού σε άλλη πόλη. Ο χώρος διαμονής του παιδιού, είτε είναι χώρος κράτησης, χώρος υποδοχής και ταυτοποίησης στα σύνορα ή άλλος συμβατικός ή εναλλακτικός τύπος στέγασης, δεν πρέπει να στερεί από το παιδί τα δικαιώματά του, την επαρκή ενημέρωσή του και τη δυνατότητα πρόσβασης σε κηδεμόνα, ο οποίος να μπορεί να ενεργεί έχοντας πλήρη δικαιοδοσία και όχι με περιορισμένα καθήκοντα.

Προσόντα

Οι κηδεμόνες πρέπει να έχουν επαρκή γνώση για:

- τα καθήκοντά τους, τη δικαιοδοσία τους και τα όριά της
- τα αναπτυξιακά στάδια ενός παιδιού και βασικές γνώσεις ψυχολογίας
- πολιτισμικά ζητήματα και ζητήματα φύλου
- δεξιότητες επικοινωνίας
- τα δικαιώματα και τις ανάγκες των παιδιών και την αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντός τους

- το εθνικό σύστημα παιδικής προστασίας, περίθαλψης και εκπαίδευσης·
- τη νομοθεσία σχετικά με την κηδεμονία, τα δικαιώματα των παιδιών, την παιδική προστασία και τη διεθνή προστασία
- την εμπορία ανθρώπων, ενδείξεις και παράγοντες επικινδυνότητας για κακοποίηση και παραμέληση παιδιών
- το εθνικό σύστημα παραπομπής για ζητήματα παιδικής προστασίας (εξαφανισμένα παιδιά ή παιδιά - θύματα).
- τους αρμόδιους φορείς, υπηρεσίες, οργανισμούς, ΜΚΟ και άλλες αρχές οι οποίες σχετίζονται με το σύστημα του ασυνόδευτου παιδιού και τη συνεργασία μαζί τους
- τρόπους υποστήριξης των ευάλωτων παιδιών.

Σύγκρουση συμφερόντων⁴

Οι κηδεμόνες πρέπει να είναι σε θέση να λαμβάνουν αμερόληπτες αποφάσεις και αξιολογήσεις, οι οποίες είναι προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και οι οποίες προάγουν και διασφαλίζουν την ευημερία του παιδιού. Για το λόγο αυτό, τα άτομα των οποίων τα συμφέροντα ενδέχεται να έρχονται σε σύγκρουση με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού πρέπει να μην είναι επιλέξιμα για να γίνουν κηδεμόνες. Με άλλα λόγια, η παροχή υπηρεσιών κηδεμονίας δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να συνδέεται με την αστυνομία, τη μετανάστευση ή άλλες αρχές που είναι αρμόδιες για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με το καθεστώς του παιδιού (άδειες παραμονής, διεθνής προστασία, επαναπατριsmός, αναγνώριση θυμάτων). Αυτό ισχύει, πιθανόν, για οργανισμούς ή φορείς που παρέχουν υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας σε παιδιά, όπως διαμονή, καθημερινή φροντίδα ή άλλες υπηρεσίες φροντίδας, δεδομένου ότι οι εργαζόμενοι ενδέχεται να βρεθούν σε ανάμεσα σε αντικρουόμενα συμφέροντα (του εργοδότη και του παιδιού).

Οι αρμόδιες για το διορισμό του κηδεμόνα αρχές θα πρέπει να ενη-

4. FRA, Handbook, p. 36

μερώνονται εκ των προτέρων για τυχόν αντικρουόμενα συμφέροντα και να αξιολογούν τις πιθανές επιπτώσεις που μπορεί αυτό να έχει στην αποτελεσματική εκπλήρωση των καθηκόντων του.

Καθήκοντα του κηδεμόνα

Τα καθήκοντα του κηδεμόνα συνοψίζονται σε τρεις βασικές λειτουργίες⁵. Ο κηδεμόνας:

- Διασφαλίζει τη συνολική ευημερία του ασυνόδευτου ανηλίκου
- Προάγει το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού
- Ασκήι νομική εκπροσώπηση και συμπληρώνει την περιορισμένη δικαιοπρακτική ικανότητα του ανηλίκου.

Αναλύοντας τα καθήκοντα αυτά σε συγκεκριμένες αρμοδιότητες τις οποίες καλείται να αναλάβει, ο κηδεμόνας αναμένεται να⁶:

- Εξασφαλίσει το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού μέσω της αξιολόγησης και της λήψης αποφάσεων για το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού
- Προάγει την ασφάλεια και ευημερία του παιδιού βοηθώντας τις υπηρεσίες παιδικής προστασίας να αξιολογήσουν τους πιθανούς κινδύνους που μπορεί να αντιμετωπίζει κάθε παιδί διασφαλίζει τη διεπιστημονική προσέγγιση κατά την εκτίμηση των αναγκών του παιδιού (αναπτύσσοντας ατομικό σχέδιο δράσης σε συνεργασία με το παιδί και άλλους επαγγελματίες – πρόσβαση σε υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων, τοποθέτηση σε ασφαλείς δομές φιλοξενίας, εξαφανισμένα παιδιά)· υποστηρίζει την προσπάθεια του παιδιού να διατηρήσει τους οικογενειακούς δεσμούς του, εάν αυτό εναρμονίζεται με το βέλτιστο συμφέρον του· εξασφαλίζει τα απαραίτητα για τη διαβίωσή του: κατάλληλη στέγαση και κάλυψη υλικών αναγκών· εξασφαλίζει πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτικές και εκπαιδευτικές υπηρεσίες και άλλες δραστηριότητες.

5. FRA, p.15

6. FRA, pp. 69-110

Εικόνα 2: (πηγή FRA: 2015)

- Ενθαρρύνει τη συμμετοχή του παιδιού ενημερώνοντάς το με φιλικό προς τα παιδιά τρόπο σχετικά με τις ατομικές ανάγκες του (παρέχοντας αξιόπιστες πληροφορίες οι οποίες δίνουν μια σαφή εικόνα της πραγματικής κατάστασης και δημιουργούν ρεαλιστικές προσδοκίες στο παιδί) και διασφαλίζοντας το γεγονός ότι οι απόψεις του παιδιού λαμβάνονται υπόψη σε όλα τα ζητήματα που το αφορούν.
- Λειτουργεί ως διαμεσολαβητής μεταξύ του παιδιού και άλλων παραγόντων, δρώντας ως πρόσωπο αναφοράς για το παιδί, διευκολύνοντας την επαφή και επικοινωνία του με άλλους επαγγελματίες, παρέχοντας φροντίδα και βοήθεια στο παιδί (υπηρεσίες υγείας, δικηγόροι, αρχές μετανάστευσης και ασύλου, σχολικοί και εκπαιδευτικοί οργανισμοί, υπηρεσίες παιδικής προστασίας και υποστήριξης θυμάτων, αστυνομικές και δικαστικές αρχές, υπηρε-

σίες του Δήμου) και μέσω του συντονισμού των ενεργειών τους για να εξασφαλίσουν ότι το σύνολο των δράσεων συμβάλλουν στο βέλτιστο συμφέρον του παιδιού (βλ. εικόνα 27).

- Συμβάλλει στην εξεύρεση βιώσιμης λύσης για το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού (επαναπατρισμός και επιστροφή στη χώρα προέλευσης, ένταξη στη χώρα υποδοχής, προετοιμασία του παιδιού κατά το πέρασμα από την παιδική ηλικία στην ενηλικίωση).
- Ασκεί τη νομική εκπροσώπηση προς όφελος του παιδιού, το υποστηρίζει σε νομικές διαδικασίες και εξασφαλίζει πρόσβαση σε νομική συνδρομή και συμβουλευτική (σε διαδικασίες που αφορούν στην εκτίμηση της ηλικίας, τις άδειες παραμονής, τη διεθνή προστασία, την αποζημίωση και αποκατάσταση, το αστικό δίκαιο και τις ποινικές διαδικασίες και τις αστυνομικές έρευνες).
- Επιδιώκει να κρατά τις αρχές υπόλογους για τις αποφάσεις τους.
- Παρεμβαίνει εάν διακυβεύεται η ευημερία του παιδιού.

Ο κηδεμόνας θα πρέπει να έχει πλήρη εικόνα της κατάστασης του παιδιού και των ατομικών αναγκών του⁸. Το μέσο για να εκπληρώσει τα καθήκοντά του είναι η ανάπτυξη μιας σχέσης εμπιστοσύνης με το παιδί και η διατήρηση της εχεμύθειας σε σχέση με τις πληροφορίες που αφορούν το παιδί. Ο ρόλος του κηδεμόνα δεν είναι στατικός, αντιθέτως είναι αλληλεπιδραστικός σε σχέση με το παιδί και τις εκάστοτε τρέχουσες συνθήκες, όπου, μεταξύ άλλων πραγμάτων, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να είναι σε θέση να παρέχει συναισθηματική υποστήριξη στο παιδί με το να είναι σύμμαχός του.

7. FRA, p. 91

8. FRA, p.18

ΔΕΚΑ ΒΑΣΙΚΑ ΠΡΟΤΥΠΑ ΓΙΑ ΚΗΔΕΜΟΝΕΣ⁹

Τα «Βασικά πρότυπα για τους κηδεμόνες ανηλίκων χωρισμένων από την οικογένειά τους στην Ευρώπη» αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του έργου με τίτλο «Γεφυρώνοντας ένα χάσμα στην προστασία» και έθεσαν τα βασικά χαρακτηριστικά και λειτουργίες του ρόλου του κηδεμόνα. Ακολουθεί μια σύντομη επισκόπηση των προτύπων¹⁰.

Ο ρόλος και οι αρμοδιότητες του κηδεμόνα:

1) Ο/Η κηδεμόνας συνηγορεί, ώστε όλες οι αποφάσεις που λαμβάνονται να εξυπηρετούν το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, με στόχο την προστασία και την ανάπτυξη του

Ο/η κηδεμόνας είναι σε θέση να υποστηρίξει, να αξιολογήσει και να επανεξετάσει το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού σε τακτική βάση, να εμπλέκει όλους τους σχετικούς επαγγελματίες και να διασφαλίζει ότι η αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού βασίζεται στις απόψεις του παιδιού και στις εξατομικευμένες συνθήκες που αυτό αντιμετωπίζει.

2) Ο/Η κηδεμόνας εξασφαλίζει τη συμμετοχή του παιδιού σε κάθε απόφαση που το επηρεάζει.

Ο/Η κηδεμόνας παρέχει πληροφορίες με φιλικό προς το παιδί τρόπο και ελέγχει εάν το παιδί κατανοεί και θυμάται τις πληροφορίες, ακούει προσεκτικά το παιδί και διασφαλίζει ότι τα σχέδια τα οποία καταρτίζονται βασίζονται στις απόψεις του παιδιού και ανακοινώνονται στο παιδί, είναι δεκτικός στη λήψη ανατροφοδότησης και διαχειρίζεται αναλόγως τις προσδοκίες που δημιουργούνται.

3) Ο/Η κηδεμόνας κατοχυρώνει την ασφάλεια του παιδιού.

Ο/Η κηδεμόνας δίνει την υψηλότερη δυνατή προτεραιότητα στην

⁹. Project details available here: <http://www.corestandardsforguardians.eu/>
Given that the project team has employed the term separated, it is maintained here too for this section.

¹⁰. Core standards for guardians of separated children in Europe: Goals for guardians and authorities, summary of core standards, pp. 5-6.
Available at: <http://www.corestandardsforguardians.com/images/22/335.pdf>

ασφάλεια του παιδιού, γνωρίζει τις ενδείξεις κακοποίησης παιδιών και εμπορίας ανθρώπων, ενεργεί και αναφέρει τυχόν σημάδια που υποδεικνύουν οποιαδήποτε βλάβη ή κίνδυνο, εξασφαλίζει ότι το παιδί γνωρίζει ότι μπορεί να μιλήσει για οτιδήποτε το απασχολεί σε σχέση με την ασφάλειά του, μόνο στην περίπτωση που ένα παιδί κινδυνεύει «σπάει» το απόρρητο, εξασφαλίζει ότι τα θύματα λαμβάνουν την κατάλληλη θεραπεία και είναι ανοικτά στο να επιβλέπεται η συμπεριφορά του.

4) Ο/Η κηδεμόνας ενεργεί ως συνήγορος των δικαιωμάτων του παιδιού.

Ο/Η κηδεμόνας είναι ένας δυναμικός, αφοσιωμένος φύλακας, προσηλωμένος στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού, επιδιεκνύει συναισθηματική δύναμη, αντιτίθεται σε αποφάσεις που δεν λαμβάνονται προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και επιδιώκει δίκαιες διαδικασίες σχετικά με το παιδί.

5) Ο/Η κηδεμόνας λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος και ως σημείο αναφοράς για το παιδί και άλλους εμπλεκόμενους επαγγελματίες.

Ο/Η κηδεμόνας διατηρεί επαφή με όλους τους σχετικούς επαγγελματίες, εξασφαλίζει την ενημέρωσή του για όλες τις αποφάσεις που έχουν αντίκτυπο στο παιδί και όπου είναι απαραίτητο παρευρίσκεται στις συναντήσεις, συμβάλλει στη δημιουργία δεσμών με την κοινότητα του παιδιού και στην ανάπτυξη σχέσεων που δίνουν στο παιδί την αίσθηση του «ανήκειν» σε μια οικογένεια ή ομάδα.

6) Ο/Η κηδεμόνας εξασφαλίζει την έγκαιρη αναγνώριση και εφαρμογή βιώσιμης λύσης.

Ο/Η κηδεμόνας διασφαλίζει την εύρεση βιώσιμης και ασφαλούς λύσης και προτρέπει τους άλλους να αποδείξουν ότι οι προτεινόμενες λύσεις τους έχουν ως κύριο μέλημα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, υποστηρίζει την οικογενειακή επανένωση του παιδιού και την ενσωμάτωσή του στη χώρα υποδοχής, όταν αυτό εξυπηρετεί το βέλτιστο συμφέρον του, υποστηρίζει εγγυήσεις ασφάλειας όταν ένα παιδί επαναπατρίζεται και προετοιμάζει το παιδί για όλες τις αλλαγές οι οποίες μπορούν να προβλεφθούν μόλις ενηλικιωθεί.

Ο κηδεμόνας και το παιδί που έχει χωριστεί από την οικογένειά του:

7) Ο/Η κηδεμόνας αντιμετωπίζει το παιδί με σεβασμό και αξιοπρέπεια.

Ο/η κηδεμόνας συμπεριφέρεται ευπρεπώς, αντιμετωπίζει το παιδί χωρίς προκαταλήψεις και στερεότυπα σε σχέση με την ταυτότητά του, την ιδιωτικότητά του και τις πολιτισμικές διαφορές, ενθαρρύνει το παιδί να αναπτύσσει σχέσεις με τους συνομηλίκους του και το προσεγγίζει με ευελιξία βάσει των ατομικών αναγκών του παιδιού.

8) Ο/Η κηδεμόνας δημιουργεί με το παιδί σχέση η οποία βασίζεται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη, ειλικρίνεια και εχεμύθεια.

Ο/Η κηδεμόνας είναι πάντα ειλικρινής με το παιδί, τηρεί τις υποσχέσεις του και διατηρεί εμπιστευτικές όλες τις πληροφορίες, εκτός εάν είναι απαραίτητο να «σπάσει» το απόρρητο με σκοπό την ασφάλεια του παιδιού, δίνει προσοχή στη λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία, επιδεικνύει ενσυναίσθηση προς το παιδί, του συμπαραστέκεται ηθικά, και καθιστά σαφές στο παιδί ότι ένας ανήλικος που εξαφανίζεται είναι πάντα ευπρόσδεκτος να επιστρέψει.

9) Ο/Η κηδεμόνας είναι προσιτός/η.

Το παιδί μπορεί εύκολα να έρθει σε επαφή με τον/ην κηδεμόνα. Ο/Η κηδεμόνας κατοικεί κοντά στο παιδί, ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί γρήγορα σε δυσκολίες που προκύπτουν, βλέπει το παιδί το συντομότερο δυνατό μετά την πρώτη συνάντησή τους και το επισκέπτεται συχνά και επικοινωνεί με τέτοιο τρόπο που ταιριάζει με την ηλικία και την ανάπτυξη του παιδιού, χρησιμοποιώντας διερμηνείς, όταν χρειάζεται ενώ επικοινωνεί με το παιδί για να διατηρεί επαφή ακόμα και όταν δεν υπάρχει συγκεκριμένος λόγος για να το κάνει.

Τα προσόντα του κηδεμόνα:

10) Ο/Η κηδεμόνας κατέχει τις σχετικές επαγγελματικές γνώσεις και ικανότητες.

Ο/Η κηδεμόνας είναι ικανός να εντοπίζει αναπτυξιακές και μαθησιακές ανάγκες του παιδιού, διαχειρίζεται τις υποθέσεις του και τους

διαθέσιμους πόρους, είναι υπεύθυνος, εργάζεται μεθοδικά, έχει γνώση των προσωπικών και επαγγελματικών ορίων του, αναζητά υποστήριξη και συμβουλές, όποτε είναι απαραίτητο, και είναι ανοιχτός στην εποπτεία και τον έλεγχο.

ΜΕΡΟΣ II

Πρότυπες διαδικασίες
και κατευθύνσεις
για κηδεμόνες

Σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα και την εθνική νομοθεσία, ο κηδεμόνας καλείται να φέρει εις πέρας μια σειρά καθηκόντων για την υποστήριξη, προστασία και νομική εκπροσώπηση κάθε ασυνόδευτου παιδιού.

Οι ενέργειες που πρέπει να γίνουν διακρίνονται παρακάτω βάσει τριών διαστάσεων: χρόνος υλοποίησης, ανάγκη/δικαίωμα παιδιού και συγκεκριμένες συνθήκες διαμονής. Ο χρόνος υπολογίζεται από τη στιγμή που ο κηδεμόνας διορίζεται από την κατά τόπο αρμόδια εισαγγελία ανηλίκων ή πρωτοδικών για τον/ην συγκεκριμένο/η ανήλικο/η.

ΕΝΤΟΣ 48 ΩΡΩΝ

Διορισμός κηδεμόνα από τις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας.

Ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να παραλάβει τον επίσημο διορισμό του/της για συγκεκριμένο ασυνόδευτο ανήλικο. Ένα αντίγραφο του διορισμού θα πρέπει να διατηρεί μαζί του ώστε όποτε χρειάζεται να το επιδεικνύει, ενώ το πρωτότυπο θα πρέπει να τοποθετείται στο φάκελο του κηδεμόνα. Παράλληλα στο αντίστοιχο τοπικό γραφείο ευημερίας θα τηρείται αντίγραφο του διορισμού. Αντίστοιχα θα δημιουργηθεί φάκελος στις ΥΚΕ για την υπόθεση του συγκεκριμένου παιδιού και μέσα θα διατηρείται αντίγραφο του διορισμού του κηδεμόνα.

Ενημέρωση της δομής φιλοξενίας για το διορισμό του κηδεμόνα για τις υποθέσεις του συγκεκριμένου ανηλίκου.

Ενημερωτική συνάντηση με το προσωπικό της δομής φιλοξενίας για να συζητηθεί η υπόθεση του ανηλίκου.

Αν είναι δυνατόν, ο/η κηδεμόνας προτού συναντήσει το παιδί θα πρέπει να συζητήσει πρώτα με τους επαγγελματίες που έχουν ήδη αναλάβει τη φροντίδα του για να λάβει κάποιες πρώτες πληροφορίες για την κατάσταση του παιδιού και το ιστορικό του. Συχνά το προσωπικό ενός ξενώνα ή άλλης δομής φιλοξενίας έχουν ήδη μια ξεκάθαρη εικόνα για το παιδί ή τουλάχιστον μπορεί να έχουν πολύτιμες πληροφορίες για την υπόθεση του παιδιού· για παράδειγμα, αν

ο ανήλικος είναι ευάλωτος λόγω κακοποίησης, βιασμού, ασθένειας ή ψυχικής διαταραχής, αυτό είναι σημαντικό για τον κηδεμόνα να το ξέρει εκ των προτέρων. Πέραν αυτού, είναι πάντα προτιμότερο να περιορίζονται οι φορές που ένας/μία ανήλικος/η καλείται να μοιραστεί την ιστορία και τις εμπειρίες του/της με άγνωστα (σε εκείνο το χρονικό στάδιο) για εκείνον/η άτομα. Ταυτόχρονα, το προσωπικό ενδέχεται να γνωρίζει ήδη την εθνικότητα, την εθνοτική ομάδα και τη μητρική γλώσσα που μιλάει καλύτερα το παιδί κι έτσι να βοηθήσει τον/την κηδεμόνα να εξασφαλίσει την κατάλληλη διερμηνεία αργότερα – παρόλο που μερικές φορές γίνονται και λάθη.

 Συνάντηση με τον ασυνόδευτο ανήλικο (με ή χωρίς την παρουσία διερμηνέα), ανταλλαγή στοιχείων επικοινωνίας και παράδοση ενημερωτικού φυλλαδίου για το ρόλο του κηδεμόνα (προσδιορισμός εθνικότητας και ομιλούμενης γλώσσας).

Εντός 48 ωρών από το διορισμό του/της ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να συναντήσει το παιδί. Θα πρέπει να αναζητήσει ένα διερμηνέα βάσει της ομιλούμενης γλώσσας του παιδιού και ενδεχομένως με βάση το φύλο του παιδιού. Ακόμη κι αν δεν υπάρχει διαθέσιμη διερμηνεία δια ζώσης ή μέσω τηλεφώνου ή skype, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να συναντήσει το παιδί για να κάνει γνωστή την παρουσία του/της. Έτσι θα αντιληφθεί ότι έχει έναν άνθρωπο που για να το βοηθήσει στις υποθέσεις του, ένα πρόσωπο αναφοράς ανεξάρτητο από άλλες υπηρεσίες. Ακόμη και με μία σύντομη συνάντηση ο κηδεμόνας μπορεί να παρατηρήσει ενδείξεις που εγείρουν λόγους ανησυχίας για την ασφάλεια ή την υγεία του παιδιού.

Είναι σημαντικό για το παιδί να κατανοήσει τι είναι ο/η «κηδεμόνας», τι αναμένεται να κάνει αυτός/η για το παιδί και για ποιους λόγους έχει διοριστεί για τις υποθέσεις του παιδιού (βλ. Μέρος Ι: Ο ρόλος του κηδεμόνα – π.χ. επειδή είσαι κάτω από 18 ετών και δεν έχεις τους γονείς σου μαζί, το κράτος ανέθεσε σε μένα να σε βοηθήσω σε όλες στις διαδικασίες που πρέπει να γίνουν τώρα που βρίσκεσαι στην Κύπρο. Είμαι εδώ για να δούμε μαζί ποιο είναι το καλύτερο για σένα και να είμαι σίγουρος/η ότι γνωρίζεις τα δικαιώματά σου και τις επιλογές που έχεις»). Ένα φυλλάδιο στη μητρική γλώσσα του παιδιού ή την επίσημη γλώσσα της χώρας καταγωγής του ή σε γλώσσα που το

παιδί μιλάει με επάρκεια μπορεί να βοηθήσει σημαντικά προς αυτό το σκοπό. Ένα παιδί μέχρι εκείνη τη στιγμή μπορεί να έχει συναντήσει πολλούς άγνωστους ενήλικες, γι' αυτό το να εξηγήσει ο/η κηδεμόνας το ρόλο του/της σε απλή γλώσσα συμβάλλει αφενός στο να νιώσει το παιδί ότι διατηρεί λίγο περισσότερο τον έλεγχο στην καινούργια του πραγματικότητα και αφετέρου να αισθανθεί ασφαλέστερο γνωρίζοντας ότι κάποιο πρόσωπο έχει οριστεί για τη δική του υπόθεση.

Επίσης, γνωρίζοντας τι κάνει ένας/μία κηδεμόνας, το παιδί συνειδητοποιεί και τι δεν μπορεί να κάνει ένας/μία κηδεμόνας κι έτσι να έχει ρεαλιστικές προσδοκίες. Ο/Η κηδεμόνας πρέπει να είναι ξεκάθαρος/η σχετικά με το ρόλο του/της και να βοηθήσει το παιδί να καταλάβει ότι είναι ο/η σύμμαχος του και πρέπει να πράττει με βάση το βέλτιστο συμφέρον του. Ενδεχομένως αυτό να χρειαστεί να ειπωθεί αρκετές φορές τον πρώτο καιρό της συνεργασίας τους.

Ο/Η κηδεμόνας θα πρέπει να δώσει το νούμερο του τηλεφώνου του/της (ή του γραφείου, αρκεί να μπορεί πράγματι να τον/τη βρει το παιδί εκεί) στο παιδί, καθώς ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να είναι διαθέσιμος για το παιδί. Αντίστοιχα, το παιδί θα πρέπει κι αυτό να δώσει τα στοιχεία επικοινωνίας του. Θα πρέπει όμως να γίνει σαφές ότι τα στοιχεία αυτά δίνονται μόνο για το συγκεκριμένο παιδί και τον κηδεμόνα και δεν κοινοποιούνται σε τρίτους.

Η οικοδόμηση εμπιστοσύνης δεν θα συμβεί μέσα σε μία μέρα, αλλά αντιθέτως θα πάρει καιρό. Ο/Η κηδεμόνας θα πρέπει να έχει κατά νου ότι η δημιουργία μιας σχέσης εμπιστοσύνης είναι το κλειδί για να προστατεύσει ένα παιδί και το βέλτιστο συμφέρον του.

Τι πρέπει να ξέρει το παιδί για εσάς:

- Ποιος/α είστε;
- Ποιος/α δεν είστε;
- Εξηγήστε στο παιδί πως ό,τι κάνετε καθορίζεται από το τι είναι καλύτερο για εκείνον/εκείνη και τι είναι εφικτό να γίνει με βάση το νόμο.

- Ποιες είναι οι δυνατότητές σας και ποια είναι τα όρια της αρμοδιότητάς σας;
- Πόσο χρονικό διάστημα θα είστε ο/η κηδεμόνας του; (Λάβετε υπόψη την περίπτωση μετακίνησης του παιδιού σε άλλη πόλη ή σε άλλη χώρα ή την πιθανότητα το παιδί να εξαφανιστεί χωρίς να επικοινωνήσει για κάποιο διάστημα ή ότι εσείς μπορεί να αλλάξετε τόπο ή θέση εργασίας ή να έχετε συγκεκριμένης διάρκειας σύμβαση).
- Τι μπορεί να κάνει το παιδί αν νιώθει ότι τον/την έχετε αδικήσει/έχετε φερθεί άδικα; Μπορεί το παιδί να αλλάξει κηδεμόνα;
- Βεβαιώστε το παιδί ότι η ταυτότητα και η ιστορία του είναι ασφαλείς με εσάς, τα δεδομένα του/της θα προστατευτούν, θα διατηρήσετε τις πληροφορίες εμπιστευτικές και ποια είναι τα όρια της επαγγελματικής εκμεύθειας σας (π.χ. το καθήκον να αναφέρετε τυχόν κακοποίηση ή άλλα εγκλήματα).
- Πώς μπορεί να επικοινωνήσει μαζί σας;

Τι χρειάζεται να γνωρίζει ένα παιδί που φτάνει στη χώρα (να δίνετε μόνο αξιόπιστες πληροφορίες)

- Τι σημαίνει να είναι κάποιος ανήλικος/η στην Κύπρο;
- Έχει δικαίωμα στην ασφάλεια, σε ειδική προστασία και υποστήριξη.
- Έχει δικαίωμα στην άποψή του/της: μπορεί να έχει λόγο στις αποφάσεις που τον/την αφορούν.
- Έχει δικαίωμα να αναπτύξει τις προσωπικές δυνατότητές του/της: πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη, εκπαίδευση και ελεύθερο χρόνο.
- Έχει δικαίωμα να διατηρεί επαφές με την οικογένειά του/της, αν το επιθυμεί (μπορεί να χρειαστεί να τον παραπέμψετε στην αρμόδια υπηρεσία προκειμένου να διερευνηθεί η πιθανότητα οικογενειακής επανένωσης ή εντοπισμού οικογένειας).
- Βοηθήστε το παιδί να κατανοήσει τις διαδικασίες μέσα στις οποίες είναι, γιατί συμβαίνουν, πόσο θα διαρκέσουν, ποιες θα είναι οι συνέπειες.
- Βεβαιωθείτε ότι το παιδί έχει καταλάβει και τους όρους οι οποίοι συνοδεύουν τα δικαιώματά του. Θα λήξει η κηδεμονία όταν γίνει 18 χρονών;
- Αν το παιδί κοντεύει τα 18, βοηθήσε τον/την να σχεδιάσει τι θα κάνει μόλις ενηλικιωθεί.

Γραμμή/-ες ζωής/SOS

- Βεβαιωθείτε ότι το παιδί γνωρίζει πως έχει το δικαίωμα να είναι προστατευμένο από την παραμέληση, τη βία και την παραβίαση των δικαιωμάτων του.
- Δώστε στο παιδί το τηλέφωνο του συντονιστικού γραφείου και της αστυνομίας ή άλλων γραμμών για υπηρεσίες παιδικής προστασίας/άμεσης βοήθειας σε περίπτωση που υπάρξει ανάγκη (π.χ. 112, 116111, 1410, 1440)
- Εξηγήστε του τις ανεπίσημες μορφές υποστήριξης/αποκατάστασης για άλλα ζητήματα στα οποία ένας/μία κηδεμόνας μπορεί να υποστηρίξει το παιδί (π.χ. για απεξάρτηση, συμβουλευτική κ.λπ.)
- Εξηγήστε στο παιδί τον υφιστάμενο μηχανισμό παραπόνων σε περίπτωση που αντιμετωπίζει κάποια δυσκολία με τον/την κηδεμόνα του και πώς αυτά εξετάζονται.
- Ενημερώστε το παιδί σχετικά με το θεσμό του Επιτρόπου για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού. Εξηγήστε του πώς μπορούν να έρθουν σε επικοινωνία.

Πληροφορίες που θα χρειαστείτε από το παιδί (είτε με την άφιξή του είτε αργότερα):

- Στοιχεία καταγραφής [ονοματεπώνυμο δικό του και γονέων, ηλικία/ημερομηνία γέννησης (δώστε προσοχή στο ημερολόγιο βάσει του οποίου το παιδί υπολογίζει την ηλικία του ή την ημερομηνία γέννησής του), εθνικότητα, εθνοτική ομάδα, μητρική γλώσσα]
- Το παιδί ταξιδεύει μόνο του;
- Είναι το παιδί σε κίνδυνο ή φοβάται κάποιον/α με τον/την οποίο/α ταξίδευε μαζί;
- Χρειάζεται άμεση ιατρική φροντίδα;
- Έχει το παιδί προσωπικά έγγραφα μαζί του (διαβατήριο, ταυτότητα);
- Γιατί έφυγε το παιδί από τη χώρα καταγωγής του/τελευταίας διαμονής του (θα έπρεπε να καταθέσει αίτηση ασύλου ή άλλη διαδικασία είναι καταλληλότερη);
- Πού είναι τα μέλη της οικογένειάς του;

Βασικοί κανόνες

- Να προσαρμόζετε τις πληροφορίες ανάλογα με την κατάσταση του παιδιού.
- Ενδυναμώνστε το παιδί παρέχοντάς του πληροφορίες που του ενισχύουν τη δύναμη και την ανθεκτικότητά του.
- Βεβαιωθείτε ότι το παιδί έχει κατανοήσει ποιες πληροφορίες είναι εμπιστευτικές και ποιες έχετε υποχρέωση να αποκαλύψετε.
- Μην χρησιμοποιείτε επικριτικό λεξιλόγιο.
- Να χρησιμοποιείτε ανοικτού τύπου ερωτήσεις.
- Απέχετε από οποιαδήποτε ενέργεια, η οποία μπορεί να είναι βλαπτική για το παιδί και τα συμφέροντά του.
- Δώστε στο παιδί όλες τις απαραίτητες πληροφορίες, ακόμη κι αν αυτές του φανούν χρήσιμες σε μεταγενέστερο στάδιο.

ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Βραχεία εκτίμηση των βασικών αναγκών του/της ανηλίκου/ης και αναγνώριση πρώτων στοιχείων ευαλωτότητας.

Όσο το δυνατό πιο σύντομα, ο/η κηδεμόνας πρέπει να διασφαλίσει ότι οι βασικές ανάγκες του παιδιού καλύπτονται, π.χ. ασφάλεια, σίτιση, νερό, κατάλληλη ένδυση για την εποχή και τις καιρικές συνθήκες, υγιεινή. Σε περίπτωση που (κάποιες από) αυτές δεν καλύπτονται, τότε ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να συνεργαστεί με τη δομή φιλοξενίας του/της ανηλίκου/ης για να βρουν μια λύση προς το συμφέρον του παιδιού. Η δομή φιλοξενίας θα πρέπει να έρθει σε επαφή με τις αρμόδιες αρχές, υπηρεσίες και οργανισμούς προκειμένου να διασφαλίσουν τις βασικές ανάγκες του παιδιού. Αν η ανταπόκριση της δομής είναι επιφυλακτική, τότε ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να διερευνήσει ποια είναι τα εμπόδια (π.χ. έλλειψη χρηματοδότησης για αγορές ή άλλα εσωτερικά ζητήματα) και να τα αναφέρει στην αρμόδια υπηρεσία των ΥΚΕ.

Η ευαλωτότητα μπορεί να οφείλεται σε περιστατικά/συνθήκες/παράγοντες που προϋπήρχαν της άφιξης του παιδιού στη χώρα ή/και

που έλαβαν ή λαμβάνουν χώρα κατά την παραμονή του στην Κύπρο. Χρησιμοποιώντας το Εργαλείο Ανίχνευσης Ευαλωτότητας (βλ. Μέρος III, κεφάλαιο 5), ο/η κηδεμόνας μπορεί να εντοπίσει πιο εύκολα βασικούς δείκτες που σχετίζονται με την ευαλωτότητα κι άμεσα να τεθεί σε εγρήγορση για τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσουν. Τα επόμενα βήματα αφορούν την εξέταση των καταλληλότερων επιλογών τοποθέτησης του παιδιού, των επιλογών υποστήριξής του, την εξεύρεση τρόπου ενίσχυσης της ανθεκτικότητας των παιδιών και, τέλος, τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και παραπομπών.

Στην επικοινωνία με το παιδί να έχετε υπόψη:

- Την ταυτότητα του παιδιού (ηλικία, γλώσσα, καταγωγή)
- Την οικογενειακή κατάστασή του (ασυνόδευτο, ορφανό, συνοδευόμενο)
- Στοιχεία ευαλωτότητας (υποβολιμότητα, τραύμα, αντίληψη)
- Τις ανάγκες του παιδιού (υγεία, εκπαίδευση, νομική στήριξη, ελεύθερος χρόνος)

Καθορισμός του κατάλληλου πλαισίου διαμονής: Υποβολή αίτησης για θέση σε ξενώνα ασυνόδευτων ανηλίκων ή άλλη δομή/κατάλληλο πλαίσιο προστασίας, σε περίπτωση που δεν έχει ήδη γίνει διερεύνηση περίπτωσης τοποθέτησης του παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια- και διενέργεια απαραίτητων ιατρικών εξετάσεων για την τοποθέτησή του σε πλαίσιο φιλοξενίας.

Σε κάθε περίπτωση, είναι σημαντικό να εξετάζονται οι επιλογές τοποθέτησης του παιδιού με βασικές προϋποθέσεις την ελευθερία του, τα λιγότερο περιοριστικά μέτρα και την ασφάλειά του. Οι διαθέσιμες επιλογές περιλαμβάνουν τα ξενοδοχεία (για την άμεση αποσυμφόρηση των κέντρων πρώτης υποδοχής), ασφαλείς ζώνες σε ανοιχτά κέντρα φιλοξενίας προσφύγων, ξενώνες ασυνόδευτων ανηλίκων, ιδρύματα/πλαίσια παιδικής προστασίας (για παιδιά που έχουν υποστεί κακοποίηση, παραμέληση ή έχουν εγκαταλειφθεί), την αναδοχή (βραχεία ή μακροπρόθεσμη) και την ημιαυτόνομη διαβίωση σε διαμερίσματα (για παιδιά 16 ετών και άνω και αφού έχει προηγηθεί τρίμηνη διαμονή σε κάποια από τις προαναφερθείσες δομές φιλοξενίας).

Λαμβάνοντας υπόψη ότι κάθε παιδί είναι καλύτερο να μεγαλώνει μέσα σε μία οικογένεια ή σε ένα περιβάλλον που προσομοιάζει σε οικογένεια (π.χ. μικρής δυναμικότητας σπίτια), προτεραιότητα πρέπει να δίνεται στην τοποθέτηση ενός/μίας ανηλίκου/ης σε εναλλακτικά του ιδρύματος/ξενώνα ή κέντρου φιλοξενίας πλαίσια φροντίδας. Σε κάθε περίπτωση ακολουθούμε το νόμο και τις προϋποθέσεις που επιβάλλει. Όλες οι διαδικασίες (π.χ. η αξιολόγηση των ανάδοχων γονέων, το ταίριασμα παιδιού και αναδόχου και η μεταφορά του παιδιού) θα πρέπει να εκτελούνται από τις αρμόδιες αρχές και υπηρεσίες (π.χ. ΥΚΕ) με την υποστήριξη του/της κηδεμόνα. Η ηλικία και το φύλο του παιδιού, αν υπάρχουν σε κάποιο σημείο της χώρας συγγενείς με τους οποίους το παιδί διατηρεί καλή σχέση, αν υπάρχουν αδέρφια και η ηλικία αυτών, αν υπάρχει ψυχικό τραύμα ή αν το παιδί αντιμετωπίζει κάποιο ζήτημα σωματικής ή ψυχικής υγείας και χρειάζεται παρακολούθηση θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για να αποφασιστεί ποια είναι η καταλληλότερη λύση τοποθέτησης για το παιδί τη δεδομένη χρονική στιγμή. Επιπλέον, ιδίως για τα παιδιά που εμφανίζουν κάποια ευαλωτότητα, απαιτείται η αρμόζουσα τοποθέτηση σε πλαίσιο που μπορεί να παρέχει την απαραίτητη φροντίδα και να υποστηρίξει τις ανάγκες του παιδιού (π.χ. για ένα παιδί που πάσχει από διαβήτη και στο ιστορικό του αναφέρονται κρίσεις επιληψίας, θα πρέπει να αναζητηθεί πλαίσιο φιλοξενίας όπου θα διασφαλίζεται η άμεση ιατροφαρμακευτική περίθαλψη του παιδιού και η ψυχολογική υποστήριξή του, άρα ενδεικτικά: κοντά στον αστικό ιστό και δη σε νοσοκομείο και να υπάρχει φροντιστής ή/και νοσηλεύτης 24ωρου βάσεως που να μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες του παιδιού).

Επιλογή κατάλληλου εναλλακτικού πλαισίου φιλοξενίας & φροντίδας για τον/την ασυνόδευτο/η ανήλικο/η:

Ενώ ακόμη μπορεί να αναζητούνται συγγενείς και μέλη της οικογένειας ενός ασυνόδευτου παιδιού, θα πρέπει ο/η κηδεμόνας να έχει υπόψη του/της τις διαθέσιμες επιλογές τοποθέτησης για να προτείνει. Βάσει των εκάστοτε παραμέτρων και με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού μπορεί να ακολουθείται η εξής σειρά προτεραιότητας:

- Οικογενειακού τύπου φροντίδα εντός της κοινότητας του παιδιού (με μέλη

οικογένειας, συγγενείς ή αναδοχή σε τρίτα πρόσωπα εγκεκριμένα από την κοινωνική υπηρεσία της Περιφέρειας), με προτεραιότητα τα πολύ μικρά παιδιά, παιδιά με αναπηρίες ή παιδιά με επείγουσα ανάγκη προστασίας

- Υποστηριζόμενη διαβίωση (ημιαυτόνομη)/ διαβίωση σε διαμερίσματα με άλλους ανηλίκους
- Μικρά σπίτια για παιδιά, μέσα στην κοινότητα (αν υπάρχουν, όπως π.χ. για κλειστή φροντίδα για ψυχικά ασθενείς εφήβους).
- Προσωρινή και κατάλληλη στέγαση σε υπάρχουσες δομές, για όσο το δυνατόν μικρότερο χρονικό διάστημα· μετακίνηση σε δομές εντός της κοινότητας όποτε αυτό είναι εφικτό κι αν είναι στο βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

Επιβλέποντας την επιλογή τοποθέτησης

Η τοποθέτηση ενός παιδιού πρέπει να επιβλέπεται.

Όσον αφορά την εναλλακτική φροντίδα (π.χ. αναδοχή, υποστηριζόμενη διαβίωση), ένας/μία κοινωνικός/ή λειτουργός, υπεύθυνος για την κάθε μεμονωμένη υπόθεση, πιθανότατα θα έχει οριστεί από την εκάστοτε αρμόδια και επιβλέπουσα αρχή για να ανοίξει φάκελο υπόθεσης, να διενεργεί επισκέψεις, να παρακολουθεί την ευημερία του παιδιού, να παρέχει υποστήριξη στην τοποθέτηση, να επικαιροποιεί τα δεδομένα για την υπόθεση του παιδιού (π.χ. εύρεση της οικογένειάς του, νομικά ζητήματα και ατομικό πλάνο δράσης). Όπου είναι εφικτό θα πρέπει να κινητοποιούνται και οι τοπικές κοινωνικές υπηρεσίες για την εποπτεία, εφόσον έχουν πρωτόκολλο δράσης σε περίπτωση κακοποίησης, παραμέλησης ή εκμετάλλευσης και πάντα κινούμενες με βάση το νόμο. Σε κάθε περίπτωση, ο/η κηδεμόνας όντας το πρόσωπο αναφοράς και ο σύνδεσμος μεταξύ του παιδιού και των αρχών/υπηρεσιών (και σεβόμενος/η το ρόλο του/της υπεύθυνου/ης κοινωνικού/ης λειτουργού), θα πρέπει να επιβλέπει την τοποθέτηση του παιδιού και αν είναι απαραίτητο να επανεξετάζει την απόφαση αυτή (σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες του κράτους).

Όσον αφορά την τοποθέτηση σε ξενώνες ή ασφαλείς ζώνες σε ανοικτά κέντρα φιλοξενίας προσφύγων, ο/η κηδεμόνας πρέπει να επιβλέπει την τοποθέτηση του παιδιού και να παρακολουθεί την ευημερία του εκεί.

Μακροπρόθεσμη/ μόνιμη τοποθέτηση για τον/την ασυνόδευτο/η ανήλικο/η

Αν η επανένωση με μέλη της οικογένειας δεν είναι εφικτή ή δεν εξυπηρετεί το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, θα πρέπει να διευθετηθεί η μακροπρόθεσμη φροντίδα του παιδιού με την εμπλοκή του ίδιου του παιδιού, των αρμόδιων κοινωνικών υπηρεσιών και τμημάτων πρόνοιας ή άλλων φορέων παιδικής προστασίας.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι ο/η κηδεμόνας σε συνεργασία με τους ανωτέρους του στις ΥΚΕ θα τοποθετήσει το παιδί σε πλαίσιο φροντίδας με βάση και τη διαθεσιμότητα για τα αιτήματα στέγασης των ασυνόδευτων ανηλίκων. Αντίστοιχα δίνει εντολή συνοδείας για τη μεταφορά του παιδιού. Προκειμένου ένα παιδί να τοποθετηθεί σε δομή φιλοξενίας ή άλλη μορφή φροντίδας, μία σειρά ιατρικών εξετάσεων πρέπει να πραγματοποιηθούν. Ο/Η κηδεμόνας θα διασφαλίζει ότι αυτές γίνονται έγκαιρα και δωρεάν σε δημόσια νοσοκομεία της χώρας.

Ενημέρωση Υπηρεσίας Ασύλου για το διορισμό κηδεμόνα της συγκεκριμένης υπόθεσης ασυνόδευτου ανηλίκου.

Με την υποβολή της αίτησης για άσυλο από το ασυνόδευτο παιδί η Υπηρεσία Ασύλου ενημερώνεται αυτόματα από τις αστυνομικές αρχές ενώ ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να ενημερώσει την Υπηρεσία Ασύλου για το διορισμό του.

Προγραμματισμός εβδομαδιαίων συναντήσεων με το παιδί και με τη βοήθεια διερμηνείας, με στόχο την οικοδόμηση σχέσης εμπιστοσύνης, τη λήψη πληροφοριών για το ιστορικό και την παρούσα κατάσταση του παιδιού καθώς και ενημέρωσης του ανηλίκου για τα δικαιώματα, τις υποχρεώσεις και τις επιλογές που έχει.

Όσο ο/η κηδεμόνας προσπαθεί να κατανοήσει τις ανάγκες του παιδιού και να το γνωρίζει καλύτερα, προκειμένου να είναι σε θέση να εκτιμήσει το βέλτιστο συμφέρον του και να προσδιορίσει μια βιώσιμη λύση, είναι σημαντικό να συναντά το παιδί τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα. Η μέρα της συνάντησης τους πρέπει να οριστεί από την αρχή της συνεργασίας τους, ώστε το παιδί να αποκτήσει μια αίσθηση ελέγχου, προγραμματισμού και ασφάλειας στην καθημερινότητά του. Μπορεί βεβαίως να υπάρξει απόκλιση σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, αλλά ο καθορισμός μιας συγκεκριμένης ημέρας/ημερομηνίας και χρονικής διάρκειας για τη συνάντησή τους είναι προς όφελος του παιδιού. Οι αρχικές συναντήσεις μπορούν να πραγματοποιηθούν σε έναν ασφαλή και ήσυχο χώρο εντός της δομής φιλοξενίας στο οποίο ζει το παιδί, εκτός εάν ο/η κηδεμόνας έχει αντιληφθεί ότι αυτό δεν είναι προς το βέλτιστο συμφέρον του.

Οι διερμηνείς είναι πολύτιμοι συνεργάτες στη δουλειά του/της κηδεμόνα και στην εντολή που του/της έχει ανατεθεί. Μέσα από τη στάση, τις πράξεις και τα λόγια του παιδιού, μπορούν να αναγνωρίσουν συγκεκριμένα ζητήματα, τα όποια ένας/μία κηδεμόνας ενδεχομένως να μην είναι σε θέση να εντοπίσει λόγω πολιτισμικών διαφορών. Πρέπει να δοθεί προσοχή στην επιλογή του φύλου του διερμηνέα σε σχέση με το παιδί και την κατάστασή του· για παράδειγμα, αν ένα κορίτσι έχει υποστεί σεξουαλική κακοποίηση τότε είναι απαραίτητο να βρεθεί γυναίκα διερμηνέας ιδίως αν σκοπός της συνάντησης σχετίζεται με το συγκεκριμένο ζήτημα, αλλά και γενικά, ανάλογα με το πώς αισθάνεται το κορίτσι. Ένα άλλο παράδειγμα είναι ότι ένα αγόρι στην εφηβεία μπορεί να ντρέπεται και αισθάνεται αμήχανα να μιλάει μπροστά σε μια νεαρή γυναίκα διερμηνέα. Είναι προφανές ότι δεν είναι δυνατόν να τίθενται συνεχώς τέτοια κριτήρια, αλλά πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλες οι πτυχές και, αντίστοιχα, όταν δεν είναι εφικτό να πληρούνται, να εξηγηθούν στο παιδί και στο/η διερμηνέα.

Αφού ο/η διερμηνέας συστηθεί, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να εξηγήσει ότι αυτή τη στιγμή ο διερμηνέας είναι η φωνή του παιδιού για να μπορέσουν οι δύο τους (κηδεμόνας-παιδί) να κατανοήσουν καλά ο ένας τον άλλον. Ο διερμηνέας πρέπει να καθίσει δίπλα στον/στην κηδεμόνα και λίγο πιο πίσω και απέναντι από το παιδί ή ανάλογα με τις περιστάσεις μεταξύ του κηδεμόνα και του παιδιού σε σχήμα τριγώνου. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να είναι σαφές ότι υπεύθυνος της διαδικασίας είναι ο/η κηδεμόνας.

Ο/Η κηδεμόνας πρέπει να ενημερώσει το/τη διερμηνέα πριν από τη συνάντησή τους σχετικά με κάποιους κανόνες για την ομαλή διεξαγωγή της συζήτησης και τους σκοπούς της συνάντησης. Ο/η κηδεμόνας μιλά απλά και κατανοητά για την ηλικία και το μορφωτικό επίπεδο του παιδιού, απευθύνεται στο παιδί σε β' πρόσωπο. Η χρήση πολλών δευτερευουσών προτάσεων πρέπει να αποφεύγεται. Η διερμηνεία δεν είναι ταυτόχρονη, γι' αυτό ο/η κηδεμόνας σταματά συχνά (π.χ. κάθε 3 προτάσεις) προκειμένου να διερμηνευθούν τα λεγόμενα του. Ο/Η διερμηνέας θα διερμηνεύσει ολόκληρη τη συζήτηση και από τις δύο πλευρές. Αν διαπιστώνει ότι το παιδί δεν

κατανοεί αυτά που του λέει ο/η κηδεμόνας, π.χ. λόγω χρήσης εξειδικευμένου λεξιλογίου ή πολλών δευτερευουσών προτάσεων, ο/η διερμηνέας θα επιστήσσει την προσοχή του/της κηδεμόνα χωρίς να μπαίνει στη διαδικασία να κάνει τη συζήτηση πιο κατανοητή ο/η ίδιος/α. Ο/Η κηδεμόνας πρέπει να ξέρει τι ακριβώς καταλαβαίνει και τι δεν καταλαβαίνει το παιδί. Ακόμη, αν έχει οποιοσδήποτε απορίες ή αμφιβολίες στα λεγόμενα, θα πρέπει πρώτα να ενημερώνει και να ρωτά τον/την κηδεμόνα. Αντίστοιχα εάν έχει οποιαδήποτε σχόλια/ενστάσεις πάνω σε αυτά που λέγονται, και πάλι πρέπει πρώτα να ενημερωθεί ο/η κηδεμόνας (π.χ. δεν υπάρχει η αντίστοιχη έννοια ή λέξη στη γλώσσα του παιδιού). Ο/Η διερμηνέας θα πρέπει να διατηρεί ένα επαγγελματικό προφίλ (να είναι παρών/ούσα και συγκεντρωμένος/η στη διερμηνεία) κατά τη διάρκεια της συνάντησης και ταυτόχρονα να είναι ευγενικός/η. Θα πρέπει να αποφεύγει να εκφράζει ενόχληση ή να κάνει κρίσεις για το τι ακούει, εκτός και αν εκφράζεται απευθείας στον/στην κηδεμόνα και με τρόπο που η δυσφορία να μην γίνεται αντιληπτή στο παιδί· για παράδειγμα, το παιδί ανήκει σε μια εθνοτική ομάδα που ιστορικά τα μέλη αυτής έχουν καταπιέσει την εθνοτική ομάδα στην οποία ανήκει ο/η διερμηνέας –σε κάποιο σημείο το παιδί χρησιμοποιεί τη λέξη «επανάσταση» για να περιγράψει μια κατάσταση που ιστορικά αποδίδεται ως «κατοχή/κατάληψη»– ο διερμηνέας αισθάνεται προσβεβλημένος.

Πρακτικές συμβουλές για το χτίσιμο της εμπιστοσύνης με το/την διερμηνέα

1. Ελέγξτε ότι το παιδί και ο διερμηνέας κατανοούν ο ένας τον άλλον.
2. Ξεκινήστε εξηγώντας ποιος/α είστε εσείς και ποια είναι η δουλειά και ο ρόλος του διερμηνέα ακριβώς.
3. Βεβαιωθείτε ότι το παιδί αντιλαμβάνεται ότι ο διερμηνέας δεν θα πρέπει να τα κρίνει ή να ενημερώνει τα μέλη της κοινότητάς του για τις λεπτομέρειες της συνομιλίας σας (κανόνες εμπιστευτικότητας απέναντι σε κάθε τρίτο).
4. Να δώσετε στο παιδί την επιλογή να εκφράσει προτίμηση σχετικά με το φύλο του διερμηνέα.

Αντίστοιχα, κι ο/η κηδεμόνας δεν θα πρέπει να κάνει σχόλια που θα εκλαμβάνονται σαν επικρίσεις στη γνώμη του παιδιού, κυρίως ώστε το παιδί να αισθάνεται άνετα να εκφραστεί. Αν κρίνεται απαραίτητο, κάποια στιγμή θα μπορούσε να ξεκινήσει μια συζήτηση πάνω σε σχόλια και παρατηρήσεις του παιδιού· για παράδειγμα, ένα αγόρι στις πρώτες συναντήσεις με τον/την κηδεμόνα του αναφέρει ότι δεν του αρέσει ο ξενώνας που φιλοξενείται, επειδή υπάρχει μεγάλος αριθμός αγοριών από μια συγκεκριμένη χώρα καταγωγής την οποία θεωρεί κατώτερη από τη δική του χώρα καταγωγής. Είναι γεγονός ότι το αγόρι πρέπει να καταλάβει πως αυτό που ισχυρίζεται δεν ισχύει και ότι πρόκειται για προκαταλήψεις, αρνητικές γενικεύσεις κ.λπ., όμως ο/η κηδεμόνας πρέπει να το εξηγήσει και να το συζητήσει την κατάλληλη στιγμή με τον σωστό τρόπο και όχι απλά να επικρίνει τη γνώμη του αγοριού τη στιγμή που το ακούει, αν ο σκοπός της συνάντησης είναι άλλος. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι το πραγματικό αγόρι του παραδείγματος έκανε τελικά πολύ δυνατές φιλίες με αγόρια καταγόμενα από τη χώρα που αρχικά υποτιμούσε και έμαθε να μιλά και τη γλώσσα τους.

Πώς μπορείτε να επικοινωνήσετε;¹

- Ακούστε το παιδί.
- Παρατηρήστε προσεκτικά το παιδί: εμφανίζει ενδείξεις κακοποίησης, έντονου άγχους, τραύματος; είναι έγκυος (αν είναι εμφανές); Φοβάται κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο;
- Δημιουργήστε σχέση εμπιστοσύνης πραγματοποιώντας δραστηριότητες μαζί ή συνοδεύοντας το παιδί σε σημαντικές συναντήσεις (να θέτετε μικρούς στόχους για να έχετε περισσότερες πιθανότητες να τους πετύχετε).
- Δώστε προσοχή στη γλώσσα του σώματός σας (και λάβετε υπόψη διαπολιτισμικές παραμέτρους).
- Χρησιμοποιείτε απλή γλώσσα.
- Βεβαιωθείτε ότι το παιδί κατανοεί το ρόλο του διερμηνέα.

1. Ibid., σ. 118.

Πότε πρέπει να κάνετε τα παραπάνω;

- Όταν συναντάτε το παιδί.
- Όταν η κατάσταση ή οι συνθήκες αλλάζουν, βοηθήστε το παιδί να κατανοήσει την αλλαγή, τα νέα δικαιώματα ή τα δικαιώματα που έπαυσαν να ισχύουν για την περίπτωση του.
- Όταν μπορούν να συμμετέχουν τα παιδιά σε μια απόφαση, βοηθήστε τα να καταλάβουν περί τίνος πρόκειται και τι διακυβεύεται και πώς να δώσουν μια άποψη βασισμένη σε καλή ενημέρωση και πληροφόρηση με τον καλύτερο δυνατό τρόπο για την υπόθεσή τους.

Ο/Η κηδεμόνας θα πρέπει, επίσης, να σεβαστεί τη σιωπή του παιδιού. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η δημιουργία μιας σχέσης εμπιστοσύνης απαιτεί χρόνο. Αν το παιδί δεν είναι έτοιμο να μιλήσει για κάτι, ο/η κηδεμόνας δεν πρέπει να το πιέσει να μιλήσει, αλλά να κάνει το παιδί να καταλάβει ότι είναι εκεί και μάλιστα για να λειτουργήσει προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Επιπλέον, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να σέβεται την υποκειμενική εκδοχή της αλήθειας του παιδιού· μπορεί να χρειαστεί χρόνος για το παιδί να αισθανθεί ασφαλές και να πει στον/ην κηδεμόνα τι πραγματικά έχει συμβεί ή πώς αισθάνεται πραγματικά.

Το «ημερολόγιο του κηδεμόνα» και «το φύλλο αναφοράς των συναντήσεων» (βλ. Μέρος III, κεφάλαιο 2) θα τον/την βοηθήσουν να οργανώσει τις βασικές πληροφορίες που αντλεί από κάθε συνάντηση με το παιδί ή τον επαγγελματία/ υπηρεσία/ φορέα που εμπλέκεται στην υπόθεση του παιδιού.

ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΠΕΜΠΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Εντοπισμός και επικοινωνία με τους γονείς ή άλλους συγγενείς του παιδιού

Ένα παιδί ίσως κατέληξε να είναι μόνο του στην Κύπρο, επειδή σε κάποιο σημείο κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του χωρίστηκε από την οικογένειά του ή επειδή ένα τρίτο άτομο το έπεισε να φύγει από

την πατρίδα του και να έρθει στην Ευρώπη. Επιπλέον, είναι πιθανό ότι λόγω των δυσκολιών του ταξιδιού τα μέλη της πυρηνικής ή ευρύτερης οικογένειας αναγκάστηκαν να ταξιδεύσουν χωριστά και σε διαφορετικές χρονικές περιόδους.

Με βάση την ιδιαίτερη κατάσταση κάθε παιδιού, βοηθήστε το παιδί στον εντοπισμό της οικογένειάς του και/ή στη δημιουργία και διατήρηση της επικοινωνίας και επαφών με την οικογένειά του, όπου αυτό διαπιστώνεται ότι είναι προς το συμφέρον του παιδιού. Συνεργαστείτε με τις σχετικές δημόσιες αρχές, π.χ. αστυνομία, ΥΚΕ, και, ενδεχομένως, αναζητήστε τη βοήθεια οργανώσεων που διαθέτουν σχετική τεχνογνωσία, π.χ. την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης. Ωστόσο, να σημειωθεί ότι ο εντοπισμός της οικογένειας (αποκατάσταση οικογενειακών επαφών) δεν θα πρέπει να πραγματοποιείται όταν υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστεύεται ότι η αποκατάσταση οικογενειακών δεσμών μπορεί να θέσει σε κίνδυνο το παιδί ή τα μέλη της οικογένειας. Επιπλέον, πρέπει να επαληθεύεται η συγγένεια με αποδεικτικά στοιχεία.

Τα μέλη της οικογένειας μπορεί να παρέχουν πληροφορίες, οι οποίες θα βοηθήσουν στην αξιολόγηση των επιλογών τοποθέτησης (για στέγαση) ή επανένωσης και του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Μπορεί επίσης να γνωρίζουν συγκεκριμένες καταστάσεις, όπως για παράδειγμα, για θέματα σωματικής και ψυχικής υγείας του παιδιού ή απώλεια αγαπημένων προσώπων ή ύπαρξη σημαντικών εγγράφων και/ή την ακριβή ημερομηνία γέννησης του παιδιού. Ωστόσο, μετά τον επιτυχή εντοπισμό της οικογένειας και πριν από τυχόν οικογενειακή επανένωση ή επιστροφή στον τόπο καταγωγής ή τρίτη χώρα, βεβαιωθείτε ότι έχει διενεργηθεί εκτίμηση κινδύνου για να αξιολογηθεί η καταλληλότητα των γονέων ή/και άλλων μελών της οικογένειας να φροντίσουν το παιδί και να εκπροσωπήσουν τα συμφέροντά του. Σε κάθε προσπάθεια εντοπισμού ή επανένωσης της οικογένειας, να ενεργείτε με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και με σεβασμό στις προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος.

 Αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος του ανηλίκου και σχεδιασμός των επόμενων ενεργειών για την υπόθεσή του (στέγαση, νο-

μικό καθεστώς, εκπαίδευση, υγεία, ψυχολογική υποστήριξη, άλλες δραστηριότητες).

Όπως προαναφέρθηκε, ένας/μία κηδεμόνας στο αρχικό στάδιο της συνεργασίας του/της με το παιδί θα πρέπει να προσπαθεί να συναντά το παιδί τουλάχιστον μια φορά την εβδομάδα προκειμένου να δημιουργήσει μια σχέση εμπιστοσύνης. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου θα πρέπει να προσπαθήσει να συλλέξει όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες για την ιστορία του παιδιού είτε από το ίδιο το παιδί είτε από άλλους επαγγελματίες που τον/την φροντίζουν και τον/την περιβάλλουν, π.χ. προσωπικό ξενώνα, ψυχολόγος, κοινωνικός/ή λειτουργός, δικηγόρος. Με αυτόν τον τρόπο θα έχει μια σαφέστερη εικόνα για την περίπτωση του παιδιού και θα είναι σε θέση να εκτιμήσει καλύτερα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού ώστε να σχεδιάσει τα επόμενα βήματα που πρέπει να ακολουθήσουν (πλάνο δράσης).

Μία φόρμα αξιολόγησης του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού (βλ. Μέρος III, κεφ. 6) επικουρεί τον/την κηδεμόνα στη συλλογή όλων των απαραίτητων πληροφοριών. Σε κάθε απόφαση που λαμβάνεται για το παιδί, είναι πολύ σημαντικό να έχουν ακουστεί πρώτα οι απόψεις του. Αυτό δεν σημαίνει ότι, όποιες κι αν είναι οι επιθυμίες του παιδιού, αυτές θα πραγματοποιηθούν. Αντ' αυτού είναι πολύτιμο για το παιδί να γνωρίζει ότι ο/η κηδεμόνας του είναι ο σύμμαχος του και είναι εκεί για να το ακούσει, να το καταλάβει και να συζητήσει μαζί όλα τα θέματα που το προβληματίζουν. Πολλά παιδιά μπορεί να μην εξοικειωμένα στο να έχουν μια δική τους άποψη και να την εκφράζουν. Μια τέτοια διαδικασία χρειάζεται ενθάρρυνση, ενδυνάμωση και διευκόλυνση από την πλευρά του/της κηδεμόνα. Αξίζει να σημειωθεί ότι μερικά παιδιά μπορεί να καθοδηγούνται από τους γονείς τους (που βρίσκονται πίσω στη χώρα καταγωγής ή σε άλλη χώρα) ή τρίτους σχετικά με το τι θα πρέπει να κάνουν στην Ευρώπη και εκεί ο/η κηδεμόνας διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο στο να διασφαλίσει ότι το βέλτιστο συμφέρον, τα δικαιώματα και η ασφάλεια του παιδιού προστατεύονται (π.χ. πίεση να μην παρακολουθήσει το παιδί του σχολείου παρά να εργαστεί (παρانونώς), παρόλο που εκείνο επιθυμεί να πηγαίνει μόνο σχολείο.

Μέσω της αξιολόγησης του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού, ένας/μία κηδεμόνας θα είναι σε θέση να γνωρίζει τι πρέπει να γίνει με το νομικό καθεστώς του παιδιού. Από τις πληροφορίες που θα έχει συγκεντρώσει, θα του/της είναι φανερό, εάν υφίστανται λόγοι, όπως αυτοί αναφέρονται στη Σύμβαση της Γενεύης και την ευρωπαϊκή Οδηγία για τις προϋποθέσεις χορήγησης καθεστώτος διεθνούς προστασίας, που καθιστούν επιτακτική την υποβολή αίτησης για διεθνή προστασία. Μερικά παιδιά μπορεί να μην έχουν κατανοήσει τους πραγματικούς λόγους που τους εμποδίζουν από το να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους, και τελικά κατά τη διάρκεια μιας συζήτησης με τον/την κηδεμόνα ή το/τη δικηγόρο να αποκαλύπτεται ότι υπήρχαν και υπάρχουν σοβαροί κίνδυνοι για την ασφάλεια ή τα δικαιώματα τους πίσω στη χώρα καταγωγής. Για παράδειγμα, ένα νεαρό αγόρι από χώρα της Δυτικής Αφρικής κατά τις πρώτες συναντήσεις με την κηδεμόνα του, ισχυριζόταν ότι ήρθε στην Ευρώπη για μια καλύτερη ζωή, επειδή δεν μπορούσε να χαρεί τη ζωή του πριν. Κατά τη διάρκεια πιο εμπεριστατωμένων συζητήσεων έγινε φανερό ότι στο αγόρι αυτό είχαν παραβιαστεί σχεδόν όλα τα δικαιώματά του και επιπλέον ήταν θύμα εμπορίας ανθρώπων, σύμφωνα με τον ορισμό του Πρωτοκόλλου του Παλέρμο, δύο φορές πριν από την είσοδό του σε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, δεν ήταν σε θέση να καταλάβει ότι όλα αυτά αποτελούν λόγους για τους οποίους αναμφισβήτητα θα έπρεπε να του χορηγηθεί το καθεστώς του αναγνωρισμένου πρόσφυγα. Υπάρχουν πολλά παρόμοια παραδείγματα για κορίτσια και αγόρια. Σε κάθε περίπτωση η συνεργασία με νομικό βοηθά στη διερεύνηση και διευθέτηση των ζητημάτων αυτών.

Ορισμένα παιδιά χρειάζονται ψυχολογική υποστήριξη. Αυτό μπορεί να τους είναι δύσκολο να το αποδεχθούν και να συμφωνήσουν, επειδή δεν είναι εξοικειωμένοι με μια τέτοια (θεραπευτική) διαδικασία είτε λόγω ηλικίας είτε λόγω διαφορετικής προσέγγισης στην κουλτούρα του παιδιού. Ωστόσο ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να εξετάσει αν υπάρχουν άλλοι τρόποι για να υποστηριχθεί η ψυχική υγεία του παιδιού ή τελικά πρέπει να παροτρύνει το παιδί να συμμετάσχει σε τέτοιες συνεδρίες, έστω και για μια δοκιμαστική περίοδο. Τα παιδιά που έχουν βιώσει τραυματικές εμπειρίες και υποφέρουν από ποικίλα

συμπτώματα που υποδηλώνουν κάποια διαταραχή ή δυσκολία (π.χ. PTSD, ψύχωση, αγωνία) πρέπει να παρακολουθηθούν από έμπειρο ψυχολόγο ή ψυχίατρο.¹

Επιπλέον, η εκπαίδευση διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο στην υγιή ψυχοκοινωνική και διανοητική ανάπτυξη ενός παιδιού και για το λόγο αυτόν όλα τα παιδιά πρέπει να εγγράφονται σε σχολεία και να ενθαρρύνονται να παρακολουθούν τα μαθήματα. Ιδίως όσον αφορά τα έτη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης στην Κύπρο, δηλαδή μέχρι και την Γ' Γυμνασίου (για παιδιά μέχρι 16 ετών²) όλα τα παιδιά πρέπει να κατανοήσουν ότι είναι το δικαίωμά τους και η υποχρέωσή τους να πηγαίνουν στο σχολείο.

Τα παιδιά θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν σε ψυχαγωγικές, δημιουργικές και αθλητικές δραστηριότητες. Μερικές φορές το να βρίσκονται μόνο τα παιδιά σε μια άγνωστη γι' αυτά χώρα, χωρίς οι γονείς τους να τους επιβλέπουν ή να τους συμβουλεύουν, ενδέχεται να αυξήσει τον κίνδυνο κατάθλιψης, αισθήματος απόσυρσης ή εμπλοκής σε επικίνδυνες/παράνομες δραστηριότητες. Τα παιδιά θα πρέπει να ερωτηθούν τι ενδιαφέροντα είχαν πίσω στη χώρα καταγωγής τους και αν θα ήθελαν να ξεκινήσουν κάποια δραστηριότητα στην Κύπρο που να απολαμβάνουν. Ωστόσο, θα πρέπει να ενθαρρύνονται να επιλέγουν μία δραστηριότητα έπειτα από σκέψη και να δίνουν χρόνο σε αυτό, ώστε να αποφασίσουν αν πραγματικά θέλουν να συμμετάσχουν σε αυτή. Μερικές φορές ιδίως τα παιδιά στην εφηβεία, μπορεί να επιθυμούν να δοκιμάσουν πολλές δραστηριότητες, γι' αυτό ο/η κηδεμόνας θα χρειαστεί να δώσει λίγο χρόνο πριν προβεί σε οριστικές ενέργειες, για να δει αν το παιδί έχει κατασταλάξει· για παράδειγμα, σε περίπτωση περιορισμένων πόρων, ο/η κηδεμόνας δεν θα πρέπει να διαθέσει χρήματα για την εγγραφή ή αγορά εξοπλισμού συγκεκριμένου αθλήματος από την πρώτη κιόλας μέρα, γιατί είναι πιθανό μετά από πολύ λίγο να αποφασίσει το παιδί ότι θέλει να ασχοληθεί με κάποιο άλλο άθλημα, που και για εκείνο να απαιτείται συγκεκριμένος εξοπλισμός.

Καταγραφή αιτήματος διεθνούς προστασίας (αναλόγως την υπό-

² Α. 2 παρ. 3 Ν. 1566/1985

θεση, αίτηση για οικογενειακή επανένωση) και υποβολή σχετικών εγγράφων ταυτοποίησης στην Υπηρεσία Ασύλου.

Εάν το παιδί έχει λόγους που το εμποδίζουν από το να επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του ή τελευταίας διαμονής που εμπίπτουν στη Σύμβαση της Γενεύης και στο Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης για το καθεστώς του πρόσφυγα, καθώς και στην ευρωπαϊκή Οδηγία για τις προϋποθέσεις χορήγησης καθεστώτος διεθνούς προστασίας, τότε πρέπει να υποβληθεί αίτηση ασύλου ενώπιον της υπεύθυνης αρχής. Αυτό προϋποθέτει ότι πριν από την υποβολή της αίτησης το παιδί έχει ενημερωθεί για τη διαδικασία και τη σημασία της (για ποιο λόγο, δικαιώματα, υποχρεώσεις), καθώς και τις απαραίτητες πληροφορίες που θα του ζητηθούν. Το παιδί θα πρέπει, επίσης, να γνωρίζει ότι θα κληθεί να χορηγήσει τα δακτυλικά αποτυπώματα του για την ενημέρωση της ευρωπαϊκής βάσης δεδομένων «EURODAC», με σκοπό την καταχώριση αυτών και τη διασταύρωσή τους ανά πάσα στιγμή με άλλες πιθανές -προηγούμενες ή μελλοντικές- καταχωρίσεις σε άλλη χώρα της ΕΕ. Επιπλέον, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να ζητήσει από το παιδί να αναζητήσει όποια επίσημα έγγραφα ταυτοποίησης μπορεί να έχει στην κατοχή του, καθώς θα πρέπει να τα προσκομίσει σε αντίγραφο στις κυπριακές αρχές. Τέτοια έγγραφα αποδεικνύουν τα προσωπικά στοιχεία του, τη χώρα καταγωγής του, ενδεχομένως την εθνική ομάδα και την ηλικία του. Αυτό βοηθά στην ορθή καταγραφή των προσωπικών στοιχείων του παιδιού, δεδομένου μάλιστα ότι η εκ των υστέρων αλλαγή τέτοιων πληροφοριών προϋποθέτει μια πολύ απαιτητική διαδικασία (επίσημα έγγραφα από τη χώρα προέλευσης και επισήμως μεταφρασμένα).

Ο/Η κηδεμόνας θα πρέπει να εξετάσει προσεκτικά αυτά τα έγγραφα με τη βοήθεια διερμηνέα και του παιδιού για να επιβεβαιώσουν ότι τα στοιχεία στα επίσημα έγγραφα είναι επίσης σωστά. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε αρκετές χώρες καταγωγής των παιδιών, η εγγραφή τους στο ληξιαρχείο κατά τη γέννησή τους δεν είναι μια συνήθης πρακτική. Μάλιστα, η εγγραφή ενός παιδιού και των αδελφών του πολλά χρόνια μετά τη γέννησή τους -και συχνά όλων μαζί- μπορεί να οδηγήσει σε ανακριβείς καταχωρίσεις σε σχέση με την ημερομηνία γέννησης του κάθε παιδιού.

Τα εθνικά διαβατήρια πρέπει να κατατίθενται στην Υπηρεσία Αλλοδαπών και Μετανάστευσης την ημέρα κατάθεσης της αίτησης ασύλου. Πρώτα είναι χρήσιμο να βγουν αντίγραφα του διαβατηρίου, ώστε να καταχωρηθούν στο αρχείο της υπόθεσης του παιδιού και χρησιμοποιηθούν σε όποια διαδικασία κρίνεται απαραίτητο (π.χ. οικογενειακή επανένωση). Με την κατάθεση του διαβατηρίου, θα παραληφθεί αντίγραφο της πράξης υποβολής. Προσοχή πρέπει να δίνεται στις περιπτώσεις ανιθαγένειας (εθνοτική καταγωγή και απουσία υπηκοότητας/διαβατήριου του παιδιού): για παράδειγμα, Παλαιστίνιος που μεγάλωσε στην Ιορδανία διαθέτει «διαβατήριο» χρώματος μπλε που υποδηλώνει ότι δεν είναι Ιορδανός υπήκοος, παρά ανιθαγενής που του έχουν διαθέσει ταξιδιωτικό έγγραφο. Αντίστοιχα παραδείγματα, Παλαιστίνιοι που διέμεναν στη Συρία ή Κούρδοι από συγκεκριμένες περιοχές της Συρίας ή οι Μπιντούν στο Κουβέιτ είναι πολύ πιθανό να είναι ανιθαγενείς.

Σύμφωνα με το άρθρο 8 του Κανονισμού (ΕΕ) 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 (Δουβλίνο III), εάν υπάρχουν μέλη της οικογένειας του ανηλίκου σε άλλο κράτος-μέλος της ΕΕ, το αρμόδιο κράτος για να εξετάσει την αίτησή του είναι εκείνο όπου διαμένει νόμιμα η οικογένειά του. Δεδομένου αυτού, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να έχει ενημερωθεί και να έχει διερευνήσει εγκαίρως εάν υπάρχουν μέλη οικογένειας σε άλλο κράτος της ΕΕ. Είναι σημαντικό ότι, λόγω της προθεσμίας των τριών μηνών για την αίτηση οικογενειακής επανένωσης βάσει του άρθρου 8 του Κανονισμού Δουβλίνου (βλ. άρθρο 21 παρ. 1), ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να ενεργήσει γρήγορα. Θα πρέπει να συζητήσει με το παιδί και να έρθει σε επαφή με αυτά τα μέλη της οικογένειας για να καταλάβει εάν είναι προς το συμφέρον του παιδιού να υποβάλει αίτημα για οικογενειακή επανένωση. Θα πρέπει να βεβαιωθεί ότι η αρμόδια Μονάδα Δουβλίνου θα αποστείλει έγκαιρα το αίτημα, καθώς υπάρχει τεράστιος φόρτος εργασίας, και την ίδια στιγμή, οποιαδήποτε καθυστέρηση μπορεί να εμποδίσει την επανένωση.

Παρόλο που υπάρχει διαφορετική προθεσμία για την αποστολή αιτήματος «αναδοχής» επί τη βάση ανθρωπιστικών λόγων (άρθρο 17 παρ. 2 του Κανονισμού), αυτό δύσκολα γίνεται δεκτό από τα κράτη

μέλη, δεδομένου ότι βρίσκεται στη διακριτική ευχέρεια τους και δεν συνιστά υποχρέωσή τους.

Στο πλαίσιο της διαδικασίας οικογενειακής επανένωσης, σε περίπτωση που σε μεταγενέστερο στάδιο και προτού εκδοθεί απόφαση μεταφοράς, η επιλογή αυτή φαίνεται να μην εξυπηρετεί το συμφέρον του παιδιού ή το αίτημα έχει απορριφθεί τρεις φορές, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να βεβαιωθεί ότι η υπόθεση του παιδιού σχεδιάζεται να εξεταστεί σε συγκεκριμένη ημερομηνία από την Υπηρεσία Ασύλου (έγγραφο παραίτηση από διαδικασία επανένωσης και επαναπρογραμματισμός συνέντευξης ασύλου).

 Σε περίπτωση οικογενειακής επανένωσης, διερεύνηση σχέσης και συνθηκών διαβίωσης των συγγενών του παιδιού και συλλογή των απαραίτητων αποδεικτικών εγγράφων - σε περίπτωση που κρίνεται απαραίτητη η λήψη DNA από το παιδί και τον συγγενή του προκειμένου να ταυτοποιηθεί η συγγένεια, υποστήριξη του ανηλίκου κατά τη διαδικασία και επικοινωνία με το συγγενή.

Τα απαραίτητα έγγραφα για να αποδειχθεί η συγγένεια μπορεί να είναι: οικογενειακό βιβλιάριο, ταυτότητες, πιστοποιητικό γεννήσεως και φωτογραφίες. Πολύ χρήσιμη είναι και η αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος, όπου ένα παιδί έχει την ευκαιρία να αναλύσει εκτενώς τη συγγένεια και τη στενή σχέση με τον/ην εν λόγω συγγενή. Μία εξέταση DNA μπορεί να είναι απαραίτητη για να αποδειχθεί η συγγένεια, εάν δεν υπάρχουν άλλα έγγραφα ή υπάρχουν διαφορές στα ονοματεπώνυμα μεταξύ παιδιού και συγγενούς. Επιπλέον, ο/η συγγενής πρέπει να δηλώσει την πρόθεσή του να φροντίσει το παιδί και να αποδεχθεί πιθανή οικογενειακή επανένωση. Ο/Η συγγενής πρέπει να είναι σε εγρήγορση για να ανταποκριθεί στις αρχές της χώρας στην οποία κατοικεί, μόλις προσπαθήσουν να επικοινωνήσουν μαζί του της. Ορισμένα κράτη μέλη απαιτούν από το/τη συγγενή να αποδείξει ότι είναι σε θέση να αναλάβει οικονομικά τη φροντίδα του παιδιού ή ότι διαμένει σε χώρο κατάλληλο για να φιλοξενήσει και τον/την ανήλικο/η. Ωστόσο, η αρχή της οικογενειακής ενότητας και το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού μπορεί να επιτάσσει την αναδοχή του αιτήματος του παιδιού, έστω και προκειμένου να μένουν στην ίδια πόλη (συγγενής-παιδί). Αξίζει να σημειωθεί, ότι

ο/η συγγενής πρέπει να διαμένει νομίμως στο κράτος μέλος και θα πρέπει να προσκομισθεί απόδειξη αυτού, π.χ. της αίτησης ασύλου, του καθεστώτος του πρόσφυγα ή του καθεστώτος επικουρικής προστασίας ή της άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς ή άλλους λόγους.

 Αξιολόγηση των διαθέσιμων και πιο κατάλληλων επιλογών σχετικά με την τοποθέτηση του ανηλίκου σε εναλλακτικό πλαίσιο φροντίδας.

Αυτό ισχύει για τα παιδιά που δεν έχουν τοποθετηθεί σε εναλλακτική φροντίδα μέχρι αυτό το σημείο. Δεδομένου ότι οι αποφάσεις πρέπει να επανεξετάζονται περιοδικά και λαμβάνοντας υπόψη ότι κάθε παιδί είναι καλύτερο να μεγαλώνει σε ένα οικογενειακό περιβάλλον ή που προσομοιάζει σε τέτοιο, ο/η κηδεμόνας μαζί με άλλους αρμόδιους επαγγελματίες και φορείς πρέπει να προσανατολίζουν την επιλογή τοποθέτησης του παιδιού προς την κατεύθυνση αυτή. Ιδίως τα μικρά παιδιά κάτω των 12 ετών θα πρέπει κατά προτεραιότητα να τοποθετούνται σε ελεγμένες, καλά εκπαιδευμένες και προσεκτικά επιλεγμένες οικογένειες. Η εκτιμώμενη διάρκεια παραμονής στη χώρα και η ύπαρξη άλλων συγγενών θα πρέπει να ληφθεί υπόψη για να αποφασιστεί εάν εξυπηρετεί καλύτερα μια βραχυπρόθεσμη ή μακροχρόνια αναδοχή. Επιπλέον, θα πρέπει πάντα να λαμβάνεται υπόψη ο περιορισμός των μεταβολών στο πλαίσιο διαμονής ενός παιδιού στο απολύτως απαραίτητο. Όλα αυτά πρέπει να αποφασίζονται από την αρμόδια αρχή που εποπτεύει την εναλλακτική φροντίδα και τον/ην κηδεμόνα αφού έχει προηγηθεί ακρόαση του παιδιού.

ΣΕ ΤΑΚΤΙΚΗ ΒΑΣΗ/ ΟΤΑΝ ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ/ ΟΤΑΝ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ

Σωματική και ψυχική υγεία

 Μέριμνα για τη διενέργεια προγραμματισμένων εξετάσεων για την ανίχνευση συμπτωμάτων.

Ο/Η κηδεμόνας είναι το πρόσωπο που θα πρέπει να έχει μια σαφή εικόνα της υγείας του παιδιού, αφού άλλωστε είναι και εκείνος/η που έχει εξουσιοδοτηθεί να συναινεί σε ιατρικές πράξεις σε συνεργασία πάντα με το ιατρικό προσωπικό και έπειτα από δική τους προτροπή. Η δομή φιλοξενίας (ενδεικτικά: ξενοδοχείο, ασφαλής ζώνη σε ανοιχτό κέντρο φιλοξενίας, ξενώνα, διαμέρισμα) στην οποία διαμένει το παιδί είναι υπεύθυνη για τη φροντίδα του παιδιού και την υγεία του. Έτσι, το αρμόδιο προσωπικό της δομής είναι εκείνο που θα ανταποκριθεί σε περίπτωση που ο/η ανήλικος/η παρουσιάσει κάποιο σύμπτωμα. Ωστόσο, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να λάβει γνώση για τυχόν συμπτώματα που παρουσίασε το παιδί και να βεβαιωθεί ότι ελήφθησαν όλα τα απαραίτητα μέτρα για τη διάγνωση και την αντιμετώπιση τους (π.χ. ανάλογα με τη σοβαρότητα του περιστατικού μεταφορά του/της ανηλίκου/ης σε ιατρική μονάδα από μέλος του προσωπικού του ξενώνα). Ωστόσο, εάν υπάρχει έλλειψη κινητοποίησης για διάφορους λόγους, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να διασφαλίσει ότι το παιδί θα λάβει ιατρική περίθαλψη και θεραπεία. Σχετικά με προγραμματισμένες ιατρικές εξετάσεις που αφορούν συγκεκριμένο πρόβλημα υγείας που διαπιστώθηκε, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να λάβει γνώση της κατάστασης.

Ο/Η κηδεμόνας θα πρέπει να γνωρίζει για τα αναπτυξιακά στάδια ενός παιδιού (βλ. επίσης Μέρος III, κεφ. 3) για να είναι σε θέση να αντιληφθεί αν κάτι βρίσκεται έξω από τα όρια της φυσιολογικής ανάπτυξης του παιδιού. Επιπλέον θα πρέπει να ενθαρρύνει το παιδί να εκφράζει τυχόν ανησυχίες, ενοχλήσεις ή πόνο που μπορεί να νιώθει σχετικά με την υγεία του καταρχάς στο προσωπικό της δομής φιλοξενίας, ώστε αυτοί να ανταποκριθούν άμεσα, αλλά και στον/ην ίδιο/α τον/την κηδεμόνα.

Μέριμνα για αιματολογικές και άλλες εξετάσεις και εμβολιασμούς στο πλαίσιο τακτικών ελέγχων.

Πέραν των περιπτώσεων που το παιδί παρουσιάζει εκτάκτως κάποια συμπτώματα, η υγεία του παιδιού θα πρέπει να ελέγχεται περιοδικά. Αυτό μπορεί να είναι ένας ετήσιος έλεγχος, αλλά ακόμη κι έτσι ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να έχει μια σαφή εικόνα του τι έχει γίνει, πότε έγινε και τι πρέπει να γίνει και πότε, ώστε να παρακολουθείται η πορεία της υγείας του/της ανηλίκου/ης. Οι απαραίτητοι εμβολιασμοί πρέπει να προγραμματιστούν και να γίνουν. Αυτό το αναλαμβάνει πάντα η δομή φιλοξενίας, ωστόσο ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να γνωρίζει πάντα και ξεκάθαρα τι πρέπει να γίνει, να καταγράφει τι έχει γίνει και πότε, καθώς και πότε πρέπει να προγραμματιστούν επόμενοι εμβολιασμοί και επαναλήψεις.

Επικοινωνία και συνεργασία με ιατρικό προσωπικό προκειμένου να λάβει γνώση της υγείας του ανηλίκου.

Όπως προαναφέρθηκε, ο/η κηδεμόνας πρέπει να έχει μια σαφή εικόνα της υγείας του παιδιού. Αυτό περιλαμβάνει την ενημέρωση από το ιατρικό προσωπικό που εξέτασε και έχει αναλάβει να θεραπεύσει το παιδί – ιδίως αν τον συνοδεύει ο/η ίδιος/α (π.χ. περίπτωση που το παιδί είναι άστεγο), διαφορετικά από το άτομο που τον συνόδευε σε πρώτη φάση και μετά από το ιατρικό προσωπικό, αν πρόκειται για μία σοβαρή κατάσταση - και την τήρηση αντιγράφων των αποτελεσμάτων των εξετάσεων ή της διάγνωσης, της εισαγωγής ή του εξιτηρίου.

Παραπομπή σε ψυχολόγο ή παιδοψυχίατρο για τη διάγνωση συμπτωμάτων ή/και τη θεραπεία, αν κρίνεται απαραίτητο

Η οικοδόμηση μιας σχέσης εμπιστοσύνης με το παιδί, θα είναι απαραίτητη προκειμένου το παιδί να καταλάβει ότι μπορεί να εκφράσει τα συναισθήματά του στον/την κηδεμόνα. Πολλά παιδιά δεν είναι σε θέση να κατανοήσουν και να αναγνωρίσουν τα συναισθήματά τους ή δεν αισθάνονται έτοιμα να ζητήσουν βοήθεια, οπότε ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να επικοινωνεί με το παιδί να είναι παρατηρητικός και να έχει τις απαραίτητες βασικές γνώσεις ώστε να είναι σε θέση να καταλάβει εάν κάτι φαίνεται προβληματικό στη συμπε-

ριφορά του παιδιού και να τον παραπέμψει στις σχετικές υπηρεσίες που μπορούν να του παρέχουν την υποστήριξη που χρειάζεται.

Εκπαίδευση/δραστηριότητες

Εγγραφή στο σχολείο και ενημέρωση διορισμού κηδεμόνα.

Ο/Η κηδεμόνας μεριμνά για την εγγραφή του παιδιού στο σχολείο. Είτε την πραγματοποιεί ο/η ίδιος/α είτε εξουσιοδοτεί αρμόδιο πρόσωπο στη δομή φιλοξενίας που διαμένει το παιδί για να την πραγματοποιήσει εκείνο. Η τελευταία περίπτωση προτείνεται ιδίως όταν η δομή φιλοξενίας κατόπιν επικοινωνίας και συνεργασίας με συγκεκριμένο σχολείο σχεδιάζει να εγγράψει όλα τα (ή αρκετά) παιδιά της δομής σε ένα σχολείο. Τα παιδιά συχνά κινητοποιούνται ευκολότερα αν γνωρίζουν εκ των προτέρων ότι θα έχουν παρέα στο σχολείο. Αν η εγγραφή πρέπει να γίνει μετά την έναρξη της σχολικής χρονιάς τότε θα πρέπει πρώτα να ενημερωθεί η αρμόδια (πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια) Διεύθυνση εκπαίδευσης προκειμένου εκείνη να αναζητήσουν διαθεσιμότητα σε σχολείο και τάξη.

Κάθε παιδί ανεξαιρέτως έχει το θεμελιώδες δικαίωμα στην εκπαίδευση (άρθρο 28 ΔΣΔΠ). Επιπλέον, η εκπαίδευση θα πρέπει να είναι διαθέσιμη, προσβάσιμη, αποδεκτή και προσαρμοσμένη, ώστε το παιδί να απολαμβάνει πλήρως το δικαίωμά του. Στην πράξη, συχνά υπάρχουν ανεπάρκειες και ελλείψεις στην παροχή εκπαίδευσης, ιδίως για την πληθυσμιακή ομάδα των παιδιών μεταναστών και προσφύγων. Ωστόσο, αυτό που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι ότι μέχρι μία συγκεκριμένη ηλικία και αντίστοιχα σχολικά έτη, η εκπαίδευση είναι υποχρεωτική, τα παιδιά δεν επιτρέπεται να εργαστούν –εκτός εάν πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις– και η εκπαίδευση είναι το μέσο για την ενδυνάμωση του ατόμου. Το σχολείο, ακόμη, είναι το μέσο για την ένταξη ενός ατόμου στην κοινωνία και αυτό δεν αφορά πιά μόνο τα ακαδημαϊκά επιτεύγματα, αλλά και την κοινωνικοποίηση και την εξοικείωσή του με την κυπριακή κοινωνία.

Τα παιδιά μερικές φορές διστάζουν να πάνε στο σχολείο και προτιμούν να εργάζονται ή και να μην κάνουν τίποτα, όμως είναι πολύ σημαντικό να ενθαρρύνονται να παρακολουθούν τα μαθήματα και

να υποχρεώνονται κιόλας, αν εμπíπτουν στα χρόνια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Ταυτόχρονα, η συμμετοχή των παιδιών σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες τα κρατά ασφαλή και μακριά από άλλες επικίνδυνες καταστάσεις.

Ενώ είναι ορθό να προτιμώνται τα σχολεία με μαθήματα υποδοχής, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και το γεγονός ότι συχνά το σχολείο στη γειτονιά που διαμένει ένα παιδί συνιστά αυτόματα μεγαλύτερο κίνητρο από ένα σχολείο που βρίσκεται δύο ώρες με τα μέσα συγκοινωνίας μακριά από την κατοικία του. Ο διευθυντής του σχολείου και το εκπαιδευτικό προσωπικό θα πρέπει να ενημερώνονται για το διορισμό του/της κηδεμόνα και ότι για ζητήματα που αφορούν το παιδί, θα πρέπει να επικοινωνούν με εκείνον/η.

Επιπλέον, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να εξηγήσει στο παιδί τι σημαίνει να είναι μαθητής στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα: τάξεις, αίθουσες, περιεχόμενο μαθημάτων, τρόπος διδασκαλίας, διαλείμματα, συμπεριφορά, πώς να θέτει ερωτήσεις στον εκπαιδευτικό, πού να βρει βιβλία και πώς να τα χρησιμοποιεί, πώς να χρησιμοποιεί τα τετράδια του για εργασίες και σημειώσεις κ.λπ. Είναι απαραίτητο να παρέχει στο παιδί αυτές τις βασικές πληροφορίες, γιατί έτσι θα μετριαστούν οι τυχόν πολιτισμικές διαφορές και το παιδί θα νιώθει πιο άνετο να προσαρμοστεί.

Εγγραφή ανηλίκου σε επιπλέον μαθήματα ελληνικής γλώσσας.

Το σημαντικότερο βήμα για την ενσωμάτωση των ανήλικων στην κυπριακή κοινωνία είναι να μιλούν ελληνικά. Έτσι, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να ενθαρρύνει τα παιδιά να παρακολουθήσουν επιπλέον μαθήματα ελληνικής γλώσσας. Προς αυτό το σκοπό, θα πρέπει να εντοπίσει κρατικές υπηρεσίες ή ΜΚΟ που παρέχουν δωρεάν μαθήματα ελληνικών και να εγγράψει το παιδί στα μαθήματα τους, ανάλογα με το πρόγραμμα και το μαθησιακό επίπεδο του παιδιού.

Εγγραφή ανηλίκου σε συνεργασία με τη δομή φιλοξενίας σε εξασχολικές δραστηριότητες (που εγγυώνται την ασφάλεια του ανηλίκου).

Διευκολύνοντας την ελεύθερη έκφραση και ανάπτυξη των παιδιών, υποστηρίζεται η ανθεκτικότητα των παιδιών και ενισχύεται η ένταξη

τους. Ως εκ τούτου, είναι πολύ σημαντικό να συμμετέχουν τα παιδιά σε δραστηριότητες που απολαμβάνουν. Ο/Η κηδεμόνας σε συνεργασία με τη δομή φιλοξενίας και ενδεχομένως άλλους κρατικούς ή μη κρατικούς φορείς θα πρέπει να εντοπίσει εξωσχολικές δραστηριότητες (ψυχαγωγία, πολιτισμός, αθλητισμός, εθελοντισμός) που παρέχονται δωρεάν ή που η συμμετοχή θα μπορούσε να καλυφθεί με ιδιωτικές χορηγίες, στις οποίες τα παιδιά θα μπορούσαν να συμμετάσχουν. Οι δραστηριότητες πρέπει να θεωρούνται όσο το δυνατόν πιο ασφαλείς.

Μηνιαίες (ή διμηνιαίες) συναντήσεις με το διδακτικό προσωπικό του σχολείου και λήψη σχολικού ελέγχου.

Ο/Η κηδεμόνας θα πρέπει να διατηρεί επικοινωνία με το εκπαιδευτικό προσωπικό προκειμένου να ενημερώνεται τακτικά για την πρόοδο του παιδιού στο σχολείο, για τυχόν δυσκολίες που μπορεί να αναγνωρίζουν οι δάσκαλοί/καθηγητές του και για να δει πώς αντιλαμβάνονται οι καθηγητές του τη συμμετοχή του στην τάξη, το σχολείο και την αλληλεπίδραση του με τους συμμαθητές και τους καθηγητές. Ο/Η κηδεμόνας παρευρίσκεται στις προγραμματισμένες συναντήσεις με τους δασκάλους και παραλαμβάνει τον έλεγχο σχολικής επίδοσης του παιδιού. Μερικές φορές συστατικές επιστολές από το σχολείο είναι δυνατό να βοηθήσουν στην υπόθεση παιδιού προκειμένου να λάβει καθεστώς νόμιμης διαμονής.

Έγγραφα για τη δικαιολόγηση απουσιών από τη σχολική τάξη λόγω επίσκεψης σε δημόσιες υπηρεσίες.

Ο/Η κηδεμόνας θα πρέπει να ενημερώνει το εκπαιδευτικό προσωπικό για πιθανές απουσίες που έχει προγραμματιστεί να κάνει το παιδί από το σχολείο. Επιπλέον, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να γνωρίζει τις απουσίες που έχουν καταγραφεί στο σχολείο για ένα παιδί, να συζητά με το παιδί για συγκεκριμένες ημερομηνίες, ενώ να διασταυρώνει τις απουσίες με το αρχείο της δομής φιλοξενίας και των προσωπικών σημειώσεων στο ημερολόγιό του/της ιδιού/ας. Ο/Η κηδεμόνας είναι το πρόσωπο που θα υποβάλει τις απαραίτητες εξηγήσεις γραπτώς για τις απουσίες του παιδιού από το μάθημα, όποτε αυτό είναι απαραίτητο.

Νομική εκπροσώπηση και υποστήριξη

 Υποστήριξη ανηλίκου/ης στη διαδικασία εκτίμησης ανηλικότητας και διασφάλιση ότι όλες οι διαδικασίες είναι σύννομες και με σεβασμό στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα του παιδιού.

«Η εκτίμηση ανηλικότητας είναι η διαδικασία με την οποία οι αρχές προσπαθούν να υπολογίσουν τη χρονολογική ηλικία ή το εύρος της ηλικίας ενός ατόμου προκειμένου να διαπιστώσουν εάν ένα άτομο είναι παιδί ή ενήλικος». «Η ηλικία, ως στοιχείο της προσωπικής κατάστασης ενός προσώπου, καθορίζει τη σχέση μεταξύ κράτους και προσώπου». Κάθε άτομο ηλικίας κάτω των 18 ετών δικαιούται ειδικές εγγυήσεις προστασίας και ιδιαίτερα όσον αφορά τους αιτούντες διεθνούς προστασίας, σύμφωνα με το δίκαιο της ΕΕ, ένας/μία ανήλικος/η δικαιούται παιδοκεντρικές διαδικαστικές εγγυήσεις και ειδικές συνθήκες υποδοχής. Για το λόγο αυτό, η έγκυρη αναγνώριση ενός ατόμου ως παιδιού ή ως ενήλικου διασφαλίζει την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών, εμποδίζει την τοποθέτηση ενήλικων ατόμων μαζί με ανηλίκους και εγγυάται ένα πιο ασφαλές περιβάλλον για τα παιδιά.

Για τη διαδικασία εκτίμησης ανηλικότητας έχουν καθιερωθεί ευρωπαϊκά πρότυπα. Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO) δημοσίευσε το 2018 έναν πρακτικό οδηγό για την εκτίμηση της ανηλικότητας και έθεσε συγκεκριμένες προϋποθέσεις, ώστε κατά τη διαδικασία αυτή να γίνονται σεβαστά η αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού κι άλλα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Συγκεκριμένα, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ακόλουθα σημεία:

Σύμφωνα με το διεθνές και ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο, τα ακόλουθα πρότυπα και εγγυήσεις πρέπει εφαρμόζονται κατά τη διαδικασία της εκτίμησης ανηλικότητας:

- Το ευεργέτημα της αμφιβολίας εφαρμόζεται όσο το δυνατόν ευρύτερα στην περίπτωση των ασυνόδευτων παιδιών, τα οποία είναι λιγότερο πιθανό να έχουν αποδεικτικά ταυτότητας.
- Άμεση πρόσβαση σε κατάλληλο και ανεξάρτητο εκπρόσωπο ή/ και κηδεμόνα, ο

οποίος ενεργεί προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, διασφαλίζει τη γενική ευημερία και ασκεί τη νομική ικανότητα.

- Το δικαίωμα να ενημερώνεται επαρκώς με τρόπο κατάλληλο για την ηλικία του παιδιού σε γλώσσα που κατανοεί.
- Το δικαίωμα συμμετοχής και του να εκφράζει τις απόψεις του κι αυτές ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητα του να λαμβάνονται υπόψη.
- Ενημερωμένη συγκατάθεση και το δικαίωμα άρνησης σε περίπτωση υποβολής σε ιατρικές εξετάσεις.
- Εμπιστευτικότητα, προστασία δεδομένων και ζητήματα ασφάλειας.
- Διαδικασίες φιλικές προς το παιδί που διεξάγονται από εξειδικευμένους επαγγελματίες που γνωρίζουν τις πολιτισμικές και εθνοτικές ιδιαιτερότητες.
- Λιγότερο παρεμβατική μέθοδος, λιγότερο παρεμβατική διαδικασία (βαθμιαία εφαρμογή), κατάλληλη για το φύλο και τον πολιτισμό του ατόμου.
- Ακρίβεια και περιθώριο σφάλματος να εφαρμόζονται υπέρ του αιτούντος.
- Δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής, όπως μπορεί να ισχύει.

Η διαδικασία

- ➔ Η εκτίμηση ανηλικότητας δεν πρέπει να αποτελεί πάγια πρακτική. Η αναγκαιότητα της εκτίμησης θα πρέπει να αιτιολογείται δεόντως βάσει τεκμηριωμένων αμφιβολιών σχετικά με την αναφερόμενη ηλικία. Επίσης, εκκινείται η διαδικασία και φέρει έννομα αποτελέσματα σχετικά με μεταβολή στοιχείων ταυτότητας του παιδιού μόνο από τις αρχές που προβλέπονται σε νόμο ή υπουργικές αποφάσεις (δηλ. Υπηρεσία Ασύλου). Για παράδειγμα, το προσωπικό φορέων όπως νοσοκομεία δεν έχουν δικαίωμα να εκκινούν τέτοια διαδικασία χωρίς να υπάρχει διαταγή από αρμόδια δημόσια διοικητική ή δικαστική/εισαγγελική αρχή. Ακόμη, στο ίδιο παράδειγμα, δεν είναι επιτρεπτό να πραγματοποιούνται ιατρικές πράξεις οι οποίες δεν εξυπηρετούν κανένα σκοπό σε σχέση με τη διαφύλαξη της υγείας του προσώπου.
- ➔ Η εφαρμογή της αρχής του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού προϋποθέτει μια διαδικασία που θέτει το παιδί στο κέντρο και προσαρμόζεται στις συγκεκριμένες ανάγκες του αιτούντος (φύλο, εύρος αμφισβητούμενης ηλικίας, πολιτιστικό υπόβαθρο κ.λπ.).

Διαδικαστικές εγγυήσεις

- ➔ Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού πρέπει να αξιολογείται όχι μόνο όταν το παιδί έχει αναγνωριστεί ως τέτοιο, αλλά και όταν υπάρχουν αμφιβολίες σχετικά με την ανηλικότητα του ατόμου.
- ➔ Το ευεργέτημα της αμφιβολίας πρέπει να δίνεται μόλις γεννηθούν αμφιβολίες σχετικά με την αναφερόμενη ηλικία, κατά τη διάρκεια της εκτίμησης ανηλικότητας και έως ότου προκύψουν τελεσίδικα αποτελέσματα. Ο αιτών πρέπει να θεωρείται και να αντιμετωπίζεται ως παιδί έως ότου διαπιστωθεί ότι είναι ενήλικος (εκτός αν μιλάμε για προφανή ενηλικίωση, π.χ. ο αιτών δείχνει σίγουρα άνω των 30 ετών).
- ➔ Στο παιδί ή φερόμενο ως παιδί πρέπει να διοριστεί κηδεμόνας/ εκπρόσωπος που θα διασφαλίζει ότι το παιδί είναι σε θέση να συμμετάσχει στη διαδικασία· ότι έχει ενημερωθεί σχετικά με αυτή με τρόπο φιλικό προς τα παιδιά, λαμβάνοντας υπόψη το φύλο και την ηλικία του παιδιού και μάλιστα σε γλώσσα που κατανοεί· και ότι πράγματι κατανοεί πλήρως τη διαδικασία εκτίμησης ανηλικότητας. Αυτές οι πληροφορίες είναι απαραίτητες για να επιτρέψουν στο παιδί να εκφράσει τις απόψεις και τις επιθυμίες του και να λάβει μία ενημερωμένη απόφαση να συμμετάσχει στη διαδικασία.

Η μέθοδος

- ➔ Η διαδικασία εκτίμησης ανηλικότητας πρέπει να διεξάγεται υιοθετώντας μια ολιστική και διεπιστημονική προσέγγιση, η οποία εγγυάται την τήρηση των θεμελιωδών αρχών και την προστασία των δικαιωμάτων του αιτούντος.
- ➔ Δεδομένου ότι καμία μέθοδος διαθέσιμη σήμερα δεν μπορεί να καθορίσει επακριβώς την ηλικία ενός ατόμου, ένας συνδυασμός μεθόδων που αξιολογούν όχι μόνο τη σωματική ανάπτυξη αλλά και την ωριμότητα και την ψυχολογική εξέλιξη του αιτούντος μπορεί να μειώσει το εύρος της ηλικίας.
- ➔ Για το σκοπό της εκτίμησης ανηλικότητας δεν πρέπει να χρησι-

μπορείται καμία μέθοδος που να περιλαμβάνει γυμνότητα ή την εξέταση, παρατήρηση ή μέτρηση των γεννητικών οργάνων ή των απόκρυφων μερών.

Συνοδεία ανηλίκου στην Υπηρεσία Ασύλου για την διενέργεια συνέντευξης.

Είναι απαραίτητο ο/η κηδεμόνας να τηρεί αρχείο όλων των σημαντικών εγγράφων του παιδιού. Μεταξύ άλλων εγγράφων, εκείνα που αφορούν την ταυτοποίηση του προσώπου στη χώρα και τις άδειες διαμονής πρέπει να αντιγράφονται και να ελέγχονται προσεκτικά προκειμένου να τηρούνται οι προθεσμίες ανανέωσης ή άλλες διαδικαστικές υποχρεώσεις. Θα πρέπει να δοθεί προσοχή ώστε να μην εξαντλούνται ή δεν τηρούνται ημερομηνίες που συνεπάγονται την απώλεια δικαιωμάτων του αιτούντος ανηλίκου.

Γνωστοποίηση στις Αρχές σχετικά με οποιαδήποτε αλλαγή στη διεύθυνση κατοικίας του ανηλίκου.

Οι αρμόδιες κρατικές αρχές (ΥΚΕ) πρέπει να είναι ενήμερες για την όποια αλλαγή στα στοιχεία επικοινωνίας και διαμονής του ανηλίκου, όπως και το αντίστοιχο σύστημα καταχώρισης στην Υπηρεσία Ασύλου. Συνεπώς, αν υπάρξει κάποια αλλαγή, οι αρχές πρέπει να ενημερώνονται από τον/ην κηδεμόνα αναλόγως. Σε περίπτωση αλλαγής του τόπου διαμονής του παιδιού ιδίως όσον αφορά μετακίνηση σε άλλη πόλη, μπορεί να χρειαστεί να ζητηθεί η μεταφορά της υπόθεσης στην τρέχουσα πόλη διαμονής, ειδικά εάν το ταξίδι για οποιεσδήποτε περιστάσεις θεωρείται πολύ δύσκολο (π.χ. δεν εξυπηρετεί το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, δεν μπορούν να καλυφθούν τα έξοδα μετακίνησης του, δεν υπάρχει υποστηρικτικό πρόσωπο να παρευρεθεί στη συνέντευξη).

Προετοιμασία του ανηλίκου για την προσωπική συνέντευξη ενώπιον της Υπηρεσίας Ασύλου σε συνεργασία με τη Νομική Υπηρεσία της Δημοκρατίας κατά τη διενέργειά της

Ο/Η κηδεμόνας ενημερώνει το παιδί για τη διαδικασία προσωπικής συνέντευξης: πώς είναι η όλη διαδικασία, πού λαμβάνει χώρα, τι ερωτάται και γιατί. Θα είναι πολύ βοηθητικό για το παιδί να έχει μια σαφή εικόνα του πώς θα είναι τόσο πριν όσο και κατά τη διάρκεια

της συνέντευξης για να ελαχιστοποιήσει το άγχος του – που είναι πολύ φυσικό να έχει. Οποιαδήποτε επίσημη διαδικασία μπορεί να είναι πολύ αγχωτική για ένα παιδί. Ακόμη και σε αυτό το στάδιο ο/η κηδεμόνας **θα πρέπει να συνεργαστεί με δικηγόρο προκειμένου ο τελευταίος να βοηθήσει το παιδί να αναδείξει μέσα από το ιστορικό του τους λόγους εκείνους που σχετίζονται με την αδυναμία επιστροφής στη χώρα καταγωγής.** Ο/Η κηδεμόνας, όποτε κρίνεται απαραίτητο, θα πρέπει να συντονίζει όλους τους επαγγελματίες που πλασιώνουν το παιδί προκειμένου να συντάξουν συστατική επιστολή ή γνωμάτευση ή ενημερωτικό σημείωμα ή υπόμνημα, ανάλογα με την ειδικότητα, προκειμένου να τεκμηριωθεί πλήρως η υπόθεση του παιδιού.

Συμβουλευτέ το παιδί να κοιμηθεί νωρίς το βράδυ και να έχει φάει πρωινό την ημέρα της συνέντευξης ώστε να είναι πιο άνετο και συγκεντρωμένο. Ενημερώστε το παιδί ότι μπορεί να υπάρχουν καθυστερήσεις και να περιμένετε. Για τον ίδιο λόγο, βεβαιωθείτε ότι θα υπάρχουν διαθέσιμα τρόφιμα ή νερό, εάν χρειαστεί.

Περιγράψτε τον τόπο στον οποίο θα πάτε και πόσες φορές μπορεί να συναντήσει υπαλλήλους της υπηρεσίας ασύλου (π.χ. τρεις φορές για: α) στο σωματικό έλεγχο και έλεγχο τσάντας που γίνεται στην είσοδο (προσωπικό ασφάλειας), β) στην αναμονή για το πρώτο γκισέ (info box) (προσωπικό ασφάλειας) β) στο γκισέ, όπου δίνονται τα προσωπικά στοιχεία, ο σκοπός της επίσκεψης και ο αριθμός υπόθεσης του ανηλίκου, καθώς και τα στοιχεία του κηδεμόνα, γ) στο επόμενο γκισέ (box), όπου παραλαμβάνετε ένα χαρτί στο οποίο αναγράφεται ο κωδικός χειριστή και η ώρα που αναμένεται να ξεκινήσει η συνέντευξη, δ) αρχική γνωριμία με τον χειριστή της υπόθεσης και το διερμηνέα προκειμένου να καλέσουν το παιδί μαζί με τον κηδεμόνα να εισέλθουν στο γραφείο που λάβει χώρα η συνέντευξη).

Περιγράψτε το γραφείο που πραγματοποιούνται οι συνεντεύξεις (μικρός χώρος/γραφείο/δωμάτιο, απλό και λευκό, με τραπέζι, υπολογιστή, συσκευή εγγραφής φωνής, δύο καρέκλες από τη μια πλευρά, δύο καρέκλες από την άλλη, πού κάθεται ο/η αιτών/ουσα με τον/ην κηδεμόνα και πού ο συνεντευκτής με το διερμηνέα. Ενημερώστε το παιδί για την περίπτωση διπλής διερμηνείας (π.χ. Μπαμπαρά-Γαλλικά, Γαλλικά-Ελληνικά), αν και πρόκειται για σπάνια περίπτωση, ή για ενδεχόμενη τηλε-διερμηνεία, για να μην ξαφνιαστεί αν κάτι τέτοιο γίνει.

Ο συνεντευκτής καθώς πρέπει να καταγράψει στον υπολογιστή όλα τα ερωτήμα-

τα που υποβάλλει όπως και τις απαντήσεις ενδέχεται να μην κάνει συχνά βλεμματική επαφή με το παιδί, ενημερώστε το παιδί σχετικά προκειμένου να μην το εκλάβει σαν απόρριψη.

Ο/η κηδεμόνας παρίσταται στην προσωπική συνέντευξη του/ης ανηλίκου/ης για να βεβαιωθεί ότι καθ' όλη τη διάρκεια διασφαλίζονται τα δικαιώματα και το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Η διαδικασία πρέπει να διεξάγεται με τρόπο φιλικό προς το παιδί, με σεβασμό στις ανάγκες και τις δυνατότητες του παιδιού. Ο κηδεμόνας έχει το δικαίωμα να κάνει παρατηρήσεις και να θέσει ερωτήσεις στο παιδί για να βεβαιωθεί ότι η άποψη του παιδιού έχει ακουστεί και η προσωπική του ιστορία έχει εξεταστεί διεξοδικά και κατανοηθεί σωστά. Για την ομαλή διεξαγωγή της συνέντευξης προτείνεται να υποβάλλονται αφού έχει ολοκληρώσει τις ερωτήσεις ο χειριστής της υπόθεσης, όπως ορίζει και ο Κανονισμός της Υπηρεσίας Ασύλου, εκτός αν παραβιάζονται δικαιώματα του παιδιού. Τυχόν διακοπές της διαδικασίας (π.χ. διάλειμμα ή διακοπή σύνδεσης στην τηλε-διερμηνεία) πρέπει να καταχωρούνται όλες στο πρακτικό της συνέντευξης. Αξίζει να σημειωθεί, ότι αν το παιδί πάσχει από κάποια ασθένεια που επηρεάζει τη διαύγεια του ή τη συναισθηματική του κατάσταση ή είναι θύμα βασανιστηρίων ή σοβαρής κακοποίησης και αντιμετωπίζει ακόμη προβλήματα εξαιτίας του συμβάντος, ο/η κηδεμόνας πρέπει να το γνωστοποιήσει στον/την χειριστή/-τρια της υπόθεσης πριν αρχίσει η συνέντευξη (είτε με τη μορφή ενημερωτικού σημειώματος είτε καταθέτοντας σχετικά αποδεικτικά έγγραφα), ώστε και εκείνος/η να είναι σωστά προετοιμασμένος/η για την περίπτωση.

Να έχετε μαζί σας την ταυτότητά σας και το έγγραφο διορισμού σας ως κηδεμόνας για το συγκεκριμένο παιδί. Ο/Η ανήλικος/η πρέπει να φέρει μαζί του το alien book και κάθε άλλο έγγραφο που τεκμηριώνει την υπόθεσή του/της. Η επίσημη μετάφραση μπορεί να είναι απαραίτητη για τα έγγραφα, που είναι σε γλώσσα άλλη από την ελληνική.

Στην αρχή ο/η συνεντευκτής/ρια της υπόθεσης θα εξηγήσει γιατί έχει έρθει ο/η ανήλικος/η σήμερα εκεί (αίτηση διεθνούς προστασίας) και περιγράψει εν συ-

ντομία ορισμένους κανόνες για τη διαδικασία (μιλάμε για όσα πραγματικά έχουν συμβεί, παροχρόνιση της συνέντευξης, ο διερμηνέας είναι στην πράξη η φωνή του παιδιού για αυτή τη διαδικασία, μπορεί να ζητήσει διάλειμμα όποιος το επιθυμεί, κανόνες εμπιστευτικότητας, ο/η κηδεμόνας μπορεί να σχολιάσει και να υποβάλει ερωτήσεις κατά προτίμηση στο τέλος της διαδικασίας).

Ο/Η συνεντευκτής/ρια ρωτά αν το παιδί λαμβάνει φαρμακευτική αγωγή και έπειτα εάν είναι έτοιμο να ξεκινήσει τη συνέντευξη. Οι ερωτήσεις που τίθενται θα μπορούσαν να οργανωθούν σε τρία κεφάλαια.

Κεφάλαιο 1 - υπόβαθρο: επιβεβαίωση προσωπικών στοιχείων ή διευκρινίσεις τυχόν ανακριβειών (ορθογραφικά ή άλλα σφάλματα)- τόπος γέννησης και μέρη που μεγάλωσε- θρησκεία- εθνική καταγωγή- κάστα/κοινωνική τάξη- παροχή λεπτομερειών προς απόδειξη των ισχυρισμών (μνημεία, κοντινές πόλεις, ποτάμια, εθνικό νόμισμα, περιγραφή δόγματος θρησκείας, αθλητικές ομάδες, τηλεοπτικά κανάλια). Έτη σχολικής φοίτησης και για ποιο λόγο τόσο- περιγραφή μιας κανονικής μέρας πίσω στη χώρα καταγωγής- μέλη της οικογένειας και πού βρίσκονται τώρα.

Κεφάλαιο 2 - το ταξίδι: πότε, πώς, για πόσο καιρό, μέσω ποιων χωρών, με ποιον; ατυχήματα/ επιθέσεις/ τρομακτικά περιστατικά

Κεφάλαιο 3 - λόγοι εγκατάλειψης της χώρας καταγωγής και αδυναμία επιστροφής: τι συνέβη, ποιος εμπλεκόταν στο όποιο συμβάν αναφέρεται- τι έκανε το κράτος στη χώρα καταγωγής γι' αυτό- τι έκανε ο/η αιτών/ουσα- πού είναι τώρα οι λοιποί εμπλεκόμενοι- τι πιστεύει το παιδί ότι θα συνέβαινε αν επέστρεφε πίσω- θα μπορούσε να είναι ασφαλές σε μια άλλη πόλη και γιατί.

Κλείνοντας τη συνέντευξη: διαβεβαίωση ότι όλα είναι σαφή και όλα όσα ήθελε το παιδί να πει έχουν ειπωθεί- ζητείται από τον/ην κηδεμόνα να σχολιάσει, να προσθέσει, να κάνει επιπλέον ερωτήσεις, αν κρίνει ότι είναι απαραίτητο- ενημέρωση του παιδιού σχετικά με τη διαδικασία από το σημείο αυτό και μετά (προσκόμιση εγγράφων, απόφαση, θετική/ αρνητική, άδεια παραμονής/ προσφυγή).

Συνεργασία με δικηγόρο για τη σύνταξη απαραίτητων εγγράφων σε περίπτωση απορριπτικής απόφασης εν όψει διαδικασίας οικογενειακής επανένωσης ή σε κάθε άλλη περίπτωση που απαιτείται σύνταξη νομικού εγγράφου εν όψει διαδικασίας ασύλου (μετά τη συνέντευξη του ανηλίκου, υπόμνημα, προσφυγή ή υπόμνημα επί της προσφυγής, αίτηση ακύρωσης ενώπιον των Διοικητικών δικαστηρίων) προκειμένου να υποβληθεί εντός της οριζόμενης από το νόμο προθεσμίας.

Εάν είναι αναγκαίο να υποβληθεί ένα νομικό έγγραφο σε οποιοδήποτε στάδιο της εξέτασης της υπόθεσης του παιδιού, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να συμβουλευτεί έναν δικηγόρο για να λάβει οδηγίες σχετικά με το τι πρέπει να γίνει και, εάν χρειάζεται, να παραπέμψει και να αναθέσει το καθήκον σε δικηγόρο. Μπορεί, για παράδειγμα, να πρέπει να συνταχθεί ένα υπόμνημα, μετά από τη συνέντευξη του/ης ανηλίκου/ης, στο οποίο θα αναφέρεται η ιστορία του παιδιού πιο συνεκτικά και ολοκληρωμένα και οι λόγοι χορήγησης διεθνούς προστασίας, όπως προκύπτουν, θα ενισχύονται με σχετικές αποφάσεις από αρχές εξέτασης αιτημάτων ασύλου άλλων ευρωπαϊκών χωρών ή πληροφορίες σχετικά με τη χώρα καταγωγής ή επεξηγηματικές παρατηρήσεις διεθνών οργανισμών, όπως η Ύπατη Αρμοστέα του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR). Επιπλέον, αν σε πρώτο βαθμό απορρίφθηκε το αίτημα διεθνούς προστασίας ενός παιδιού, τότε πολύ πιθανόν να είναι απαραίτητο να κατατεθεί προσφυγή κατά της απόφασης αυτής εξηγώντας τους λόγους για τους οποίους είναι αυτή παραδεκτή και βάσιμη. Σε μεταγενέστερο στάδιο, μπορεί να είναι απαραίτητο ένας δικηγόρος να ασκήσει αίτηση ακύρωσης κατά της β' βαθμού απόφασης (των Ανεξάρτητων Επιτροπών Προσφυγών) ενώπιον του αρμόδιου κατά τόπο Διοικητικού Εφετείου.

Υποστήριξη ανηλίκου/ης στη διαδικασία υποβολής αίτησης για την έκδοση άδειας διαμονής και ταξιδιωτικών εγγράφων.

Σε περίπτωση που ο ανήλικος έχει λάβει διεθνή προστασία (πρόσφυγας ή δικαιούχος επικουρικής προστασίας) ή χρειάζεται να υποβάλει αίτηση για άλλο ανθρωπιστικό/ μεταναστευτικό καθεστώς, χρειάζεται υποστήριξη για τα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν. Ως εκ τούτου, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να ενημερώνεται σχετικά με το τι πρέπει να γίνει για κάθε διαδικασία, ώστε να ενημερώσει το παιδί, να το συνοδεύσει στις υπηρεσίες, όπου αυτό είναι απαραίτητο και να τον εκπροσωπεί νομίμως, όπου αυτό είναι απαραίτητο. Τέτοιες γραφειοκρατικές διαδικασίες φαίνονται περίπλοκες στους περισσότερους ενήλικες και ιδίως στην Κύπρο, πόσω μάλλον σε παιδιά, τα οποία δεν είναι εξοικειωμένα με δημόσιες υπηρεσίες και δεν μιλούν καλά οποιαδήποτε άλλη γλώσσα εκτός από τη μητρική τους. Ενδέχεται για κάποια έγγραφα να απαιτείται η πληρωμή χαρτοσημου,

π.χ. για τα ταξιδιωτικά έγγραφα· αυτό θα πρέπει να ληφθεί υπόψη για να γίνουν προσπάθειες εξεύρεσης πόρων από κρατικούς πόρους ή ΜΚΟ ή ιδιωτικές χορηγίες για την κάλυψη αυτών των δαπανών.

 Σε περίπτωση που ο/η ανήλικος/η φέρεται να έχει διαπράξει κάποιο αδίκημα, συνεργασία με την Αστυνομία Κύπρου και την Νομική Υπηρεσία ή τον αρμόδιο Ανακριτή για το συμφέρον του παιδιού.

Ο/Η κηδεμόνας δεν αποκαλύπτει από μόνος/η του/της πληροφορίες που έχει αντλήσει από τον/ην ανήλικο/η, παρά μόνο αν έχει λάβει άδεια από τη Διευθύντρια Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας (ΔΥΚΕ). Αντίστοιχα, δεν καταθέτει ως μάρτυρας όσα πληροφορείται κατά την άσκηση των καθηκόντων του. Ως εκ τούτου, σε περιπτώσεις που ο/η ανήλικος/η φέρεται να έχει διαπράξει κάποιο αδίκημα, ο ρόλος του/της κηδεμόνα είναι καταρχήν υποστηρικτικός προς τον/ην ανήλικο/η. Αν ο/η ανήλικος/η συλληφθεί για κάποιο αδίκημα, θα πρέπει να ενημερωθεί για το τι συμβαίνει και τι αναμένεται να συμβεί σε γλώσσα που κατανοεί. Ο/Η κηδεμόνας μεριμνά ώστε ο/η ανήλικος να εκπροσωπηθεί από δικηγόρο ακόμη και κατά την προ-/ανάκριση και να διασφαλιστεί η διερμηνεία για τα έγγραφα που καλείται να υπογράψει ή για τις διάφορες συζητήσεις σχετικά με την υπόθεσή του. Άρα ο/η κηδεμόνας θα αναζητήσει δικηγόρο με τη βοήθεια της Υπηρεσίας του για να εκπροσωπήσει τον/ην ανήλικο/η σε αυτό το στάδιο. Στην πορεία ο/η κηδεμόνας θα επιδιώξει τη συνεργασία με την Νομική Υπηρεσία είτε για τη διενέργεια κοινωνικής έρευνας πριν τη δίκη είτε γιατί κάτι τέτοιο έχει επιβληθεί ως όρος ήδη από τον Ανακριτή ή τον Εισαγγελέα (π.χ. περιοριστικός όρος μέχρι τη δίκη ή όρος για την αποχή από την άσκηση ποινικής δίωξης).

 Σε περίπτωση εξαφάνισης, μέριμνα να γίνει εγκαίρως δήλωση εξαφάνισης ενώπιον της Υπηρεσίας Αλλοδαπών και Μετανάστευσης

Υπεύθυνο πρόσωπο για τη δήλωση εξαφάνισης είναι εκείνος/η που έχει την πραγματική φροντίδα ενός παιδιού. Άρα, στην περίπτωση που το παιδί διέμενε σε δομή φιλοξενίας θα πρέπει να προσέλθει μέλος του προσωπικού της δομής που γνωρίζει το παιδί και ότι εξαφανίστηκε· στην περίπτωση που το παιδί βρίσκεται σε ανάδοχη οικογένεια, θα πρέπει να προσέλθει ένας ανάδοχος γονέας –αν αυτός δεν γνωρίζει ελληνικά θα πρέπει να συνοδεύεται από διερμνη-

νέα – και ο υπεύθυνος κοινωνικός λειτουργός για την εποπτεία της αναδοχής. Αν ωστόσο αμελούν τις υποχρεώσεις τους και δεν προσέρχονται, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει ο/η ίδιος/α να αναφέρει την εξαφάνιση προκειμένου να μη χαθεί χρόνος που μπορεί να θέτει το παιδί σε κίνδυνο. Ακόμη κι ένα παιδί που αντιμετώπιζε προβλήματα και είναι γνωστό ότι διέφυγε για να ξεφύγει από τις συνθήκες που το επιβάρυναν, το να μην έχει μέρος να διαμείνει μπορεί να το εκθέσει σε πολύ μεγάλους κινδύνους. Αρμόδια υπηρεσία για τη δήλωση εξαφάνισης είναι η Υπηρεσία Αλλοδαπών και Μετανάστευσης της Αστυνομίας Κύπρου στο πλησιέστερο στον τόπο διαμονής Αστυνομικό Τμήμα. Ακόμη κι αν η Υπηρεσία είναι κλειστή λόγω ωραρίου λειτουργίας, ο/η αξιωματικός υπηρεσίας οφείλει να καταχωρήσει τη δήλωση εξαφάνισης και να δώσει το σήμα στο τμήμα αναζητήσεων στην κατά τόπο αρμόδια Γενική Αστυνομική Διεύθυνση. Ο/Η κηδεμόνας ενημερώνει την Υπηρεσία για τις ενέργειές του. Ακόμη, σε συνεργασία με την αστυνομία και το Hope for Children και τον Σύνδεσμο για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (ΣΠΑΒΟ), ο/η κηδεμόνας συναινεί για την ενεργοποίηση του μηχανισμού “Child Abduction Alert”, που λειτουργεί στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Γραμμής για Εξαφανισμένα Παιδιά – 116.000. Αν το παιδί εμφανιστεί ιδανικά πηγαίνει μαζί με τον/ην κηδεμόνα στο Α.Τ. που δηλώθηκε η εξαφάνιση.

Διαχείριση υπόθεσης

Μηνιαίες συναντήσεις με το πρόσωπο αναφοράς του ανηλίκου στη δομή φιλοξενίας

Ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να προγραμματίζει συναντήσεις με το άτομο αναφοράς του ανηλίκου στη δομή φιλοξενίας τουλάχιστον μια φορά το μήνα για να συζητήσει σχετικά με την περίπτωση και την ευημερία του/ης ανηλίκου/ης. Οι επαγγελματίες που πλαισιώνουν τον/ην ανήλικο/η πρέπει να συνεργάζονται, να ενεργούν με συντονισμένο τρόπο και βάσει κοινής γραμμής. Ενδέχεται ακόμη, ο/η ανήλικος/η να θεωρεί ότι τα δικαιώματά του δεν προστατεύονται εκεί κι έτσι τέτοια θέματα πρέπει να συζητούνται με το προσωπικό του της δομής φιλοξενίας για να διευκρινίζονται και να επιλύ-

ονται. Επιπλέον, η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ κηδεμόνα και προσωπικού στη δομή μπορεί να βοηθήσει και τις δύο πλευρές να κατανοήσουν καλύτερα το παιδί και τις ανάγκες του.

Προκειμένου να ληφθεί μια απόφαση που αφορά το παιδί, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να έχει επιδιώξει να εμπλέξει όλους εκείνους τους επαγγελματίες που πλαισιώνουν το παιδί και γνωρίζουν την υπόθεσή του. Η αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος είναι καθήκον του/της κηδεμόνα, αλλά είναι και μια διαδικασία που μπορεί να εμπλουτίζεται από την οπτική του κάθε επαγγελματία. Επιπλέον, το παιδί θα πρέπει να ενημερώνεται σε όλα τα στάδια για κάθε θέμα που το αφορά και να ενθαρρύνεται και να ενδυναμώνεται για να εκφράζει την άποψή του. Οι απόψεις του πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ανάλογα με την ωριμότητα του παιδιού και το βέλτιστο συμφέρον του.

Τήρηση αρχείου με τα έγγραφα του ανηλίκου από κάθε στάδιο της υπόθεσής του (αντίγραφο καταγραφής, αντίγραφο πρακτικού συνέντευξης – γραπτό και ηχητικό, αντίγραφα αποφάσεων των Αρχών, διορισμός κηδεμόνα, αντίγραφο δελτίου αιτούντος διεθνούς προστασίας, αντίγραφο άδειας διαμονής, αντίγραφα ταξιδιωτικών εγγράφων, ιατρικά έγγραφα, αντίγραφο εγγραφής στο σχολείο, βιβλιάριο υγείας, εισαγγελικές εντολές, κτλ.)

Είναι απαραίτητο ο/η κηδεμόνας να τηρεί αρχείο όλων των σημαντικών εγγράφων του παιδιού. Αυτά περιλαμβάνουν αντίγραφα των εγγράφων ταυτοποίησης από τη χώρα προέλευσης (ταυτότητα, διαβατήριο, οικογενειακό βιβλίο)· έγγραφα ταυτοποίησης στην Κύπρο, αίτηση διεθνούς προστασίας ή άλλου είδους μεταναστευτικού/ανθρωπιστικού καθεστώτος· όλες οι αποφάσεις και διατάξεις που αφορούν την περίπτωσή του από την Υπηρεσία Ασύλου, Αρχή Προσφυγών, Υπηρεσία Αλλοδαπών και Μετανάστευσης της Αστυνομίας Κύπρου, δικαστικές ή εισαγγελικές αρχές· άδειες διαμονής· διορισμό του/της κηδεμόνα για την περίπτωση του συγκεκριμένου παιδιού· τα αποτελέσματα των ιατρικών εξετάσεων, τις διαγνώσεις, την εγγραφή στο σχολείο, το σχολικό έλεγχο, την εγγραφή σε εξωσχολικές δραστηριότητες.

Διαχείριση υπόθεσης και διαχείριση πληροφοριών για τα ασυνόδευτα παιδιά²

Εμπιστευτικότητα, ενημερωμένη σύμφωνη γνώμη και παιδιά

- Να σέβετε την αρχή της εμπιστευτικότητας και να μοιράζετε μόνο πληροφορίες που το αφορούν που είναι απαραίτητο να γνωρίζουν σημαντικό τρίτοι και όταν αυτό εξυπηρετεί το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Ποτέ μην συνδέετε δημοσίως ονόματα των παιδιών με φωτογραφίες αυτών.
- Να θυμάστε ότι η δέσμευση για εχεμύθεια δεν σημαίνει ότι θα αφήσετε ένα παιδί έκθετο σε κίνδυνο· αν υπάρχει υποψία ότι το παιδί αντιμετωπίζει κάποια δυσκολία ή κίνδυνο, πρέπει να ενημερώσετε την Υπηρεσία σας και παράλληλα να γίνουν οι κατάλληλες παραπομπές, ώστε άλλοι εξειδικευμένοι επαγγελματίες να κρίνουν την κατάσταση. Ανάλογα με την περίπτωση και την αμεσότητα του κινδύνου, μπορεί να χρειάζεται να ενημερωθούν οι αρμόδιες κρατικές αρχές άμεσα.
- Ζητήστε την ενημερωμένη σύμφωνη γνώμη των παιδιών, εξηγώντας σε απλή, κατάλληλη για την ηλικία τους γλώσσα το λόγο που ζητούνται οι πληροφορίες και πού θα χρησιμοποιηθούν, συμπεριλαμβανομένου του τρόπου με τον οποίο θα μοιραστούν.
- Να λαμβάνετε ενημερωμένη συγκατάθεση προτού προχωρήσετε σε καταγραφή αιτήματος, εντοπισμό οικογένειας, διαχείριση της υπόθεσης, παραπομπές και οποιεσδήποτε άλλες ενέργειες σχετικά με τη φροντίδα και την προστασία του παιδιού.

Περιοδική επικαιροποίηση αξιολόγησης βέλτιστου συμφέροντος και σχεδίου δράσης για τον ανήλικο.

Το πλάνο δράσης (βλ. «λίστα ελέγχου» πρότυπων διαδικασιών και κατευθύνσεων για κηδεμόνες) και η αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος (βλ. Μέρος III, κεφάλαιο 6) θα πρέπει να ενημερώνονται περιοδικά, δεδομένου ότι οι περιστάσεις μπορεί να έχουν αλλάξει και αυτό που αποφασίστηκε μία συγκεκριμένη χρονική στιγμή για το παιδί, να μην εξακολουθεί να εξυπηρετεί αργότερα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

2. Uppard, S., Birnbaum, L. (2017), Field Handbook on unaccompanied and separated children. Interagency working group on unaccompanied and separated children. Alliance for child protection in humanitarian action, σ. 22. Διαθέσιμο στο <https://www.iom.int/sites/default/files/HANDBOOK-WEB-2017-0322.pdf>

Προστασία του παιδιού

- ❄ Σε περίπτωση που υπάρχει υποψία ότι το παιδί μπορεί να κακοποιείται ή να παραμελείται, τότε ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να παραπέμψει την υπόθεση σε αρμόδιο φορέα για να γίνει επαρκής διερεύνηση και να γίνουν οι απαραίτητες παραπομπές.

Αν το παιδί είναι σε κίνδυνο θα πρέπει να ενημερωθούν άμεσα οι αρμόδιες εισαγγελικές και αστυνομικές αρχές. Αν υπάρχει ο οποιοσδήποτε ενδοιασμός άμεσης προσέγγισης των αρχών, ο/η κηδεμόνας μπορεί να καλέσει τη Νομική Υπηρεσία της Δημοκρατίας.

- ❄ Σε περίπτωση που υπάρχει υποψία ότι παιδί είναι θύμα εμπορίας ανθρώπων, τότε ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να παραπέμψει την υπόθεση σε αρμόδιο φορέα και να ενημερώσει το Γραφείο Καταπολέμησης και Εμπορίας Προσώπων, του Τμήματος Καταπολέμησης Εγκλήματος της Αστυνομίας Κύπρου.

- ❄ Για τα θύματα βασανιστηρίων, αν, και μόνο αν, αυτό εξυπηρετεί το βέλτιστο συμφέρον τους, μπορούν να παραπέμπονται στη διαδικασία πιστοποίησης θυμάτων βασανιστηρίων.

Διαφοροποίηση διαδικασιών βάσει του πλαισίου φροντίδας και διαμονής

Υπάρχουν περιπτώσεις όπου ο ρόλος του/της κηδεμόνα μπορεί να διαφέρει, ανάλογα με το πλαίσιο διαμονής και τις συνθήκες του παιδιού. Ενώ όλα τα παιδιά έχουν κοινές ανάγκες, οι περιστάσεις μπορεί να απαιτούν από τον/ην κηδεμόνα να προσαρμόζει τα καθήκοντά του/της ανάλογα. Έτσι, παρατηρούνται συχνά διαφοροποιήσεις στα επιμέρους καθήκοντα που θα πρέπει να φέρει εις πέρας ένας/μία κηδεμόνας, αλλά ίσως ακόμη και στο ρόλο του/της όταν εκπροσωπεί παιδιά που βρίσκονται σε βραχυπρόθεσμη αναδοχή, μακροχρόνια αναδοχή, σε προστατευτική φύλαξη σε νοσοκομείο ή κέντρο κράτησης, σε κέντρο υποδοχής και ταυτοποίησης ή είναι άστεγα.

Ανάδοχη φροντίδα - βραχυπρόθεσμη

Ο ρόλος του/της κηδεμόνα πρέπει να είναι βοηθητικός και ευέλικτος/προσαρμόσιμος, δηλαδή να διαμορφώνεται ανάλογα με τις ανάγκες της οικογένειας και του παιδιού. Θα πρέπει πάντα να λειτουργεί σε συνεργασία με τον/την κοινωνικό/η λειτουργό υπεύθυνος/η για την εποπτεία της αναδοχής και υπό την καθοδήγησή του/της.

- ⚙ **Ενημέρωση του παιδιού σχετικά με την επικείμενη τοποθέτησή του σε ανάδοχη οικογένεια και τι σημαίνει αυτό (προσωρινή φιλοξενία για την πραγματική φροντίδα του παιδιού, τήρηση ανωνυμίας και μη αποκάλυψη της διεύθυνσης της ανάδοχης οικογένειας σε τρίτους ή συγγενείς του παιδιού)**

Είναι πρωταρχικής σημασίας να ενημερώνεται το παιδί με κατάλληλο τρόπο (φιλικό προς τα παιδιά) για οποιαδήποτε βιώσιμη λύση προτείνεται για την περίπτωση του ή απόφαση που τον αφορά. Για κάθε βήμα μιας διαδικασίας ο/η κηδεμόνας θα πρέπει να ενημερώνει το παιδί και αν δεν γνωρίζει κάποια θέματα, τότε θα πρέπει να είναι ειλικρινής γι' αυτό. Ένα παιδί χρειάζεται να διαβεβαιωθεί ότι ακόμη και σε περιπτώσεις όπου το επόμενο βήμα ή η διάρκεια είναι άγνωστα, ο/η κηδεμόνας θα είναι δίπλα στο παιδί.

- ⚙ **Επικοινωνία με τη βιολογική οικογένεια του παιδιού προκειμένου να ενημερωθεί για την τοποθέτησή του σε ανάδοχη οικογένεια και τους όρους συνεργασίας (με την καθοδήγηση του/ης υπεύθυνου/ης κοινωνικού/ης λειτουργού)**

Όλοι οι επαγγελματίες που εμπλέκονται στη διαχείριση της υπόθεσης πρέπει να τηρούν μια κοινή προσέγγιση/γραμμή, ώστε το παιδί να λαμβάνει ένα κοινό μήνυμα και όχι πολλά και αντικρουόμενα. Αν υπάρχει βιολογική οικογένεια, είναι απαραίτητο να συντονιστούν με αυτή την προσέγγιση. Διαφορετικά, η επικοινωνία θα διενεργείται με παρουσία του υπευθύνου/ης κοινωνικού/ης λειτουργού ή του/ης κηδεμόνα και αφού έχει προηγηθεί συζήτηση μεταξύ του γονέα και του επαγγελματία.

- ⚙ **Διαμεσολάβηση μεταξύ παιδιού και ανάδοχης οικογένειας προκειμένου να υπάρξει μια ομαλή μετάβαση και προσαρμογή στο και-**

νούργιο πλαίσιο διαμονής, και ιδίως αν το παιδί έχει ήδη αναπτύξει μία σχέση εμπιστοσύνης με τον/την κηδεμόνα.

Διασφάλιση της ασφαλούς τοποθέτησης και διαμονής του παιδιού στην οικογένεια

Παρόλο που αυτό είναι κυρίως το καθήκον του/ης υπεύθυνου/ης κοινωνικού/ης λειτουργού που εποπτεύει την αναδοχή, ο/η κηδεμόνας θα ενημερωθεί για τη μεταφορά, όπως και για το αν ο/η κοινωνικός λειτουργός ή ο/η κηδεμόνας είναι το πρόσωπο που πρέπει να είναι παρόν κατά τη διάρκεια της μεταφοράς στην οικία της ανάδοχης οικογένειας. Θα πρέπει να είναι σαφές ποιος θα πρέπει να είναι παρών κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας και μαζί με το παιδί, ώστε να διασφαλιστεί ότι το παιδί θα αισθάνεται άνετα και έτοιμο να μείνει.

Υποστήριξη του παιδιού σε σχέση με τις νομικές διαδικασίες (περιγράφονται ανωτέρω) και συνεργασία μεταξύ κηδεμόνα και δικηγόρου (οργανώσεων που προσφέρουν δωρεάν νομική στήριξη) – διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ παιδιού και δικηγόρου και πρόσβαση στα απαραίτητα έγγραφα

Ανάλογα με την ηλικία του παιδιού και με την προϋπάρχουσα σχέση μεταξύ παιδιού και κηδεμόνα, είναι δυνατόν να οργανώνονται έξοδοι με το παιδί

Ο/Η κηδεμόνας πρέπει να έχει υπόψη ότι το παιδί μπορεί να χρειάζεται κάποιο χρόνο προσαρμογής μέσα στην νέα οικογένεια που το φιλοξενεί και ίσως αυτό πρέπει να ενισχυθεί κι από τον/την κηδεμόνα. Έτσι, ενδεχομένως να πρέπει να ενισχυθούν οι δραστηριότητες με την οικογένεια περισσότερο παρά με τον/την κηδεμόνα. Ωστόσο, αυτό κρίνεται κατά περίπτωση ανάλογα με τις ανάγκες του παιδιού και τις δυνατότητες της οικογένειας. Για παράδειγμα, παιδιά που τοποθετούνται σε συγγενική αναδοχή έχει παρατηρηθεί ότι έχουν πάρα πολύ μεγάλη ανάγκη στήριξης και εξόδων μαζί με τον/την κηδεμόνα γιατί είναι το πρόσωπο εκείνο που τελικά καταφέρνει να τους διασυνδέσει με την κοινότητα και να έχουν την ευκαιρία να βγουν έξω βόλτα, να πάνε σε κάποιο μουσείο, πάρκο ή εστιατόριο. Για τα μεγαλύτερα παιδιά μπορεί να είναι μια ανάγκη να μπορούν να κάνουν εξόδους με τον/την κηδεμόνα. Ενδεχομένως για κάποια

μικρότερα παιδιά θα πρέπει να υπάρχει ένα όριο στις εξόδους με τον/την κηδεμόνα, αφού την πραγματική φροντίδα του παιδιού την έχει πλέον η ανάδοχη οικογένεια και τη δε εποπτεία αυτής την έχει ο/η υπεύθυνος/η κοινωνικός/ή λειτουργός. Επίσης, υπό κανονικές συνθήκες το παιδί παρακολουθείται περιοδικά από ψυχολόγο· έτσι, για τα μικρότερα παιδιά η παρουσία στη ζωή τους πολλών επαγγελματιών/αγνώστων ενηλίκων μπορεί να είναι προβληματική. Όμως, όπως προαναφέρθηκε, σημαντικό ρόλο, παίζει η προϋπάρχουσα σχέση κηδεμόνα παιδιού, οι ανάγκες του παιδιού και οι δυνατότητες της οικογένειας. Ενώ ο/η κοινωνικός/ή λειτουργός διενεργεί κατ' οίκον επισκέψεις για την εποπτεία του χώρου και των συνθηκών, ο/η κηδεμόνας είναι πρόσωπο που κι εκείνος/η πρέπει να διασφαλίζει την ασφαλή διαβίωση του παιδιού – οι επισκέψεις του/της είναι βοηθητικές και συμπληρωματικές και όχι παρεμβατικές.

 Τα ζητήματα σχετικά με την εκπαίδευση και την υγεία του παιδιού κανονίζονται σε συνεργασία με τον/την υπεύθυνο Κ/Λ και τις ανάγκες της οικογένειας για υποστήριξη στη διεκπεραίωση – ο κηδεμόνας μεριμνά για την εκπαίδευση του παιδιού και την υγεία του.

Ο/Η κηδεμόνας εγγράφει το παιδί στο σχολείο και παραλαμβάνει τους ελέγχους επίδοσης, πραγματοποιεί συναντήσεις με τους διδάσκοντες κ.λπ. εκτός αν έχει συμφωνηθεί διαφορετικά, αλλά σε κάθε περίπτωση ο/η κηδεμόνας εξακολουθεί να είναι υπεύθυνος/η για την ομαλή διεκπεραίωση όλων των απαραίτητων ενεργειών.

Ανάδοχη φροντίδα - μακροπρόθεσμη

Ο ρόλος του κηδεμόνα πρέπει να είναι οριοθετημένος, αφού η ανάδοχη οικογένεια θα έχει αναλάβει την πραγματική φροντίδα του παιδιού επί μακρόν διάστημα. Η οικογένεια πρέπει να ενισχυθεί, ώστε να αναλάβουν οι ίδιοι την ευθύνη για τη διεκπεραίωση των υποθέσεων του παιδιού. Άλλωστε, σε περιπτώσεις μακροπρόθεσμης αναδοχής υπό κανονικές συνθήκες, ο νόμιμος εκπρόσωπος δηλαδή η ΔΥΚΕ έχει την επιμέλεια/κηδεμονία του παιδιού είναι και αρμόδιος/α να υπογράφει για σοβαρές πράξεις σε σχέση με τη ζωή του παιδιού, εκτός αν έχει οριστεί διαφορετικά.

- ❁ Υποστήριξη στις νομικές διαδικασίες του ανηλίκου (ό.π. περιγράφονται αναλυτικά) & συνεργασία του κηδεμόνα με δικηγόρο (φορέων που παρέχουν νομική στήριξη) – διευκόλυνση επικοινωνίας μεταξύ δικηγόρου και ανηλίκου & πρόσβαση σε έγγραφα.

Προστατευτική φύλαξη σε χώρο προσωρινής φιλοξενίας (νοσοκομείο/κέντρο κράτησης μεταναστών-κέντρο πρώτης υποδοχής και ταυτοποίησης)

- ❁ Ενημερώστε το παιδί για το λόγο που βρίσκεται υπό προστατευτική φύλαξη και τι αναμένεται να συμβεί στη συνέχεια (π.χ. τοποθέτηση σε ανάδοχη οικογένεια ή σε ξενώνα ή σε ξενοδοχείο ή αλλού).

Τα παιδιά πρέπει να καταλάβουν γιατί περιορίζεται η ελευθερία μετακίνησής τους. Επίσης, είναι χρήσιμο να έχει ο/η κηδεμόνας υπόψη ότι συχνά οι διακινητές τρομοκρατούν τα παιδιά για το τι μπορεί να τους συμβεί στην Κύπρο (π.χ. σύλληψη, απέλαση κ.λπ., συνήθως για να τους πείσουν να τους δώσουν περισσότερα χρήματα για υποτιθέμενη μετακίνηση τους στο εξωτερικό) και γι' αυτό μάλιστα τα παροτρύνουν να δώσουν ψευδή στοιχεία.

- ❁ Εξασφάλιση των βασικών αναγκών του παιδιού - συνεργασία με φορείς και προσωπικό πλαισίου διαμονής για την κάλυψη αυτών των αναγκών (τροφήμα, ρούχα, υγιεινή, ασφάλεια).
- ❁ Εξασφάλιση της ασφάλειας του παιδιού σε συνεργασία με το προσωπικό του πλαισίου διαμονής ή το προσωπικό των ΜΚΟ.
- ❁ Λήψη σύντομου ιστορικού για την αναγνώριση ευαλωτότητας, προκειμένου να γίνουν οι απαραίτητες παραπομπές και να γίνει μια πρώτη διερεύνηση των νομικών αναγκών του παιδιού.
- ❁ Διασφάλιση διερμηνείας (δια ζώσης ή τηλεφωνική) για την κατάλληλη ενημέρωση του παιδιού ή για οποιαδήποτε ιατρικά θέματα ή για την λήψη ιστορικού, σε περίπτωση που το πλαίσιο δεν έχει μεριμνήσει ήδη.
- ❁ Μέρимνα ότι ο αρμόδιος φορέας φροντίδας έχει διασφαλίσει την κατάλληλη διαμονή του παιδιού.
- ❁ Πραγματοποίηση τακτικών επισκέψεων στον/ην ανήλικο/η, καθώς

εκεί στερείται μιας φυσιολογικής καθημερινότητας και υπάρχει έλλειψη δραστηριοτήτων, επικοινωνίας και απασχόλησης.

- Συνεργασία μεταξύ του κηδεμόνα και του δικηγόρου (οργανισμοί που παρέχουν δωρεάν νομική συνδρομή) – διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ του παιδιού και του δικηγόρου και πρόσβαση σε έγγραφα.
- Καταγραφή αιτήματος διεθνούς προστασίας και διασφάλιση ότι η υπόθεση θα εξεταστεί σύμφωνα με την κανονική διαδικασία εξέτασης αιτημάτων διεθνούς προστασίας και όχι με διαδικασίες συνόρων ή ατόμων σε κράτηση.

Ενδεχομένως να είναι απαραίτητο το παιδί να πρέπει να υποβάλλει αίτημα ασύλου ή άλλου ανθρωπιστικού καθεστώτος όσο το δυνατόν πιο σύντομα, ιδίως αν είναι άγνωστο το πότε θα ολοκληρωθεί η τοποθέτηση του παιδιού σε κατάλληλη δομή φιλοξενίας. Ωστόσο, ανάλογα και με την περίπτωση του παιδιού και της υπόθεσης, είναι πιθανό μία σημαντική συνέντευξη όπως για παράδειγμα ενώπιον της Υπηρεσίας Ασύλου να διεξάγεται κατά προτίμηση μετά την τοποθέτηση του παιδιού σε κατάλληλη δομή φιλοξενίας και όχι κατά τη διάρκεια της φύλαξης/κράτησης. Το σημαντικό είναι ο/η ανήλικος/η να είχε τον απαραίτητο χρόνο να κατανοήσει τις διαδικασίες, τι πρέπει να αναφερθεί κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, τα δικαιώματά του/της και τις νομικές επιλογές. Στην πράξη έχει αναδειχθεί ότι κατά το πρώτο χρονικό διάστημα από την είσοδό των παιδιών στη χώρα, αυτά δεν εμπιστεύονται τις αρχές, εξαιτίας των παραποιημένων πληροφοριών που έχουν λάβει από διακινητές. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, σημαντικός αριθμός παιδιών (και ενηλίκων) εμπιστεύονται περισσότερο τα άτομα που φαινομενικά βρίσκονται στην ίδια θέση με τα ίδια (μετανάστες, πρόσφυγες) από ό,τι τις επίσημες αρχές ή το προσωπικό των εγκεκριμένων ΜΚΟ. Εκτός αυτού, λόγω δύσκολων περιστάσεων που ενδεχομένως έχει βιώσει, ο/η ανήλικος/η μπορεί να μην αισθάνεται άνετα ακόμη για να μιλήσει.

Κατευθύνσεις σχετικές με κάθε τύπο κράτησης

Ερωτήσεις που μπορεί να έχουν τα παιδιά:

- Γιατί είμαι εδώ;
- Τι έκανα λάθος;
- Δεν είμαι εγκληματίας, τι κάνω εδώ;
- Είναι αυτό φυλακή;
- Τιμωρούμαι;
- Ποιος με έβαλε εδώ;
- Πόσο καιρό θα είμαι εδώ;
- Με ποιον μπορώ να επικοινωνήσω/ποιον μπορώ να ειδοποιήσω;
- Πώς μπορώ να επικοινωνήσω με κάποιον που μπορεί να με βοηθήσει;
- Τι θα συμβεί όταν βγω από εδώ;

Πληροφορίες που θα πρέπει να παρέχετε στο παιδί:

- Τα δικαιώματα του παιδιού.
- Μηχανισμοί παραπόνων/καταγγελιών.
- Με ποιον θα μιλήσει για περισσότερες πληροφορίες ή βοήθεια.
- Δικαίωμα υποβολής καταγγελίας.
- Έχουν δικαίωμα σε κηδεμόνα ή νομικό σύμβουλο; Πώς μπορούν να επικοινωνήσουν μαζί τους ή να τους ανατεθεί για την υπόθεσή τους;
- Τρόπος πρόσβασης σε νομικές διαδικασίες, διαδικασίες ασύλου, διαδικασίες μετά την κράτηση.

Πώς θα νιώθει το παιδί:

- φοβισμένο και λυπημένο
- αποπροσανατολισμένο
- μόνο
- ανήμπορο
- αγχωμένο

Θέματα ψυχικής υγείας

- Ένα παιδί που έχει υποστεί βασανιστήρια ή απάνθρωπη μεταχείριση σε κράτηση σε άλλο πλαίσιο (π.χ. στη χώρα καταγωγής του ή κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του) μπορεί να φοβάται ότι αυτό θα συμβεί ξανά σε αυτό το πλαίσιο κράτησης.
- Τα παιδιά που βρίσκονται σε κράτηση διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο αυτοτραυ-

ματισμού, τάσεων αυτοκτονίας, μεταβολών της διάθεσης και επιθετικών συμπεριφορών.

- Παρέχετε στα παιδιά πληροφορίες και συμβουλές για την προστασία της ψυχικής τους υγείας.

Δικαιώματα του παιδιού:

- δικαίωμα στην προστασία (για μια ζωή χωρίς βία ή απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση)·
- δικαίωμα στην απαγόρευση των διακρίσεων·
- το δικαίωμα να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το βέλτιστο συμφέρον τους·
- δικαίωμα να εκφράζουν τις απόψεις τους κι αυτές να λαμβάνονται δεόντως υπόψη·
- δικαίωμα σε νομική βοήθεια·
- δικαίωμα στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη·
- δικαίωμα στην εκπαίδευση, τον ελεύθερο χρόνο και την ανάπτυξη·
- δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή (ιδιωτική και οικογενειακή ζωή)·
- δικαίωμα καταγγελίας (προσφυγή).

Αστεγία

- ⚙ **Εξασφάλιση των βασικών αναγκών του παιδιού - συνεργασία με φορείς για την κάλυψη αυτών των αναγκών (διατροφή, ρουχισμός, υγιεινή).**
- ⚙ **Συνοδεία και υποστήριξη σε περίπτωση που το παιδί χρήζει ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης.**
- ⚙ **Λήψη σύντομου ιστορικού, δημιουργία αρχείου/φακέλου καταχώρισης για το συγκεκριμένο παιδί και ανάληψη εξεύρεση στέγασης από τις ΥΚΕ.**
- ⚙ **Υποστήριξη στον εντοπισμό φορέων που παρέχουν σίτιση, ρουχισμό (διευθύνσεις, τηλέφωνα), τηλέφωνα έκτακτης ανάγκης.**

Διασύνδεση του/ης ανηλίκου/ης με φορείς που παρέχουν τέτοιες υπηρεσίες, πραγματοποιώντας επισκέψεις μαζί του για να αισθανθεί το παιδί ότι είναι ένα βήμα πιο κοντά στην ικανοποίηση των αναγκών του και ό,τι δεν είναι μόνο του.

⚙️ **Εξασφάλιση διερμηνείας (δια ζώσης ή τηλεφωνική) ώστε το παιδί να έχει την ευκαιρία να εκφραστεί στη μητρική γλώσσα του για όλα τα ζητήματα που το απασχολούν και να κατανοήσει τις επιλογές που έχει.**

⚙️ **Διερεύνηση των νομικών αναγκών του παιδιού.**

⚙️ **Καταγραφή αιτήματος διεθνούς προστασίας.**

Αν και η διευθέτηση των νομικών ζητημάτων του παιδιού, όταν αυτό είναι άστεγο, μπορεί να φαίνεται ως το λιγότερο σημαντικό καθήκον, είναι, όμως, πολύ σημαντικό το παιδί να καταγραφεί και να μην παραμείνει «αόρατο» στο σύστημα και να υποβάλει αίτηση για το καθεστώς προστασίας που κρίνεται απαραίτητο για την περίπτωσή του.

Αυτά τα καθήκοντα αντιστοιχούν σε αυτά που περιλαμβάνονται στη Λίστα ελέγχου με τις πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις για τους κηδεμόνες, όπου ο/η κηδεμόνας μπορεί να σημειώνει κάθε δράση που ολοκληρώθηκε, να καταγράφει παρατηρήσεις και ημερομηνίες. Αυτή η λίστα ελέγχου χρησιμεύει ως ένα βοηθητικό και απλό πλάνο δράσης για την υπόθεση κάθε παιδιού.

ΜΕΡΟΣ III

Βασικές γνώσεις

1. ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΠΑΙΔΙΑ

1.1. Τα στάδια της ανάπτυξης των παιδιών από τη γέννηση έως την ενηλικίωσή τους

Εισαγωγή

Η παρακολούθηση της πορείας της ανάπτυξης είναι κρίσιμη για την πρόληψη και έγκαιρη διάγνωση τυχόν προβλημάτων υγείας των παιδιών, από τη γέννησή τους μέχρι και την όψιμη εφηβεία, ηλικίες κατά τις οποίες οι ανάγκες των παιδιών, τόσο οι βιολογικές, όσο και οι συναισθηματικές, ψυχολογικές και κοινωνικές, διαφέρουν τόσο ώστε συχνά να προκαλούν σύγχυση ακόμη και στους επαγγελματίες υγείας, πολύ περισσότερο δε στους γονείς και τους φροντιστές τους.

Για τον κηδεμόνα ενός ασυνόδευτου ανήλικου ο οποίος έχει στερηθεί τη φροντίδα της οικογένειας και ενδεχομένως και την κατάλληλη πρωτοβάθμια ιατρική φροντίδα, η γνώση των βασικών χαρακτηριστικών των διαφορετικών σταδίων της ανάπτυξης του παιδιού, μπορεί να αποτελέσει ένα πολύτιμο εργαλείο. Έχοντας μία εικόνα της τυπικής πορείας της ανάπτυξης, ο κηδεμόνας είναι σε θέση να εντοπίσει τυχόν αποκλίσεις οι οποίες χρήζουν περαιτέρω αξιολόγησης από ειδικό και να προβεί εγκαίρως στην αντίστοιχη παραπομπή.

Στο κεφάλαιο αυτό συμπεριλαμβάνει τις βασικές γνώσεις που θα βοηθήσουν τον κηδεμόνα να κατανοήσει σφαιρικά τη διαδικασία και την πορεία της ανάπτυξης, σε βιολογικό, ψυχοσυναισθηματικό

και κοινωνικό επίπεδο, παρουσιάζοντας ανά ηλικία την τυπική, την αναμενόμενη ή «φυσιολογική» πορεία της. Οποιαδήποτε σημαντική απόκλιση από αυτήν μπορεί να θεωρηθεί ως ένδειξη για αυξημένη επαγρύπνηση ή/και παραπομπή. Λαμβάνοντας υπ' όψιν το γεγονός ότι η μεγάλη πλειονότητα των ασυνόδευτων ανηλίκων οι οποίοι ανατίθενται στη φροντίδα κηδεμόνα είναι παιδιά στην εφηβεία, έχει δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην παρουσίαση των ιδιαιτεροτήτων του συγκεκριμένου αναπτυξιακού σταδίου.

1. Βρεφική και πρώτη νηπιακή ηλικία (0-2 ετών)

Το νεογέννητο βρίσκεται αντιμέτωπο με την πρόκληση της προσαρμογής σε ένα περιβάλλον πολύ διαφορετικό από εκείνο που είχε γνωρίσει κατά την ενδομήτρια ζωή. Στη διάρκεια των πρώτων μηνών της ζωής του, ο ρόλος της μητέρας πρωτίστως, αλλά και της υπόλοιπης οικογένειας, είναι καθοριστικός για την ανάπτυξη του βρέφους. Για το λόγο αυτό, σε αυτό το στάδιο της ανάπτυξης είναι απαραίτητο να δίνεται ιδιαίτερη σημασία στη στήριξη της οικογένειας ή του βασικού φροντιστή του βρέφους.

Κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων ετών της ζωής το βρέφος καλείται να κατακτήσει μία σειρά από αναπτυξιακά ορόσημα τα οποία ενδεχομένως είναι από τα σημαντικότερα της ζωής του:

- **Η επικοινωνία και η αλληλεπίδραση με τον ενήλικα:** Το βρέφος αναμένεται να ενδιαφέρεται για το περιβάλλον του και ειδικότερα το ανθρώπινο περιβάλλον. Ήδη από την πρώτη εβδομάδα της ζωής το νεογέννητο αλληλεπιδρά με το γονέα, τον αναζητά με το βλέμμα, αναγνωρίζει τον ήχο της φωνής του, ακούει όταν του μιλά και τον προκαλεί με κινήσεις και φωνούλες όταν σταματά. Απουσία ενδιαφέροντος ή/και ανταπόκρισης από την πλευρά του βρέφους αποτελεί σοβαρό σημείο επαγρύπνησης. Από την άλλη πλευρά, ένα περιβάλλον φτωχό σε ερεθίσματα σε αυτό το στάδιο μπορεί να έχει σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη του παιδιού.
- **Η ανάπτυξη συναισθηματικού δεσμού:** Το βρέφος κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων ετών χτίζει το βασικό ρεπερτόριο της συναισθηματικής σύνδεσης με τους άλλους ανθρώπους. Αρχικά,

παρότι αναγνωρίζει τη φωνή και τη μυρωδιά της μητέρας του, το βρέφος δεν έχει ακόμη εδραιώσει πραγματικό δεσμό μαζί της, αφού δέχεται με ευκολία την εναλλαγή βασικού φροντιστή. Η προσκόλληση στη μητέρα αναπτύσσεται και εδραιώνεται από το δεύτερο μήνα έως την ηλικία του ενάμιση έτους, οπότε αναμένεται και η εμφάνιση του άγχους αποχωρισμού, δηλαδή η αναστάτωση του παιδιού όταν η μητέρα προσπαθεί να απομακρυνθεί από το χώρο όπου βρίσκονται μαζί. Η συναισθηματική ανταπόκριση της μητέρας σε αυτό το στάδιο είναι κρίσιμη, εξ' ου και η φροντίδα της ψυχικής της υγείας και η στήριξη από το περιβάλλον της είναι αναγκαίες προκειμένου να της δοθεί η ευκαιρία να μεγαλώσει και ένα ψυχικά υγιές παιδί.

→ **Ο έλεγχος των αδρών κυρίως κινήσεων και η ανεξάρτητη βάδιση:** Ως αδρή ορίζεται η κινητικότητα που αφορά το σύνολο του σώματος, υποστηρίζεται από πολύ ευρεία διάχυση του μυϊκού τόνου, και είναι απαραίτητη για να μπορέσει ένα βρέφος να στηριχτεί, να μετακινηθεί και να αρχίσει να μεταφέρει αντικείμενα. Το νεογέννητο ελέγχεται κυρίως ως προς τα νεογνικά αντανακλαστικά, σταδιακά όμως κατακτά τον έλεγχο του σώματός του:

Στους 4 μήνες στηρίζει και ελέγχει την κίνηση της κεφαλής

- Στους 12 μήνες κάθεται ανεξάρτητα
- Στους 14 μήνες μετακινείται από τη θέση του
- Στους 18 μήνες στηρίζεται μόνο του και βαδίζει με υποστήριξη
- Στους 20 μήνες το βρέφος αναμένεται να έχει πλέον κατακτήσει την ανεξάρτητη βάδιση.

→ **Η γνωστική ανάπτυξη:** Το σύνολο των νοητικών ικανοτήτων οι οποίες αναμένεται να έχουν κατακτηθεί σε κάθε στάδιο της ανάπτυξης.

- Στους 9 μήνες το βρέφος αναμένεται να έχει κατακτήσει την αντίληψη της μονιμότητας του αντικείμενου, του νοητικού σχήματος δηλαδή που του επιτρέπει να κατανοεί ότι τα αντικείμενα υπάρχουν ακόμη και όταν δεν μπορεί να τα δει ή να τα αντιληφθεί με τις αισθήσεις του.

- Μέχρι τους 18 μήνες κατακτά και τη μονιμότητα του προσώπου, μπορεί για παράδειγμα να αντιληφθεί ότι η μαμά που κρύβει το πρόσωπό της στο «κούκου-τσα» δεν εξαφανίζεται.

→ **Η ανάπτυξη του λόγου και της γλώσσας:** Η ανάπτυξη του λόγου ξεκινά ήδη από τη γέννηση του παιδιού και δεν ταυτίζεται, αν και αποτελεί προϋπόθεση για την ανάπτυξη της γλώσσας. Στην ανάπτυξη του λόγου ανήκει η κατανόηση της ομιλίας και ο εσωτερικός λόγος που μπορεί να εξωτερικεύεται και με εξωλεκτικά σήματα, όπως χειρονομίες, εκφράσεις και φωνοποιήσεις.

- Η εναλλαγή σειράς με τη μητέρα που εμφανίζεται από την πρώτη εβδομάδα της ζωής του βρέφους αποτελεί την πρώτη μορφή συνομιλίας, «πρωτοσυνομιλία», και πρώιμη ένδειξη υγιούς ανάπτυξης του λόγου

- Στους 9 μήνες το βρέφος βγάζει ήχους και μικρές λέξεις (μα, ντα κλπ) και ανταποκρίνεται στο όνομά του

- Στους 18 μήνες:

- χρησιμοποιεί περίπου 5 λέξεις με νόημα
- κατανοεί τουλάχιστον 50 λέξεις
- δείχνει με το δείκτη
- εκτελεί απλές εντολές
- δείχνει οικεία πρόσωπα και αντικείμενα γύρω του ή σε εικόνες

Στη διάρκεια της βρεφικής ηλικίας, η επαγρύπνηση και σωστή παρακολούθηση της ανάπτυξης του παιδιού είναι κρίσιμες για να εντοπιστούν αφενός γενετικές ανωμαλίες/σύνδρομα και αφετέρου διαταραχές του δεσμού με τη μητέρα. Αποκλίσεις στην επικοινωνιακή/κοινωνική ανάπτυξη του βρέφους οι οποίες παρατηρούνται σε αυτό το στάδιο ενδέχεται να αποτελούν και πρώιμες ενδείξεις αυτισμού.

2. Νηπιακή-προσχολική ηλικία (2-6 ετών)

Κατά τη διάρκεια της νηπιακής ηλικίας το παιδί αναμένεται να αντιμετωπίσει τις πρώτες μεγάλες αλλαγές στον τρόπο ζωής του (παιδι-

κός σταθμός, νηπιαγωγείο), οι οποίες σηματοδοτούν και τους πρώτους μεγάλους αποχωρισμούς, αλλά να εκδηλώσει και την πρώτη του επανάσταση. Τα «τρομερά δίχρονα» έχουν κατακτήσει την έννοια και τη χρήση του «όχι», δεν χάνουν την ευκαιρία να το χρησιμοποιήσουν και συχνά βιώνουν τις πρώτες συγκρούσεις με τρόπο εκρηκτικό. Το νήπιο δοκιμάζει τα όριά του και τα όρια του περιβάλλοντός του και μαθαίνει σταδιακά να ελέγχει τα συναισθήματα και τις παρορμήσεις του.

Σε αυτό το αναπτυξιακό στάδιο το παιδί θα έλθει αντιμέτωπο με μια σειρά από νέες προκλήσεις, όπως:

→ **Η αυτοεξυπηρέτηση σε θέματα καθημερινής ζωής:** Το νήπιο κατακτά σταδιακά την ικανότητα να τρώει μόνο του χρησιμοποιώντας το πιρούνι και το κουτάλι, και να ντύνεται και να γδύνεται με μικρή μόνο βοήθεια από τον ενήλικα. Αναμένεται το μικρό παιδί να έχει, στο πλαίσιο της υγιούς επιθυμίας για αυτόνόμενη, την επιθυμία να δοκιμαστεί σε αυτές τις δεξιότητες, και είναι κρίσιμης σημασίας οι γονείς/φροντιστές του να του το επιτρέπουν, όσο και αν βλέπουν ότι δυσκολεύεται αρχικά.

→ **Ο έλεγχος σφιγκτήρων:** Το νήπιο αναμένεται να μπορεί νευρολογικά να ελέγξει τους σφιγκτήρες του ήδη από την ηλικία των 2,5 ετών και μετά, ωστόσο καθυστέρηση στην κατάκτηση του ελέγχου σφιγκτήρων θεωρείται αποδεκτή έως και την ηλικία των 4 ετών. Αποδεκτό και επίσης αρκετά συνηθισμένο θεωρείται και το φαινόμενο της νυχτερινής ενούρησης, ως και την αρχή της σχολικής ηλικίας.

→ **Το κοινωνικό παιχνίδι:** Τα βρέφη και τα μικρά νήπια εμπλέκονται σε παιχνίδι με τον ενήλικα, αλλά όχι με συνομηλίκους τους. Απολαμβάνουν τη συνύπαρξη με άλλα νήπια, αλλά συνήθως επιλέγουν το «παράλληλο» παιχνίδι, με το κάθε παιδί να παίζει φαινομενικά μόνο του, αλλά επιλέγοντας να βρίσκεται κοντά και σε οπτική επαφή με το άλλο, και συχνά επιλέγοντας και το ίδιο παιχνίδι. Από τα τέσσερα έτη και μετά το νήπιο συμμετέχει σε ομαδικό παιχνίδι και αρχίζει να αναπτύσσει τις πρώτες φιλίες με συνομηλίκους του.

→ **Η ένταξη στην ομάδα συνομηλίκων:** Ακόμη και αν ένα βρέφος έχει προηγουμένως φιλοξενηθεί σε βρεφονηπιακό σταθμό, τα πολύ μικρά παιδιά δεν έχουν τη δυνατότητα να συγκροτήσουν πραγματικές ομάδες. Μετά τα 3,5 έτη το νήπιο είναι έτοιμο να ενταχθεί σε ομάδα συνομηλίκων, όπως σε έναν «καθαρόαιμο» παιδικό σταθμό ή προνήπιο, έστω και με μικρή δυσκολία κατά το διάστημα προσαρμογής. Η κατάκτηση του ελέγχου του συναισθήματος και της παρόρμησης είναι απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου να μπορέσει το παιδί να αποδεχθεί τα όρια και τη συμμόρφωση προς τους κανόνες που απαιτεί η ένταξη στην ομάδα.

Ταυτόχρονα το νήπιο χρειάζεται να τελειοποιήσει δεξιότητες τις οποίες έχει ήδη κατακτήσει, όπως:

→ **Η λεκτική επικοινωνία:** Το νήπιο ολοκληρώνοντας τη φοίτησή του στο νηπιαγωγείο αναμένεται να μπορεί να:

- Παρακολουθεί και να κατανοεί αφήγηση ιστορίας με αρχή μέση και τέλος
- Εκτελεί σύνθετες εντολές (με δύο ή περισσότερα σκέλη)
- Κατανοεί τη μεταφορική χρήση κάποιων λέξεων
- Εκφράζεται με ευκρίνεια, σωστή άρθρωση και χρήση της γραμματικής και του συντακτικού

→ **Η αδρή κίνηση:** Το νήπιο ως τα τέσσερά του χρόνια αναμένεται να έχει αναπτύξει ικανοποιητική ισορροπία και κινητικότητα ώστε να μετακινείται μόνο του σε διαφορετικές επιφάνειες, βαδίζοντας αλλά και τρέχοντας, ενώ ως την ηλικία των 6 ετών το παιδί είναι ένας «μικρός αθλητής», μπορεί να κάνει άλματα, να πετά και να πιάνει τη μπάλα, να σημαδεύει.

→ **Η λεπτή κίνηση:** Με τον όρο λεπτή κίνηση ή κινητικότητα περιγράφεται ο συντονισμός των μικρών μυϊκών ομάδων στα χέρια και τα δάκτυλα. Στη λεπτή κινητικότητα ανήκουν μια σειρά από δεξιότητες οι οποίες είναι απαραίτητες για να μπορέσει το παιδί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της σχολικής φοίτησης, τις οποίες το παιδί αναμένεται να έχει κατακτήσει μέχρι την ηλικία των 6 ετών:

- Κρατά σωστά το μολύβι
- Αντιγράφει σχήματα
- Γράφει το όνομά του
- Κόβει με το ψαλίδι

Κατά τη διάρκεια της προσχολικής ηλικίας αυξάνεται η επαγρύπνηση για ενδείξεις ύπαρξης τυχόν αναπτυξιακών διαταραχών όπως ο αυτισμός, για αποκλίσεις στη νοημοσύνη και διαταραχές του λόγου. Δυσκολίες προσαρμογής στην προσχολική εκπαίδευση είναι ανάγκη να αντιμετωπίζονται με σοβαρότητα καθώς εάν μείνουν αφρόντιστες ενδέχεται να οδηγήσουν σε δευτεροπαθείς δυσκολίες μάθησης και να επηρεάσουν αρνητικά τη σχολική ζωή του παιδιού.

3. Σχολική ηλικία (6-11 ετών)

Πρόκειται για τη λεγόμενη και λανθάνουσα περίοδο, κατά τη διάρκεια της οποίας παρατηρείται μειωμένη ένταση των σεξουαλικών και επιθετικών παρορμήσεων. Το παιδί εντάσσεται πλέον στο σχολικό σύστημα το οποίο αποκτά τεράστια σημασία στη ζωή του. Ακόμη και για παιδιά τα οποία έχουν φοιτήσει σε παιδικό σταθμό και νηπιαγωγείο, υπάρχουν ποιοτικές διαφορές οι οποίες καθιστούν τη σχολική εκπαίδευση πολύ διαφορετική από την προσχολική. Πρωταρχικό ρόλο στις αναπτυξιακές προκλήσεις καταλαμβάνει η ανάπτυξη και εξέλιξη των δεξιοτήτων οι οποίες θα επιτρέψουν την καλή προσαρμογή του στο περιβάλλον του σχολείου:

- **Η συμμόρφωση προς τα όρια και τους κανόνες:** Το παιδί αρχίζει να έχει πραγματικές υποχρεώσεις απέναντι στο σχολείο αλλά και την οικογένεια. Μπορεί πλέον να είναι υπεύθυνο για τα πράγματά του, να τακτοποιεί το δωμάτιό του, να κάνει μικρές δουλειές στο σπίτι. Αναμένεται να μπορεί να παραμείνει σχετικά ήσυχος στο σχολείο και να αφιερώνει χρόνο για μελέτη στο σπίτι. Μαθαίνει τη διαφορά ανάμεσα στο σωστό και το λάθος.
- **Η κοινωνικοποίηση:** Το παιδί γίνεται πιο ανεξάρτητο από την οικογένεια και αποκτά δική του ζωή και ενδιαφέροντα. Οι φιλίες γίνονται όλο και πιο σημαντικές, και καλό είναι να ενθαρρύνονται

από την οικογένεια. Αρχίζει να αναπτύσσεται η ενσυναίσθηση, η ικανότητα δηλαδή κατανόησης και αποδοχής των συναισθημάτων του άλλου.

- **Η εδραίωση της ταυτότητας του φύλου:** Το παιδί της σχολικής ηλικίας αναμένεται να παρουσιάζει αυθόρμητη ταύτιση και συμμόρφωση προς τα κοινωνικά αποδεκτά πρότυπα που αντιστοιχούν στο βιολογικό του φύλο.
- **Η μαθησιακή ικανότητα:** Το παιδί αναμένεται να είναι σε θέση να ανταποκρίνεται τουλάχιστον επαρκώς στις απαιτήσεις της κάθε σχολικής τάξης.
- **Η περεταίρω τελειοποίηση της αδρής και λεπτής κίνησης:** Το παιδί μαθαίνει να γράφει με άνεση και ταχύτητα ενώ βελτιώνεται η αθλητική ικανότητα και η ισορροπία του.
- **Η συγκέντρωση της προσοχής:** Το παιδί αναμένεται να έχει κατακτήσει επαρκή έλεγχο της προσοχής, της παρορμητικότητας και της κινητικότητάς του ώστε να μπορεί να προσαρμοστεί ικανοποιητικά στις απαιτήσεις της σχολικής ζωής και της εκμάθησης σύνθετων εννοιών και δεξιοτήτων. Μπορεί να οργανώνει το λόγο και τις ενέργειές του και να συγκεντρώνεται ικανοποιητικά στις σχολικές εργασίες.
- **Η συγκεκριμένη λογική σκέψη:** Πρόκειται για την ικανότητα εφαρμογής λογικών πράξεων για την επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων. Αυτού του είδους η σκέψη επιτρέπει στο παιδί να συνδυάζει, να ξεχωρίζει, να ταξινομεί και να μετασχηματίζει αντικείμενα στο μυαλό του.

Κατά τη διάρκεια της σχολικής ηλικίας είναι ανάγκη να παρακολουθείται στενά η σχολική προσαρμογή και μαθησιακή ικανότητα του παιδιού προκειμένου για τον έγκαιρο εντοπισμό τυχόν δυσκολιών στη μάθηση, προβλημάτων προσοχής, κοινωνικής προσαρμογής και ψυχολογικών προβλημάτων τα οποία μπορεί να σχετίζονται με τα παραπάνω ή και όχι.

Το φαινόμενο του **σχολικού εκφοβισμού** κάνει επίσης την εμφάνισή του συνήθως κατά τη διάρκεια της σχολικής ηλικίας και είναι ανάγκη να αντιμετωπίζεται εγκαίρως με στενή συνεργασία με το

σχολείο. Ο εντοπισμός και αποδελτίωση τυχόν παραγόντων κινδύνου ή/και ευαλωτότητας είναι εξαιρετικής σημασίας προκειμένου οι ενήλικες τόσο του οικογενειακού όσο και του σχολικού περιβάλλοντος του παιδιού να επιδεικνύουν αυξημένη επαγρύπνηση, όχι απαραίτητα για την εξάλειψη αυτών των παραγόντων, η οποία ενδέχεται να μην είναι δυνατή, αλλά κυρίως για την προστασία του παιδιού από ενδεχόμενη θυματοποίηση. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να αποφευχθεί η ενοχοποίηση του παιδιού-θύματος, στην παγίδα της οποίας συχνά πέφτουν ακόμη και οι πιο καλοπροαίρετοι γονείς και εκπαιδευτικοί, παρακινώντας το παιδί να προσπαθήσει περισσότερο το ίδιο ή να «μην προκαλεί».

4. Εφηβεία (11-19)

Με την ολοκλήρωση της εφηβείας αναμένεται να έχουν κατακτηθεί όλες οι δεξιότητες οι οποίες θεωρούνται απαραίτητες για την ουσιαστική ενηλικίωση και ανεξαρτητοποίηση του ατόμου. Ωστόσο, αυτό δεν συμβαίνει χωρίς μια ενδιάμεση περίοδο αντιφάσεων και συγκρούσεων. Οι ραγδαίες αλλαγές της εφηβείας μπορούν να συγκριθούν μόνο με εκείνες της βρεφικής ηλικίας. Οι έφηβοι καλούνται να προσαρμοστούν στις αλλαγές τις οποίες βιώνουν και να προετοιμαστούν για την ενήλικη ζωή. Πρόκειται για τη μεταβατική περίοδο ανάμεσα στην παιδική ηλικία και την ενήλικη ζωή και αυτό αντικατοπτρίζεται στο συναίσθημα, στη σκέψη και στη συμπεριφορά των εφήβων, όπου συνυπάρχουν ή εναλλάσσονται τα χαρακτηριστικά του παιδιού με εκείνα του ενηλίκου.

→ **Η αφηρημένη σκέψη:** Ο έφηβος κατακτά την ικανότητα να διατυπώνει υποθέσεις, ακόμη και εναλλακτικές υποθέσεις, για την αντιμετώπιση ενός προβλήματος, και να ελέγχει τα δεδομένα με βάση αυτές τις υποθέσεις, προκειμένου να λάβει μια απόφαση. Παρόλο όμως που οι έφηβοι είναι πλέον εξίσου «έξυπνοι» με τους ενηλίκους, οι αποφάσεις που λαμβάνουν στην πραγματικότητα συχνά είναι τελείως αντίθετες με την κοινή λογική. Το φαινόμενο αυτό οφείλεται αφενός στον φτωχό έλεγχο της παρόρμησης που χαρακτηρίζει τους εφήβους και αφετέρου στη σημαντικότητα που έχει για τους εφήβους η ομάδα των συνομηλίκων τους.

→ **Η κοινωνική ανάπτυξη και η κατάκτηση ατομικής ταυτότητας:**

Ο έφηβος αρχίζει να συνειδητοποιεί τις διαφορές από τους γονείς του και αισθάνεται την ανάγκη να διαφοροποιήσει τον εαυτό του όσο γίνεται περισσότερο προκειμένου να καταφέρει να αυτοπροσδιοριστεί. Πρόκειται για την γνωστή «κρίση ταυτότητας» (Erikson) της εφηβείας, μια διαδικασία συχνά επώδυνη τόσο για τον ίδιο τον έφηβο αλλά και για την οικογένειά του. Ο έφηβος στρέφεται προς την ομάδα των συνομηλίκων, συχνά απορρίπτοντας τα οικογενειακά πρότυπα και αξίες. Ειδικά στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες όπου παρατηρείται μία σχετική ασάφεια τόσο γύρω από το χρόνο ενηλικίωσης, όσο και γύρω από το δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των εφήβων, οι έφηβοι έρχονται συχνά σε σύγκρουση ή ακόμη και σε ρήξη με την οικογένειά τους. Σε κλειστές παραδοσιακές κοινωνίες, οι έφηβοι τείνουν να υιοθετούν με μεγαλύτερη ευκολία τα πρότυπα του οικογενειακού τους περιβάλλοντος.

→ **Η ανάπτυξη της σεξουαλικότητας:** Οι έφηβοι αναμένεται να εκδηλώνουν έντονο ενδιαφέρον για τη σεξουαλικότητα, ως αποτέλεσμα των φυσιολογικών ορμονικών μεταβολών που συμβαίνουν στο σώμα τους. Αυνανίζονται, πειραματίζονται και συζητούν έντονα με τους συνομηλίκους τους για το σώμα τους και το σεξ. Η σεξουαλική ταυτότητα αναμένεται να έχει αποκρυσταλλωθεί στο τέλος της εφηβείας, οπότε ο νέος είναι έτοιμος να αναζητήσει ερωτικό σύντροφο και να συνάψει μια ολοκληρωμένη και ισοτιμή ερωτική σχέση.

Προκειμένου να περιγραφεί η γενικότερη κατάσταση εσωτερικής και εξωτερικής αναταραχής την οποία βιώνει ο έφηβος χρησιμοποιείται ο όρος «κρίση της εφηβείας». Παρότι ένα μεγάλο ποσοστό των εφήβων περνούν μια ομαλή και προοδευτική αλλαγή, οι περισσότεροι βιώνουν αυτή την κρίση, είτε ως λανθάνουσα, σιωπηρή ψυχική αναστάτωση, είτε ως εμφανή και έκδηλη κρίση, η οποία τους φέρνει και σε σύγκρουση με το περιβάλλον τους. Επιπλέον, η κρίση της εφηβείας δεν εκδηλώνεται με τον ίδιο τρόπο καθ' όλη τη διάρκεια της.

Στην πρώιμη εφηβεία (11-14 έτη), η κρίση αυτή μπορεί να οδηγήσει σε:

→ Κυκλοθυμία, δυσθυμία, απόσυρση: Ο έφηβος μπορεί να παρπονιέται για μοναξιά ενώ ταυτόχρονα επιδιώκει την απομόνωση, να αλλάζει συνεχώς γνώμη, να κατηγορεί τους άλλους για τις δυσκολίες του, να φάσκει και να αντιφάσκει. Εάν δεν φτάνει στα όρια της κοινωνικής απομόνωσης, η τάση αυτή θεωρείται γενικά αποδεκτή, ως η ηπιότερη ίσως εκδήλωση της κρίσης της εφηβείας.

→ Διαταραχές στην εικόνα του σώματος: Ο έφηβος μπορεί να αισθάνεται δυσαρεστημένος με το σώμα του, να ντρέπεται γι' αυτό ή και να έχει τελείως διαστρεβλωμένη εικόνα για το σώμα του ή συγκεκριμένα μέλη του σώματός του. Μπορεί να αποφεύγει την έκθεση αρνούμενος να συμμετέχει σε αθλητικές δραστηριότητες ή φορώντας φαρδιά ή ακατάλληλα για την εποχή ρούχα.

→ Διαταραχές στη σίτιση και τη διατροφή: Συχνά ως αποτέλεσμα της διαταραγμένης εικόνας σώματος, αλλά και ανεξάρτητα από αυτήν, οι έφηβοι μπορεί να καταφύγουν στην υπερφαγία, τη μονοφαγία ή τη στερητική δίαιτα. Πρόκειται για τη συνηθέστερη ηλικία επέλευσης της νευρογενούς ανορεξίας και βουλιμίας.

→ Διαταραχές στον ύπνο: Ο έφηβος μπορεί να δυσκολεύεται να κοιμηθεί, να δυσκολεύεται να ξυπνήσει και να τηρήσει τα ωράριά του. Αισθάνεται συνεχώς κουρασμένος και ευερέθιστος, ενώ δυσκολεύεται να ελέγξει τις επιδόσεις του.

→ Φοβίες: Ως φοβία ορίζεται ο παράλογος και υπερβολικός φόβος απέναντι σε ένα αντικείμενο ή μία κατάσταση. Οι έφηβοι συχνά εμφανίζουν κοινωνικές φοβίες, απέναντι σε διάφορες κοινωνικές καταστάσεις και συναναστροφές, και ειδικές φοβίες, που παίρνουν τη μορφή του φόβου θανάτου.

Στη μέση εφηβεία (14-17 έτη), οι ίδιες εσωτερικές συγκρούσεις εξωτερικεύονται με διαφορετικούς τρόπους. Σε αυτό το στάδιο οι έφηβοι:

→ Γίνονται εριστικοί και απότομοι: Συνήθως απέναντι στους γονείς, τους καθηγητές, το άλλο φύλο. Μέσα από τη φαινομενικά ανεξήγητη εχθρικότητα και αντιδραστικότητα του εφήβου προδίδεται το πόσο ανέτοιμος είναι ακόμη να αντιμετωπίσει τους άλλους σε

μια σχέση βασισμένη στην ισοτιμία και όχι στην εξουσία και την εξάρτηση.

- ➔ Απορρίπτουν τις κοινωνικές αξίες και υιοθετούν τα πρότυπα και τις αξίες της εφηβικής κουλτούρας: Εκτός από την οικογένεια και τις οικογενειακές αξίες, ο έφηβος τείνει προς το μηδενισμό και την απόρριψη του συνόλου των κοινωνικών αξιών. Φτάνει συχνά να συμμερίζεται ακραίες ιδεολογίες και υιοθετεί όχι μόνο τα πρότυπα και τις αξίες αλλά και το ντύσιμο, τη γλώσσα και τις συνήθειες της λεγόμενης εφηβικής κουλτούρας.
- ➔ Υιοθετούν επικίνδυνες ή/και παραβατικές συμπεριφορές: Ο έφηβος μπορεί, υπό την πίεση των εσωτερικών του συγκρούσεων και της ομάδας των συνομηλίκων, και στο πλαίσιο της εναντίωσης και της αντιδραστικότητας προς τις οικογενειακές και κοινωνικές αξίες και νόρμες, μπορεί να εμπλακεί σε μια σειρά από συμπεριφορές που θέτουν σε κίνδυνο την υγεία και την ασφάλειά του, όπως η χρήση παράνομων ουσιών και αλκοόλ, το κάπνισμα, η επικίνδυνη οδήγηση, η μη ασφαλής σεξουαλική δραστηριότητα, η κατάχρηση του διαδικτύου, η λεκτική και σωματική επιθετικότητα.

Στην όψιμη εφηβεία (17-19 έτη) έχουμε πλέον να κάνουμε με ένα νεαρό ενήλικα, ο οποίος αναμένεται πλέον να έχει αναπτύξει ικανοποιητικά όλες τις δεξιότητες οι οποίες θα του επιτρέψουν να κάνει μια καλή αρχή στην επόμενη φάση της ζωής του. Συχνά ωστόσο, ειδικά σε περιπτώσεις όπου προϋπάρχουν αφρόντιστα ψυχοσυναισθηματικά και κοινωνικά ελλείμματα από τα προηγούμενα αναπτυξιακά στάδια, η αυξημένη αυτονομία και ανεξαρτησία του νέου τον εκθέτει σε κινδύνους για τους οποίους είναι απροετοίμαστος.

Καθ' όλη τη διάρκεια της εφηβείας είναι εξαιρετικής σημασίας η επαγρύπνηση του περιβάλλοντος του εφήβου προκειμένου για την έγκαιρη αναγνώριση της εμφάνισης κάποιας ή κάποιων από τις παραπάνω συμπεριφορές. Όσο νωρίτερα εντοπιστεί η τάση του εφήβου να εκδηλώνει τις εσωτερικές του συγκρούσεις με κάποιο συγκεκριμένο τρόπο ο οποίος ενδέχεται να εκθέσει σε κίνδυνο την ψυχική ή τη σωματική του υγεία, την ασφάλεια ή την επιτυχή του προσαρμογή, τόσο ευκολότερο θα είναι να αντιμετωπιστεί το πρό-

βλημα. Παρατηρείται συχνά το φαινόμενο τα διαφορετικά πλαίσια ή ενήλικες οι οποίοι μοιράζονται την ευθύνη του εφήβου (όπως για παράδειγμα η οικογένεια και το σχολείο, η μητέρα και ο πατέρας, οι γονείς και οι παππούδες, κοκ) να εντοπίζουν το ζήτημα εγκαίρως αλλά να αναλώνονται στην προσπάθεια απόδοσης και μετάθεσης της ευθύνης στην «άλλη πλευρά». Ταυτόχρονα, μπορεί να δαιμονοποιούν τον έφηβο ή να τον απαλλάσσουν εξ' ολοκλήρου από τις ευθύνες του. Καμία από αυτές τις στάσεις δεν βοηθά, ούτε στην ανακούφιση του εφήβου που βιώνει την κρίση, ούτε στον έλεγχο των ανεπιθύμητων συμπεριφορών.

Είναι ανάγκη όλοι οι εμπλεκόμενοι να κατανοήσουν ότι ένας έφηβος σε κρίση υποφέρει και χρειάζεται βοήθεια προκειμένου να κατορθώσει να ισορροπήσει ψυχосυναισθηματικά και να μην χρειάζεται να καταφεύγει σε ακραίες συμπεριφορές-εκδηλώσεις των εσωτερικών του συγκρούσεων. Η αναζήτηση της βοήθειας ειδικού είναι προτιμότερο να μην είναι η ύστατη λύση, αλλά μια προληπτική κίνηση, η οποία μπορεί να γλιτώσει παιδιά και ενήλικες από πολλές επιπλοκές και πολύ σοβαρότερες καταστάσεις στο μέλλον.

1.2. Βασικές αρχές που διαπνέουν το έργο των ατόμων που εργάζονται με παιδιά

Οι επαγγελματίες ή οι εθελοντές που λαμβάνουν την εντολή να παρέχουν υπηρεσίες κηδεμονίας σε παιδιά πρέπει να ακολουθούν κάποιες βασικές αρχές και να διασφαλίζουν τα δικαιώματα των παιδιών.

Κατά κύριο λόγο, οι **τέσσερις γενικές αρχές**, ή αλλιώς και γενικά δικαιώματα, όπως θεμελιώνονται με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού και οι οποίες είναι απαραίτητες για την πραγμάτωση όλων των άλλων δικαιωμάτων των παιδιών, καθοδηγούν το έργο ενός/μίας κηδεμόνα:

→ **Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού** αποτελεί το βασικό πρότυπο για την ενημέρωση αποφάσεων και ενεργειών που αφορούν τα παιδιά, είτε από εθνικούς ή διεθνείς οργανισμούς, δικαστήρια, δι-

οικητικές αρχές ή νομοθετικά όργανα¹. Ο/Η κηδεμόνας καλείται να δράσει βάσει του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού αφού έχει αξιολογήσει προσεκτικά την κατάσταση, καθώς και να διασφαλίσει ότι όλοι οι φορείς/υπηρεσίες/επαγγελματίες θα λαμβάνουν αποφάσεις για το παιδί στην ίδια βάση.

→ **Το δικαίωμα στη ζωή, την επιβίωση και την ανάπτυξη του παιδιού** παρέχει σε όλα τα παιδιά, συμπεριλαμβανομένων των ασυνόδευτων παιδιών, το δικαίωμα να έχουν προστατευμένη τη ζωή και επιβίωση τους και να μεγαλώνουν και να αναπτύσσονται σε ένα υγιές περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε πόρους που είναι απαραίτητοι για την επίτευξη του μέγιστου δυναμικού τους².

→ **Η συμμετοχή και ο σεβασμός των απόψεων του παιδιού** υπογραμμίζουν ότι όλα τα αγόρια και τα κορίτσια πρέπει να είναι σε θέση να εκφράσουν τις απόψεις τους και ότι αυτές οι απόψεις πρέπει να γίνονται σεβαστές και να λαμβάνονται δεόντως υπόψη ανάλογα με την ηλικία, την ωριμότητα και την εξέλιξη του παιδιού. Τα παιδιά πρέπει να ενημερώνονται και, στο μέτρο του δυνατού, να συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και στα σχέδια που αφορούν την τοποθέτηση, τη φροντίδα, τον εντοπισμό της οικογένειά τους και την επανένωση³.

→ **Η απαγόρευση των διακρίσεων** απαιτεί να εφαρμόζεται η προστασία και οι εγγυήσεις του διεθνούς δικαίου σε όλα τα παιδιά ανεξάρτητα από την υπηκοότητα, την εθνική ομάδα, το φύλο, την ηλικία, τις δυνατότητές του ή άλλο καθεστώς⁴.

Επιπλέον, όσον αφορά τα παιδιά που στερούνται γονικής φροντίδας σε μια χώρα υποδοχής, θα πρέπει πάντοτε να λαμβάνεται υπόψη το δικαίωμα των παιδιών στην οικογένεια:

1. Uppard, S., Birnbaum, L. (2017) Field Handbook on unaccompanied and separated children. Interagency working group on unaccompanied and separated children. Alliance for child protection in humanitarian action, p.15. Available at: <https://www.iom.int/sites/default/files/HANDBOOK-WEB-2017-0322.pdf>

2. Ibid.

3. Ibid., p.16

4. Ibid.

→ Η αρχή της οικογενειακής ενότητας εγγυάται σε όλα τα παιδιά δικαίωμα στην οικογένεια και στις οικογένειες το δικαίωμα να φροντίζουν και να ανατρέφουν τα παιδιά τους. Στα ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να παρέχονται υπηρεσίες που αποσκοπούν στην επανένωση τους με τους γονείς τους ή τους βασικούς κατά νόμο ή έθιμο φροντιστές τους όσο το δυνατόν γρηγορότερα, εφόσον αυτό είναι προς το συμφέρον τους⁵.

Πιο συγκεκριμένα, οι κηδεμόνες πρέπει να λάβουν υπόψη τα ακόλουθα σημεία⁶:

- **Μη διακριτική μεταχείριση και διαφορετικότητα:** αποφύγετε τυχόν διακρίσεις λόγω ηλικίας· όλα τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να εκφράσουν τις απόψεις τους και να ακουστούν· τα παιδιά είναι μια ποικιλόμορφη ομάδα κι ενώ μοιράζονται τις ίδιες βασικές ανάγκες, η έκφραση αυτών των αναγκών εξαρτάται από ένα ευρύ φάσμα προσωπικών, σωματικών, κοινωνικών και πολιτισμικών παραγόντων, καθώς και από το φύλο, την ηλικία, την ωριμότητα και το ιστορικό.
- **Ο/Η κηδεμόνας ενεργεί ως συνήγορος των δικαιωμάτων του παιδιού:** Ο/Η κηδεμόνας υποστηρίζει το παιδί ενεργώντας προς το συμφέρον του παιδιού και όχι προς το συμφέρον μιας χώρας, ενός οργανισμού ή ενός συγγενή/γονέα.
- **Μην κάνετε κακό:** Οποιαδήποτε ενέργεια ή διαδικασία που αποφασίζετε ή πραγματοποιείτε δεν πρέπει να προκαλέσει βλάβη στο παιδί. Θα πρέπει να ζυγίζετε τα υπέρ και τα κατά μιας ενέργειας και να λαμβάνετε υπόψη τυχόν επιπτώσεις που μπορεί να έχει μία απόφαση σας σε ένα παιδί βάσει του ατομικού προφίλ κάθε παιδιού. Θα πρέπει να αντιμετωπίζετε το παιδί με σεβασμό και αξιοπρέπεια.
- **Ενισχύετε την ανθεκτικότητα:** Αποφύγετε να εστιάζετε απλώς

5. Ibid., p.15

6. Ibid., pp. 89-93. See also UNHCR and IRC (2011). Field Handbook for the Implementation of the UNHCR BID Guidelines, p.89. Available at: <https://www.refworld.org/pdfid/4e4a57d02.pdf> and FRA (2015). Handbook on guardianship of children deprived of parental care, p.79

σε αγχωτικά γεγονότα στη ζωή του παιδιού ή σε δύσκολες εμπειρίες ή κινδύνους. Τονίστε τα δυνατά σημεία και τους μηχανισμούς αντιμετώπισης που μπορεί να επιστρατεύσει ένα παιδί. Κατά τη διάρκεια των συζητήσεων να περιλαμβάνονται και θετικά θέματα σχετικά με τη ζωή του παιδιού.

- Ουδετερότητα: Να μην είστε επικριτικοί και να δίνετε στο παιδί το ευεργέτημα της αμφιβολίας.
- Συμμετοχή των παιδιών: Το παιδί έχει το θεμελιώδες δικαίωμα να μοιράζεται τις απόψεις του και να επηρεάζει και να συμβάλλει στις αποφάσεις που αφορούν τη ζωή του και αυτό θα πρέπει να ασκείται με την ελεύθερη βούλησή του. Ως εκ τούτου, προτού ξεκινήσετε μια «σοβαρή» συζήτηση ή αν σκοπεύετε να κρατήσετε σημειώσεις από μια ελεύθερη συζήτηση, θα πρέπει να αναζητήσετε τη συναίνεση του παιδιού. Εξηγήστε το σκοπό και το περιεχόμενο της συνέντευξης στο παιδί (π.χ. συνέντευξη-συζήτηση για να γίνει εκτίμηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού), καθώς και το πώς θα χρησιμοποιηθούν οι πληροφορίες που συλλέγονται. Ενημερώστε το παιδί ότι έχει το δικαίωμα να αρνηθεί τη συμμετοχή ή να μην απαντήσει σε ερωτήσεις με τις οποίες δεν νιώθει άνετα. Ωστόσο, αν αυτή είναι η περίπτωση, θα πρέπει να καταλάβετε γιατί το παιδί είναι απρόθυμο και να το επεξεργαστείτε περισσότερο, καθισχύζοντας το παιδί και επιδεικνύοντας ενσυναίσθηση. Πρέπει να δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να κάνουν ερωτήσεις και να μιλούν ελεύθερα. Θα πρέπει να προσπαθήσετε να δημιουργήσετε μια ατμόσφαιρα ελεύθερης συζήτησης και θετικής δέσμευσης, κατανοώντας και αποδεχόμενοι τις ιδέες, τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους. Τέλος, συνοψίζοντας τα όσα ειπώθηκαν μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά να αισθανθούν ότι ακούγονται και λαμβάνονται σοβαρά υπόψη.
- Το αναπτυξιακό στάδιο του παιδιού: Πρέπει να γνωρίζετε και να αλληλεπιδράτε κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στο στάδιο ανάπτυξης κάθε παιδιού και να λαμβάνετε υπόψη την ωριμότητα, το φύλο, την κουλτούρα και τις κοινωνικές περιστάσεις.
- Το πολιτισμικό υπόβαθρο του παιδιού: τα πολιτισμικά ορό-

σημα και οι τελετές ενηλικίωσης που σηματοδοτούν διαφορετικά στάδια ανάπτυξης ποικίλλουν από πολιτισμό σε πολιτισμό, όπως και οι έννοιες που δίδονται στις κοινωνικές δράσεις και συμπεριφορές. Ο καλύτερος τρόπος για να εντοπίσετε αυτά τα πολιτισμικά ορόσημα είναι συζητώντας με το παιδί και ζητώντας του να σας αναφέρει ποια είναι εκείνα τα γεγονότα ή φάσεις στην κουλτούρα τους που σηματοδοτούν κάποια στοιχεία κοινωνικής ταυτότητας και να σας εξηγήσει τις επιπτώσεις που έχουν στην ανάπτυξη των παιδιών.

- Διαχείριση πληροφοριών και εμπιστευτικότητα: Τα αρχεία των υποθέσεων πρέπει να παρέχουν επαρκείς πληροφορίες, ώστε κάθε μέλος της ομάδας (π.χ. συντονιστικό γραφείο κηδεμονίας), διαβάζοντας τα αρχεία αυτά, να είναι σε θέση να κατανοεί το ιστορικό και την κατάσταση του παιδιού και να γνωρίζει τα βήματα που έχουν ληφθεί και τα βήματα που πρέπει να γίνουν.

Οι κηδεμόνες, οποιοσδήποτε εργαζόμενος στην παιδική προστασία και οι διερμηνείς πρέπει να σέβονται την αρχή της εμπιστευτικότητας, το πλαίσιο της οποίας θα πρέπει να εξηγείται με σαφήνεια στο παιδί πριν ξεκινήσει μια συνέντευξη ή μια εστιασμένη συζήτηση. Ωστόσο, η εμπιστευτικότητα σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να χρησιμεύσει ως δικαιολογία για να παραμείνει ένα παιδί σε κίνδυνο.

Όταν πρέπει να μοιραστείτε πληροφορίες σχετικά με ένα παιδί, θα πρέπει να αναζητήσετε και να λάβετε τη συναίνεσή του (ανάλογα με την ηλικία και το επίπεδο ανάπτυξης του παιδιού) ή/και τον φροντιστή/οικογένεια. Οι πληροφορίες πρέπει να μοιράζονται μεταξύ ενός περιορισμένου αριθμού φορέων/ υπηρεσιών/ επαγγελματιών, μόνο μεταξύ όσων εμπλέκονται στην παροχή υποστήριξης προς το παιδί με βάση το τι χρειάζεται να μάθουν και με σεβασμό στο βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Πρέπει να προστατεύονται τα προσωπικά δεδομένα και οι εμπιστευτικές πληροφορίες, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών ταυτοποίησης (όνομα, διεύθυνση κ.λπ.).

Οι κηδεμόνες θα πρέπει⁷:

7. Based on “6.3.Interviewer requirements, 6.3.1.Basic skills” from UNHCR

- Να είναι σε θέση να νιώθουν άνετα με τα παιδιά και να μπορούν να αλληλεπιδρούν μαζί τους με τρόπο φιλικό/κατάλληλο προς τα παιδιά.
- Να είναι σε θέση να χρησιμοποιούν γλώσσα και έννοιες κατάλληλες για την ηλικία και το στάδιο ανάπτυξης του παιδιού.
- Να αποδέχονται και να κατανοούν ότι τα παιδιά που είχαν δυσάρεστες εμπειρίες μπορεί να είναι δύσκολο ή αδύνατο να εμπιστευτούν ένα άγνωστο προς αυτά ενήλικο άτομο.
- Να αναγνωρίζουν τότε θα πρέπει να επιστρατεύσουν διαφορετική μεθοδολογία κατά τη συζήτηση ή συνέντευξη με ένα παιδί.
- Να κατανοούν ότι τα παιδιά αντιλαμβάνονται την κατάσταση τους πολύ διαφορετικά απ' ότι θα έκαναν οι ενήλικες.
- Να παίρνουν στα σοβαρά τις σκέψεις και τα συναισθήματα των παιδιών.
- Να αντιλαμβάνονται τα παιδιά ως φορείς ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- Να γνωρίζουν τις δικές τους αντιλήψεις όταν συζητούν με τα παιδιά και αναγνωρίζουν ότι αυτές οι αντιλήψεις, οι οποίες βασίζονται στις δικές τους ιδέες, συναισθήματα, εμπειρίες και κοινωνικο-πολιτισμικό πλαίσιο, μπορεί να επηρεάσουν τον τρόπο με τον οποίο κατανοούν και αξιολογούν την κατάσταση. Πρέπει να είναι ανοιχτοί σε διαφορετικές απόψεις και να είναι έτοιμοι να αλλάξουν τις αντιλήψεις τους για τους άλλους⁸.
- Να είναι διαθέσιμοι και προσιτοί/ «προσβάσιμοι» για το παιδί.

and IRC (2011). Field Handbook for the Implementation of the UNHCR BID Guidelines, p.93. Available at: <https://www.refworld.org/pdfid/4e4a57d02.pdf>
8. Ibid.

1.3. Η δημιουργία μίας σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ κηδεμόνα και παιδιού

Προκειμένου να είναι σε θέση ο/η κηδεμόνας να δημιουργήσει μια σχέση εμπιστοσύνης, κατανόησης και σεβασμού με τον/ην ανήλικο/η, είναι χρήσιμο να γνωρίζει ποιος ακριβώς είναι ο ρόλος του/της και τι δεν αναμένεται από αυτόν/ην να είναι.

Τι δεν είναι ο κηδεμόνας – οριοθέτηση της σχέσης

Η σχέση του κηδεμόνα με τον ανήλικο είναι, και χρειάζεται να διαφυλάσσεται ως τέτοια, μια ιδιαίτερη σχέση, διακριτή και διαφοροποιημένη από όλες τις άλλες σχέσεις στη ζωή και των δύο. Είναι εξαιρετικά σημαντικό ο κηδεμόνας κατ' αρχήν να κατανοήσει και στη συνέχεια να δώσει στον ανήλικο να καταλάβει ότι:

- Ο κηδεμόνας δεν είναι γονέας
- Ο κηδεμόνας δεν είναι φίλος
- Ο κηδεμόνας δεν είναι θεραπευτής,

παρόλο που η σχέση του με τον ανήλικο μπορεί να έχει στοιχεία και από τις τρεις αυτές κατηγορίες σχέσεων. Είναι πολύ σημαντικό ο κηδεμόνας, με τη στάση του, να «διδάξει» εξ' αρχής στον ανήλικο ποιο είναι το επιθυμητό και αποδεκτό πρότυπο στη σχέση τους, προκειμένου η συνεργασία τους να μπορεί να είναι λειτουργική και αποτελεσματική. Πιο αναλυτικά:

Ο κηδεμόνας δεν είναι γονέας: Ο κηδεμόνας καλείται να αναπληρώσει κάποια από τα κενά τα οποία δημιουργεί η απουσία του γονέα, σε καμία περίπτωση όμως να τον υποκαταστήσει. Η σχέση του γονέα με το παιδί εμπεριέχει πάντοτε ένα βαθμό συγχώνευσης. Αυτό σημαίνει ότι γονέας και παιδί βρίσκονται τόσο «κοντά», ώστε να χάνονται συχνά τα όρια ακόμη και του εαυτού και της ατομικότητας και των δύο πλευρών, με πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα τον τρόπο με τον οποίο οι γονείς συχνά μιλούν για το παιδί τους χρησιμοποιώντας το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο: «Δίνουμε εξετάσεις», «είμαστε συναχωμένοι». Ο κηδεμόνας χρειάζεται να αποφεύγει πάση θυσία αυτή την παγίδα. Οφείλει να θυμάται κατ' αρχήν ότι

η σχέση του με τον ανήλικο είναι προσωρινή και στοχευμένη. Για να βοηθηθεί σε αυτό μπορεί να ανατρέχει και να επιστρέφει τακτικά στην περιγραφή του ρόλου και των καθηκόντων του, κάτι το οποίο ενισχύει την εστίαση στο διανοητικό κομμάτι έναντι του συναισθήματος το οποίο μπορεί να τον/την παρασύρει στην απώλεια της αντικειμενικότητας και της ουδετερότητας που απαιτούνται για να ανταποκριθεί στο ρόλο αυτό. Χρειάζεται επίσης να είναι σε εγρήγορση για να αναγνωρίζει και να αξιολογεί τα συναισθήματά του απέναντι στον ανήλικο, τα οποία μπορούν να του/της δώσουν ένα μέτρο για το κατά πόσον αρχίζει να συγχωνεύεται ή όχι με τον ανήλικο. Εάν δηλαδή ο κηδεμόνας αισθάνεται θυμωμένος ή απογοητευμένος από τον ανήλικο είναι μια σαφής ένδειξη ότι η σχέση τους αρχίζει να διολισθαίνει προς ένα διαφορετικό πρότυπο.

Ο κηδεμόνας δεν είναι φίλος: Ο κηδεμόνας, είτε το επιδιώκει είτε όχι, έχει εκ των πραγμάτων την «πάνω θέση» στη σχέση με τον ανήλικο, τόσο λόγω της ηλικίας όσο και της ιδιότητάς του, και δεν υπάρχει κανένας λόγος να το βλέπει αυτό ως αρνητικό, καθώς αυτά ακριβώς τα δύο χαρακτηριστικά τα οποία τον διαφοροποιούν από τον ανήλικο είναι και εκείνα τα οποία του επιτρέπουν να τον βοηθήσει. Επίσης, ο ανήλικος γνωρίζει πολύ καλά ότι η σχέση του με τον κηδεμόνα δεν είναι μια σχέση μεταξύ ομοτίμων, ακόμη και αν προσπαθεί, για οποιονδήποτε λόγο, να δοκιμάσει τα όριά της. Εάν ο κηδεμόνας αισθάνεται αυτοπεποίθηση για το ρόλο και τις ικανότητές του θα μπορέσει να αποδεχθεί απενοχοποιημένα τη σχετική αυθεντία του, και μόνο κάτω από αυτή την προϋπόθεση θα μπορέσει να την αποδεχθεί και ο ανήλικος και να συνεργαστεί, ακόμη και όταν οι επιθυμίες του αντίκεινται στο αντικειμενικά βέλτιστο συμφέρον του. Είναι πιθανόν ο κηδεμόνας να αναγκαστεί να πάρει δύσκολες αποφάσεις και είναι απαραίτητο να πιστεύει ο ίδιος για τον εαυτό του ότι «ξέρει καλύτερα» προκειμένου να πείσει και τον ανήλικο να τον εμπιστευτεί.

Αναμφίβολα είναι μέρος της διαδικασίας ο κηδεμόνας να ενημερώνει τον ανήλικο για τις επιλογές του και τα ζητήματα που τον αφορούν και να ζητά και να λαμβάνει υπόψιν τη γνώμη του. Ωστόσο, όπως εξάλλου προαναφέρθηκε, η βασική αποστολή του κηδεμόνα είναι η διασφάλιση του βέλτιστου συμφέροντος του ανηλίκου, το

οποίο δεν συμπύπτει πάντοτε με τις επιθυμίες του ανηλίκου. Τα παιδιά και οι έφηβοι χρειάζονται έναν ενήλικο γονέα ή κηδεμόνα ακριβώς επειδή οι νέοι τείνουν να ενεργούν παρορμητικά και επηρεάζονται εύκολα από τους συνομηλίκους τους ή από μη-ρεαλιστικές υποσχέσεις και προσδοκίες, έτσι ώστε δεν αναμένεται να είναι σε θέση να λάβουν τις καλύτερες αποφάσεις για τον εαυτό τους. Έτσι ο ενήλικος πρέπει να παρέμβει, να συζητήσει τις επιλογές σε ρεαλιστική βάση και να καθοδηγήσει τον ανήλικο προς την καλύτερη δυνατή απόφαση. Ο κηδεμόνας ενδέχεται να χρειαστεί να έρθει σε σύγκρουση με τον ανήλικο, να του κάνει έναν έλεγχο πραγματικότητας και να προσπαθήσει να τον πείσει γι' αυτό που είναι το καλύτερο για εκείνον/-η. Και ακόμη κι αν ο ανήλικος δεν πείθεται, ο κηδεμόνας οφείλει να μείνει σταθερός στην αιτιολογημένη άποψή του και να συνεχίσει να εργάζεται στην κατεύθυνση του βέλτιστου συμφέροντος του ανηλίκου.

Ο κηδεμόνας δεν είναι θεραπευτής: Ένας ασυνόδευτος ανήλικος ανήκει εξ' ορισμού σε μία ευάλωτη μερίδα του πληθυσμού. Η σχέση με τον κηδεμόνα ενδέχεται να αποτελεί το πρώτο παράδειγμα υγιούς σχέσης και επικοινωνίας το οποίο έχει βιώσει για ένα σημαντικό χρονικό διάστημα, και, αν ο κηδεμόνας κατορθώσει να κερδίσει την εμπιστοσύνη του, είναι πιθανόν ο ανήλικος να θελήσει να «ακουμπήσει» επάνω του περισσότερα απ' όσα του αναλογούν. Ακόμη κι αν η προϋπάρχουσα επαγγελματική ιδιότητα του κηδεμόνα, ως ψυχολόγου για παράδειγμα, θα του επέτρεπε θεωρητικά να διαχειριστεί τυχόν ψυχοσυναισθηματικά ζητήματα, τραύματα ή άλλες καταστάσεις τις οποίες του αποκαλύπτει ο ανήλικος, οφείλει για άλλη μια φορά να οριοθετήσει τη σχέση τους και να μην υποκύψει στο «σύνδρομο του σωτήρα».

Το «μόνο εμένα εμπιστεύεται» αποτελεί μία ναρκισσιστική παγίδα την οποία ο κηδεμόνας χρειάζεται να αποφύγει, ενεργοποιώντας τη λογική του και ανατρέχοντας για άλλη μια φορά στα δεδομένα του ρόλου και των καθηκόντων του. Εφόσον η εμπιστοσύνη αυτή είναι γνήσια και στέρεη και ο κηδεμόνας αισθάνεται σίγουρος για τον εαυτό του και τις αποφάσεις του, πληρούνται οι προϋποθέσεις για να μπορέσει να παραπέμψει με επιτυχία τον ανήλικο στον ειδικό ο

οποίος θα μπορέσει να του παράσχει την κατάλληλη υποστήριξη ανάλογα με τις δυσκολίες του.

Η επαγγελματική ιδιότητα του κηδεμόνα αποτελεί ένα «δίκτυ ασφαλείας» το οποίο συγκρατεί τον κηδεμόνα από το να παραβιάσει ή να επιτρέψει την παραβίαση των ορίων της σχέσης του με τον ανήλικο. Ακόμη και στην περίπτωση εθελοντών κηδεμόνων είναι σημαντικό να θυμούνται ότι η εθελοντική εργασία φέρει όλα τα χαρακτηριστικά και τις υποχρεώσεις της αμοιβόμενης εργασίας, με τη διαφορά ότι δεν υπάρχει χρηματική αμοιβή.

Βασικές αρχές της λειτουργικής επικοινωνίας - Dos & Don'ts

Κατά τη διάρκεια οποιασδήποτε επικοινωνίας με τον ανήλικο, είναι χρήσιμο ο κηδεμόνας να έχει υπ' όψιν του και να προσπαθεί να εφαρμόζει κάποιες βασικές λειτουργικές αρχές οι οποίες διευκολύνουν ούτως ή άλλως την αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας:

Do	Don't
Εξηγήστε ξεκάθαρα τους ρόλους, τους κανόνες, τα όρια	Μην παίρνετε τίποτε ως δεδομένο
Διδάξτε με το παράδειγμά σας και «προπονήστε» τον ανήλικο	Μην κάνετε «κήρυγμα»
Μοιραστείτε το σχέδιο δράσης σας	Μην υπόσχεστε τίποτε αν δεν είστε βέβαιοι ότι θα μπορέσετε να τηρήσετε την υπόσχεσή σας
Βάλτε τα δυνατά σας	Μην γίνετε «σωτήρες»
Να είστε σταθεροί	Μην επιτρέπετε την παραβίαση των προσωπικών σας ορίων
Εστιάστε στα θετικά και τις ισχυρές πλευρές του ατόμου και του συστήματος	Μην επιμένετε στις αδυναμίες και τα «λάθη»
Να είστε παρόντες και διαθέσιμοι	Μην υπέρ-επιδιώκετε τον ανήλικο
Αναλάβετε την ευθύνη για τις πράξεις σας	Μην αναλαμβάνετε ευθύνη για τις πράξεις ή/και τα συναισθήματα του ανηλίκου
Απαιτήστε σεβασμό και ευγένεια	Μην κρίνετε τις σκέψεις και τα συναισθήματα του ανηλίκου

Καλλιεργήστε και διατηρήστε θετικό θυμικό κλίμα	Μη χρησιμοποιείτε θυμικά φορτισμένες λέξεις όπως «καλό-κακό», «δίκαιο-άδικο», «σωστό-λάθος»
Παρατηρείστε και περιγράψτε	Μην υπέρ-ερμηνεύετε
Αναγνωρίστε τις πολιτισμικές διαφορές και τις προκλήσεις που θέτουν	Μην επικρίνετε τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, τις αξίες και τις πεποιθήσεις του ανηλίκου
Έχετε πάντα κατά νου το βέλτιστο συμφέρον του ανηλίκου	Μην προσπαθείτε απλώς να ικανοποιήσετε τον ανήλικο

Αξιολόγηση της εμπλοκής του ανηλίκου στη διαδικασία

Η ανθρώπινη αλληλεπίδραση δεν είναι μια ακριβής επιστήμη. Υπάρχουν κάποιες βασικές οικουμενικές αρχές και κατευθυντήριες γραμμές, αλλά όχι εγγυήσεις. Οι επιτυχημένες σχέσεις απαιτούν αφενός αμοιβαία δέσμευση και αφετέρου συνεχή προσαρμογή. Στη σχέση ανάμεσα στον κηδεμόνα και τον ανήλικο και οι δύο πλευρές χρειάζεται να δεσμευτούν και να συμμαχήσουν, αλλά είναι ο κηδεμόνας που πρέπει να είναι σε συνεχή εγρήγορση και αρκετά ευέλικτος προκειμένου να προσαρμόζει την προσέγγισή του ανάλογα με την εμπλοκή και το βαθμό δέσμευσης του ανηλίκου. Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι φυσικά αναμένεται αν είναι επιφυλακτικοί, αμυντικοί και σε αμφιθυμία, ειδικά κατά τη διάρκεια των αρχικών συναντήσεων. Ο κηδεμόνας πρέπει να προσπαθήσει να παραμείνει αντικειμενικός και να βασιστεί σε συγκεκριμένες εξωλεκτικές ενδείξεις στη συμπεριφορά του ανηλίκου, που μπορούν να χρησιμεύσουν ως ενδείξεις:

- **Διαθεσιμότητα:** Ο ανήλικος ανταποκρίνεται συνήθως στις πρωτοβουλίες του κηδεμόνα για επικοινωνία (τηλεφωνήματα, μηνύματα, επισκέψεις); Είναι συνήθως διαθέσιμος/-η για να συναντηθεί με τον κηδεμόνα;
- **Αξιοπιστία:** Τηρεί ο ανήλικος τα προγραμματισμένα ραντεβού; Είναι συνήθως στην ώρα του/της;
- **Πρωτοβουλίες για επικοινωνία:** Ο ενήλικος παίρνει πρωτοβουλία για να επικοινωνήσει με τον κηδεμόνα (μέσω τηλεφώνου, μηνύματος, ή άλλου μέσου);

→ Σεβασμός προς το ρόλο του κηδεμόνα – τα όρια της σχέσης:

Απευθύνεται ο ανήλικος στον κηδεμόνα με αποδεκτό τρόπο (χρησιμοποιώντας το όνομα ή/και τον τίτλο με τον οποίο παρουσίασε τον εαυτό του ο κηδεμόνας); Σέβεται τους κανόνες και τα όρια που του περιέγραψε σαφώς ο κηδεμόνας κατά τη διάρκεια των αρχικών τους συναντήσεων; Είναι η εξωλεκτική του συμπεριφορά αποδεκτή;

Ενδεικτική τυπολογία και παραδείγματα «δύσκολων» ανηλίκων

Εκτός από το επίπεδο της δέσμευσης του ανηλίκου ωστόσο, υπάρχουν κάποιοι αναγνωρίσιμοι τύποι «δύσκολων» ανηλίκων τους οποίους ενδέχεται να αντιμετωπίσει ο/η κηδεμόνας, ανεξάρτητα από τις πράξεις του/της. Οι ακόλουθες περιπτώσεις αναφέρονται κυρίως σε εφήβους, και περιγράφουν στάσεις και συμπεριφορές⁹, οι οποίες ενδέχεται να αποτελέσουν πρόκληση για τον κηδεμόνα και τη σχέση του με τον ανήλικο:

→ Ο εχθρικός

- Ο εχθρικός ανήλικος επιτίθεται αδιακρίτως στον κηδεμόνα, στο «σύστημα», σε οποιονδήποτε και σε οτιδήποτε. Ενδέχεται ακόμη και να προσπαθήσει να εκβιάσει ή να απειλήσει. Ο κηδεμόνας δεν θα πρέπει να προσπαθήσει να λογικέψει τον ανήλικο ή να εμπλακεί σε ανταλλαγή επιχειρημάτων. Θα πρέπει να ακούσει τον ανήλικο, να αναγνωρίσει τα συναισθήματά του, αλλά χωρίς να ενθαρρύνει ή και να αποδέχεται την έκφραση της εχθρότητας. Ο κηδεμόνας θα πρέπει να κατευθύνει τη συζήτηση προς άλλα, πιο ουσιαστικά θέματα. Αν ο ανήλικος επιμένει να είναι εχθρικός ή γίνει επιθετικός, είναι προτιμότερο ο κηδεμόνας να διακόψει τη συνάντηση.

- Ένα 15χρονο αγόρι αρνείται να συνεργαστεί με την κηδεμόνα του

9. Σε καμία περίπτωση, οι αναφερόμενες περιπτώσεις δεν συνιστούν τυπολογία με την κλινική έννοια και δεν αποτελούν κάποια κατηγορία. Ωστόσο, για το σκοπό του παρόντος εγχειριδίου, με το οποίο γίνεται μία προσπάθεια εξοικείωσης του/της κηδεμόνα με την συνεργασία με τα παιδιά, επιλέχθηκαν κάποιες περιπτώσεις συχνά αναδυόμενες σε μία τέτοια συνεργασία.

αν δεν του αγοράσει τα πράγματα που επιθυμεί (καινούργιο κινητό, παπούτσια κτλ.). Αν η κηδεμόνας υποκύψει, το αγόρι δεν θα σταματήσει ποτέ να ζητά περισσότερα και θα εδραιώσει ένα τελείως δυσλειτουργικό μοτίβο αλληλεπίδρασης όχι μόνο μαζί της, αλλά και με οποιονδήποτε άλλο προσπαθεί να τον βοηθήσει. Η κηδεμόνας θα πρέπει να θυμάται ότι είναι μέρος του ρόλου της να προπονήσει αυτό το νέο παιδί στη διαχείριση της παρόρμησής του και να του δείξει ότι έχει περισσότερα να κερδίσει από τη σχέση τους από την άμεση ικανοποίηση των επιθυμιών του. «Αυτό που μου ζητάς δεν είναι μέσα στο ρόλο μου. Μπορώ να σε βοηθήσω να αποκτήσεις κάποια από τα πράγματα που θέλεις, ίσως όχι καινούργια ή τα μοντέλα που θέλεις, αλλά θα κάνω ό,τι μπορώ. Αλλά δεν θα σου αγοράσω πράγματα. Σε παρακαλώ μην ξεχνάς ότι είμαι εδώ για σένα και μπορώ να σε βοηθήσω με άλλους τρόπους. Αν δεν θέλεις να συνεργαστείς, δεν μπορώ να σε αναγκάσω, αλλά ελπίζω να αλλάξεις γνώμη» θα ήταν μια κατάλληλη απάντηση.

- Ένας άλλος έφηβος προσπάθησε να απειλήσει τον κηδεμόνα του: «Αν δεν κάνεις κάτι για να μου εξασφαλίσεις το άσυλο και να με βγάλεις από δω ΤΩΡΑ, θα το πληρώσεις αργότερα». «Καταλαβαίνω ότι είσαι απογοητευμένος και θυμωμένος, και έχεις κάθε δικαίωμα να νιώθεις έτσι. Αλλά δεν έχεις δικαίωμα να με απειλίζεις και δεν μπορώ να σου το επιτρέψω. Θα φύγω τώρα και θα ξανάρθω αύριο (αργότερα/την άλλη εβδομάδα), που ελπίζω ότι θα είσαι λίγο πιο ήρεμος».

→ Ο κόλακας

- Ο κόλακας θα κάνει ό,τι μπορεί για να αποσπάσει την προσοχή του κηδεμόνα και να κάνει καλή εντύπωση. Ο κηδεμόνας θα πρέπει να δεχτεί τα κομπλιμέντα και να συνεχίσει σαν να μη συνέβη τίποτε. Αν ο ανήλικος επιμένει, ο κηδεμόνας ίσως χρειαστεί να αναφερθεί ξεκάθαρα στα όρια της σχέσης.
- Ένα 17χρονο αγόρι αποκαλεί την κηδεμόνα του «μαμά» (οι γονείς του είναι και οι δύο εν ζωή). Υποστηρίζει ότι είναι η μόνη που ενδιαφέρεται γι' αυτόν και δεν χάνει ευκαιρία να την παινεύει με κάθε δυνατό τρόπο. «Χαίρομαι που νιώθεις καλά για τη συνεργασία

μας και σ' ευχαριστώ που μου το λες. Αυτή είναι η δουλειά μου και μου αρέσει πραγματικά, αλλά δεν είμαστε εδώ για να μιλάμε για μένα. Λοιπόν, πίσω στο σχέδιο δράσης μας».

→ Ο «κολλητός»

- Ο «κολλητός» είναι μια δύσκολη περίπτωση παραβίασης των κανόνων και των ορίων της σχέσης. Φαντασιώνεται ότι είναι ξεχωριστός κι έτσι εξαιρείται από τους κανόνες που ισχύουν για τους άλλους. Ο κηδεμόνας μπορεί να χρειαστεί να είναι πιο τυπικός απ' όσο συνήθως προκειμένου να αποθαρρύνει αυτή τη συμπεριφορά, και εξαιρετικά προσεκτικός να μη στέλνει διπλά μηνύματα τα οποία μπορούν να παρερμηνευθούν.
- Ένα 17χρονο αγόρι τηλεφωνεί συνεχώς στον κηδεμόνα του για «κουβεντούλα». «Σε ευχαριστώ που πήρες αλλά αυτή τη στιγμή δεν μπορώ να μιλήσω. Αν δεν υπάρχει κάτι πραγματικά επείγον, μπορούμε να τα πούμε στην προγραμματισμένη μας συνάντηση».
- Ένα έφηβο κορίτσι προσπαθεί να γίνει φίλη με την κηδεμόνα της, της κάνει κομπλιμέντα και της ζητά συνεχώς να πάνε βόλτα στις βιτρίνες (για καφέ κτλ.). «Σε συμπαθώ πραγματικά και θέλω να σε βοηθήσω, αλλά το να γίνουμε φιλενάδες δεν είναι ο τρόπος για να το καταφέρω».

→ Ο μεμφίμοιρος

- Ο μεμφίμοιρος ασχολείται εμμονικά με τις δυστυχίες του και δεν μπορεί να εστιάσει στο εδώ και τώρα. Ο κηδεμόνας δεν θα πρέπει να προσπαθήσει να παρηγορήσει τον ανήλικο. Μπορεί να ακούσει τι έχει να πει, αλλά πρέπει να παραμείνει ήρεμος και συγκροτημένος, προσφέροντας τη συμπάθειά του με μη-λεκτικό τρόπο, ίσως προσφέροντας ένα χαρτομάτιλο ή/και ένα ποτήρι νερό.
- Ένα 17χρονο κορίτσι που διαμένει σε ξενώνα παραπονιέται συνεχώς για την κακή της τύχη και για το ότι κανείς δε νοιάζεται για κείνη. Στην πραγματικότητα υπάρχει ένα καλό υποστηρικτικό δίκτυο επαγγελματιών οι οποίοι ασχολούνται με την περίπτωσηή

της. «Πραγματικά λυπάμαι που νιώθεις έτσι. Θα ήθελες να σου κλείσω ένα ραντεβού με την ψυχολόγο της δομής;»

- Ένα 14χρονο αγόρι αρνείται να πάει στο σχολείο, ισχυριζόμενο πως δεν υπάρχει μέλλον στην Κύπρο, ούτε για κείνον ούτε για κανέναν άλλο. Το «πραγματικά λυπάμαι που νιώθεις έτσι» είναι πάντα κατάλληλη αντίδραση σε τέτοιες περιπτώσεις. «Αλλά αυτή τη στιγμή έχεις κολλήσει στην Κύπρο και αυτός είναι ειλικρινά ο μόνος τρόπος να έχεις μια ευκαιρία, όσο δύσκολα και αν είναι τα πράγματα. Θα ήθελα να κάνεις μια προσπάθεια. Αν τα πράγματα δεν είναι λίγο καλύτερα μετά από μερικές εβδομάδες (2 μήνες κτλ.) θα το ξανασυζητήσουμε και θα δούμε τι άλλο μπορεί να γίνει».

→ Ο χειριστικός

- Ο χειριστικός ανήλικος πηγαίνει τα πράγματα ένα βήμα παραπέρα. Χρησιμοποιεί τα βάσανά του ή και τις τραυματικές του εμπειρίες (κάποιες φορές ακόμη και φανταστικές) προκειμένου να σοκάρει και να συγκινήσει τον κηδεμόνα, υποσυνείδητα επιδιώκοντας όλο και περισσότερη προσοχή, χρόνο και προνόμια. Ένας χειριστικός ανήλικος μπορεί να χρησιμοποιήσει τις πιο σοκαριστικές λεπτομέρειες της ιστορίας του, έτσι που μερικές φορές ο κηδεμόνας να δυσκολεύεται να παραμείνει ήρεμος. Εννοείται ότι ο κηδεμόνας μπορεί να δείξει ενσυναίσθηση, αλλά δεν θα βοηθήσει σε τίποτε τον ανήλικο να δει τον τρόπο στα μάτια του. Ο χειριστικός ανήλικος ενδέχεται επίσης να εκδηλώσει και τη συμπεριφορά γνωστή ως «doorknob effect», κρατώντας τη συγκλονιστική αποκάλυψη για την τελευταία στιγμή, όταν μπορεί και οι δύο να είναι όρθιοι μπροστά στην πόρτα. Κάποιες αποκαλύψεις χρειάζεται όντως να συζητηθούν εκείνη τη στιγμή, ειδικά αν αφορούν ένα άτομο σε κίνδυνο, αλλά αν το φαινόμενο επαναλαμβάνεται συστηματικά, ο κηδεμόνας ίσως χρειαστεί να διακόψει τη συνεδρία, λέγοντας ότι αυτό είναι πολύ σημαντικό για να το συζητήσει «στο πόδι» και θα πρέπει να το συζητήσουν σοβαρά σε μια άλλη συνάντηση.
- Ένας ανήλικος που διαμένει σε ξενώνα παραπερνιέται συστημα-

τικά για πόνους σε διάφορα σημεία του σώματός του μετά από κάθε συνάντηση με τον κηδεμόνα του και ζητά επίμονα από το προσωπικό της δομής να ειδοποιήσουν τον κηδεμόνα για να τον πάει στο γιατρό. Οι εξετάσεις του είναι πάντα φυσιολογικές και πάντα μετά από λίγο αναφέρει ότι συνέρχεται. «Θέλω να σου μιλήσω για τον πόνο που αισθάνεσαι μετά από τις συναντήσεις μας. Πιστεύω ότι όντως χρειάζεσαι βοήθεια, αλλά αυτό είναι κάτι με το οποίο δεν μπορώ να σε βοηθήσω ούτε εγώ, ούτε οι γιατροί. Θέλω να δεις έναν ψυχολόγο, να έχεις την ευκαιρία να μιλήσεις για το τι πραγματικά σου συμβαίνει ή σου έχει συμβεί».

→ Ο αποσυρμένος

- Ο αποσυρμένος ανήλικος θα δοκιμάσει την αποφασιστικότητα του κηδεμόνα, αλλά, αντίθετα με την κοινή πεποίθηση, δεν είναι ο πιο δύσκολος. Πρόκειται συνήθως για πληγωμένα, φοβισμένα και δύσπιστα παιδιά, που αρνούνται να μιλήσουν ή και να κάνουν οποιαδήποτε προσπάθεια. Ο κηδεμόνας θα πρέπει να τηρήσει μια ισορροπημένη στάση, χωρίς να υπέρ-επιδιώκει τον ανήλικο, αλλά κάνοντας ταυτόχρονα σαφές ότι δεν πρόκειται να παραιτηθεί και παραμένει διαθέσιμος. Η υπομονή είναι το κλειδί σε αυτές τις περιπτώσεις, έτσι ώστε ο ανήλικος να έχει το χρόνο και το χώρο που χρειάζεται για να εμπιστευτεί τον κηδεμόνα και να φέρει τον εαυτό του στη σχέση.
- Ένα παιδί που διαμένει σε ξενώνα αρνιόταν να μιλήσει με τον κηδεμόνα του. Ο κηδεμόνας, σε συνεργασία με τους φροντιστές της δομής, δημιούργησαν μια σειρά από αφορμές προκειμένου ο κηδεμόνας να περνά σχεδόν καθημερινά από τον ξενώνα για διάστημα ενός ολόκληρου μήνα. Κάθε φορά χαιρετούσε το παιδί και παρατηρούσε τις αντιδράσεις του. Το παιδί κατάφερε τελικά να ανοιχτεί και μετά απ' αυτό η συνεργασία εξελίχθηκε σχεδόν υποδειγματικά.

→ Ο «ερωτευμένος»

- Οι έφηβοι συχνά προσπαθούν να φλερτάρουν με τον κηδεμόνα τους. Του κάνουν κομπλιμέντα, αφήνουν υπονοούμενα

και κάνουν «πονηρά» αστεία. Ένας ανήλικος που προσπαθεί να φλερτάρει συνήθως «παίζει» τον ενήλικα με το να γίνεται προκλητικός. Μπορεί ακόμη να υιοθετήσει μια ανάρμοστη στάση σώματος, να προσπαθήσει να καθίσει πολύ κοντά στον κηδεμόνα και να βρίσκει δικαιολογίες για να τον αγγίξει. Μερικές φορές ο ανήλικος μπορεί να προσπαθήσει ακόμη και να φλερτάρει ανοιχτά τον κηδεμόνα. Πρόκειται για μια συμπεριφορά που δεν πρέπει να αγνοείται, καθώς η σιωπή του κηδεμόνα μπορεί να ερμηνευθεί ως συναίνεση. Αυτό που πρέπει να κάνει ο κηδεμόνας είναι να προσπαθήσει να αποκαταστήσει την ισορροπία μεταξύ ενηλίκου και ανήλικου στη σχέση με ένα καλοπροαίρετο τρόπο. Πρέπει πάσει θυσία να αποφύγει να δείξει είτε κολακευμένος είτε σοκαρισμένος. Το να ενημερώσει και κάποιον άλλο είναι επίσης μια καλή ιδέα σε τέτοιες περιπτώσεις. Ο κηδεμόνας θα πρέπει να κρατά λεπτομερές αρχείο των συναντήσεων με τον ανήλικο και να μιλήσει στον επόπτη του το συντομότερο δυνατόν.

- Ένα 17χρονο αγόρι κάνει φιλοφρονήσεις στην κηδεμόνα του για την εμφάνισή της, της προτείνει να τη βγάλει έξω για καφέ και της δηλώνει ανοιχτά ότι έχει τα μέσα να της «προσφέρει μια καλή ζωή». «Αυτός δεν είναι αποδεκτός τρόπος να μιλάς στον επόπτη σου. Δεν μου αρέσει. Τώρα σε παρακαλώ κάθισε στη θέση σου και πες μου, πώς ήταν η μέρα σου;»

Οποιοσδήποτε ανήλικος μπορεί ανά πάσα στιγμή να εκδηλώσει μία ή περισσότερες από τις παραπάνω συμπεριφορές. Το κλειδί στην αντιμετώπισή τους είναι η εμπιστοσύνη του κηδεμόνα στον εαυτό του, που θα του επιτρέψει να μην πέσει στην παγίδα της ματαίωσης και να επιδείξει τη σταθερότητα και την υπομονή που απαιτείται. Σε πολύ επίμονες ή δύσκολες περιπτώσεις, ο κηδεμόνας δεν πρέπει να διστάζει να ζητά βοήθεια από τον επόπτη του ή/και από έναν ειδικό της ψυχικής υγείας.

1.4. Διαδικασία λήψης αποφάσεων

Για κάθε παιδί θα πρέπει να σχεδιαστεί και να εφαρμοστεί μια συστηματική, συντονισμένη και βιώσιμη ανταπόκριση με τρόπο που να περιλαμβάνει διάφορους βασικούς φορείς/υπηρεσίες - συστατικά στοιχεία του συστήματος που περιβάλλει ένα ασυνόδευτο παιδί. Μεμονωμένοι επαγγελματίες και φορείς πρέπει να συνεργαστούν υιοθετώντας μια διεπιστημονική προσέγγιση προκειμένου να επιτύχουν, μέσω μίας αποτελεσματικής διαδικασίας λήψης αποφάσεων, βιώσιμες και μακροπρόθεσμες λύσεις, οι οποίες είναι προς το συμφέρον του παιδιού. Κάθε οργανισμός ή επαγγελματίας θα συμβάλλει με την εμπειρία και την υποστήριξη του το έργο του/της κηδεμόνα για την πραγμάτωση των δικαιωμάτων των παιδιών. Η συνεργασία πολλών υπηρεσιών και φορέων στον σχεδιασμό διαχείρισης υπόθεσης, στη διερεύνηση πιθανών λύσεων, σε τακτικές συνεδριάσεις αξιολόγησης και επανεξέτασης, στην ανάπτυξη σχεδίων δράσης, στην εποπτεία και διαδικασία παρακολούθησης και στις ειδικές διασκέψεις για μία υπόθεση (case conference) δημιουργεί ένα «ασφαλές δίκτυο» επαγγελματιών που υποστηρίζει το παιδί καθ' όλη τη διάρκεια της διαχείρισης της υπόθεσής του.

Η γραμμή δράσης, οι στόχοι, οι πληροφορίες που μοιράζονται (προσεκτικά), η λεπτομερής περιγραφή των ρόλων και των αρμοδιοτήτων και οι τυποποιημένες διαδικασίες θα πρέπει να συμφωνηθούν μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων επαγγελματιών (π.χ. κατά περίπτωση: κηδεμόνες, κοινωνικοί λειτουργοί, διοικητικό προσωπικό δομών φιλοξενίας, φροντιστές, διερμηνείς, εκπαιδευτικοί, ψυχολόγοι, ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό, δικηγόροι, συννοριοφύλακες, υπάλληλοι Υπηρεσίας Ασύλου, υπάλληλοι Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης, Αποκεντρωμένης Διοίκησης, κ.λπ.) και σε όλους τους τομείς μιας ευρύτερης διαχείρισης περιπτώσεων (π.χ. αρχική ταυτοποίηση, διαδικασίες αξιολόγησης, αναζήτηση οικογένειας και οικογενειακή επανένωση). Το παιδί συμμετέχει σε όλες τις αποφάσεις που το αφορούν και το επηρεάζουν και το συμφέρον του/της αποτελεί πρωταρχικό μέλημα.

Βεβαιωθείτε ότι το παιδί καταλαβαίνει ότι πρέπει να ενεργείτε προς το βέλτιστο συμφέρον του. Βοηθήστε το παιδί να καταλάβει ότι οι απόψεις του είναι σημαντικές. Ως κηδεμόνας, θα πρέπει να διασφαλίσετε ότι το παιδί έχει δικαίωμα συμμετοχής στις διαδικασίες που το αφορούν. Ενημερώστε το παιδί ότι οι απόψεις του θα ληφθούν υπόψη, αλλά δεν θα είναι απαραίτητα ο μοναδικός αποφασιστικός παράγοντας.

Για να βοηθήσετε το παιδί να κατανοήσει την αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος, μπορεί να θέλετε να συζητήσετε μαζί του τα ακόλουθα:

Όταν οι ενήλικες και οι αρχές λαμβάνουν αποφάσεις, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τον τρόπο με τον οποίο οι αποφάσεις τους θα επηρεάσουν το παιδί.

Η αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις απόψεις, τη γνώμη και τις ευρύτερες ανάγκες του παιδιού.

Το βέλτιστο συμφέρον θα λαμβάνεται υπόψη τόσο σε επίπεδο καθημερινών αποφάσεων όσο και σε πιο επίσημες διαδικασίες.

Ενεργώντας προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, δεν είναι κάτι που κάνει ένας/μία κηδεμόνας μόνος/η του/ns, αλλά μπορεί να χρειάζεται να λαμβάνει ανατροφοδότηση από διάφορους επαγγελματίες (π.χ. δικηγόροι, γιατροί, κοινωνικοί λειτουργοί, εκπαιδευτικοί). Εξηγήστε στο παιδί ποιος εμπλέκεται στην υπόθεσή του και με ποιο τρόπο.

Λήψη αποφάσεων σε 5 βήματα

Η τυποποίηση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων μπορεί να διευκολύνει σημαντικά το έργο του/της κηδεμόνα, μειώνοντας το άγχος του/της και παρέχοντάς του/της την ασφάλεια μιας τεκμηριωμένης απόφασης. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, αφενός γιατί διασφαλίζει τη λήψη της όσο γίνεται πιο ορθής απόφασης τη δεδομένη χρονική στιγμή και αφετέρου παρέχει μια δικλείδα ασφαλείας μέσω της τεκμηρίωσης της απόφασης, ακόμη κι αν το τελικό αποτέλεσμα δεν είναι το επιθυμητό.

Το ενδεχόμενο της μη θετικής/αρνητικής έκβασης μιας υπόθεσης είναι πάντοτε υπαρκτό, ακόμη και αν ο κηδεμόνας τα έχει κάνει όλα «σωστά». Οι αστάθμητοι παράγοντες είναι μια υπαρκτή πιθανότητα και είναι πολύ σημαντικό ο κηδεμόνας να μην το ξεχνά. Μία αλλαγή στη στάση του ανηλίκου, ξαφνική άρνηση για συνεργασία, ένα σο-

βαρό πρόβλημα υγείας, μια σύγκρουση με το νόμο, η αδικαιολόγητη δυσλειτουργία μιας υπηρεσίας, αλλαγές στη νομοθεσία, αποτελούν γεγονότα τα οποία οποιοσδήποτε έχει εργαστεί ως κηδεμόνας σίγουρα έχει αντιμετωπίσει. Καθένα από αυτά μπορεί να λειτουργήσει ως «αστάθμητος παράγοντας» και να δυναμιτίσει την επιτυχία ακόμη και των ορθότερων τη δεδομένη χρονική στιγμή αποφάσεων και χειρισμών.

Δεδομένων των παραπάνω, τα προτεινόμενα βήματα για τη λήψη αποφάσεων έχουν ως εξής:

- 1. Συζήτηση με τον ανήλικο:** Οποιαδήποτε απόφαση και κίνηση του/της κηδεμόνα είναι σημαντικό να λαμβάνει υπ' όψιν το αίτημα και την άποψη του ανηλίκου. Αυτή δεν μπορεί να είναι δεσμευτική για τον/την κηδεμόνα, είναι όμως ανάγκη για τον/ην ανήλικο/η να αισθάνεται ότι ο λόγος του/της ακούγεται. Αυτό θα τον/την βοηθήσει να νιώθει ότι ο/η ίδιος/α είναι το επίκεντρο της διαδικασίας και ότι ο/η κηδεμόνας είναι εκεί για εκείνον/η. Κατ' αυτό τον τρόπο θα μπορεί να είναι πιο συνεργάσιμος/η καθ' όλη τη διάρκεια της συνεργασίας με τον/ην κηδεμόνα, αλλά και να διαμορφώσει μια γενικευμένη θετική στάση απέναντι στο σύστημα, τη χώρα, αλλά και τον ίδιο του/της τον εαυτό.
- 2. Συνεργασία/λήψη πληροφορίας από τους φροντιστές/τυχόν ειδικούς που γνωρίζουν τον/ην ανήλικο/η:** Είναι σημαντικό ο/η κηδεμόνας να έχει όσο το δυνατόν περισσότερη και πιο σφαιρική πληροφόρηση για τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες του/ης ανηλίκου/ης. Αυτό θα του/της επιτρέψει κατ' αρχήν να εκτιμήσει κατά πόσον τα αιτήματα και οι επιθυμίες του/ης ανηλίκου/ης είναι ρεαλιστικά και μπορούν να ληφθούν υπ' όψιν κατά τη λήψη της απόφασης. Μιλώντας με τους φροντιστές ή/και τους ειδικούς που γνωρίζουν το παιδί, ενδεχομένως και καλύτερα από τον/ην ίδιο/α τον/ην κηδεμόνα, ή έχουν την εξειδίκευση να κρίνουν τις ιδιαίτερες ανάγκες του, ο/η κηδεμόνας θα είναι επίσης σε θέση να διασφαλίσει ότι η όποια απόφαση λάβει θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παιδιού και τις περιστάσεις και θα παρέχει στο παιδί την απαραίτητη προστασία.
- 3. ΒΙΑ-Στοχοθεσία:** Σε αυτό το στάδιο, ο/η κηδεμόνας θα πρέπει

να είναι σε θέση να προβεί σε μια ενημερωμένη εκτίμηση του βέλτιστου συμφέροντος του ανηλίκου. Μέσω αυτής θα θέσει τους επιμέρους στόχους τους οποίους θα πρέπει να εξυπηρετήσει η εν λόγω απόφαση την οποία καλείται να λάβει. Βάσει αυτών θα προχωρήσει και σε αυτή καθεαυτή τη λήψη της απόφασης.

4. Ενημέρωση του σχεδίου δράσης: Με βάση την, ειλημμένη πλέον, απόφασή του, ο/η κηδεμόνας χρειάζεται να αποδελτιώσει τις τυχόν επιμέρους ενέργειες στις οποίες θα χρειαστεί να προβεί ο/η ίδιος/α ή/και μαζί με τον ανήλικο προκειμένου για την υλοποίησή της. Σε αυτό το στάδιο είναι ιδιαίτερα χρήσιμο να εντοπίσει και τις επαφές τις οποίες θα χρειαστεί να έχει και να συγκεντρώσει τα αντίστοιχα στοιχεία επικοινωνίας. Επίσης, το πιθανό χρονοδιάγραμμα για την πραγματοποίηση των παραπάνω ενεργειών και την τελική υλοποίηση της απόφασης είναι απαραίτητο προκειμένου να είναι σε θέση ο/η κηδεμόνας να προγραμματίσει το χρόνο του/της.

5. Ενημέρωση του/ης ανηλίκου/ης: Ακόμη και αν η υλοποίηση της απόφασης δεν απαιτεί την παρουσία ή την άμεση συνεργασία του ανηλίκου, ο/η κηδεμόνας οφείλει να τον/ην ενημερώσει, σύμφωνα με τα δικαιώματά του/ης, αλλά και προς το στόχο της εδραίωσης του καλύτερου δυνατού θυμικού κλίματος στη συνεργασία τους, σύμφωνα με το σκεπτικό που αναφέρεται στο πρώτο βήμα. Σε αυτό το στάδιο, κυρίως αν η απόφαση που έλαβε δεν είναι σύμφωνη με τις εκπεφρασμένες επιθυμίες του ανηλίκου, ενδέχεται ο/η κηδεμόνας να χρειαστεί να εξηγήσει, όχι τόσο τους λόγους που τον/ην οδήγησαν στη λήψη της συγκεκριμένης απόφασης, όσο τους λόγους για τους οποίους δεν μπορούσε να ικανοποιήσει τις επιθυμίες αυτές. Ο έλεγχος πραγματικότητας είναι απαραίτητος ακόμη και αν δεν είναι ευχάριστος. Θα πρέπει να επιτραπεί στον/ην ανήλικο/η να δυσανεστηθεί, ακόμη και να αντιδράσει και εάν ο/η κηδεμόνας αισθάνεται σίγουρος/η για την απόφασή του θα μπορέσει να μείνει σταθερός/η και θετικός/η απέναντί του/ης, να αντέξει την απογοήτευσή του/της και να τον/την βοηθήσει να την ξεπεράσει.

2. ΠΡΟΤΥΠΟΠΟΙΩΝΤΑΣ ΤΙΣ ΑΡΧΙΚΕΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ

Κατευθυντήριες γραμμές για τις αρχικές συναντήσεις ανάμεσα στον/ην κηδεμόνα και τον/ην ανήλικο/η.

Πρώτη συνάντηση	
Χρόνος	Το συντομότερο δυνατόν μετά το διορισμό του, ο κηδεμόνας θα πρέπει να επισκεφθεί τον ανήλικο στον τόπο διαμονής του, ακόμη κι αν δεν υπάρχει διαθέσιμος διερμηνέας
Στόχος	Να ενημερώσει τον ανήλικο για το διορισμό του ως κηδεμόνα, να του παράσχει κάποιες βασικές πληροφορίες και να αρχίσει να εργάζεται πάνω στη δημιουργία ενός θετικού θυμικού κλίματος ως βάση για τη σχέση ανάμεσα στον κηδεμόνα και τον ανήλικο. Ακόμη και η αρχική εξωλεκτική επικοινωνία μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη μελλοντική τους συνεργασία.
Διαδικασία	Ο κηδεμόνας συστήνεται και παρουσιάζει στον ανήλικο ό,τι έντυπο υλικό υπάρχει διαθέσιμο στη μητρική του γλώσσα (ενημερωτικό φυλλάδιο, ταυτότητα κηδεμόνα), καθώς κι ένα σημείωμα με το χρόνο της επόμενης συνάντησής τους. Ο κηδεμόνας θα πρέπει να παραμείνει με τον ανήλικο όσο ο τελευταίος εξετάζει το υλικό.
Εργασία	Φυλλάδιο «Η κηδεμονία σε μια ματιά», «Ταυτότητα κηδεμόνα», σημείωμα «επόμενη συνάντηση», φύλλο καταγραφής.

Τίπς	Μην σκέφτεστε υπερβολικά τη συμπεριφορά σας. Τα παιδιά αισθάνονται την ανασφάλεια και την προσποίηση. Χαμογελάστε και συστηθείτε, ακόμη κι αν ο ανήλικος δεν καταλαβαίνει τη γλώσσα σας. Προτείνετε το χέρι σας για χειραψία, αλλά μην επιμένετε αν το παιδί δεν ανταποκριθεί. Κρατείστε τη συνάντηση σύντομη αν δεν υπάρχει διερμηνέας. Τώρα ο ανήλικος έχει μια νοερή εικόνα σας και έχει αρχίσει να δομείται η βάση της σχέσης σας.
------	--

Δεύτερη συνάντηση

Χρόνος	Η συνάντηση γνωριμίας θα πρέπει να επαναληφθεί μόλις υπάρξει διαθέσιμος διερμηνέας. Μετά απ' αυτήν, θα πρέπει να προγραμματίζονται συναντήσεις σε τουλάχιστον εβδομαδιαία βάση, ακόμη κι αν δεν υπάρχουν πρακτικά ζητήματα προς επίλυση.
Στόχος	Να συστηθείτε κανονικά και να αρχίσετε να θέτετε τους πρώτους κανόνες και όρια της σχέσης.
Διαδικασία	Ο κηδεμόνας συστήνεται ξανά. Η ποσότητα των προσωπικών πληροφοριών που θα μοιραστεί με τον ανήλικο εξαρτάται κυρίως από το πόσα νιώθει άνετα και ασφαλής ο ίδιος να μοιραστεί. Χρειάζεται ωστόσο να δώσει στον ανήλικο αρκετές πληροφορίες προκειμένου να δομήσει ένα ανθρώπινο και προσιτό προφίλ, δίνοντάς του παράλληλα κι ένα παράδειγμα για το πώς μπορεί και εκείνος να παρουσιάσει τον εαυτό του. «Το όνομά μου είναι Μαρία Παπαδοπούλου, είμαι ψυχολόγος, μου αρέσει να μαγειρεύω και να βγάζω βόλτα τα σκυλιά μου» θα ήταν αρκετό γι' αυτούς τους στόχους κι ακόμα για να ξεκινήσει μια συζήτηση. Ο κηδεμόνας θα πρέπει να εξηγήσει αμέσως ότι ο ανήλικος μπορεί να τον ρωτήσει ό,τι άλλο θέλει γι τον εαυτό του, αλλά αν μια ερώτηση είναι πολύ προσωπική, ή ο ίδιος δεν επιθυμεί να απαντήσει για οποιονδήποτε λόγο, θα το πει με ωραίο τρόπο, και το φυσικά ίδιο ισχύει και για τον ανήλικο. Στη συνέχεια ο κηδεμόνας μπορεί να ρωτήσει τον ανήλικο τι θα ήθελε εκείνος να μοιραστεί για τον εαυτό του. Στο δεύτερο μισό της συνάντησης, ο κηδεμόνας θα πρέπει να παρουσιάσει ξανά το φυλλάδιο και την ταυτότητα του κηδεμόνα και να εξηγήσει το περιεχόμενό τους στον ανήλικο. Ο ανήλικος πρέπει να πάρει μια πρώτη ιδέα για το ποιος είναι ο ρόλος του κηδεμόνα και τι είδος συνεργασίας αναμένεται από εκείνον. Τέλος, ο κηδεμόνας θα πρέπει να ασχοληθεί με κάποια πρακτικά ζητήματα και να αρχίσει να δομεί μια πρώτη εκδοχή του σχεδίου δράσης μαζί με τον ανήλικο.

Εργαλεία	Φυλλάδιο «Η κηδεμονία σε μια ματιά», «Ταυτότητα κηδεμόνα», σημείωμα «επόμενη συνάντηση», φύλλο καταγραφής.
Tips	Προβλέψτε αρκετό χρόνο γι' αυτή τη συνάντηση, αλλά μην επιτρέψετε να τραβήξει υπερβολικά. Μιάμιση ώρα θα πρέπει να είναι αρκετή. Μην ξεχνάτε ότι αυτή είναι σίγουρα μια στρεσογόνα κατάσταση για τον ανήλικο και δεν θέλετε να τον εξαντλήσετε συναισθηματικά. Αν υπάρχουν επείγοντα ζητήματα που εκκρεμούν, προγραμματίστε μια δεύτερη συνάντηση για την επόμενη ημέρα. Αποφύγετε να υποσχεθείτε οτιδήποτε, εκτός από το ότι θα βάλετε τα δυνατά σας για να βοηθήσετε τον ανήλικο από τη θέση σας. Κλείστε τη συνάντηση ευχαριστώντας τον ανήλικο για το χρόνο και τη συνεργασία του και υπενθυμίζοντάς του το επόμενο ραντεβού.

Τρίτη έως πέμπτη συνάντηση

Χρόνος	Τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα, ή και πιο συχνά αν υπάρχουν ζητήματα που χρήζουν αντιμετώπισης.
Στόχος	Να εδραιώσετε το θετικό θυμικό κλίμα και να αντιμετωπίσετε τυχόν «δύσκολες» συμπεριφορές.
Διαδικασία	Όλες οι συναντήσεις θα πρέπει να ξεκινούν με ένα σύντομο «warm-up» και να κλείνουν με ένα «cool-down». Αυτό σημαίνει ότι ο κηδεμόνας πρέπει πάντα να προβλέπει αρκετό χρόνο για «ψιλοκουβέντα» ακόμη και αφού η σχέση και η συνεργασία έχουν μπει σε μια τροχιά. Μπορεί να χρειάζεται να περιορίσει αυτό το χρόνο στο ελάχιστο, αλλά είναι ανάγκη να θυμάται ότι αποτελεί ουσιαστικό κομμάτι της σχέσης του με τον ανήλικο. Ο κηδεμόνας θα πρέπει να συνεχίσει να εργάζεται πάνω στο σχέδιο δράσης μαζί με τον ανήλικο, καθώς αυτή η δραστηριότητα μπορεί να λειτουργήσει ως έλεγχος πραγματικότητας και να κρατήσει τις προσδοκίες του ανηλίκου σε ρεαλιστικό επίπεδο.
Εργαλεία	Σημείωμα «επόμενη συνάντηση», φύλλο καταγραφής.
Tips	Αυτός είναι ο χρόνος για να αντιμετωπίσετε τυχόν «προβλήματα» στη σχέση. Μην προσπαθείτε υπερβολικά να λύσετε τα πάντα μόνοι σας και μην περιμένετε πολύ πριν ζητήσετε μια συμβουλευτική συνάντηση με τον επόπτη σας ή κάποιον άλλο ειδικό.

Έκτη συνάντηση και εφεξής	
Χρόνος	Τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα, ή και πιο συχνά αν υπάρχουν ζητήματα που χρήζουν αντιμετώπισης.
Στόχος	Η παροχή συστηματικής πρακτικής αλλά και συναισθηματικής υποστήριξης στον ανήλικο.
Διαδικασία	Σε αυτό το σημείο αναμένεται ότι τα περισσότερα προβλήματα συμπεριφοράς/σχέσης θα έχουν αντιμετωπιστεί, τουλάχιστον σε ένα βαθμό. Τα πράγματα δεν αναμένεται να είναι τέλεια, αλλά ελπίζουμε ότι μέσα σε ένα μήνα περίπου από το διορισμό του ο κηδεμόνας θα νιώθει ότι κάνει πραγματικά τη δουλειά τους. Τώρα είναι η ώρα που μπορεί ακόμη και να χαλαρώσει λίγο, για παράδειγμα να οργανώσει μια μικρή έξοδο για τον ίδιο και τον ανήλικο.
Εργασία	Σημείωμα «επόμενη συνάντηση», φύλλο καταγραφής.
Tips	Ο χρόνος μπορεί να φέρει ηρεμία στη σχέση κηδεμόνα και ανηλίκου, αλλά, ανάλογα με το πώς βαίνουν τα πράγματα σε σχέση με τα νομικά, γραφειοκρατικά και άλλα ζητήματα του ανηλίκου, μπορεί να φέρει και ματαιώση, απογοήτευση και οργή. Προσπαθήστε να είστε προετοιμασμένοι για έκτακτες δυσκολίες, να μη ματαιώνεστε και να μη θυμώνετε. Θεωρείστε τα προβλήματα κάτι φυσιολογικό, κάντε ένα βήμα πίσω και αντιμετωπίστε τα. Και πάλι, μη διστάσετε να ζητήσετε βοήθεια.

Λέξεις-κλειδιά: αντικειμενικότητα, ουδετερότητα, υπομονή, σταθερότητα, συγκρότηση, ηρεμία.

Φύλλο αναφοράς συναντήσεων

Όλες οι συναντήσεις μεταξύ κηδεμόνα και ανηλίκου πρέπει να καταγράφονται επαρκώς. Ένα τυποποιημένο φύλλο καταγραφής (με την ίδια μορφή για όλες τις συναντήσεις) μπορεί να διευκολύνει σημαντικά τη διαδικασία, να εξοικονομήσει χρόνο και κόπο για τον κηδεμόνα και να αποτελέσει μια συνοπτική και συγκρίσιμη σύνοψη κάθε συνάντησης, η οποία, σε συνδυασμό με τη λίστα ενεργειών του σχεδίου δράσης, επιτρέπει την παρακολούθηση ανά πάσα στιγμή της προόδου η οποία έχει επιτευχθεί για κάθε περίπτωση.

Συνάντηση υπ' αριθμ. ...	
Ημερομηνία & Ωρα	προγραμματισμένος χρόνος της συνάντησης
Τόπος	προγραμματισμένος τόπος της συνάντησης
Διάρκεια	η πραγματική τελική διάρκεια της συνάντησης
Ο ανήλικος προσήλθε	η ώρα προσέλευσης του ανηλίκου, εναλλακτικά «νωρίς/στην ώρα του/άργησε»
Γενική εμφάνιση	σύντομο σχόλιο για την εμφάνιση του ανηλίκου (βλ. Κεφάλαιο «μη-λεκτικές ενδείξεις προς επαγρύπνηση»)
Συναισθηματική κατάσταση	ως ανωτέρω
Θέματα που συζητήθηκαν με πρωτοβουλία του κηδεμόνα	είτε προγραμματισμένα θέματα που αφορούν το σχέδιο δράσης για τον ανήλικο είτε σχόλια π.χ. για την εμφανή συναισθηματική κατάσταση του ανηλίκου
Θέματα που συζητήθηκαν με πρωτοβουλία του ανηλίκου	θέματα, ερωτήσεις, παράπονα που ο ανήλικος επιθυμεί να συζητήσει με τον κηδεμόνα
Ζητήματα που προέκυψαν και χρειάζονται αντιμετώπιση	π.χ. ο ανήλικος έδειχνε εχθρικός/θλιμμένος κτλ., πρέπει να δει γιατρό/άλλο ειδικό κτλ.
Ισχυρά σημεία-θετικές ενδείξεις	π.χ. ο ανήλικος ήταν χαμογελαστός/πρόθυμος να μοιραστεί πληροφορίες κτλ.
Γενική αξιολόγηση της συνάντησης	π.χ. θετική/πρακτικά ή συναισθηματικά βοηθητική/χρειάστηκε να διακοπεί/με ένταση κτλ.

3. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Υπάρχουν αρκετά πράγματα τα οποία μπορούν να πάνε στραβά καθώς μεγαλώνει ένα παιδί, και πολύ περισσότερα όταν ένα παιδί μεγαλώνει σε όχι και τόσο ιδανικές συνθήκες. Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι έχουν εξ' ορισμού αυξημένες ψυχοκοινωνικές επιβαρύνσεις και ανάγκη προστασίας. Συχνά είναι επιβαρυνμένοι με τραυματικές εμπειρίες, απώλειες ματαιώσεις, φόβους για τις οικογένειές τους και το μέλλον τους. Αν μάλιστα συμβαίνει να είναι επιβαρυνμένοι και με οποιοδήποτε είδος προ-υπάρχουσας ψυχοπαθολογίας, η ανάγκη τους για προστασία αυτόματα πολλαπλασιάζεται. Οι κηδεμόνες δεν αναμένεται και δεν χρειάζεται να έχουν τις γνώσεις και την εμπειρία που απαιτούνται για τη διάγνωση ή/και αντιμετώπιση των αναγκών αυτών, χρειάζεται ωστόσο να γνωρίζουν αρκετά για ορισμένες καταστάσεις που μπορεί να επιβαρύνουν τους ανήλικους προκειμένου να ανησυχήσουν και να αναζητήσουν βοήθεια για λογαριασμό τους. Όλες οι παρακάτω διαταραχές/καταστάσεις μπορούν να διαγνωστούν μόνο από συγκεκριμένους ειδικούς, αλλά ο ρόλος του κηδεμόνα είναι κρίσιμος, καθώς είναι ο μόνος, ή ανάμεσα στους ελάχιστους ανθρώπους στη ζωή του ανήλικου που μπορούν να εντοπίσουν ότι κάτι δεν πάει καλά και να παραπέμπουν τον ανήλικο εγκαίρως προκειμένου να λάβει την κατάλληλη βοήθεια.

Τραυματικές εμπειρίες και Διαταραχή Μετατραυματικού Στρες (PTSD)

Όπως συμβαίνει και στους ενήλικες, έτσι και τα παιδιά μετά από μια τραυματική εμπειρία αναμένεται να εκδηλώσουν κάποια συμπτώματα. Το πρώιμο τραύμα όμως μπορεί να επηρεάσει ακόμη και την ανάπτυξη του νευρικού συστήματος ενός παιδιού. Το χρόνιο στρες μπορεί να οδηγήσει σε αλλαγές σε κέντρα του εγκεφάλου τα οποία σχετίζονται με τον έλεγχο και τη διαχείριση των συναισθημάτων. Με άλλα λόγια, το στρες και οι τραυματικές εμπειρίες μπορούν να αλλάξουν τον εγκέφαλο των παιδιών, με μακροπρόθεσμες συνέπειες στη σωματική, τη διανοητική και τη συναισθηματική τους ανάπτυξη.

Τα μικρά παιδιά ενδέχεται να αναπτύξουν φόβο για τους ξένους, ή να φοβούνται να απομακρυνθούν από το γονέα. Μπορεί να χάσουν δεξιότητες που είχαν κατακτήσει, όπως τον έλεγχο των σφιγκτήρων και/ή να παλινδρομήσουν σε παλαιότερες συνήθειες, όπως να πιπιλούν το δάχτυλό τους. Τα παιδιά ενδέχεται να φέρουν την τραυματική εμπειρία στο παιχνίδι τους. Για παράδειγμα, ένα παιδί το οποίο έχει υποστεί σεξουαλική κακοποίηση μπορεί να παίζει με τις κούκλες του «σκοτεινές» σκηνές. Παιδιά όλων των ηλικιών μπορεί να εμφανίσουν προβλήματα ύπνου ή να αντιμετωπίσουν επίμονους εφιάλτες. Μπορεί επίσης να γίνουν πιο ευαίσθητα, ευερέθιστα, επιθετικά ή παράτολμα.

Η διάγνωση της διαταραχής στα παιδιά μπορεί να είναι δύσκολη. Ο ορισμός του τραύματος ο οποίος χρησιμοποιείται στη διάγνωση της Διαταραχής Μετατραυματικού Στρες είναι πολύ συγκεκριμένος. Προκειμένου να χαρακτηριστεί ένα γεγονός τραυματικό απαιτείται το άτομο να βιώνει αισθήματα φόβου, αδυναμίας ή τρόμου. Είναι πολύ δύσκολο να κρίνει κανείς εάν αυτό συμβαίνει σε ένα πολύ μικρό παιδί το οποίο ίσως να μην είναι σε θέση να περιγράψει λεκτικά το γεγονός ή το πώς ένιωσε.

Η Διαταραχή Μετατραυματικού Στρες περιλαμβάνει τέσσερις τύπους συμπτωμάτων:

- ➔ Αναβίωση του τραυματικού γεγονότος, η οποία συχνά εκφράζεται με εφιάλτες, κρίσεις άγχους ή πανικού, τυχαίους και εναλλασσόμενους φόβους και φοβίες

- Αποφυγή καταστάσεων που υπενθυμίζουν το γεγονός, απροθυμία αναφοράς στο γεγονός, αντιδραστικότητα, επιθετικότητα, απόσυρση
- Αρνητικές αλλαγές στις πεποιθήσεις και τα συναισθήματα, απώλεια εμπιστοσύνης στους άλλους, κυνισμός, μηδενισμός, κατάθλιψη
- Αίσθημα «κουρδίσματος», υπερδιέγερση, υπέρ-αντιδραστικότητα, υπερευαισθησία προς διάφορες καταστάσεις.

Οι περισσότεροι άνθρωποι βιώνουν κάποια από αυτά τα συμπτώματα μετά από ένα τραυματικό γεγονός, έτσι η διάγνωση της διαταραχής απαιτεί την παρουσία συμπτωμάτων και των τεσσάρων τύπων για διάστημα τουλάχιστον ενός μηνός και σημαντική δυσφορία ή δυσλειτουργία στην καθημερινή ζωή. Η Διαταραχή Μετατραυματικού Στρες παρουσιάζει υψηλή συννοσηρότητα με τις διαταραχές χρήσης ουσιών, συμπεριλαμβανόμενης της κατάχρησης ουσιών και της εξάρτησης. Πολλοί έφηβοι οι οποίοι κάνουν χρήση ναρκωτικών έχουν ιστορικό σωματικής, συναισθηματικής και/ή σεξουαλικής κακοποίησης ή άλλων τραυματικών εμπειριών.

Χρήση ουσιών

Τα ναρκωτικά μπορεί να έχουν μακροπρόθεσμες συνέπειες στον αναπτυσσόμενο εγκέφαλο αλλά και να επηρεάσουν τις σχέσεις ενός ανηλίκου με την οικογένεια, τους συνομηλίκους του, καθώς και τη σχολική του επίδοση. Για ένα νέο, κάθε χρήση ναρκωτικής ουσίας αποτελεί λόγο ανησυχίας, καθώς τον/την εκθέτει σε κινδύνους τόσο από την ίδια τη χρήση της ουσίας, όσο και από σχετικές επικίνδυνες συμπεριφορές. Οι έφηβοι οι οποίοι κάνουν χρήση ουσιών –είτε ενέσιμων είτε όχι- αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο από ασθένειες μεταδιδόμενες είτε σεξουαλικά είτε μέσω του αίματος, συμπεριλαμβανομένου του HIV και της ηπατίτιδας Β και C. Όλες οι ναρκωτικές ουσίες επηρεάζουν την κρίση και τη δυνατότητα λήψης αποφάσεων, αυξάνοντας έτσι την πιθανότητα ένας έφηβος να εμπλακεί σε σεξ χωρίς προφυλάξεις ή/και σε άλλες συμπεριφορές υψηλού κινδύνου, όπως η κοινή χρήση μολυσμένων συριγγιών και η μη ασφαλή εφαρμογή τεχνικών τατουάζ και piercing – όλες πιθανές οδοί

μετάδοσης ιών. Η θεραπευτικής αντιμετώπιση της χρήσης ουσιών μπορεί να μειώσει αυτό τον κίνδυνο τόσο μειώνοντας τη χρήση της ουσίας από τους εφήβους (κι έτσι κρατώντας τους μακριά από καταστάσεις κατά τις οποίες δεν σκέφτονται καθαρά) αλλά και παρέχοντάς τους συμβουλευτική υποστήριξη προκειμένου να τροποποιήσουν τις συμπεριφορές υψηλού κινδύνου. Ακόμη και η «ελαφρά» ή «πειραματική» χρήση ουσιών θεωρείται επικίνδυνη και μπορεί να οδηγήσει σε βαρύτερη χρήση ναρκωτικών στο μέλλον. Οι περισσότεροι ενήλικες οι οποίοι αναπτύσσουν διαταραχή χρήσης ουσιών αναφέρουν ότι άρχισαν τη χρήση ως έφηβοι ή ως νεαροί ενήλικες, έτσι είναι πολύ σημαντική η έγκαιρη ανίχνευση και παρέμβαση στη χρήση ουσιών. Οι έφηβοι μπορούν να επωφεληθούν από ένα πρόγραμμα παρέμβασης για χρήστες ακόμη κι αν δεν είναι εξαρτημένοι.

Η συζήτηση με έναν έφηβο σχετικά με τη χρήση ουσιών είναι συνήθως ιδιαίτερα δύσκολη, ακόμη και για τα μέλη της οικογένειάς τους, έτσι οι κηδεμόνες οι οποίοι αντιμετωπίζουν ένα «ύποπτο» περιστατικό μπορεί να χρειαστεί να σχεδιάσουν καλά τη στρατηγική τους. Μια τακτική επίσκεψη στο γιατρό μπορεί να είναι μια καλή ευκαιρία να ξεκινήσει η συζήτηση. Οι γιατροί διαθέτουν ειδικά εργαλεία αξιολόγησης του επιπέδου εμπλοκής ενός εφήβου στη χρήση αλκοόλ ή/και παράνομων και μη συνταγογραφημένων ουσιών. Όταν ένας έφηβος αναφέρει ότι κάνει χρήση κάποιας ουσίας, ο γιατρός ή ο νοσηλευτής μπορεί να αξιολογήσει τη βαρύτητά της και είτε να ξεκινήσει μια επιτόπου βραχεία παρέμβαση είτε να παραπέμψει τον έφηβο σε ένα θεραπευτικό πρόγραμμα για χρήστες ουσιών.

Ωστόσο, υπάρχει η περίπτωση ένας έφηβος να είναι εμφανώς υπό την επήρεια αλκοόλ ή ναρκωτικών, οπότε ο κηδεμόνας θα πρέπει να του μιλήσει ανοιχτά και να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία για έναν «έλεγχο πραγματικότητας», να τον ενημερώσει για τις πιθανές νομικές συνέπειες, να θέσει τα όριά του, ακόμη και να αρνηθεί να συνεχίσει τη συνάντηση και να προγραμματίσει μια νέα, στην οποία ο έφηβος θα πρέπει να παρουσιαστεί νηφάλιος.

Η παρέμβαση του νόμου και η πίεση της οικογένειας μπορούν να διαδραματίσουν ένα σημαντικό ρόλο στο να πεισθεί ο έφηβος να ενταχθεί, να παραμείνει και να ολοκληρώσει ένα πρόγραμμα αποκα-

τάστασης. Οι έφηβοι με διαταραχές χρήσης ουσιών σπάνια αισθάνονται πως χρειάζονται βοήθεια και σχεδόν ποτέ δεν την αναζητούν από μόνοι τους. Ωστόσο, η έρευνα υποδεικνύει ότι η θεραπευτική παρέμβαση μπορεί να είναι επωφελής ακόμη κι αν ο έφηβος εντάχθηκε σ' αυτήν υποχρεωτικά ή απρόθυμα. Ο κηδεμόνας θα χρειαστεί να επιστρατεύσει όσο περισσότερα μέλη της οικογένειας και της κοινότητας του εφήβου (όπως φροντιστές, δασκάλους, συνομηλίκους, μέντορες) προκειμένου να υποστηριχθεί η αποχή του από τη χρήση. Τέλος, προκειμένου για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των διαταραχών χρήσης ουσιών στους εφήβους, είναι επίσης απαραίτητη η ανίχνευση και αντιμετώπιση και οποιωνδήποτε άλλων ζητημάτων ψυχικής υγείας τυχόν αντιμετωπίζει, όπως είναι για παράδειγμα οι αγχώδεις διαταραχές, η διαταραχή ελλειμματικής προσοχής και υπερκινητικότητας (ΔΕΠΥ) και οι διαταραχές διαγωγής. Οι έφηβοι οι οποίοι κάνουν χρήση ναρκωτικών, ειδικά εκείνοι οι οποίοι βρίσκονται σε σύγκρουση με το νόμο, θα πρέπει να εξετάζονται και να λαμβάνουν θεραπεία για τυχόν υποκείμενη ψυχοπαθολογία, η οποία να συνδυάζεται με το πρόγραμμα αντιμετώπισης της διαταραχής χρήσης ουσιών.

Διατροφικές διαταραχές

Οι διατροφικές διαταραχές εμφανίζονται συνήθως κατά τη διάρκεια της εφηβείας ή τα πρώτα χρόνια της ενήλικης ζωής, μπορεί όμως να αναπτυχθούν και κατά την παιδική ηλικία ή και αργότερα στη ζωή. Οι διαταραχές αυτές πλήττουν και τα δύο φύλα, παρόλο που τα ποσοστά στις γυναίκες είναι σημαντικά υψηλότερα από αυτά των ανδρών. Πρόκειται για ιδιαίτερα σοβαρές και συχνά θανάσιμες ασθένειες οι οποίες προκαλούν σοβαρές ανωμαλίες στη διατροφική συμπεριφορά ενός ατόμου. Οι πιο συνήθεις διατροφικές διαταραχές είναι η ψυχογενής ανορεξία, η ψυχογενής βουλιμία και η διαταραχή υπερφαγίας.

Ψυχογενής ανορεξία

Τα άτομα με ψυχογενή ανορεξία μπορεί να βλέπουν τον εαυτό τους ως υπέρβαρο, ακόμη και όταν είναι επικίνδυνα ελλιποβαρή. Ζυγίζο-

νται συνεχώς, περιορίζουν δραματικά την ποσότητα της τροφής που λαμβάνουν και καταναλώνουν πολύ μικρές ποσότητες από συγκεκριμένες μόνο τροφές. Η ψυχογενής ανορεξία έχει τη μεγαλύτερη θνησιμότητα από κάθε άλλη ψυχική διαταραχή. Κι ενώ πολλοί νέοι ενήλικες καταλήγουν από επιπλοκές που σχετίζονται με την αιτία, αρκετοί καταλήγουν στην αυτοκτονία. Όσον αφορά τις γυναίκες, τα ποσοστά αυτοκτονιών είναι υψηλότερα από αυτά που απαντώνται στις περισσότερες άλλες ψυχικές διαταραχές.

Τα συμπτώματα περιλαμβάνουν:

- Εξαιρετικά περιορισμένη πρόσληψη τροφής
- Εξαιρετική αδυναμία (υποσιτισμός)
- Απροθυμία του ατόμου να διατηρήσει ένα φυσιολογικό ή υγιές βάρος
- Έντονος φόβος του ατόμου μήπως πάρει βάρος
- Διαστρεβλωμένη εικόνα σώματος, αυτοεκτίμηση συνδεδεμένη με αντιλήψεις που αφορούν το βάρος και τις διαστάσεις του σώματος, άρνηση της σοβαρότητας του χαμηλού σωματικού βάρους.

Ψυχογενής βουλιμία

Τα άτομα με ψυχογενή βουλιμία έχουν επαναλαμβανόμενα και συχνά επεισόδια κατανάλωσης ασυνήθιστα μεγάλων ποσοτήτων τροφής, κατά τη διάρκεια των οποίων βιώνουν αίσθημα απώλειας ελέγχου. Αυτά τα επεισόδια υπερφαγίας ακολουθούνται από αντισταθμιστικές συμπεριφορές, όπως πρόκληση εμετού, υπερβολική λήψη καθαρτικών ή διουρητικών, αφαγία, υπερβολική άσκηση, ή και συνδυασμό κάποιων από τις παραπάνω. Σε αντίθεση με την ανορεξία, τα άτομα με ψυχογενή βουλιμία συνήθως διατηρούν ένα σχετικά φυσιολογικό ή θεωρούμενο ως υγιές σωματικό βάρος.

Τα συμπτώματα περιλαμβάνουν:

- Χρόνια φλεγμονή και ερεθισμός στο λαιμό
- Πρησμένοι σιελογόνοι αδένες στην περιοχή του λαιμού και των σιαγόνων
- Φθαρμένο σμάλτο και προοδευτικά αυξανόμενη ευαισθησία και

φθορά στα δόντια ως αποτέλεσμα της έκθεσής τους στα οξέα του στομάχου

- Γαστροοισοφαγική παλινδρόμηση και άλλα γαστρεντερικά προβλήματα
- Πόνος και ερεθισμός στο έντερο από την κατάχρηση καθαρτικών
- Σοβαρή αφυδάτωση από την απώλεια υγρών
- Ανισορροπία ηλεκτρολυτών οι οποίοι μπορεί να οδηγήσει σε εγκεφαλικό ή καρδιακό επεισόδιο

Διαταραχή υπερφαγίας

Τα άτομα με διαταραχή υπερφαγίας χάνουν τον έλεγχο στη διατροφή τους. Σε αντίθεση με την ψυχογενή βουλιμία, οι περίοδοι υπερφαγίας δεν ακολουθούνται από εμετούς, υπερβολική άσκηση ή αφαγία. Ως αποτέλεσμα, τα άτομα με διαταραχή υπερφαγίας είναι συχνά υπέρβαρα ή παχύσαρκα.

Τα συμπτώματα περιλαμβάνουν:

- Κατανάλωση ασυνήθιστα μεγάλης ποσότητας τροφής σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα
- Το άτομο τρώει ακόμη κι όταν χορτάσει ή όταν δεν πεινάει
- Τρώει ιδιαίτερα γρήγορα κατά τη διάρκεια των επεισοδίων υπερφαγίας
- Τρώει έως ότου αισθανθεί δυσφορία
- Τρώει μόνο του ή κρυφά προκειμένου να μην έρχεται σε δύσκολη θέση
- Αισθήματα άγχους, ντροπής ή ενοχής σχετικά με το φαγητό
- Συχνές δίαιτες, πιθανώς χωρίς απώλεια βάρους

Δυσφορία φύλου

Η δυσφορία φύλου αφορά μία σύγκρουση ανάμεσα στο βιολογικό ή επιβεβλημένο φύλο και το φύλο με το οποίο το άτομο ταυτίζεται. Τα άτομα με δυσφορία φύλου μπορεί να αισθάνονται εξαιρετικά

άβολα με το φύλο το οποίο τους αποδίδεται. Συχνά αναφέρουν ότι αισθάνονται άβολα με το σώμα τους, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της εφηβείας, ή με τους αναμενόμενους ρόλους του φύλου το οποίο τους αποδίδεται.

Τα παιδιά με δυσφορία φύλου μπορεί να εκφράζουν την επιθυμία να ανήκουν στο αντίθετο φύλο ή/και να επιμένουν ότι ανήκουν (ή ότι μεγαλώνοντας θα ανήκουν) στο αντίθετο φύλο. Προτιμούν, ή απαιτούν ρούχα και χτενίσματα ή και να αποκαλούνται με όνομα που αποδίδεται στο αντίθετο φύλο (σημειώνεται ότι η ιατρική μετάβαση συζητείται μόνο μετά την έναρξη της εφηβείας).

Η δυσφορία φύλου δεν ταυτίζεται με την ασυμφωνία φύλου, η οποία αναφέρεται σε συμπεριφορές οι οποίες έρχονται σε σύγκρουση με τα στερεότυπα του βιολογικού φύλου, όπως για παράδειγμα κορίτσια τα οποία συμπεριφέρονται και ντύνονται με τρόπο που κοινωνικά αναμένεται από τα αγόρια ή η περιστασιακή παρενδυσία στους ενήλικους άνδρες. Η ασυμφωνία φύλου δεν αποτελεί ψυχική διαταραχή. Τέλος, η δυσφορία φύλου δεν ταυτίζεται με την ομοφυλοφυλία.

Παρόλο που κάποια παιδιά εκφράζουν συναισθήματα και συμπεριφορές που σχετίζονται με τη δυσφορία φύλου ήδη από την ηλικία των 4 ετών ή και νωρίτερα, πολλά μπορεί να μην εκδηλώσουν κανένα σχετικό συναίσθημα ή/και συμπεριφορά έως την εφηβεία τους ή και πολύ αργότερα. Κάποια παιδιά, μπαίνοντας στην εφηβεία διαπιστώνουν ότι ξαφνικά δεν μπορούν να ταυτιστούν με το ίδιο τους το σώμα. Υπάρχουν έφηβοι οι οποίοι αδυνατούν ακόμη και να κάνουν μπάνιο ή να φορέσουν μαγιό. Πολλοί έφηβοι εμπλέκονται σε αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές. Η διάγνωση της δυσφορίας φύλου στους εφήβους περιλαμβάνει τη διάσταση ανάμεσα στο φύλο με το οποίο ταυτίζεται και εκείνο που αποδίδεται στον έφηβο, αλλά και σημαντικά επίπεδα άγχους ή/και δυσλειτουργία στην καθημερινή ζωή.

Αυτισμός (Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος)

Ο αυτισμός είναι μια αναπτυξιακή διαταραχή, κάτι που σημαίνει ότι τα συμπτώματα είναι παρόντα από τα πρώτα αναπτυξιακά στάδια, παρόλο που ενδέχεται να μην εκδηλωθούν πλήρως έως ότου οι κοι-

νωνικές απαιτήσεις αρχίζουν να υπερβαίνουν τις δυνατότητες του παιδιού, ενώ μπορεί και να καλύπτονται από μαθημένες στρατηγικές στη συνέχεια της ζωής. Η πρώιμη διάγνωση είναι εφικτή από την πρώτη νηπιακή ηλικία, αλλά συχνά τα παιδιά δεν διαγιγνώσκονται παρά πολύ αργότερα, ενώ συχνά γίνεται εσφαλμένη διάγνωση και τα παιδιά χαρακτηρίζονται ως «καθυστερημένα», «αντικοινωνικά» ή απλώς «προβληματικά». Τέτοιες εσφαλμένες διαγνώσεις εκθέτουν τα παιδιά στον κίνδυνο της απόρριψης, της περιθωριοποίησης και τέλος της εκδήλωσης πραγματικών αντικοινωνικών και προβληματικών συμπεριφορών.

Τα συμπτώματα περιλαμβάνουν:

→ **Επίμονα ελλείμματα στην κοινωνική επικοινωνία και αλληλεπίδραση σε πολλαπλά πλαίσια:**

- Ελλείμματα στην κοινωνικό-συναισθηματική αμοιβαιότητα, αδυναμία κατανόησης και εμπλοκής σε «φυσιολογική» κοινωνική αλληλεπίδραση.
- Ελλείμματα στη μη-λεκτική επικοινωνία, απουσία βλεμματικής επαφής, απτική αμυντικότητα, φτωχή κατανόηση και χρήση χειρονομιών και εκφράσεων του προσώπου.
- Ελλείμματα στην ανάπτυξη, διατήρηση και κατανόηση των σχέσεων, δυσκολία στην προσαρμογή σε διαφορετικά κοινωνικά πλαίσια, δυσκολία στο να κάνουν φίλους, έλλειψη ενδιαφέροντος για τους συνομηλίκους.

→ **Περιορισμένα, επαναλαμβανόμενα μορφότυπα συμπεριφοράς, ενδιαφερόντων ή δραστηριοτήτων:**

- Στερεότυπες ή επαναλαμβανόμενες κινήσεις, χρήση αντικειμένων ή φράσεων (όπως για παράδειγμα η σειροθέτηση ή περιστροφή αντικειμένων, η ηχολαλία, η στερεοτυπική χρήση συγκεκριμένων φράσεων).
- Προσκόλληση στη ρουτίνα, έλλειψη ευελιξίας (για παράδειγμα εκδήλωση έντονου άγχους ως αντίδραση σε μικρές αλλαγές, δυσκολία στις μεταβάσεις, ανάγκη να ακολουθεί την ίδια διαδρομή ή να καταναλώνει την ίδια τροφή καθημερινά).

- Ιδιαίτερα περιορισμένα, εμμονικά ενδιαφέροντα στα οποία το παιδί εστιάζει με υπερβολική ένταση (για παράδειγμα καταναγκαστική ενασχόληση με τα δικά του ενδιαφέροντα και αδιαφορία για κάθε προτεινόμενη εναλλακτική).
- Υπέρ- ή υπό-ευαισθησία σε αισθητηριακά ερεθίσματα ή ασυνήθιστο ενδιαφέρον για αισθητηριακά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος (για παράδειγμα φαινομενική αναισθησία στον πόνο/τη θερμοκρασία, αποστροφή για συγκεκριμένους ήχους ή υφές, καταναγκαστική όσφρηση ή άγγιγμα των αντικειμένων, εμμονική προσήλωση στο ως ή την κίνηση).

Διαταραχή Ελλειμματικής Συμπεριφοράς και Υπερκινητικότητας (ΔΕΠΥ)

Τα παιδιά με ΔΕΠΥ επιδεικνύουν ένα επίμονο μορφότυπο απροσεξίας ή/και υπερκινητικότητας-παρορμητικότητας το οποίο παρεμβαίνει στη λειτουργία τους σε διαφορετικά πλαίσια. Συχνά υπό-διαιγινώσκονται και χαρακτηρίζονται ως «τεμπέλικα», «αφηρημένα» ή «καπετάν-φασαρίες». Συνήθως περνούν πολύ δύσκολα στο σχολείο. Σε ακραίες καταστάσεις, τα παιδιά με ΔΕΠΥ εκδηλώνουν παραβατικές συμπεριφορές και συχνά έρχονται σε σύγκρουση με το νόμο ως έφηβοι ή νέοι ενήλικες.

Η ΔΕΠΥ μπορεί να εκδηλωθεί με δύο κυρίαρχες μορφές με διακριτά συμπτώματα τα οποία μπορούν να συνυπάρχουν σε οποιοδήποτε βαθμό:

Απροσεξία:

- Αδυναμία εστίασης στις λεπτομέρειες, λάθη «απροσεξίας»
- Δυσκολία στη διατήρηση της προσοχής κατά τη διάρκεια της μελέτης ή και του παιχνιδιού
- Απουσία ανταπόκρισης όταν κάποιος απευθύνεται ευθέως στο παιδί
- Δυσκολία να ακολουθήσει οδηγίες και να ολοκληρώσει εργασίες ή θελήματα

- Δυσκολία στην οργάνωση στόχων και δραστηριοτήτων
- Απροθυμία του παιδιού να αναλάβει εργασίες που απαιτούν διανοητική προσπάθεια για αρκετό χρονικό διάστημα, όπως σχολικές εργασίες
- Τάση να χάνει τα πράγματα που χρειάζεται για τις εργασίες και τις δραστηριότητές του
- Διάσπαση προσοχής
- Δυσκολίες στη μνήμη.

Υπερκινητικότητα και παρορμητικότητα:

- Νευρικές κινήσεις ή χτύπημα των χεριών ή των ποδιών ή συνεχής μετακίνηση στη θέση του
- Το άτομο σηκώνεται συχνά από τη θέση του σε καταστάσεις όπου απαιτείται να παραμείνει καθιστό
- Το παιδί συχνά τρέχει ή σκαρφαλώνει σε καταστάσεις όπου θεωρείται ανάρμοστο (οι έφηβοι και οι ενήλικες βιώνουν αίσθημα ανησυχίας)
- Αδυναμία του παιδιού να παίξει ή να συμμετάσχει ήσυχα σε εξωσχολικές δραστηριότητες
- Το άτομο είναι «κουρδισμένο», συμπεριφέρεται σαν να έχει «μοτεράκι»
- Λογόρροια
- Δυσκολία στην τήρηση της σειράς
- Το άτομο διακόπτει ή παρεμβαίνει στους άλλους (όπως για παράδειγμα σε συζητήσεις ή παιχνίδια).

Ειδική μαθησιακή δυσκολία (Δυσλεξία)

Η Δυσλεξία είναι μια μαθησιακή δυσκολία η οποία χαρακτηρίζεται κυρίως από δυσκολία στην ανάγνωση, παρά το γεγονός ότι η νοημοσύνη του ατόμου είναι φυσιολογική. Έτσι, δεν παρατηρείται συνήθως παρά μόνο μετά το πρώτο εξάμηνο της φοίτησης στο Δημοτικό σχολείο, παρόλο που υπάρχουν συμπτώματα τα οποία μπο-

ρούν να ανιχνευθούν νωρίτερα. Η διάγνωση σε δίγλωσσα παιδιά είναι ιδιαίτερα δύσκολη, καθώς συχνά εκδηλώνουν δευτεροπαθείς μαθησιακές δυσκολίες οι οποίες σχετίζονται με την ελλιπή τριβή ή εκπαίδευση σε μία από τις δύο ή και στις δύο γλώσσες. Είναι ωστό-σο σημαντικό να ανιχνεύονται έστω και τα «ύποπτα περιστατικά», τα οποία ενδέχεται να χρειάζονται επιπλέον παρακολούθηση ή/και υποστήριξη. Οι μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες είναι επιρρεπείς στη ματαίωση, την περιθωριοποίηση και τον εκφοβισμό στο σχολείο, παράγοντες οι οποίοι μπορούν να οδηγήσουν οποιοδήποτε παιδί στην εκδήλωση ψυχοκοινωνικών προβλημάτων, ακόμη και στην διακοπή της σχολικής φοίτησης. Οι ενδείξεις περιλαμβάνουν:

→ Σε όλα τα αναπτυξιακά στάδια:

- Σημαντική διαφοροποίηση στο επίπεδο των δεξιοτήτων ανάμεσα σε διαφορετικούς γνωστικούς τομείς
- Δυσκολία του ατόμου να ακολουθήσει σύνθετες οδηγίες

→ Στη σχολική ηλικία:

- Δυσκολία στην πρώτη ανάγνωση
- Δυσκολία στην ορθογραφία
- Τυχαία αναγνωστικά ή ορθογραφικά λάθη
- Δυσκολία συγκέντρωσης στην ανάγνωση ή τη γραφή
- Δυσκολία στον προσανατολισμό στο χρόνο
- Σύγχυση «δεξιού» και «αριστερού»
- «Αδεξιότητα»

→ Στην εφηβεία και την ενήλικη ζωή:

- Πολλά αναγνωστικά λάθη
- Πολλά ορθογραφικά λάθη
- Δυσκολία στην τήρηση σημειώσεων
- Δυσκολία στην περίληψη ιστοριών
- Δυσκολία στην απομνημόνευση
- Δυσκολία στην εκμάθηση ξένων γλωσσών

Διακοπή σχολικής φοίτησης - Σχολική διαρροή

Οι μαθητές οι οποίοι εγκαταλείπουν το σχολείο στο Γυμνάσιο είναι σε γενικές γραμμές εκείνοι οι οποίοι αντιμετωπίζουν δυσκολίες είτε συμπεριφορικές είτε ακαδημαϊκές. Οποιαδήποτε από τις καταστάσεις που περιγράφονται παραπάνω, αν δεν αντιμετωπιστεί, μπορεί να καταστήσει τη σχολική φοίτηση εφιάλτη για το παιδί και να το οδηγήσει τελικά στο να εγκαταλείψει το σχολείο. Η ιδιότητα του μετανάστη δεν αποτελεί παράγοντα κινδύνου από μόνη της, φαίνεται ωστόσο να υπάρχουν σημαντικά ζητήματα σε σχέση με την ενσωμάτωση των παιδιών μεταναστών τα οποία εισέρχονται στο εκπαιδευτικό σύστημα πολύ αργότερα από το αναμενόμενο.

Σε γενικές γραμμές, τα αίτια της σχολικής διαρροής εξετάζονται σε σχέση με τρεις διαφορετικούς παράγοντες: τους μαθητές και τις οικογένειές τους, την κοινότητα, και το σχολείο.

Στα αίτια που σχετίζονται με τους μαθητές και τις οικογένειές τους περιλαμβάνονται:

- ➔ Οικονομικά προβλήματα. Κάποιες μεγάλες, δυσλειτουργικές και φτωχές οικογένειες δυσκολεύονται να παρέχουν επαρκή ρουχισμό και εξοπλισμό σε όλα τα παιδιά, ενώ μερικές φορές απαιτείται από τα παιδιά να εργαστούν (όπως για παράδειγμα στα χωράφια ή στο σπίτι, βοηθώντας με τα μικρότερα αδέρφια).
- ➔ Το παράδειγμα των γονέων. Τα περισσότερα από τα παιδιά τα οποία εγκαταλείπουν το σχολείο προέρχονται έχουν γονείς οι οποίοι δεν φοίτησαν περισσότερα από οκτώ χρόνια στο σχολείο.
- ➔ Το παράδειγμα των αδελφών είναι ακόμη πιο σημαντικό. Πολύ συχνά όταν ένα από τα μεγαλύτερα αδέρφια έχει εγκαταλείψει το σχολείο, τα μικρότερα ακολουθούν το παράδειγμά του.
- ➔ Δυσλειτουργικές οικογένειες. Τα συγκρουσιακά διαζύγια, ο αλκοολισμός και η ενδοοικογενειακή βία συχνά συσχετίζονται με τη σχολική διαρροή.
- ➔ Παράνομες δραστηριότητες. Η πορνεία, η συμμετοχή σε συμμορίες ή σε δίκτυα ελαφειάς σχεδόν πάντα οδηγεί σε διακοπή της φοίτησης

→ Αμοιβόμενη εργασία. Τα παιδιά τα οποία κερδίζουν χρήματα μέσω ανειδίκευτης εργασίας, απασχόλησης σε μπαρ, μέσω της πορνείας ή της ελαιοειδίας κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους σχεδόν πάντα καταλήγουν να εγκαταλείψουν το σχολείο.

→ Η έλλειψη εμπιστοσύνης στο εκπαιδευτικό σύστημα συμβάλλει επίσης στη σχολική διαρροή. Θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο αν ενήλικες που είχαν οι ίδιοι εγκαταλείψει το σχολείο μοιράζονταν με τους μαθητές που βρίσκονται σε κίνδυνο τις εμπειρίες και την ενήλικη άποψή τους για το σχολείο.

Στο επίπεδο της κοινότητας, οι βασικοί παράγοντες που συμβάλουν στη σχολική διαρροή είναι οι εξής:

→ Οι γάμοι ανηλίκων. Όπου υφίστανται ως κοινωνικά αποδεκτή πρακτική συνήθως σηματοδοτούν το τέλος της σχολικής φοίτησης για τα παιδιά

→ Οι εφηβικές εγκυμοσύνες.

Όσον αφορά το σχολείο, η σχολική διαρροή επηρεάζεται από την υπερβολική προσήλωση στη βαθμολογία, την ανεπαρκή ενσωμάτωση των μαθητών ή τις κακές σχέσεις με τους διδάσκοντες και τους συμμαθητές. Οι καθηγητές έχουν ένα σημαντικό ρόλο να διαδραματίσουν σε αυτό το ζήτημα. Ο κηδεμόνας χρειάζεται να συμμαχήσει με τους καθηγητές και να βρίσκεται σε τακτική επαφή μαζί τους, προκειμένου να τους ευαισθητοποιεί και να τους στηρίζει ώστε να παρακολουθούν τους μαθητές τους και να εντοπίζουν εγκαίρως εκείνους που βρίσκονται σε αυξημένο κίνδυνο να εγκαταλείψουν τη φοίτηση.

Μη-λεκτικά σημεία επαγρύπνησης

→ Η συναισθηματική κατάσταση του ανηλίκου

Παρ' ό,τι μπορεί να δηλώνει λεκτικά ο ανήλικος για τα συναισθήματά του, ο κηδεμόνας χρειάζεται να παρατηρεί προσεκτικά και την εξωλεκτική έκφραση των συναισθημάτων του, η οποία είναι συχνά πολύ ακριβέστερη από την αντίστοιχη λεκτική. Το βασικότερο κριτήριο εδώ είναι η αντιστοιχία προς τις συνθήκες. Το κλάμα, το γέλιο,

η οργή, είναι εξίσου ανησυχητικά όταν δεν έχουν κάποιον εμφανή λόγο. Μιλήστε στον ανήλικο γι' αυτό που βλέπετε σ' εκείνον. Προσέξτε πολύ να μην είστε επικριτικοί. Προσπαθήστε να αποφύγετε να ρωτήσετε «γιατί», καθώς πρόκειται για μία ερώτηση που γίνεται οικουμενικά αντιληπτή ως επιθετική. Το «γιατί είσαι θυμωμένος;» μπορεί εύκολα να θεωρηθεί επικριτικό και να κάνει τον ανήλικο να θυμώσει ακόμη περισσότερο. Το «φαίνεσαι θυμωμένος. Μίλησέ μου» είναι πολύ ηπιότερο και, τελικά, πολύ πιο αποτελεσματικό.

→ Ένδυση-εμφάνιση (εκτός από πολιτισμικές ιδιαιτερότητες)

Ένας ασυνόδευτος ανήλικος ενδέχεται να μην έχει πρόσβαση σε καινούργια ή ακόμη και σε καθαρά ρούχα, είναι όμως σημαντικό να παρατηρήσετε κατά πόσον έχει κάνει προσπάθεια για την εμφάνισή του/της, στο πλαίσιο των δυνατοτήτων και της ηλικίας του/της. Τα χτενισμένα μαλλιά, η προσωπική καθαριότητα και η προσπάθεια να δείχνει κανείς όσο καλύτερα γίνεται είναι ενδείξεις καλής ψυχικής υγείας. Η αδιαφορία για την προσωπική εμφάνιση και τα ακατάλληλα ρούχα για την ηλικία και την εποχή μπορεί να υποδεικνύουν την παρουσία μιας συναισθηματικής ή αγχώδους διαταραχής και/ή τη συστηματική χρήση ψυχοτρόπων ουσιών. Η συστηματική προτίμηση για ρούχα πολύ μεγαλύτερα από το μέγεθος που χρειάζεται, τα οποία κρύβουν το σχήμα του σώματος, ή/και τα πολλά ρούχα ακόμη και σε θερμό καιρό, συσχετίζονται με διατροφικές διαταραχές ή/και με πιθανό σεξουαλικό τραύμα, όπως εξάλλου και τα ρούχα και το μακιγιάζ που υπερτονίζουν τη σεξουαλικότητα.

→ Κινητικότητα

Τα παιδιά και οι έφηβοι αναμένεται να είναι σε θέση να κινούνται με άνεση, χωρίς πόνο και περιορισμούς. Αν ένας ανήλικος φαίνεται να πονά, κουτσαίνει ή αποφεύγει συγκεκριμένες σωματικές κινήσεις χωρίς εμφανή λόγο, μπορεί να χρειάζεται να τον/τη δει ένας γιατρός, ακόμη κι αν ο ανήλικος επιμένει ότι δεν έχει τίποτα. Τα παιδιά και οι έφηβοι ενδέχεται να αισθάνονται αδικαιολόγητη ενοχή για προβλήματα για τα οποία δεν ευθύνονται, μπορεί να ντρέπονται να μιλήσουν για το σώμα τους, ή/και να θέλουν ακόμη και να κρύψουν κάτι από τον ενήλικα, όπως για παράδειγμα την εμπλοκή τους σε έναν καβγά, ή μια ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη.

→ Γενική κατάσταση υγείας

Το ωχροό δέρμα, τα θολά ή/και κόκκινα μάτια, τα σκασμένα χείλη ή/και το ξηρό δέρμα, η απώλεια μαλλιών, οι εκκρίσεις από τα μάτια ή/και τη μύτη, τα κίτρινα ή ξεφλουδισμένα νύχια, είναι, μεταξύ άλλων, σημεία κακής υγείας και χρειάζεται να παρακολουθούνται. Αν κάποιες από τις παραπάνω ενδείξεις επιμένουν ή/και συνδυάζονται με άλλα συμπτώματα, ενδέχεται να υποδεικνύουν την ύπαρξη ενός περισσότερο ή λιγότερου σοβαρού προβλήματος υγείας.

→ Φωνή, ομιλία

Η λεκτική επικοινωνία μπορεί να παράσχει πολύ περισσότερες πληροφορίες από αυτές που μεταφέρει το περιεχόμενο των λέξεων. Ένα παιδί σχολικής ηλικίας ή ένας έφηβος ο οποίος δεν μπορεί να προσαρμόσει την ένταση της φωνής του/της σε αυτό που θεωρείται αποδεκτό σε κάθε συνθήκη ενδέχεται να υποφέρει από αυξημένο άγχος ή/και χαμηλή αυτοεκτίμηση. Ο αυθόρμητος λόγος του ανηλίκου στη μητρική του/της γλώσσα αναμένεται να είναι ρέων και συνεκτικός. Οποιοσδήποτε διερμηνέας ή/και διαπολιτισμικός διαμεσολαβητής μπορεί να βοηθήσει τον κηδεμόνα να αξιολογήσει την ποιότητα του λόγου του ανηλίκου. Η ταχύτητα και ο ρυθμός είναι επίσης σημαντικά, καθώς η λογόρροια ή οι διαταραχές του ρυθμού μπορεί να υποδεικνύουν είτε εξαιρετικά αυξημένο άγχος ή/και κάποια συγκεκριμένη αναπτυξιακή διαταραχή.

→ Άλλα πιθανώς ανησυχητικά σημάδια

Ένας ανήλικος ο οποίος κοκκινίζει πολύ εύκολα, ιδρώνει υπερβολικά, δεν μπορεί να διατηρήσει σταθερή βλεμματική επαφή ή/και να μείνει ακίνητος/-η, που είναι νευρικός/-ή κάνει νευρικές κινήσεις που θυμίζουν τικ, κάνει επαναλαμβανόμενες κινήσεις χωρίς εμφανή λόγο, είναι αναμφίβολα κάτω από ιδιαίτερα αυξημένο στρες. Αν κάποια από τις παραπάνω συμπεριφορές επιμένουν υπερβολικά ή φαίνεται να ξεφεύγουν από τον έλεγχο, ενδέχεται να υποδεικνύουν την ύπαρξη πιο σοβαρών ζητημάτων ψυχικής υγείας.

Πηγές

American Psychiatric Association, Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition, 2013

World Health Organization, International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems, Tenth Revision, 2016

<https://www.drugabuse.gov/publications/principles-adolescent-substance-use-disorder-treatment-research-based-guide/principles-adolescent-substance-use-disorder-treatment>

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3051362/>

<https://www.nimh.nih.gov/health/topics/eating-disorders/index.shtml>

https://www.unicef.org/romania/media_14492.html

4. ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Η έγκαιρη ανίχνευση της κακομεταχείρισης παιδιών και η πρώιμη παρέμβαση μπορεί να συμβάλλει στην ελαχιστοποίηση της πιθανότητας εκδήλωσης επιπρόσθετης βίας και των μακροπρόθεσμων ιατρικών και κοινωνικών συνεπειών. Για το σκοπό αυτό, οι επαγγελματίες πρώτης γραμμής οι οποίοι έρχονται τακτικά σε επαφή με παιδιά και οικογένειες, πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τα προειδοποιητικά σημάδια που υποδεικνύουν ότι ένα παιδί ή μία οικογένεια μπορεί να χρειάζονται βοήθεια. Αντίστοιχα, οι κηδεμόνες θα πρέπει να είναι σε θέση να δρουν βάσει των στοιχείων αυτών. Αυτό απαιτεί εξειδικευμένη κατάρτιση σχετικά με:

- τους μύθους γύρω από την κακομεταχείριση παιδιών
- ενδείξεις στο σώμα και στη συμπεριφορά σχετικά με υποψία κακομεταχείρισης, υπό διερεύνηση κακομεταχείριση, επιβεβαιωμένη κακομεταχείριση, καθώς και σημάδια τα οποία δεν είναι ενδεικτικά κακομεταχείρισης
- τον τρόπο ανταπόκρισης όταν πιθανολογείται κακομεταχείριση – συμπεριλαμβανομένης της χρήσης πρωτοκόλλων για την εμπλοκή των αρμόδιων αρχών, υπηρεσιών και επαγγελματιών, την αναφορά των περιστατικών και την πραγματοποίηση παραπομπών¹⁰

10. World Health Organization & International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect, (2006). Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence. Geneva, Switzerland: WHO, pp. 51-52.

Κακοποίηση παιδιών

Εννοιολογικοί ορισμοί¹¹ και κοινοί δείκτες¹²

Η κακομεταχείριση παιδιών περιλαμβάνει όλες τις μορφές σωματικής ή/και συναισθηματικής κακομεταχείρισης, σεξουαλικής παραβίασης, παραμέλησης ή παραμελημένης φροντίδας ή εκμετάλλευσης για εμπορικούς ή άλλους σκοπούς, η οποία καταλήγει σε συγκεκριμένη ή εν δυνάμει βλάβη που αφορά την υγεία, την επιβίωση, την ανάπτυξη και την αξιοπρέπεια του παιδιού στο πλαίσιο μιας σχέσης ευθύνης, εμπιστοσύνης και δύναμης/ισχύος.

Η κακομεταχείριση παιδιών εμφανίζεται σε πολλά διαφορετικά πλαίσια. Οι δράστες μπορεί να είναι: γονείς και άλλα μέλη της οικογένειας, φροντιστές, φίλοι, γνωστοί, άγνωστοι, άλλα πρόσωπα εξουσίας - όπως δάσκαλοι, στρατιωτικοί, αστυνομικοί και κληρικοί, εργοδότες, υπάλληλοι στον τομέα παροχής υγειονομικής περίθαλψης, ή άλλα παιδιά. Η βία σε βάρος των παιδιών από ενήλικες εντός του οικογενειακού πλαισίου, αν και είναι μία από τις λιγότερο ορατές μορφές κακομεταχείρισης, είναι εντούτοις διαδεδομένη σε όλες τις κοινωνίες.

Η κακομεταχείριση παιδιών αναγνωρίζεται διεθνώς ως μείζον ζήτημα δημόσιας υγείας, καθώς και ως ποινικό αδίκημα, κοινωνικό ζήτημα και παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η φύση και η σοβαρότητα τόσο της ίδιας της βίας όσο και των συνεπειών της μπορεί να διαφέρουν πάρα πολύ. Σε ακραίες περιπτώσεις, η κακομεταχείριση παιδιών μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε θάνατο. Ωστόσο, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, η σωματική βλάβη ενδέχεται να είναι μικρότερη συγκριτικά με τις οξείες ψυχολογικές και ψυχιατρικές συνέπειες και τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στη νευρολογική, γνωστική και συναισθηματική ανάπτυξη και γενική υγεία του παιδιού.

11. Definitions are retrieved from World Health Organization & International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect, (2006). Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence. Geneva, Switzerland: WHO.

12. Indicators are retrieved from:

http://www.can-via-mds.eu/sites/default/files/WS.4_D6_Trainer%27s%20Guide.pdf

Η Παγκόσμια Έκθεση για τη βία και την υγεία¹³ και η διαβούλευση το 1999 του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας για την Πρόληψη της Κακοποίησης Παιδιών¹⁴ διακρίνουν τέσσερις τύπους κακομεταχείρισης παιδιών:

- σωματική κακοποίηση
- σεξουαλική κακοποίηση
- συναισθηματική και ψυχολογική κακοποίηση
- παραμέληση

Σωματική κακοποίηση

Η σωματική κακοποίηση ενός παιδιού ορίζεται ως η σκόπιμη χρήση σωματικής βίας σε βάρος ενός παιδιού η οποία έχει ως αποτέλεσμα –ή έχει μεγάλη πιθανότητα να έχει ως αποτέλεσμα– τη βλάβη στην υγεία, την επιβίωση, την ανάπτυξη ή την αξιοπρέπεια του παιδιού. Η σωματική βία περιλαμβάνει πρακτικές όπως χτυπήματα, κλωτσιές, ταρακούνημα, δάγκωμα, στραγγαλισμό, κάψιμο, δηλητηρίαση και πρόκληση ασφυξίας. Πολλές φορές η σωματική βία που λαμβάνει χώρα στο σπίτι ή σε άλλο πλαίσιο φροντίδας ασκείται σε βάρος των παιδιών ως τιμωρία ή επιβολή υπερβολικά αυστηρής πειθαρχίας.

Συνήθεις ενδείξεις σωματικής κακοποίησης

Οι παρακάτω δείκτες μπορεί να αφορούν κι άλλες αιτίες. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να λάβει κανείς υπόψη μια σειρά ενδείξεων για να συνδέσει την περίπτωση με κακοποίηση.

Σωματικές ενδείξεις (πολλές σωματικές ενδείξεις μπορεί να είναι παρόμοιες με ενδείξεις παραμέλησης)

13. WHO (2002). World report on violence and health. Available at: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf;jsessionid=11C7C737C2AC18501A35DFAF2B2CE4B4?sequence=1

14. World Health Organization (1999). Report of the Consultation on child abuse prevention, Geneva, 29-31 March. Available at: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/65900>

- Τραυματισμοί (μώλωπες, εκδορές, κοψίματα, εγκαύματα, σημάδια από τσίμπημα, κατάγματα κ.λπ.) για τους οποίους δεν υπάρχει καμία εξήγηση ή η εξήγηση δεν ταιριάζει με τα τραύματα ή η ιστορία αλλάζει συνεχώς
- Παρουσία αρκετών τραυματισμών (3+) σε διαφορετικά στάδια επούλωσης
- Αλληπάλληλοι τραυματισμοί για μια χρονική περίοδο
- Τραυματισμοί που έχουν ορισμένο σχήμα ή μοιάζουν να έχουν προκληθεί από ένα αντικείμενο (π.χ. αγκράφα ζώνης, χέρι, σίδερο, δόντια, καψίματα τσιγάρων)
- Τραυματισμοί στο πρόσωπο σε βρέφη και νήπια που δεν έχουν κατακτήσει ακόμη την αυτόνομη μετακίνηση (κοψίματα, μώλωπες, πληγές κ.λπ.)
- Τραυματισμοί που δεν συνάδουν με την ηλικία και την ανάπτυξη του παιδιού
- Φαλακρά σημεία στο κεφάλι του παιδιού σε σημείο όπου τα μαλλιά μπορεί να έχουν αφαιρεθεί βίαια
- Επαναλαμβανόμενες δηλητηριάσεις ή/και ατυχήματα

Συμπεριφορικές ενδείξεις

- Απόπειρες φυγής και φόβος επιστροφής στο σπίτι
- Απροθυμία επικοινωνίας, «κενό ή παγωμένο βλέμμα», «επίπεδο συναίσθημα», καμία προσπάθεια αναζήτησης βοήθειας όταν έχει πληγωθεί
- Περιγράφει τον εαυτό του ως «κακό» και λέει ότι αξίζει να τιμωρηθεί
- Αδυναμία ανάκλησης του τρόπου με τον οποίο έγιναν οι τραυματισμοί ή αντιφατικές εξηγήσεις
- Φόβος για τους ενήλικες ή απροθυμία επιστροφής στο σπίτι
- Συχνές απουσίες από το σχολείο/τον παιδικό σταθμό
- Τινάζεται αν το αγγίξουν χωρίς να το περιμένει

- Εξαιρετικά επιθετικό ή αποσυρμένο
- Επιζητά συνεχώς αγάπη και τρυφερότητα
- Κακοποιητική συμπεριφορά και γλώσσα κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού
- Υπερβολική συμμόρφωση και επιθυμία να ικανοποιήσει τον άλλο
- Διαταραχές ύπνου, φόβος για το σκοτάδι, συχνοί εφιάλτες
- Χρήση αλκοόλ/ναρκωτικών ουσιών
- Κατάθλιψη
- Μειωμένη ικανότητα μνήμης και συγκέντρωσης
- Αυτοκτονικός ιδεασμός ή αυτοκαταστροφική συμπεριφορά (π.χ. απόπειρα αυτοκτονίας, αυτοτραυματισμός, συμπεριφορές ακραία επικίνδυνες)

Σεξουαλική κακοποίηση

Η σεξουαλική κακοποίηση ορίζεται ως η εμπλοκή ενός παιδιού σε σεξουαλική δραστηριότητα την οποία δεν κατανοεί πλήρως, και για τον οποία δεν είναι σε θέση να συναινέσει ή για την οποία το παιδί δεν είναι αναπτυξιακά ώριμο ή παραβιάζει τους νόμους. Τα παιδιά μπορούν να υποστούν σεξουαλική κακοποίηση τόσο από ενήλικες όσο και από άλλα παιδιά τα οποία, λόγω της ηλικίας ή του αναπτυξιακού σταδίου τους, βρίσκονται σε θέση ευθύνης, εμπιστοσύνης ή δύναμης επί του θύματος.

Κοινές Ενδείξεις σεξουαλικής κακοποίησης

Οι παρακάτω δείκτες μπορεί να αφορούν κι άλλες αιτίες. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να λάβει κανείς υπόψη μια σειρά ενδείξεων για να συνδέσει την περίπτωση με κακοποίηση.

Σωματικές ενδείξεις

- Κόπωση λόγω διαταραχών ύπνου
- Ξαφνική αλλαγή βάρους

- Κοψίματα ή πληγές που προκαλεί το παιδί στο βραχίονά του (αυτοτραυματισμός)
- Επαναλαμβανόμενες σωματικές ενοχλήσεις
- Δυσκολία στο περπάτημα ή στο κάθισμα
- Ασυνήθιστος ή υπερβολικός κνησμός στη γεννητική ή πρωκτική χώρα λόγω λοιμώξεων
- Σχισμένα, λερωμένα ή ματωμένα εσώρουχα
- Σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα
- Εγκυμοσύνη
- Τραύματα στο στόμα, στα γεννητικά όργανα ή στον πρωκτό (π.χ. μώλωπες, οίδημα, πληγές, λοιμώξεις)

Συμπεριφορικές ενδείξεις - σε μικρότερο παιδί

- Λυπημένο, κλαίει συχνά, αδικαιολόγητο άγχος
- Μειωμένο εύρος προσοχής
- Εισάγει αντικείμενα στον κόλπο ή στον πρωκτό
- Αλλαγή ή απώλεια όρεξης
- Διαταραχές ύπνου, εφιάλτες
- Υπερβολική εξάρτηση/προσκόλληση
- Φόβος για το σπίτι ή για άλλο συγκεκριμένο μέρος
- Υπερβολικός φόβος προς άνδρες ή γυναίκες, έλλειψη εμπιστοσύνης στους άλλους
- Ακατάλληλη για την ηλικία του σεξουαλική δραστηριότητα με παιχνίδια, τον εαυτό του, με άλλους
- Ζωγραφική απεικόνιση σεξουαλικής δραστηριότητας που δεν συνάδει με την ηλικία του παιδιού
- Παράξενες, «προχωρημένες» ή ασυνήθιστες σεξουαλικές γνώσεις
- Παλινδρόμηση σε προγενέστερα αναπτυξιακά στάδια π.χ. νυχτερινή ενούρηση, εγκόπριση

- Αιφνίδιες αλλαγές συμπεριφοράς
- Απρόσμενη αποχή από δραστηριότητες
- Ελάχιστες φιλικές σχέσεις, απομόνωση από συνομηλίκους, χαμηλή αυτοεκτίμηση
- Συνολικά ελλιπής προσωπική φροντίδα
- Εκδραμάτιση σεξουαλική δραστηριότητας με διάφορους τρόπους

Συμπεριφορικές ενδείξεις - σε μεγαλύτερο παιδί

- Κοινωνική απομόνωση, απόσυρση από φίλους ή δραστηριότητες
- Υπερβολικός φόβος ή ξάφνιασμα στην επαφή
- Υπερβολικό ενδιαφέρον για σεξουαλικές δραστηριότητες
- Εχθρότητα απέναντι σε πρόσωπα εξουσίας
- Εκδήλωση επικίνδυνων συμπεριφορών (π.χ. εμπρησμός)
- Ανάγκη για συνεχή συντροφιά
- Παλινδρόμηση σε προγενέστερα επικοινωνιακά μοτίβα (π.χ. μωρουδίστικη ομιλία)
- Δυσκολίες στη μάθηση ή απρόσμενη πτώση σχολικής επίδοσης
- Απουσίες από σχολείο ή/και φυγή από το σπίτι
- Προκλητική ένδυση
- Ντύσιμο με στρώματα ρούχων για να κρύβει μώλωπες
- Συνεχή παράπονα για σωματικές ενοχλήσεις χωρίς παθολογικά ευρήματα
- Έλλειψη εμπιστοσύνη στους άλλους
- Δεν διασκεδάζει με άλλα άτομα
- Απόπειρες αυτοκτονίας
- Χρήση αλκοόλ/ναρκωτικών ουσιών
- Ελλιπής προσωπική υγιεινή
- Επικίνδυνη σεξουαλική συμπεριφορά

- Εκδραμάτιση σεξουαλικής δραστηριότητας με διάφορους τρόπους

Συναισθηματική και ψυχολογική κακοποίηση

Η συναισθηματική και ψυχολογική κακοποίηση περιλαμβάνει τόσο μεμονωμένα περιστατικά, όσο και ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο αποτυχίας από την πλευρά του γονέα ή του φροντιστή να παρέχει ένα αναπτυξιακά κατάλληλο και υποστηρικτικό περιβάλλον. Πρακτικές οι οποίες εντάσσονται σε αυτήν την κατηγορία ενδέχεται να βλάψουν τη σωματική ή ψυχική υγεία του παιδιού ή τη σωματική, ψυχική, πνευματική, ηθική ή κοινωνική του ανάπτυξη. Η κακοποίηση αυτού του τύπου περιλαμβάνει: περιορισμό των κινήσεων, συνεχή υποτίμηση, κατηγορίες, απειλές, εκφοβισμό, διακρίσεις ή γελοιοποίηση και άλλες μη σωματικές μορφές απόρριψης ή εχθρικής συμπεριφοράς.

Κοινές ενδείξεις ψυχολογικής κακοποίησης

Οι παρακάτω δείκτες μπορεί να αφορούν κι άλλες αιτίες. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να λάβει κανείς υπόψη μια σειρά ενδείξεων για να συνδέσει την περίπτωση με κακοποίηση.

Σωματικές ενδείξεις

Συχνά συνυπάρχουν με άλλες ενδείξεις παιδικής κακοποίησης και παραμέλησης.

- Νυχτερινή ενούρηση ή/και διάρροια
- Συχνές ψυχροσωματικές ενοχλήσεις, πονοκέφαλοι, ναυτία, κοιλιακοί πόνοι
- Στερεοτυπίες

Συμπεριφορικές ενδείξεις

- Καθυστέρηση της ψυχικής ή συναισθηματικής ανάπτυξης
- Ακατάλληλη για την ηλικία συμπεριφορά

- Φόβος αποτυχίας, υπερβολικά υψηλά πρότυπα, απροθυμία για παιχνίδι
- Φόβος για τις συνέπειες πράξεων που συχνά οδηγεί στο ψέμα
- Ακραία απόσυρση ή επιθετικότητα, κυκλοθυμία
- Υπερβολική συμμόρφωση, πειθαρχία και ευγένεια
- Υπερβολική τακτοποίηση και καθαριότητα
- Υπερβολική προσπάθεια αναζήτησης προσοχής
- Δυσκολία στις σχέσεις με τους συνομηλίκους
- Βαριάς μορφής κατάθλιψη, πιθανές αυτοκτονικές τάσεις
- Απόπειρες φυγής
- Βία στην καλλιτεχνική και γραπτή έκφραση του παιδιού
- Παραπονιέται ότι είναι κοινωνικά απομονωμένο

Παραμέληση

Η παραμέληση περιλαμβάνει αφενός μεμονωμένα περιστατικά, αφετέρου ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο αποτυχίας από την πλευρά του γονέα ή άλλου οικογενειακού μέλους να φροντίσει την ανάπτυξη και ευημερία του παιδιού – εφόσον ο γονέας είναι σε θέση να το κάνει - σε έναν ή περισσότερους από τους ακόλουθους τομείς: υγεία, εκπαίδευση, συναισθηματική ανάπτυξη, διατροφή, στέγαση και ασφαλείς συνθήκες διαβίωσης.

Κοινές ενδείξεις παραμέλησης

Οι παρακάτω δείκτες μπορεί να αποδίδονται και σε άλλη αιτία. Συνεπώς, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μια σειρά δεικτών για να συνδέσει κανείς την περίπτωση με παραμέληση.

Σωματικές ενδείξεις

- Εγκατάλειψη
- Αστεγία

- Ελλιπής ιατρική και οδοντιατρική φροντίδα
- Διαρκής έλλειψη επίβλεψης από φροντιστές
- Κατάποση υγρών καθαρισμού, φαρμάκων κτλ.
- Διαρκές αίσθημα πείνας
- Ελλιπής ή ακατάλληλη σε θρεπτικά στοιχεία διατροφή
- Ρουχισμός ακατάλληλος για τις καιρικές συνθήκες
- Παραμελημένη προσωπική υγιεινή
- Επίμονες καταστάσεις οι οποίες μένουν αφρόντιστες (π.χ. ψώρα, ψείρες, συγκάματα από πάνα ή άλλες δερματικές διαταραχές)
- Καθυστέρηση στην ανάπτυξη (π.χ. ομιλία, βάρος)
- Άστατη ή ελλιπής παρακολούθηση στο σχολείο ή στον παιδικό σταθμό
- Μη εγγραφή στο σχολείο
- Μη φοίτηση στο σχολείο

Συμπεριφορικές ενδείξεις

- Κατάθλιψη
- Ελλιπής έλεγχος παρορμήσεων
- Απαιτεί συνεχή προσοχή και τρυφερότητα
- Έλλειψη γονεϊκής συμμετοχής και ενδιαφέροντος
- Παραβατικότητα
- Χρήση αλκοόλ/ναρκωτικών ουσιών
- Συχνά σημάδια κόπωσης ή αδιαφορίας, κοιμάται στην τάξη
- Κλέβει ή επαιτεί για φαγητό από τους συμμαθητές ή άλλους
- Αναφέρει απουσία φροντιστή στο σπίτι
- Απουσιάζει ή καθυστερεί συχνά
- Αυτοκαταστροφική συμπεριφορά
- Διακοπή σχολικής φοίτησης (έφηβος/η)

- Αναλαμβάνει ρόλο ενηλίκου (γονεοποιημένο παιδί)
- Έλλειψη εμπιστοσύνης στους άλλους
- Απρόβλεπτη συμπεριφορά
- Σχεδιάζει μόνο για το παρόν

Εμπορία ανθρώπων

Σύμφωνα με την ευρωπαϊκή οδηγία για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (2011/36/ΕΕ)¹⁵, ως «εμπορία ανθρώπων» ορίζεται η «πρόσληψη, μεταφορά, διακίνηση, στέγαση ή υποδοχή προσώπων, συμπεριλαμβανομένης και της ανταλλαγής ή της μεταβίβασης εξουσίας επί των προσώπων αυτών, με την απειλή της χρήσης ή τη χρήση βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, με απαγωγή, απάτη, παραπλάνηση, κατάχρηση εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή με πληρωμή ή αποδοχή χρημάτων ή άλλων απολαβών για την εξασφάλιση της συναίνεσης προσώπου κατέχοντος εξουσία επί ενός άλλου, με σκοπό την εκμετάλλευση.»¹⁶ «Ως κατάχρηση ευάλωτης κατάστασης νοείται η κατάσταση στην οποία το σχετικό πρόσωπο δεν έχει άλλη πραγματική ή παραδεκτή επιλογή από το να υποστεί τη συγκεκριμένη κατάχρηση».¹⁷

«Η εκμετάλλευση περιλαμβάνει, τουλάχιστον, την εκμετάλλευση της εκ-

15. Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου

16. Art. 2 para 1. See also definition in article 3, paragraph (a) of the Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons (trafficking in person protocol) supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime (UNTOC; The Palermo Convention) as “the recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of persons, by means of the threat or use of force or other forms of coercion, of abduction, of fraud, of deception, of the abuse of power or of a position of vulnerability or of the giving or receiving of payments or benefits to achieve the consent of a person having control over another person, for the purpose of exploitation. Exploitation shall include, at a minimum, the exploitation of the prostitution of others or other forms of sexual exploitation, forced labour or services, slavery or practices similar to slavery, servitude or the removal of organs.”

17. Οδηγία 2011/36/ΕΕ, άρθρο 1 παρ. 2

πόρνευσης άλλων ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, την κα-
ταναγκαστική παροχή εργασίας ή υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένης της
επαιτείας, τη δουλεία ή άλλες πρακτικές παρεμφερείς προς τη δουλεία,
την οικιακή δουλεία, την εκμετάλλευση εγκληματικών δραστηριοτήτων ή
την αφαίρεση οργάνων»¹⁸

Αξίζει να σημειωθεί ότι όσον αφορά στα άτομα ηλικίας κάτω των
18 ετών: ακόμη και αν ένα παιδί έχει συναινέσει στην εκμετάλλευση
του, το αδίκημα εξακολουθεί να τιμωρείται και να θεωρείται εμπο-
ρία ανθρώπων¹⁹.

Ως «θύμα εμπορίας ανθρώπων» νοείται το φυσικό πρόσωπο σε βάρος
του οποίου τελέστηκε το αδίκημα της εμπορίας ανθρώπων όπως
ορίζεται στο άρθρο 2 της οδηγίας για την καταπολέμηση της εμπο-
ρίας ανθρώπων της ΕΕ (2011/36/ΕΕ)²⁰.

Η εμπορία ανθρώπων αποτελεί μια εξαιρετικά επιζήμια μορφή ορ-
γανωμένου εγκλήματος και μια σοβαρή παραβίαση ανθρωπίνων
δικαιωμάτων. Σύμφωνα με το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για
τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα, «σχεδόν κάθε χώρα του κόσμου επηρε-
άζεται από την εμπορία ανθρώπων, είτε ως χώρα προέλευσης, διέλευσης
είτε προορισμού για τα θύματα»²¹.

18. Οδηγία για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (2011/36/ΕΕ),
άρθρο 2, παρ. 3

19. Ομοίως, παρ. 5: "Όταν η εν λόγω πράξη που αναφέρεται στην παράγραφο
1 αφορά παιδί, συνιστά αξιόποινη πράξη εμπορίας ανθρώπων ακόμα και εάν
δεν έχουν χρησιμοποιηθεί τα μέσα που προσδιορίζονται στην παράγραφο 1".

20. European Union Fundamental Rights Agency (2015), Handbook on guard-
ianship for children deprived of parental care, p.11

21. United Nations Office on Drugs and Crime, Human Trafficking. Available at:
<https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/what-is-human-trafficking.html>

Βασικά συστατικά στοιχεία της εμπορίας ανθρώπων

Βάσει του ορισμού, η εμπορία ανθρώπων συναρπάζεται από τρία στοιχεία²²:

Την πράξη (Τι γίνεται): Στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, υπόθαλψη/παροχή καταλύματος ή παραλαβή/υποδοχή προσώπων

Το μέσο (Πώς γίνεται): Απειλή ή χρήση βίας, εξαναγκασμός, απαγωγή, εξαπάτηση, παραπλάνηση, κατάχρηση εξουσίας ή ευάλωτης θέσης, ή παροχή ή αποδοχή χρημάτων ή/και προνομίων σε ένα πρόσωπο που ελέγχει το θύμα. Σε περίπτωση παιδιών-θυμάτων, «το μέσο» δεν λαμβάνεται υπόψη για την τεκμηρίωση του εγκλήματος. Τα παιδιά μπορεί να απαχθούν, να τους δοθούν ψευδείς υποσχέσεις για εκπαίδευση ή αξιοπρεπή εργασία ή να εξαπατηθούν από ένα άτομο που προσποιείται τον ερωτικό σύντροφο ή οι γονείς τους μπορεί να εξαπατηθούν από υποσχέσεις για καλύτερη ζωή για τα παιδιά τους και να εμπιστευτούν τα παιδιά τους στο διακινητή.

Τον σκοπό (Γιατί γίνεται): Για το σκοπό της εκμετάλλευσης, ο οποίος περιλαμβάνει την προώθηση στην πορνεία, τη σεξουαλική εκμετάλλευση, εξαναγκασμένη εργασία, δουλειά ή πρακτικές που προσομοιάζουν αυτής, και αφαίρεση οργάνων.

Ενδείξεις για την εμπορία ανθρώπων²³

Τα παιδιά θύματα εμπορίας ανθρώπων μπορεί να:

- μην έχουν στην κατοχή τους τα διαβατήρια ή άλλα ταξιδιωτικά έγγραφα ή έγγραφα ταυτοποίησής τους, καθώς τα έγγραφα αυτά έχουν κατασχεθεί από άλλους
- έχουν ψευδή ταυτότητα ή ταξιδιωτικά έγγραφα
- τα απειλούν ότι θα τα παραδώσουν στις Αρχές για απέλαση
- τα απειλούν ότι αν έρθουν σε επαφή με τις Αρχές, θα απελαθούν αμέσως
- είναι δύσπιστα προς τις Αρχές
- χρησιμοποιείται βία ή απειλές για πρόκληση βίας σε βάρος του ίδιου του παιδιού ή μελών της οικογένειάς του ή αγαπημένων του προσώπων, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης

22. United Nations Office on Drugs and Crime <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/what-is-human-trafficking.html>

23. UNODC, Human trafficking indicators. Available at: https://www.unodc.org/pdf/HT_indicators_E_LOWRES.pdf

- τα απειλούν με βουντού ή μάγια σε βάρος τους ή των αγαπημένων τους
- απαγορεύεται η κυκλοφορία τους σε χώρο εκτός του τόπου διαβίωσης (π.χ. απαγόρευση εξόδου από κάποιο οίκημα και τυχόν έξοδοι να γίνονται με συνοδεία κάποιου, συνήθως διαφορετικού ηλικίου κάθε φορά) / περιορίζεται η ελευθερία των κινήσεών τους
- μην είναι σε θέση να εγκαταλείψουν το εργασιακό περιβάλλον τους (π.χ. διαμένουν σε αυτοσχέδιο κατάλυμα μέσα στην έκταση που εργάζονται το οποίο βρίσκεται σε απομονωμένη ακατοίκητη περιοχή, κλειδωμένοι/ες στο διαμέρισμα που τους/τις εκδίδουν)
- θεωρούν ότι κρατούνται δέσμια λόγω χρημάτων που χρωστούν (δεσμός χρέους), ειδικά για ταξιδιωτικά έξοδα
- Λαμβάνουν μικρό ή να μη λαμβάνουν καθόλου μισθό
- μην έχουν πρόσβαση στα χρήματα που κερδίζουν από την εργασία τους
- προκαλούνται απρόβλεπτες και ανεξέλεγκτες καταστάσεις, ώστε τα παιδιά να μην έχουν αίσθηση ελέγχου και να αποσταθεροποιούνται, με στόχο την ανικανότητα από μέρους τους να σχεδιάσουν μελλοντικές κινήσεις (π.χ. ξαφνική αλλαγή τόπου διαμονής ή συγκατοίκων)
- βρίσκονται ή συνδέονται με μία τοποθεσία η οποία πιθανότατα χρησιμοποιείται για την εκμετάλλευση ατόμων
- εξαλείφεται η ικανότητά τους για λήψη αποφάσεων
- εξαναγκάζονται σε χρήση ναρκωτικών
- χειραγωγούνται συναισθηματικά
- επιτρέπουν σε άλλους να μιλούν εξ ονόματός τους, όποτε κάποιος απευθύνεται προς αυτά άμεσα
- συμπεριφέρονται σαν να ακολουθούν οδηγίες που τους έχει δώσει τρίτος
- δείχνουν φόβο ή άγχος
- μην είναι σε θέση να επικοινωνούν άνετα με άλλους

- τους ασκείται πειθαρχία μέσω της τιμωρίας
 - φέρουν τραύματα χαρακτηριστικά από συγκεκριμένες εργασίες ή ως αποτέλεσμα πειθαρχικών μέσων ή επιθέσεων
 - προέρχονται από ένα μέρος το οποίο είναι γνωστό ότι σχετίζεται με την εμπορία ανθρώπων
 - υποχρεώνονται να ξεπληρώσουν μέσω εργασίας ή παροχής υπηρεσιών τους διακινητές, οι οποίοι τους πλήρωσαν ό,τι ήταν απαραίτητο για τη μεταφορά τους στη χώρα προορισμού
 - έχουν ενεργήσει βάσει ψευδών υποσχέσεων
 - μην έχουν πρόσβαση στους γονείς τους ή τους φροντιστές τους
 - δείχνουν τρομοκρατημένα και συμπεριφέρονται με τρόπο που δεν ανταποκρίνεται στην τυπική για την ηλικία τους συμπεριφορά
 - μην έχουν συνομήλικους φίλους εκτός του εργασιακού περιβάλλοντός τους
 - μην έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση
 - μην έχουν χρόνο για παιχνίδι
 - ζουν μακριά από άλλα παιδιά και σε ακατάλληλα καταλύματα που δεν πληρούν τις ελάχιστες προϋποθέσεις
 - τρώνε χωριστά από άλλα μέλη της «οικογένειάς», τους δίνονται μόνο τα αποφάγια
 - απασχολούνται σε εργασίες ακατάλληλες για ανηλικούς
 - ταξιδεύουν χωρίς τη συνοδεία ενηλίκου
 - ταξιδεύουν σε ομάδες με άτομα που δεν είναι συγγενείς
- Ενδείξεις εμπορίας παιδιών μπορεί να συνιστούν και τα ακόλουθα:*
- Η παρουσία ενδυμάτων παιδικού μεγέθους, τα οποία συνήθως φοριούνται για χειρωνακτική ή σεξουαλική εργασία
 - Η παρουσία παιχνιδιών, κρεβατιών και παιδικών ενδυμάτων σε ακατάλληλα μέρη, όπως οίκους ανοχής και εργοστάσια
 - Ο ισχυρισμός ενός ενήλικα ότι «εντόπισε» ένα ασυνόδευτο παιδί (και το βοηθά)

- Η κατοχή τηλεφωνικών αριθμών για κλήση ταξί, από ασυνόδευτα παιδιά
- Η ανακάλυψη υποθέσεων παράνομης υιοθεσίας

Παράνομη διακίνηση μεταναστών²⁴

Σύμφωνα με το Πρωτόκολλο κατά της Παράνομης Διακίνησης Μεταναστών από τη Γη, τον Αέρα και τη Θάλασσα (Πρωτόκολλο για την παράνομη διακίνηση μεταναστών) το οποίο συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος²⁵, η παράνομη διακίνηση μεταναστών αποτελεί έγκλημα που συνεπάγεται τη λήψη οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους από την παράνομη είσοδο ενός ατόμου σε κράτος στο οποίο το άτομο αυτό δεν είναι υπήκοος ή κάτοικος. Η παράνομη διακίνηση μεταναστών επηρεάζει σχεδόν κάθε χώρα του κόσμου, είτε ως χώρα προέλευσης, διέλευσης είτε ως χώρα προορισμού για μετανάστες, από άτομα που αναζητούν παράνομο κέρδος. Στην περίπτωση της παράνομης διακίνησης μεταναστών, δεν υπάρχει ο σκοπός της εκμετάλλευσης του θύματος παρά μόνο της πληρωμής από αυτό (αποκόμιση οφέλους, χρηματικού ή άλλου είδους). Ωστόσο, υπάρχουν περιπτώσεις όπου το θύμα της παράνομης διακίνησης μεταναστών μπορεί να γίνει θύμα εμπορίας ανθρώπων, χωρίς να το γνωρίζει, πριν ακόμα φτάσει στη χώρα υποδοχής (δηλ. ο διακινητής να έχει σκοπό να το εκμεταλλευτεί αργότερα).

Πώς μπορούμε να ανταποκριθούμε σε μία τέτοια περίπτωση²⁶

Όταν αποκαλύπτεται, τυχαία ή ηθελημένα, μία υπόθεση κακομεταχείρισης παιδιού συνήθως ακολουθεί μια κρίσιμη κατάσταση. Τα

24. United Nations Office on Drugs and Crime, Migrant smuggling. Available at: <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/smuggling-of-migrants.html?ref=menuside>

25. Άρθρο 3

26. World Health Organization & International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect, (2006). Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence. Geneva, Switzerland: WHO, p.54

παιδιά δεν γνωρίζουν πώς θα αντιδράσουν οι ενήλικες όταν τους αποκαλύψουν όλες τις πληροφορίες, ή αν θα τα πιστέψουν, θα τα υποστηρίξουν ή αν θα τα κατηγορήσουν. Ιδιαίτερα τα μικρά παιδιά, μπορεί να μην κατανοούν τις συνέπειες που ακολουθούν την αποκάλυψη τέτοιου είδους πληροφοριών και μπορεί να σοκαριστούν ή να μπερδευτούν από την αντίδραση των ενηλίκων στις αποκάλυψεις αυτές²⁷.

Εάν ένα παιδί αποκαλύψει κακοποίηση ή παραμέληση, είναι εξαιρετικά σημαντικό, το πρόσωπο στο οποίο γίνεται η αποκάλυψη, να ανταποκριθεί κατάλληλα για να υποστηρίξει το παιδί. Το γεγονός αυτό θα αποτρέψει την υπονόμηση της επακόλουθης διερεύνησης, η οποία θα έθετε το παιδί σε περαιτέρω κίνδυνο. Είναι συχνό φαινόμενο, τα παιδιά να δίνουν αρχικά λίγες πληροφορίες, για να δουν πώς αντιδρούν οι ενήλικες και στη συνέχεια, όταν νιώσουν μεγαλύτερη ασφάλεια, να αποκαλύψουν περισσότερα.²⁸

Ακολουθούν προτάσεις σχετικά με τον τρόπο ανταπόκρισης απέναντι στα παιδιά που αποκαλύπτουν υπόθεση κακομεταχείρισης²⁹:

- Φερθείτε στο παιδί με αξιοπρέπεια και σεβασμό.
- Παραμείνετε ψύχραιμοι και αποφύγετε να αντιδράσετε έντονα π.χ. με σοκ, αποτροπιασμό ή ηθική αγανάκτηση. Η επιρροή του ακροατή είναι μικρότερη αν είναι συναισθηματικά φορτισμένος, ειδικά αν τα συναισθήματα που εκφράζονται είναι διαφορετικά από αυτά που το παιδί περίμενε να εισπράξει.
- Αποφύγετε να εκφράζετε αποδοκιμασία και κριτική για τον υποτιθέμενο δράστη, καθώς αυτό το άτομο μπορεί να είναι αγαπητό στο παιδί ή να νοιάζεται γι' αυτό, παρά την κακοποιητική συμπεριφορά ή παραμέληση που μπορεί να υπάρχει.
- Ακούστε προσεκτικά ένα παιδί που αποκαλύπτει πληροφορίες σχετικές με κακομεταχείριση και αποφύγετε να συμπληρώνετε τις παύσεις στη διήγηση του παιδιού. Επιτρέψτε στο παιδί να εκφράσει τις σκέψεις του με δικά του λόγια, συμπεριλαμβανομένης της καθημερινής γλώσσας ή/και αργκό. Μην το διορθώνετε ή το αμφισβητείτε - λέγοντας, για παράδειγμα, «Είσαι σίγουρος/η ότι ήταν ο θεός σου;»

27. Ό.π.

28. Ό.π.

29. Ό.π.

- Επιτρέψτε στο παιδί να εκφράζει και να αναφέρει ό,τι ακριβώς αισθάνεται αντί να κάνετε υποθέσεις σχετικά με το τι θα έπρεπε να αισθάνεται.
- Ποτέ μην αναγκάζετε το παιδί να αποκαλύψει σωματικούς τραυματισμούς ή συναισθήματα τα οποία δεν είναι έτοιμο να μοιραστεί.
- Αποφύγετε λέξεις που μπορεί να ενοχλήσουν ή να τρομάξουν το παιδί - όπως «βιασμός», «αιμομιξία» ή «επίθεση».

Διαβεβαιώστε το παιδί και υποστηρίξτε το χρησιμοποιώντας δηλώσεις όπως:

- «Ήσουν πολύ γενναίος/α που μίλησες γι' αυτό»
- «Χαίρομαι που μου μιλάς γι' αυτό»
- «Λυπάμαι που σου συνέβη αυτό»
- «Δεν είσαι μόνος/η - αυτό συμβαίνει και σε άλλα παιδιά»
- «Θα κάνω ό,τι μπορώ για να σε βοηθήσω»

Αποφύγετε σχόλια σχετικά με το περιστατικό καθαυτό, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αναφέρονται στον υποτιθέμενο δράστη ή τις συνέπειες της κακοποίησης, όπως:

- «Πώς μπορείς να λες τέτοια πράγματα για ...;»
- «Τι ψεύτης!;»
- «Αυτός ο φρικτός άνθρωπος κατέστρεψε τη ζωή σου»
- «Πώς του/της επέτρεψες να σου κάνει αυτά τα πράγματα;»
- «Γιατί δεν μου το είπες νωρίτερα;»
- Μην προβείτε σε υποθέσεις σχετικά με την ταυτότητα του φερόμενου ως δράστη.
- Απαντήστε στις ερωτήσεις του παιδιού με όσο το δυνατόν πιο απλό και ειλικρινή τρόπο. Εάν, για παράδειγμα, ένα παιδί ρωτήσει: «Θα μπει στη φυλακή τώρα αυτός/η που μου το έκανε αυτό;» μπορείτε να απαντήσετε «Δεν γνωρίζω, άλλοι το αποφασίζουν»
- Δώστε υποσχέσεις που μπορούν να τηρηθούν. Για παράδειγμα, μην συμφωνήσετε να κρατήσετε μυστικά όσα σας είπε το παιδί. Σε μια τέτοια περίπτωση, εξηγήστε στο παιδί ότι πρέπει μερικά μυστικά να αποκαλύπτονται προκειμένου να λάβουμε βοήθεια ή να προστατεύσουμε κάποιον από το να πληγωθεί. Επίσης, πείτε στο παιδί ότι οι πληροφορίες θα μοιραστούν μόνο με άτομα που προσπαθούν να το βοηθήσουν και να το προστατεύσουν.

5. ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΕΥΑΛΩΤΟΤΗΤΑΣ

Οι πρόσφυγες, οι αιτούντες άσυλο, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, οι ανιθαγενείς, οι μετανάστες και άλλοι υπήκοοι τρίτων χωρών χωρίς νομικό καθεστώς μπορεί να βιώσουν ένα ευρύ φάσμα καταστάσεων και παραγόντων³⁰ που ενισχύουν την ήδη ευάλωτη θέση τους. Τα παιδιά που φτάνουν και διαβιούν σε μία ξένη χώρα χωρίς τη φροντίδα και την επίβλεψη των φροντιστών τους είναι πολύ πιθανό να εκτίθενται σε μεγάλους κινδύνους και επιβλαβείς καταστάσεις, εκτός αν το σύστημα παιδικής προστασίας της χώρας υποδοχής ανταποκριθεί άμεσα και αποτελεσματικά. Παρά το γεγονός ότι η ευαλωτότητα αξιολογείται καλύτερα με μια προσωποκεντρική και ολιστική προσέγγιση, συγκεκριμένοι δείκτες οι οποίοι μαρτυρούν ευαλωτότητα είναι δυνατό να εντοπιστούν και να ξεχωρίσουν λόγω των ευρέως αναγνωρισμένων επιπτώσεων που συνδέονται με αυτούς. Το εργαλείο ανίχνευσης ευαλωτότητας που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος ASOP4G είναι βασισμένο στα εργαλεία “Vulnerability Screening Tool” και “Heightened Risk Identification Tool v.2” της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών και του Διεθνούς Συνασπισμού κατά της Κράτησης (International Detention Coalition).

Το εργαλείο ανίχνευσης ευαλωτότητας του προγράμματος ASOP4G βοηθάει τον/την κηδεμόνα να αποκτήσει μια συνολική εικόνα των

30. UNHCR and IDC (2016). Vulnerability Screening Tool: Identifying and addressing vulnerability: a tool for asylum and migration systems. Available at: <https://www.refworld.org/docid/57f21f6b4.html>

παραγόντων επικινδυνότητας που μπορεί να εντοπίζονται στην παρούσα ζωή ενός παιδιού ή σε κάθε περίπτωση που να έχουν επίπτωση στην έως τώρα ζωή ενός παιδιού. Κατ' επέκταση, ο/η κηδεμόνας τίθεται σε εγρήγορση ώστε να δοθεί η δέουσα προσοχή και αντίστοιχη προτεραιότητα για την παραπομπή του παιδιού. Παράλληλα, με τη χρήση του εργαλείου αυτού, όλες οι απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με τους δείκτες ευαλωτότητας, τη διαδικασία της παραπομπής και τις υπηρεσίες που ήδη εμπλέκονται στην υποστήριξη του παιδιού, καταγράφονται συγκεντρωμένα και για κάθε παιδί.

Παρακάτω παρουσιάζονται ορισμένοι δείκτες ευαλωτότητας, οι αντίστοιχες ερωτήσεις οι οποίες μπορούν να διατυπωθούν στα παιδιά, καθώς επίσης και άλλα στοιχεία τα οποία πρέπει να ληφθούν υπόψη³¹. Οι ερωτήσεις παρουσιάζονται σε παροντικό χρόνο. Ωστόσο, θα πρέπει να διερευνηθεί επίσης και το ενδεχόμενο παρελθοντικής τραυματικής εμπειρίας, ώστε να αποκτηθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα για το παιδί και κατ' επέκταση, η ανταπόκριση στις ανάγκες του να είναι η κατάλληλη.

Πρώτη ανίχνευση

- «Πες μου για την εμπειρία σου η οποία σε έκανε να φύγεις από τη χώρα καταγωγής σου»
- «Πότε έφτασες στην Κύπρο; Πώς έφτασες; Αντιμετώπισες κάποια δυσκολία κατά τη διάρκεια του ταξιδιού σου;»
- «Πέρασες και από άλλες χώρες πριν φτάσεις εδώ; Πέρασες καθόλου χρόνο σε χώρος κράτησης σε άλλη χώρα, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού σου; Έχεις κάνει ποτέ αίτηση για άσυλο ή σου έχει δοθεί καθεστώς πρόσφυγα σε άλλη χώρα;»
- «Ταξιδεύεις μαζί με κάποιον; (αν ναι:) ποια η σχέση σου με αυτό το άτομο;»

31. Guidance that follows is primarily based on UNHCR and IDC (2016). Vulnerability Screening Tool: Identifying and addressing vulnerability: a tool for asylum and migration systems. Available at: <https://www.refworld.org/docid/57f21f6b4.html> Slight modifications have been made to adopt them to the purpose of this handbook.

- «Έχεις συγγενείς, φίλους ή άτομα που μπορούν να σε βοηθήσουν εδώ στην Κύπρο;»
- «Έχεις ιατρικές ή άλλες ανάγκες για τις οποίες κάτι πρέπει να γίνει άμεσα;»
- «Έχεις καμία ερώτηση;»

Συνθήκες διαβίωσης

- «Με ποιον ζεις μαζί; Μπορείς να μου πεις πώς περνάς τη μέρα σου;»
- «Αντιμετωπίζεις κάποιο πρόβλημα με τις παρούσες συνθήκες διαβίωσής σου;»
- «Αντιμετωπίζεις κάποιο πρόβλημα με τους συγγενείς σου/τους γείτονές σου/το σχολείο σου/τους εκπαιδευτικούς ή άλλα παιδιά;»
- «Υπάρχουν στον περίγυρό σου άτομα που μπορούν να σε βοηθήσουν αναφορικά με αυτά τα προβλήματα; Τι είδους υποστήριξη χρειάζεσαι για να επιλύσεις τα προβλήματα αυτά;»

Φύλο, ταυτότητα φύλου, και σεξουαλικός προσανατολισμός

Ανήλικη έγκυος ή μητέρα-τροφός

Οι έγκυοι ή μητέρες κάτω των 18 ετών δεν θα πρέπει να κρατούνται αλλά θα πρέπει να ληφθούν μέτρα εναλλακτικής φροντίδας, κατάλληλα προσαρμοσμένη στις ιδιαίτερες ανάγκες τους. Η ασφάλεια και η άμεση πρόσβαση σε προγεννητική και μεταγεννητική φροντίδα είναι ιδιαίτερες σημαντικές. Είναι, επίσης, πιθανό να χρειαστεί εξειδικευμένη συμβουλευτική σχετικά με την υγεία της αναπαραγωγής και αντίστοιχη ιατρική φροντίδα σε περίπτωση που το κορίτσι σκέφτεται τη διακοπή κύησης, ή όταν μια ασυνόδευτη ανήλικη είναι έγκυος.

- Σιγουρευτείτε για το χρονικό στάδιο που βρίσκεται η κύηση και διερευνήστε πώς νιώθει σχετικά με την εγκυμοσύνη της και τι είδους υποστήριξη θα ήθελε να έχει. Πώς την επηρεάζουν οι παρούσες συνθήκες διαβίωσης στη φροντίδα του εαυτού της, στις

προετοιμασίες για τον τοκετό και τη μεταγεννητική φροντίδα;
Έχει πρόσβαση σε επαρκή και κατάλληλη διατροφή;

Ανήλικη μητέρα

Μπορείτε να εξασφαλίσετε ότι η μοναδική ή πρωταρχική/οι φροντίστρια/ες είναι ασφαλής/είς και ικανή/οί να εξασφαλίσουν την υγεία και ευημερία του παιδιού της/τους;

→ Ρωτήστε τη βασική φροντίστρια: «Τι απολαμβάνεις περισσότερο σχετικά με τον/την [όνομα παιδιού]; Ποιες είναι μερικές δυσκολίες που αντιμετωπίζεις; Τι απολαμβάνεις περισσότερο να κάνεις με την οικογένειά σου; Υπάρχει κάτι που κάνει ο/η [όνομα παιδιού] και σε ανησυχεί; Περίγραψε μου μια τυπική μέρα με τον/την [όνομα παιδιού]. Ποιο είναι το καλύτερο/χειρότερο κομμάτι της ημέρας; Τι κάνεις όταν νιώθεις έντονο στρες; Ποιος σε υποστηρίζει; Τι είδους υποστήριξη θα σε βοηθούσε ώστε να καλυφθούν οι δικές σου αλλά και του/της [όνομα παιδιού] οι βασικές ανάγκες;»

→ Υπάρχει κάποιο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η βασική φροντίστρια και το οποίο επηρεάζει την ικανότητά της να παρέχει ασφάλεια στο παιδί της (για παράδειγμα, οικογενειακή βία, χρήση αλκοόλ και ναρκωτικών, μετα-τραυματική διαταραχή, κατάθλιψη ή άλλη ψυχική διαταραχή;) Πώς επηρεάζει αυτό το παιδί; Τι είδους εξειδικευμένη ή επιπρόσθετη φροντίδα μπορεί να χρειάζεται;

[Αυτές οι ερωτήσεις μπορούν να διατυπωθούν και στην περίπτωση που ένα παιδί χωρισμένο από την οικογένειά του, μένει με μια οικογένεια, φίλους ή συγγενείς (χωρίς απαραίτητα να είναι ανήλικη η μητέρα αλλά μπορεί να είναι νέα μητέρα ή να αντιμετωπίζει προβλήματα) και ο/η κηδεμόνας πρέπει να κατανοήσει αν ο/η πρωταρχικός/ή φροντιστής/τρια είναι ικανός/ή να φροντίσει και το παιδί αυτό - που είναι χωρισμένο από την οικογένειά του]

Έμφυλη βία, σεξουαλική βία, ενδοοικογενειακή βία και κακοποίηση

Κορίτσια και αγόρια μπορεί να αντιμετωπίζουν διακρίσεις, να γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης και παρενόχλησης, φαινόμενο το οποίο υπάρχει σε όλες τις κοινότητες συμπεριλαμβανομένων των

κοινοτήτων των μεταναστών και των προσφύγων. Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι είναι ευάλωτοι στην σεξουαλική εκμετάλλευση λόγω της έλλειψης προστασίας και των αισθημάτων φόβου, άγνοιας, στιγματισμού ή περιθωριοποίησης και αδυναμίας, τα οποία τους αποτρέπουν από το να καταγγέλλουν το γεγονός και να αναζητούν βοήθεια³². Συχνά, στοχοποιούνται από τους δράστες ακριβώς για τους προαναφερθέντες λόγους. Σε χώρο κράτησης ή άλλα πλαίσια με πολλά άτομα, η ασφάλεια είναι περιορισμένη και θέτει τα παιδιά σε κίνδυνο. Ταυτόχρονα, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι οι οποίοι διαβιούν με φροντιστές με τους οποίους δεν έχουν συγγενική σχέση ή γενικά άλλους ενηλίκους, διατρέχουν τον κίνδυνο να τους ασκηθεί πίεση να συμβάλλουν στην κάλυψη των εξόδων του σπιτιού (να υποστηρίξουν οικονομικά τη διαμονή και διατροφή τους) μέσω πορνείας, παιδικού γάμου ή εμπορίας ανθρώπων. Η σεξουαλική βία και ο παιδικός γάμος έχουν σοβαρές σωματικές, συναισθηματικές και αναπτυξιακές επιπτώσεις στα παιδιά, συμπεριλαμβανομένης της σχολικής αποτυχίας, πρώιμης εγκυμοσύνης, σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων, καθώς και σωματικών και ψυχολογικών διαταραχών³³.

Όταν ο/η κηδεμόνας διερευνά αυτά τα συγκεκριμένα ζητήματα, ορισμένες παράμετροι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη: αποφύγετε να δημιουργήσετε περιττή δυσφορία και θλίψη· ζητήστε υποστήριξη από φορείς που διαθέτουν σχετική εμπειρία και εξειδίκευση ώστε να παράσχουν κατάλληλη καθοδήγηση· το φύλο του/της κηδεμόνα ή του οποιοδήποτε συνεντευκτή (π.χ. χειριστής υπόθεσης) ή πρόσωπου που διενεργεί εξετάσεις (π.χ. γιατρός) καθώς και του διερχόμενου μπορεί να αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την αποκάλυψη πληροφοριών – θα πρέπει να είναι διαθέσιμος συνεντευκτής του ίδιου φύλου με το ασυνόδευτο παιδί· κάποια αγόρια μπορεί να προτιμούν να είναι γυναίκα αυτή που θα διεξάγει μία συνέντευξη.

➔ Ρωτήστε «Έχεις εσύ ή άλλο μέλος της οικογένειάς σου δεχθεί απειλές

32. World Health Organization, (2018). Report on the health of refugees and migrants in the WHO European Region. No PUBLIC HEALTH without REFUGEE and MIGRANT HEALTH, p. 40. Available at: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ermh-eng.pdf>

33. Ibid., p.41

ή νιώσει φόβο στο [πλαίσιο διαμονής]; Υπάρχουν γυναίκες και κορίτσια με τα οποία ζεις μαζί και δεν είναι ασφαλείς; Νιώθεις ασφαλής; Ήσουν μάρτυρας σε ή έχεις υποστεί εκφοβισμό ή σωματική ή σεξουαλική βία;»

- Για τα κορίτσια, «Οι γυναίκες και τα κορίτσια αισθάνονται ασφάλεια εδώ; [Προαιρετικές διερευνητικές ερωτήσεις] Έχει συμβεί κάτι σε εσένα ή στις γυναίκες της οικογένειάς σου; Πότε και πού συνέβη αυτό; Έχεις λάβει εσύ ή αυτές κάποιου είδους βοήθεια ή υποστήριξη; Υπάρχουν άλλοι άνθρωποι, οργανώσεις ή κοινότητες στις οποίες μπορείτε να απευθυνθείτε για βοήθεια και αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων; Τι είδους υποστήριξη χρειάζεσαι εσύ ή εκείνες προκειμένου να λύσετε αυτά τα προβλήματα;»

Σεξουαλικός προσανατολισμός και ταυτότητα φύλου

Η ΛΟΑΤΚΙ ταυτότητα ενός ασυνόδευτου ανηλίκου και ο συναφής κίνδυνος από την αποκάλυψή της, είναι δυνατό να παρατηρηθεί άμεσα, αλλά συχνά υποβόσκει. Για πολλούς δεν είναι ασφαλής η αποκάλυψη της συγκεκριμένης ταυτότητας καθώς οι επιπτώσεις που απορρέουν από κάτι τέτοιο είναι πολύ σκληρές. Οι χώροι κράτησης ενέχουν ιδιαίτερους κινδύνους για τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα και ως εκ τούτου εναλλακτικά μέτρα πρέπει να εξεταστούν, όποτε η ασφάλειά τους δεν είναι εγγυημένη.

- Είναι σημαντικό να αποφεύγετε υποθέσεις και να υιοθετήσετε γλώσσα ουδέτερη χωρίς διακρίσεις. Χρησιμοποιήστε όρους που δεν προσδιορίζονται από το φύλο, αν αυτό μπορεί να υποστηριχτεί από τη μητρική γλώσσα του παιδιού, διαφορετικά αναφέρετε και τα δύο φύλα ως πιθανότητα. Σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να είναι χρήσιμο να ρωτήσετε: «Οι άνθρωποι που έχουν αναγνωριστεί ως μέλη μίας σεξουαλικής μειονότητας ή ως [ΛΟΑΤΚΙ] μπορεί να διατρέχουν κίνδυνο ... αυτό επηρεάζει εσένα ή άλλο μέλος της οικογένειάς σου;» Μια υποστηρικτική ανταπόκριση, εάν και όταν κάποιος κάνει μια σχετική αποκάλυψη, είναι σημαντική, και στη συνέχεια μπορείτε να διερευνήσετε: «Τι θα σου προσέφερε ασφάλεια και τι είδους υποστήριξη χρειάζεσαι;»

Ζητήματα υγείας και ευημερίας

Σωματική και ψυχική υγεία

Η έγκαιρη και ολιστική αξιολόγηση της υγείας καθώς και η συνεχής παρακολούθηση της κατάστασης της υγείας είναι ουσιαστικής σημασίας.

- ➔ Γενικές ερωτήσεις: «Έχεις εσύ ή οικογένειά σου κάποιο πρόβλημα υγείας, πάθηση ή αναπηρία; Ποια θεραπεία ή φροντίδα λαμβάνεις εσύ ή τα μέλη της οικογένειάς σου για τα συγκεκριμένα προβλήματα υγείας; Τι είδους υποστήριξη χρειάζεσαι για να αντιμετωπίσεις αυτά τα προβλήματα;»
- ➔ Ειδικές ερωτήσεις: «Έχεις εσύ ή κάποιο μέλος της οικογένειάς σου κάποιο τραυματισμό, ασθένεια, ή άλλου είδους ιατρική κατάσταση ή ψυχικής υγείας; Έχεις νοσηλευτεί για οποιονδήποτε λόγο τους τελευταίους μήνες; Τι φάρμακα, θεραπεία ή φροντίδα λαμβάνεις για το συγκεκριμένο πρόβλημα; Πώς αυτό το πρόβλημα επηρεάζει την ικανότητά σου να φροντίζεις τον εαυτό σου/την οικογένειά σου; Πώς σε έχουν επηρεάσει οι συνθήκες που επικρατούν στη χώρα σου και οι συνθήκες του ταξιδιού σου; Τι είδους υποστήριξη χρειάζεσαι; Έχεις πρόσβαση στην ιατρική περίθαλψη που χρειάζεσαι, όταν αυτό απαιτείται;»

Μπορεί να υπάρξει ένα ευρύ φάσμα προβλημάτων ψυχικής υγείας, αλλά κατ' ελάχιστο αυτά περιλαμβάνουν: κατάθλιψη, διαταραχή άγχους, ψύχωση και μετατραυματικό στρες. Επίσης, τυχόν ύπαρξη ψυχοκοινωνικής αναπηρίας θα πρέπει να διερευνηθεί. Να έχετε κατά νου την επικράτηση και τον αντίκτυπο του στίγματος που συνδέεται με την ψυχική ασθένεια.

Εάν εντοπιστούν προβλήματα ψυχικής ή σωματικής υγείας, είναι πολύ σημαντικό να διασφαλιστεί ότι όλες οι σχετικές παραπομπές, οι διαγνώσεις, η θεραπεία και η φροντίδα παρέχονται αποτελεσματικά και ότι το πλαίσιο διαμονής του παιδιού συμβάλλει στην παροχή της απαραίτητης ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης (π.χ. είναι κοντά σε νοσοκομείο).

Κίνδυνος αυτοκτονίας

Είναι χρήσιμο να διακρίνετε τον αυτοτραυματισμό από την απόπειρα/τάση/σκέψη αυτοκτονίας. Ο έλεγχος για τον κίνδυνο αυτοκτονίας πρέπει να πραγματοποιείται στο πλαίσιο ενός μη απειλητικού, ήρεμου και ιδιωτικού περιβάλλοντος. Ενημερώστε τον/την επόπτη/τρια σας ή/και όποιον υπεύθυνο από το συντονιστικό γραφείο ή άλλης υπηρεσίας που διαχειρίζεται την υπόθεση ή τον/τη βασικό/η φροντιστή/στρια σχετικά με τον αναγνωρισμένο κίνδυνο, το συντομότερο δυνατό.

→ Ακολουθεί μία λίστα παραγόντων που τυπικά συνδέονται με τον κίνδυνο αυτοκτονίας:

- Τρέχουσες σκέψεις αυτοκτονίας: λεπτομέρειες του σχεδίου, του μέσου, του χρόνου και του τόπου
 - Ιστορικό προηγούμενων αποπειρών αυτοκτονίας
 - Ιστορικό αυτοκτονίας σε οικογενειακό / φιλικό περιβάλλον
 - Ιστορικό βίας (συμπεριλαμβανομένης της παρουσίας σαν μάρτυρας σε περιστατικό/α βίας)
 - Ένταση των τρεχόντων καταθλιπτικών συμπτωμάτων
 - Ύπαρξη πρόσφατων στρεσογόνων παραγόντων στη ζωή του παιδιού
 - Ιστορικό προβλημάτων ψυχικής υγείας και εξάρτησης από ουσίες
 - Τρέχουσες συνθήκες διαβίωσης και πρόσβαση σε μέσα αυτοτραυματισμού
 - Πρόσφατη αλλαγή στη συμπεριφορά και τη διάθεση
 - Απομόνωση έναντι προσέγγισης παρέας, οικογένειας, φίλων
- Εάν ανησυχείτε για το ενδεχόμενο αυτοκτονίας, ρωτήστε: «*Η κατάσταση που περιγράφεις ακούγεται σοβαρή. Θέλω να μάθω, έχεις σκεφτεί να κάνεις κακό στον εαυτό σου, να τραυματιστείς ή να αυτοκτονήσεις;*». Να έχετε κατά νου τις επιλογές παραπομπής σε εξειδικευμένες υπηρεσίες ή/και υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης. Μιλή-

στε ανοιχτά με τον/ην ανήλικο/η για την υποστήριξη που μπορεί να λάβει καθώς και τις ενέργειες στις οποίες μπορεί ο/η ίδιος/α να προβεί, αν οι σκέψεις για την αυτοκτονία γίνουν εντονότερες.

Αναπηρία

Τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζουν περισσότερους κινδύνους που σχετίζονται με την απομόνωση/περιθωριοποίηση, την παραμέληση, τη σεξουαλική και συναισθηματική κακοποίηση και αναξιοπρεπή μεταχείριση και, ως εκ τούτου, έχουν ανάγκη την υπεράσπιση των συμφερόντων τους και την υποστήριξη. Η αναπηρία είναι μια ευρεία κατηγορία, αλλά περιλαμβάνει άτομα με μακροχρόνιες διαγνωστικές, ψυχοκοινωνικές, οπτικές, ακουστικές και σωματικές βλάβες. Οι μαθησιακές δυσκολίες συχνά παραβλέπονται και μπορούν και αυτές με τη σειρά τους να ενισχύσουν την απομόνωση και την έλλειψη συμμετοχής.

Για άτομα με σωματικές, ψυχικές, διανοητικές, ψυχοκοινωνικές και αισθητηριακές βλάβες θα πρέπει να ληφθούν εναλλακτικά μέτρα αντί της κράτησης. Οι αρμόδιες αρχές πρέπει να διασφαλίζουν ότι η τοποθέτηση του ατόμου γίνεται σε κατάλληλο πλαίσιο φροντίδας δεδομένης της συγκεκριμένης αναπηρίας που έχει και της αντίστοιχης φροντίδας που χρειάζεται, ενώ οι μεταναστευτικές διαδικασίες πρέπει να είναι προσβάσιμες από όλους τους ανθρώπους με αναπηρία. Καθώς ορισμένα άτομα με αναπηρία δεν αναγνωρίζονται ως «ανάπηρα» εκ πρώτης όψεως, η διερεύνηση (και παρατήρηση και εξέταση των διαθέσιμων εκθέσεων/αναφορών) πρέπει να εστιάζουν στις εξατομικευμένες ανάγκες, την πρόσβαση στην απαραίτητη υποστήριξη και την ικανότητα να συμμετέχει στα οικογενειακά και κοινοτικά δρώμενα.

→ Ρωτήστε: «Εσύ ή κάποιο μέλος της οικογένειάς σου έχετε οποιαδήποτε δυσκολία με: την ακοή / την όραση/ την (μετα)κίνηση / την αυτο-φροντίδα, όπως το να μπορείτε να πλυθείτε ολόκληροι, και να ντυθείτε / να θυμάστε πράγματα ή να συγκεντρώνετε σε αυτό που κάνετε ή ακούτε / να επικοινωνείτε; Πώς αυτό επηρεάζει την καθημερινή σου ζωή και την ικανότητα να φροντίζεις τον εαυτό σου/ την οικογένειά σας; Τι φροντίδα και υποστήριξη χρει-

άξεστε; Είσαι σε θέση να έχεις πρόσβαση σε βοήθεια και ιατρική περίθαλψη όταν χρειάζεται;»

Εθισμός σε ουσίες

Ο εθισμός και η εξάρτηση από τις ουσίες, όπως προαναφέρθηκε, μπορεί να συσχετισθεί με κατάθλιψη και διαταραχές άγχους. Όπως και με άλλα σημαντικά προβλήματα υγείας, η εξάρτηση και ο εθισμός από το αλκοόλ, τα ναρκωτικά ή άλλες ουσίες μπορεί να περιορίσει την ικανότητα αυτοεξυπηρέτησης του ατόμου και την καθημερινή λειτουργικότητά του. Άτομα που είναι εξαρτημένα ή εθισμένα σε ουσίες, συχνά στιγματίζονται και αποφεύγουν την αποκάλυψη του προβλήματος που αντιμετωπίζουν.

→ Ρωτήστε: «Έχεις εσύ ή άλλο μέλος της οικογένειάς σου κάποιο πρόβλημα σχετικό με αλκοόλ ή ναρκωτικά; Έχεις ποτέ νοσηλευτεί ή λάβει θεραπεία για αυτό; Πώς επηρεάζει το πρόβλημα αυτό την ικανότητά σου να φροντίζεις τον εαυτό σου/την οικογένειά σου; Τι είδους υποστήριξη χρειάζεσαι; Έχεις τη δυνατότητα πρόσβασης σε κάποιο υποστηρικτικό πλαίσιο ή κατάλληλη υγειονομική περίθαλψη όταν απαιτείται;».

Αστεγία

Η αστεγία (συμπεριλαμβανομένου του επισφαλούς και επικίνδυνου καταλύματος) συνδέεται με ανεπαρκή διατροφή, κακή σωματική και ψυχική υγεία, απομόνωση, εκμετάλλευση, κακοποίηση και εμφάνιση συμπεριφοράς υψηλού κινδύνου. Η κράτηση δεν αποτελεί κατάλληλη λύση σε αυτή την περίπτωση. Ωστόσο, μερικές φορές αυτή συνιστά τη μόνη διαθέσιμη λύση. Σε κάθε περίπτωση, η αδυναμία να καλυφθούν οι βασικές ανάγκες μπορεί να αντιμετωπιστεί με συνθήκες υποδοχής και ένα πλαίσιο διαμονής μέσα στην κοινότητα και τα ανάλογα μέτρα υποστήριξης που θα διασφαλίσουν ότι οι ανάγκες αυτές ικανοποιούνται επαρκώς. Η ευαλωτότητα εντείνεται, μεταξύ άλλων, στα παιδιά, στα κορίτσια που βρίσκονται σε κίνδυνο ή στα άτομα με αναπηρία. Αυτοί οι παράγοντες ευαλωτότητας υπονομεύουν, πέρα από τα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια των ατόμων που τους βιώνουν, την ικανότητα τους να συμμορφώνονται με τις

απαιτήσεις του νόμου και των αρχών σε σχέση με τη μετανάστευση (π.χ. δεν προσέρχεται για ανανέωση δελτίου). Αφού διαπιστώσετε την κατάσταση στην οποία βρίσκετε το παιδί και διασφαλίσετε τη δικτύωση του με φορείς και αρχές που μπορούν να το βοηθήσουν, διερευνήστε τις συνθήκες στη χώρα καταγωγής του ανηλίκου· αν υπάρχει ενδεχόμενο να εξυπηρετεί το βέλτιστο συμφέρον του να βρίσκεται εκεί.

Ανάγκες προστασίας

Πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο

Εκείνοι που αιτούνται διεθνή προστασία και εκείνοι που έχουν αναγνωριστεί ως πρόσφυγες/δικαιούχοι επικουρικής προστασίας, συχνά έχουν βιώσει ταραχώδεις μεταβολές στη ζωή τους, κίνδυνο, απώλεια και φόβο, και αντιμετωπίζουν τεράστιες προσαρμογές στη ζωή τους σε ένα νέο περιβάλλον. Οι αιτούντες άσυλο των οποίων το αίτημα για προστασία απορρίφθηκε και οι οποίοι έχουν εξαντλήσει τις νόμιμες επιλογές τους για παραμονή στη χώρα ενδέχεται να κινδυνεύουν με παρατεταμένη και αόριστη κράτηση, εάν δεν είναι σε θέση να αποκτήσουν ταξιδιωτικά έγγραφα και η χώρα καταγωγής τους δεν συμφωνεί με την επιστροφή τους. (Η αόριστη διάρκεια κράτησης είναι αυθαίρετη και πρέπει να γίνονται σεβαστά τα μέγιστα όρια κράτησης σύμφωνα με το νόμο) Οι πρόσφυγες συχνά υποστηρίζονται να εγκατασταθούν στη νέα τους κατοικία και να ενταχθούν στην κοινότητα/ ελληνική κοινωνία. Το εργαλείο ανίχνευσης ευαλωτότητας μπορεί να έχει περιορισμένη δυνατότητα εφαρμογής στο πλαίσιο αυτό. Ωστόσο, δεν είναι σε θέση όλοι οι πρόσφυγες ή οι αιτούντες άσυλο να έχουν πρόσβαση σε υποστήριξη εγκατάστασης και ένταξης, και για αυτούς ο έλεγχος μπορεί να διευκολύνει την πρόσβαση στις απαιτούμενες υπηρεσίες.

→ «Πώς είναι η κατάσταση ασφάλειας στην κοινότητα/περιοχή σου; Έχεις δεχθεί ποτέ εσύ ή οικογένειά σου απειλές ή έχετε νιώσει φόβο; Πότε/πού συνέβη αυτό; Έλαβες κάποια βοήθεια ή υποστήριξη; Τι είδους υποστήριξη χρειάζεσαι για την επίλυση αυτών των προβλημάτων; Σε περίπτωση επιστροφής, τι πιστεύεις ότι μπορεί να σου συμβεί; Γιατί το

πιστεύεις αυτό; Φοβάσαι? Αν ναι, για ποιους λόγους φοβάσαι; Υπάρχει κάτι που εμποδίζει την επιστροφή στην πατρίδα σου;».

- Η προσαρμογή του/της αιτούντος/ουσας διεθνούς προστασίας στο νέο τους περιβάλλον, καθώς και η κατανόηση της μεταναστευτικής διαδικασίας και της διαδικασίας ασύλου χαρακτηρίζονται συχνά από αβεβαιότητα και άγχος· πολύ περισσότερο όταν ο/η αιτών/ουσα είναι παιδί. Ξεκαθαρίστε σε ποιο σημείο της διαδικασίας βρίσκονται, αν την έχουν κατανοήσει και το είδος της υποστήριξης που θα χρειαστούν για να συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία. Λάβετε υπόψη σας τη πιθανότητα ύπαρξης πολλαπλών παραγόντων ευαλωτότητας. Για όσους βρίσκονται σε χώρους κράτησης, να παρακολουθείτε την υγεία και ευημερία τους και εξετάστε όλους τους τομείς ευαλωτότητας.

Επιζήσας/-ασα βασανιστηρίων και τραύματος

Η ευαλωτότητα που σχετίζεται με τον τομέα αυτό, απαιτεί ανεξάρτητη και εξειδικευμένη εκτίμηση. Συχνά, κατηγοριοποιείται ως σωματική βλάβη ή/και ψυχολογικό τραύμα που έχει προκληθεί από βασανιστήρια ή/και βία, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής και έμφυλης βίας. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, του 1984, ορίζει τι συνιστά βασανιστήριο. Οι δείκτες του τραύματος μπορεί να περιλαμβάνουν: μειωμένη μνήμη, δυσκολία συγκέντρωσης, αδυναμία εμπιστοσύνης σε άλλα άτομα, τάση να ξαφνιάζεται εύκολα, να βιώνει πολύ έντονο άγχος και να αποστασιοποιείται σε υπερβολικό βαθμό, εφιάλτες και διαταραχές στον ύπνο, πονοκεφάλους, απώλεια όρεξης και προβλήματα κατά την πέψη. Επίσης, μπορεί συνυπάρχουν και σωματικά συμπτώματα τραυματισμού. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού προς την Κύπρο, μπορεί ο/η ανήλικος/η να βίωσε ιδιαίτερα τραυματικές καταστάσεις και η κράτηση μπορεί να επιδεινώσει την κατάσταση ή ακόμη και να προκαλέσει ασθένειες και συμπτώματα που σχετίζονται με το τραύμα. Η ανίχνευση της ευαλωτότητας στοχεύει στη διευκόλυνση μιας εμπεριστατωμένης παραπομπής και θα πρέπει να αποτρέπει τη δημιουργία περιττού άγχους και τον επανα-τραυματισμό. Εξειδι-

κευμένοι φορείς μπορούν να συμβουλεύουν, να εκπαιδεύουν και να υποστηρίζουν άλλους επαγγελματίες για να ανταποκριθούν αποτελεσματικά σε αυτά τα ζητήματα.

→ Υπάρχουν ενδείξεις τραύματος ή βασανισμού; Ρωτήστε: «Κάποια άτομα που βρίσκονται στην ίδια κατάσταση με εσένα, έχουν υποστεί τραύμα ή βασανιστήρια. Βασανιστήριο σημαίνει ότι κάποιος υποφέρει σωματικά ή ψυχολογικά και αυτό έχει προκληθεί σκόπιμα από στρατιώτη/ικο, αστυνομικό, μαχητή/μέλος παραστρατιωτικής ομάδας ή άλλο άτομο που ενεργεί με κυβερνητική έγκριση – έχει συμβεί αυτό ποτέ σε εσένα ή σε μέλος της οικογένειάς σου;» Όποτε είναι δυνατόν, βεβαιώστε τα παιδιά που είναι πιθανό να έχουν υποστεί βασανιστήρια ή αντίστοιχες τραυματικές εμπειρίες για τη διαθέσιμη υποστήριξη που μπορούν να λάβουν.

Επιζήσας/-ασα σεξουαλικής ή έμφυλης βίας ή άλλου βίαιου εγκλήματος

Αυτός ο τομέας ευαλωτότητας μπορεί να αποτελέσει μέρος βασανιστηρίων ή/και τραύματος. Παρόλο που τα κορίτσια και οι γυναίκες δυσανάλογα πιο πολύ υφίστανται κτηνώδη σεξουαλική βία που σχετίζεται με ένοπλες συγκρούσεις, τα αγόρια και οι άνδρες αποτελούν επίσης στόχους τέτοιας βίας. Συστηματική σεξουαλική βία μπορεί επίσης να σημειωθεί και σε πολλά άλλα πλαίσια. Η ντροπή μπορεί να καταστήσει δύσκολη την αποκάλυψη μιας τέτοιας εμπειρίας και του συναφούς τραύματος. Όπως προαναφέρθηκε, η πρόβλεψη να υπάρχει συνεντευκτής του ίδιου φύλου με τον συνεντευξιζόμενο είναι σημαντική. Ωστόσο, σε περιπτώσεις όπου υπήρξε βία με άτομο του ίδιου φύλου, κάποια αγόρια αισθάνονται πιο άνετα να μιλήσουν σε γυναίκα.

→ Για ερωτήσεις που μπορούν να βοηθήσουν τη συζήτηση, ανατρέξτε στην προηγούμενη ενότητα (βασανιστήρια και τραύμα). Επιπλέον, ρωτήστε: «Μερικές φορές ενήλικες και παιδιά αποτελούν στόχο σωματικής και σεξουαλικής βίας ή εκμετάλλευσης... Έχεις βιώσει εσύ ο/η ίδιος/α ή άλλο μέλος της οικογένειάς σου ή έχεις δει ποτέ τέτοιου είδους βία; Πότε και πού συνέβη αυτό; Μπορείς να πεις λίγα λόγια για το πώς αυτή η εμπειρία έχει επηρεάσει εσένα ή το μέλος της

οικογένειάς σου; Έχεις λάβει εσύ ή το μέλος της οικογένειάς σου βοήθεια σχετικά με αυτό το περιστατικό;» Όποτε είναι δυνατόν, βεβαιώστε το παιδί για τη διαθέσιμη υποστήριξη που μπορεί να λάβει.

Θύμα εμπορίας ανθρώπων

Η ευαλωτότητα που σχετίζεται με τον τομέα αυτό, απαιτεί ανεξάρτητη και εξειδικευμένη εκτίμηση. Την αναγνώριση ενός θύματος ως τέτοιο αναλαμβάνουν οι εισαγγελικές αρχές, ενώ ειδική μονάδα της αστυνομίας διερευνά τέτοιες υποθέσεις. Καθοδήγηση σε τέτοιες περιπτώσεις παρέχει ειδικό τμήμα του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης, όπως έχει και την αρμοδιότητα της καταγραφής των θυμάτων στον Εθνικό Μηχανισμό αναφοράς. Είναι επίσης σημαντική η γνώση σχετικά με πολιτισμικά πλαίσια και συνθήκες κι έθιμα στη χώρα καταγωγής προκειμένου να κατανοήσουν την κατάσταση του θύματος και να το βοηθήσουν.

Η εμπορία ανθρώπων περιλαμβάνει και τη στρατολόγηση και τον εξαναγκασμό ενηλίκων και παιδιών σε συνθήκες σκλαβιάς στη βιομηχανία του σεξ και την οικιακή εργασία (ιδίως γυναικών και κοριτσιών), την καταναγκαστική εργασία (ιδίως νέους άνδρες και αγόρια), καθώς και άλλους τομείς εκμετάλλευσης (συμπεριλαμβανομένης της αφαίρεσης οργάνων). Η ανίχνευση της ευαλωτότητας, κι εδώ, στοχεύει στη διευκόλυνση μιας εμπεριστατωμένης παραπομπής και θα πρέπει να αποτρέπει τη δημιουργία περιττού άγχους και νέου τραύματος ή άλλου κινδύνου από τους διακινητές και τους συνεργούς τους. Η ασφάλεια είναι η προτεραιότητα. Στα σύνορα, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων μπορεί να καταφτάνουν μαζί με τους διακινητές τους, οπότε είναι ιδιαιτέρως σημαντικό, οι εμπλεκόμενοι να δώσουν συνέντευξη ξεχωριστά ο καθένας. Επίσης, θα πρέπει να αναζητηθούν εναλλακτικές λύσεις αντί της κράτησης.

Οι παιδικοί και εξαναγκαστικοί γάμοι και απαγωγές αποτελούν, επίσης, καταστάσεις σοβαρής εκμετάλλευσης ώστε να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή.

Όταν παίρνετε συνέντευξη από κάποιον που πιθανόν να έχει πέσει θύμα εμπορίας ανθρώπων, σκεφτείτε:

- Βρίσκεται σε κατάσταση εξάρτησης από κάποιο πρόσωπο ή πρόσωπα τα οποία φαίνεται ότι ελέγχουν τις κινήσεις και την επικοινωνία του;
- Φανερώνει σημάδια ότι οι κινήσεις του ελέγχονται ή ότι υφίσταται βία ή δέχεται απειλές για άσκηση βίας;
- Ταξιδεύει με ή/και ελέγχεται από άτομα ύποπτα για εμπορία ανθρώπων ή που σχετίζονται με την εμπορία ανθρώπων;
- Ρωτήστε: «Σε έχει εξαπατήσει/εκφοβίσει/εξαναγκάσει κάποιος ή σε κρατάει όμηρο για οποιονδήποτε σκοπό εκμετάλλευσης; Ποια είναι η τωρινή σου σχέση με αυτό το άτομο ή αυτούς τους ανθρώπους; Νιώθεις ασφαλής; Τι είδους υποστήριξη χρειάζεσαι;» Οι ερωτήσεις αυτές είναι μόνο ενδεικτικές για να ξεκινήσει μία συζήτηση γύρω από αυτό το θέμα. Κατά τα άλλα, όταν έχουμε παιδί θύμα εμπορίας δεν είναι απαραίτητο να έχει παραπλανηθεί ή εξαναγκαστεί για να θεωρηθεί θύμα. Τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν δεν διαφοροποιούν την κατάσταση, εφόσον υπάρχει η πράξη και ο σκοπός.

Ανιθαγενείς

Ένα άτομο χαρακτηρίζεται ως «ανιθαγενής» όταν δεν αναγνωρίζεται από κανένα κράτος ως υπήκοός του. Ένα άτομο μπορεί να παραμείνει χωρίς ιθαγένεια καθ' όλη τη διαδικασία καθορισμού μεταναστευτικού ή προσφυγικού καθεστώτος, ή μπορεί να είναι ταυτόχρονα και ανιθαγενής και πρόσφυγας. Οι ανιθαγενείς μπορεί να κινδυνεύουν με παρατεταμένη και αόριστη κράτηση, επειδή δεν διαθέτουν έγγραφα ταυτοποίησης, ή αν βρίσκονται σε διαδικασία απομάκρυνσης, δεν έχουν κάποια χώρα στην οποία να μπορούν να επιστρέψουν ή που αποδέχεται την ευθύνη γι' αυτούς.

Άλλοι τομείς ευαλωτότητας

Με βάση τις προσωπικές και κοινωνικές συνθήκες του παιδιού οι οποίες μπορεί να αυξάνουν το κίνδυνο για βλάβη, είναι δυνατό να εντοπίζονται και άλλοι παράγοντες ευαλωτότητας. Αυτοί, ενδεικτικά, μπορεί να περιλαμβάνουν τη συμμετοχή σε μειονοτική ομάδα

(κίνδυνος ξενοφοβικής βίας /ανάγκη για προσεκτική διαχείριση και ασφάλεια)· την άγνοια για κινδύνους που μπορεί να αντιμετωπίσουν τα αγόρια, όπως είναι ο αυτοτραυματισμός και η στρατολόγηση από εγκληματικές ομάδες· την κράτηση (επιπτώσεις στην υγεία και την ευημερία του παιδιού, ανάγκη υποστήριξης)· γλωσσικά εμπόδια (ιδίως για τις αυτόχθονες ή σπάνιες γλώσσες), αναλφαβητισμός, μαθησιακά και εκπαιδευτικά εμπόδια, κοινωνική απομόνωση, αδυναμία κατανόησης των νομικών διαδικασιών και έλλειψη πρόσβασης σε νομικές συμβουλές (περιορισμένη ικανότητα παιδιού να ζητήσει βοήθεια και να συμμετάσχει στο σύστημα ασύλου ή μετανάστευσης)· φυσικές καταστροφές· νέες αφίξεις μεταναστών και προσφύγων οι οποίες απαιτούν παροχή σημαντικής υγειονομικής περίθαλψης σε περιπτώσεις όπου αυτή δεν ήταν διαθέσιμη στη χώρα καταγωγής τους.

Ανταπόκριση σε διαγνωσμένη ευαλωτότητα: τέσσερα βήματα

1^ο βήμα: Εξετάστε τις επιλογές ως προς την τοποθέτηση για στέγαση του παιδιού βάσει της ελευθερίας και των λιγότερο περιοριστικών μέτρων

- ➔ Ποιες διαθέσιμες επιλογές υπάρχουν, από το νόμο, τις πολιτικές και την πράξη, σχετικά με την τοποθέτηση εντός παιδιού σε δομή μέσα στην κοινότητα, ανοιχτή και εναλλακτική της κράτησης;
- ➔ Πώς επηρεάζουν οι τρέχουσες συνθήκες διαβίωσης την υγεία και ευημερία του ατόμου, και ποιος θα είναι ο αναμενόμενος αντίκτυπος της προτεινόμενης επιλογής τοποθέτησης;
- ➔ Τι είδους έγγραφα απαιτούνται για την υποστήριξη της διαμονής του ατόμου στην κοινότητα;
- ➔ Αν υπάρχουν λόγοι κράτησης, πώς αυτή μπορεί να επιτευχθεί με τον ελάχιστο περιορισμό στην ελευθερία και την ελεύθερη κυκλοφορία του ατόμου;

2^ο βήμα: Εξετάστε τις επιλογές ως προς το υποστηρικτικό πλαίσιο του στόμου

- Ποιες είναι οι διαθέσιμες υπηρεσίες υποστήριξης με τη δυνατότητα διαχείρισης περιστατικών με διαγνωσμένη ευαλωτότητα; Ποιες είναι οι πλέον κατάλληλες για να παρέχουν την απαιτούμενη υποστήριξη;
- Είναι συνδεδεμένες ή εύκολα προσβάσιμες αυτές οι προτεινόμενες υπηρεσίες με/από την προτεινόμενη επιλογή τοποθέτησης;
- Έχει υποβληθεί το παιδί σε ολοκληρωμένη ιατρική εξέταση, και αν όχι, τότε προβλέπεται να πραγματοποιηθεί; Εξασφαλίστε τη συνεχή πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη.
- Βεβαιωθείτε ότι το παιδί έχει πρόσβαση και μέσα για να καλύψει τις βασικές του ανάγκες.
- Βεβαιωθείτε ότι το παιδί έχει πρόσβαση σε ανεξάρτητη, αρμόδια νομική συνδρομή και εκπροσώπηση.
- Βεβαιωθείτε ότι το παιδί κατανοεί πλήρως πώς να βρει βοήθεια, όταν τη χρειάζεται.
- Υπάρχουν στοιχεία που δείχνουν ότι το παιδί μπορεί να μην είναι σε θέση να συνεργαστεί αποτελεσματικά με τα παραπάνω μέτρα υποστήριξης; Αν ναι, πώς θα αντιμετωπιστεί αυτό; (Εξετάστε, για παράδειγμα, τη διασύνδεση του παιδιού με τους κοινωνικούς λειτουργούς/χειριστές υποθέσεων που δρουν/εργάζονται στο πλαίσιο που διαμένει).

3^ο βήμα: Εξετάστε τρόπους ενίσχυσης της ανθεκτικότητας του στόμου

- Βρίσκεται το παιδί εν αναμονή έκδοσης κάποιας απόφασης σχετικά με τη διαδικασία ασύλου, ή άλλη μεταναστευτική ή νομική διαδικασίας ή προτίθεται να ξεκινήσει μια τέτοια διαδικασία;
- Ποιοι είναι οι δεσμοί του παιδιού με την κοινότητα - τρέχοντες, πιθανοί και που σχεδιάζονται; (Διερευνήστε τα ακόλουθα: σχολεία, επιλογές εκμάθησης γλώσσας/σπουδές/κατάρτιση, νομικές

συμβουλές και υποστήριξη, υγειονομική περίθαλψη, ευκαιρίες εθελοντικής εργασίας, οικογένεια, φίλοι, υποστήριξη από συνομηλίκους, καθοδήγηση, εθνικές, πολιτισμικές και θρησκευτικές διασυνδέσεις και άλλα υποστηρικτικά κοινωνικά δίκτυα).

- Ποια μέτρα σχετικά με την επικοινωνία και την παρουσία/αναφορά του βοηθούν το παιδί να παραμείνει σε επαφή με τις αρχές και να συμμετέχει ενεργά στη διαδικασία ασύλου ή μετανάστευσης; Έχετε υπόψη σας ότι μόλις υπάρξει σταθερή συνεργασία, η συχνότητα αναφοράς σε εσάς ή άλλο πρόσωπο αναφοράς μπορεί να προσαρμοστεί. Με ποιο τρόπο, η ανθεκτικότητα του παιδιού και οι δεσμοί του με την κοινότητα θα ενισχυθούν και υποστηριχθούν ώστε να συνεργαστεί σε σχέση με τυχόν απαιτήσεις συμμόρφωσης με τις διαδικασίες (π.χ. αυτοπρόσωπη παρουσία στην ανανέωση δελτίου);
- Βεβαιωθείτε ότι το παιδί έχει πρόσβαση και μέσα για να καλύψει τις βασικές του ανάγκες.
- Σε όσους έχουν εκκινήσει τη διαδικασία για οικογενειακή επανένωση, τι είδους προετοιμασία και συμπληρωματική βοήθεια θα τους παρασχεθούν για τη στήριξη της μετάβασής τους;

4^ο βήμα: Τελική λήψη αποφάσεων και παραπομπή

Έχοντας εξετάσει ένα ευρύ φάσμα συνθηκών και επιλογών, είναι πλέον δυνατόν να λάβετε μια εμπεριστατωμένη απόφαση σχετικά με την καταλληλότερη επιλογή τοποθέτησης και υποστήριξης για κάθε παιδί ξεχωριστά και να προβείτε στην/στις ενδεδειγμένη/ες παραπομπή/ές. Όπως σημειώθηκε και προηγουμένως, βεβαιωθείτε ότι το άτομο κατανοεί απόλυτα πώς να ζητήσει βοήθεια, όταν τη χρειάζεται. Ενθαρρύνετε την ικανότητα του παιδιού να προσεγγίσει το ίδιο τις υπηρεσίες, αναλόγως την περίπτωση (π.χ. πλησιάζει την ενηλικίωση).

6. Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΒΕΛΤΙΣΤΟΥ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Σύμφωνα με την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού³⁴, το Βέλτιστο Συμφέρον του Παιδιού αποτελεί μια τριπλή έννοια³⁵.

α) Ένα ουσιαστικό δικαίωμα: το δικαίωμα του παιδιού να εκτιμάται το βέλτιστο συμφέρον του και αυτό να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη, όταν εξετάζονται διαφορετικά συμφέροντα, προκειμένου να ληφθεί μία απόφαση επί του υπό κρίση ζητήματος, και η εγγύηση ότι το δικαίωμα αυτό θα εφαρμόζεται κάθε φορά που πρόκειται να ληφθεί κάποια απόφαση σχετικά με τη ζωή ενός παιδιού, μιας συγκεκριμένης ομάδας παιδιών ή των παιδιών γενικά.

34. Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (2013) Γενικό Σχόλιο Ν. 14 σχετικά με το δικαίωμα του παιδιού να λαμβάνετε πρωτίστως υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του, Άρθρο 3 παρ. 1. Διαθέσιμο στα Αγγλικά: http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf Μετάφραση του αποσπάσματος στα ελληνικά είναι διαθέσιμη στο: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2018/06/Europe-FAIR-module-0-Training-modules-2018-GRE.pdf>

35. Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (2013) Γενικό Σχόλιο Ν. 14 σχετικά με το δικαίωμα του παιδιού να λαμβάνετε πρωτίστως υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του, Άρθρο 3 παρ. 1. Διαθέσιμο στα Αγγλικά: http://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf Μετάφραση του αποσπάσματος στα ελληνικά είναι διαθέσιμη στο: <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2018/06/Europe-FAIR-module-0-Training-modules-2018-GRE.pdf>

β) Μια θεμελιώδης ερμηνευτική δικαϊκή αρχή: εάν μια νομική διάταξη επιδέχεται περισσότερες από μία ερμηνείες, θα πρέπει να επιλεγεί η ερμηνεία που εξυπηρετεί πιο αποτελεσματικά το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

γ) Ένας διαδικαστικός κανόνας: κάθε φορά που πρόκειται να ληφθεί μία απόφαση η οποία θα επηρεάσει ένα συγκεκριμένο παιδί, μια συγκεκριμένη ομάδα παιδιών ή γενικά τα παιδιά, η διαδικασία λήψης αποφάσεων πρέπει να περιλαμβάνει την αξιολόγηση πιθανών (θετικών ή αρνητικών) επιπτώσεων της απόφασης, για το εν λόγω παιδί ή τα παιδιά. Η αξιολόγηση και ο καθορισμός του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού απαιτούν διαδικαστικές εγγυήσεις. Επιπλέον, η αιτιολογία μιας απόφασης πρέπει να αποδεικνύει ότι το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού έχει ληφθεί ρητά υπόψη. Στο πλαίσιο αυτό, οι αρχές θα πρέπει να εξηγούν πώς έχει γίνει σεβαστό το δικαίωμα αυτό στην απόφαση, με άλλα λόγια, ποιο θεωρείται το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, βάσει ποιων κριτηρίων αυτό προσδιορίστηκε, και πώς το συμφέρον του παιδιού υπερίσχυσε σε σχέση με άλλες παραμέτρους, είτε πρόκειται για γενικά θέματα πολιτικής είτε για μεμονωμένες περιπτώσεις.

Όπως παρατηρεί η Επιτροπή, η έννοια του βέλτιστου πρέπει να εξειδικεύεται για κάθε περίπτωση εξατομικευμένα, είναι ευέλικτη και ευπροσάρμοστη σύμφωνα με την ιδιαίτερη κατάσταση του κάθε παιδιού ή των παιδιών (πλαίσιο, συνθήκες, ανάγκες).

Η ατομική αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού είναι απαραίτητη, προκειμένου να προσδιοριστεί μια βιώσιμη λύση ή να καθοριστεί αν πρέπει να προχωρήσει η διαδικασία της οικογενειακής επανένωσης, ή λόγω ενός κινδύνου που αντιμετωπίζει ένα παιδί, ή επειδή έχουν παραβιαστεί τα δικαιώματά του.

Παράγοντες που καθορίζουν το «βέλτιστο συμφέρον»³⁶ ενός παιδιού

Παρακάτω περιγράφονται όλοι οι παράγοντες οι οποίοι είναι σημαντικοί για τον καθορισμό των διαθέσιμων επιλογών προς το συμφέρον του παιδιού, συμπεριλαμβανομένου του προσδιορισμού των απαραίτητων μέτρων για τη μετέπειτα παρακολούθηση της πορείας του. Αναπόφευκτα, η σημασία κάθε παράγοντα ποικίλλει αναλόγως την περίπτωση του εκάστοτε παιδιού.

Απόψεις του παιδιού

- Οι επιθυμίες και τα συναισθήματα του παιδιού, αν αυτά αποκαλύφθηκαν από το ίδιο το παιδί
- Η σημασία που πρέπει να τους δοθεί, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία και την ωριμότητα του παιδιού
- Η ικανότητα του παιδιού να κατανοεί και να αξιολογεί τις επιπτώσεις των διαφόρων επιλογών που έχει στη διάθεσή του

Ασφαλές περιβάλλον

Η ασφάλεια είναι συνήθως προτεραιότητα. Η έκθεση ή η πιθανή έκθεση σε επιβλαβείς καταστάσεις υπερκαλύπτει τους άλλους παράγοντες. Σκεφτείτε:

- ασφάλεια γεωγραφικής θέσης/μέρους διαμονής ο οποίος εξετάζεται
- διαθεσιμότητα ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης για άρρωστα παιδιά
- προηγούμενες επιβλαβείς καταστάσεις (συχνότητα, μοτίβα, τάσεις)

36. International Organization for Migration (IOM) (2012). Training manual for Guardians and social workers dealing with unaccompanied minor asylum seekers, in the framework of the project: Improving the quality of unaccompanied minor asylum seekers' guardianship and care in Central European countries, Vienna: Publication IOM. Available at: http://www.iomvienna.at/sites/default/files/Training_Manual_Final.pdf

- δυνατότητα παρακολούθησης αν εξακολουθούν να υφίστανται αιτίες παλαιών αρνητικών καταστάσεων

Οικογένεια και στενές σχέσεις

α) Γενικοί παράγοντες:

- Ποιότητα και διάρκεια σχέσης και βαθμού προσκόλλησης του παιδιού σε:
 - αδέρφια
 - άλλα μέλη της οικογένειας
 - άλλους ενήλικες ή παιδιά στην πολιτισμική κοινότητα
 - κάθε άλλο άτομο που παρέχει φροντίδα
- Πιθανή επίδραση του αποχωρισμού από την οικογένεια ή της αλλαγής των φροντιστών, στο παιδί.
- Ικανότητα τωρινών και μελλοντικών φροντιστών να φροντίζουν το παιδί.
- Απόψεις ατόμων που βρίσκονται κοντά στο παιδί, κατά περίπτωση

β) Παράγοντες σχετικοί με τις βιώσιμες λύσεις για ασυνόδευτα παιδιά:

- Δυνατότητα οικογενειακής επανένωσης (κατά κανόνα θεωρείται ότι εξυπηρετεί το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού). Εξετάστε αν:
 - Έχει ξεκινήσει η αναζήτηση της οικογένειας και ποια τα αποτελέσματά του
 - Έγινε προσπάθεια άμεσης επαφής με γονείς/οικογένεια
 - Επιβεβαιώθηκε η σχέση της οικογένειας με το παιδί
 - Παιδί και οικογένεια επιθυμούν να επανενωθούν και, αν όχι, για ποιους λόγους

Ανάγκες σχετικές με ανάπτυξη και ταυτότητα παιδιού

- Πολιτισμικό και κοινωνικό υποστηρικτικό δίκτυο του παιδιού
- Συνέχεια στο εθνικό, θρησκευτικό, πολιτισμικό και γλωσσικό υπόβαθρο του παιδιού

- Ειδικές περιστάσεις για να συνεκτιμηθούν βάσει της ηλικίας, του φύλου, των ικανοτήτων κι άλλων χαρακτηριστικών του παιδιού
- Ιδιαίτερες σωματικές ή συναισθηματικές ανάγκες
- Σωματική και ψυχική υγεία
- Εκπαιδευτικές ανάγκες
- Προοπτική επιτυχούς μετάβασης στην ενηλικίωση (εργασιακή απασχόληση, γάμος, οικογένεια)

Φόρμα αξιολόγησης βέλτιστου συμφέροντος

Η προτεινόμενη φόρμα για την αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού βασίζεται σε μία φόρμα – δείγμα η οποία αναπτύχθηκε από την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες και τη Διεθνή Επιτροπή Διάσωσης (IRC) με τη συμβολή από την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες και συνεργάτες τους σε έξι περιοχές δράσης, μεταξύ του 2009 και του 2010. Μικρές προσαρμογές έχουν γίνει προκειμένου να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των κηδεμόνων συγκεκριμένα (επαγγελματίες ή εθελοντές). Η αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος συνιστάται από την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες και την IRC να πραγματοποιείται για περιπτώσεις παιδιών τα οποία διατρέχουν κίνδυνο κακοποίησης, παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή βίας. Ωστόσο, δεδομένου ότι τα ασυνόδευτα παιδιά αποτελούν μια ευάλωτη ομάδα και ενδέχεται να χρειάζονται συνδυαστικές και συντονισμένες προσπάθειες για την ικανοποίηση των αναγκών τους και την προστασία των δικαιωμάτων τους, προτείνεται η διενέργεια αξιολόγησης σε κάθε περίπτωση ασυνόδευτου παιδιού.

Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά οδηγίες για την συμπλήρωση της φόρμας³⁷:

37. UNHCR & IRC (2011). Field Handbook for the implementation of the UNHCR BID Guidelines, Annex4: Guidance Notes: Using the Sample BIA Form. Available at: <https://www.refworld.org/pdfid/4e4a57d02.pdf> Parts, such as "Drawings", that have been omitted in the suggested form are not described

Στόχος

Η φόρμα αξιολόγησης βέλτιστου συμφέροντος στοχεύει να υποστηρίξει τους επαγγελματίες στο πεδίο της προστασίας των παιδιών και τη διαχείριση των υποθέσεων. Η φόρμα πρέπει να επικαιροποιείται διαρκώς και η συμπλήρωσή της να ξεκινά το συντομότερο δυνατό αμέσως μετά τον εντοπισμό ενός παιδιού (και ιδίως όταν είναι σε κίνδυνο κακοποίησης, παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή βίας). Η φόρμα αυτή αποτελεί εργαλείο το οποίο πρέπει να χρησιμοποιείται για να βρεθεί μια βιώσιμη λύση για το ασυνόδευτο παιδί. Η συμπλήρωσή της συμβάλλει στον εντοπισμό των κινδύνων που σχετίζονται με την προστασία του παιδιού και περιλαμβάνει ερωτήσεις που μπορούν να υποβάλλονται κατά τη διάρκεια εκτιμήσεων σχετικών με την προστασία του παιδιού, καταγραφής, σχεδιασμού, εποπτείας και της μετ' έπειτα παρακολούθησης της υπόθεσης. Μπορεί, επίσης, να δώσει χρήσιμες πληροφορίες κατά τη διαδικασία καθορισμού του βέλτιστου συμφέροντος (BID) που διενεργείται από την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες και την επιτροπή καθορισμού βέλτιστου συμφέροντος (BID panel), εάν απαιτείται αυτό σε μεταγενέστερο στάδιο.

Περιεχόμενο

Τα μέρη της φόρμας μπορούν να συμπληρωθούν σε διαφορετικά χρονικά στάδια· δεν χρειάζεται να συμπληρωθεί ταυτόχρονα στο σύνολό της. Αντιθέτως, οι πληροφορίες μπορούν να συγκεντρωθούν στη διάρκεια μίας χρονικής περιόδου, μέσω επισκέψεων στο σπίτι και συνεντεύξεων με το παιδί και άλλων σχετικών προσώπων· ο/η κηδεμόνας μπορεί να χρησιμοποιήσει τη φόρμα για τη συνεχή εποπτεία και παρακολούθηση της υπόθεσης.

Συλλογή πληροφοριών

Η διάρκεια της συνέντευξης και ο τύπος των πληροφοριών που

here too. Moreover, information that has already been mentioned above may have been omitted in relation to the original text of guidance notes.

συλλέγονται εξαρτώνται από τα χαρακτηριστικά κάθε παιδιού, όπως η ηλικία του και το επίπεδο συναισθηματικής ευημερίας του. Ορισμένες ερωτήσεις είναι ανοικτού τύπου και άλλες είναι κλειστού τύπου. Το καλύτερο είναι να συνδυάζονται τα δύο είδη ερωτήσεων. Οι ερωτήσεις πρέπει να είναι εύκολα κατανοητές από το παιδί και κατάλληλες για την ηλικία του, το επίπεδο ωριμότητάς του και το πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο ανήκει. Απαιτεί χρόνο να κερδίσεις την εμπιστοσύνη των παιδιών. Μην βιαστείτε με τις ερωτήσεις, αυτό μπορεί να είναι τρομακτικό ή ακόμη και επιζήμιο για το παιδί. Επιτρέψτε στα παιδιά να εξοικειωθούν μαζί σας. Η τακτική επαφή με το παιδί, αρκετές φορές κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου, π.χ. μέσω επισκέψεων στο σπίτι, μπορεί να κάνει ένα παιδί να νιώσει πιο άνετα³⁸.

Μέρος Ι: Προσωπικά στοιχεία του παιδιού

Τα προσωπικά στοιχεία και οι πληροφορίες που απαιτούνται στο Μέρος Ι πρέπει να συμπληρωθούν για κάθε παιδί ξεχωριστά. Ο σκοπός της αξιολόγησης του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού πρέπει να αναφέρεται με σαφήνεια στην πρώτη σελίδα, για παράδειγμα «παιδί σε κίνδυνο», «παιδί που έχει ανάγκη από παρέμβαση υπηρεσιών παιδικής προστασίας» ή «οικογενειακή επανένωση». Οι ανάγκες του παιδιού πρέπει, επίσης, να αναφέρονται για παράδειγμα, αν για το παιδί υπάρχει ανάγκη μεσολάβησης στην οικογένεια, λήψης μέτρων φροντίδας ή παραπομπής σε ιατρικές υπηρεσίες. Η ιεράρχηση των αναγκών μπορεί να υποδειχθεί με την επιλογή των αντίστοιχων προτάσεων «υψηλή προτεραιότητα», «προτεραιότητα» ή «κανονική». Η ιεράρχηση αυτή βοηθά στη βελτίωση του προγραμματισμού για την παρακολούθηση της υπόθεσης του παιδιού.

38. See also UNHCR & IRC (2011). Field Handbook for the implementation of the UNHCR BID Guidelines, Chapter 6: Communicating with children, pp. 89-102

Μέρος II: οικογενειακό περιβάλλον και ιστορικό του αποχωρισμού

Το Μέρος II συμπληρώνεται μόνο για τα ασυνόδευτα παιδιά (σε αντιδιαστολή, για παράδειγμα, με παιδιά, για τα οποία υπάρχει υποψία κακοποίησης και διερευνάται η κατάσταση και ενδεχόμενα μέτρα προστασίας μέσω της αξιολόγησης του βέλτιστου συμφέροντος τους). Παρέχει πληροφορίες σχετικά με τις αιτίες και τις συνθήκες του αποχωρισμού. Οι πληροφορίες που καταγράφονται στο Μέρος II διευκολύνουν τις ενέργειες εντοπισμού της οικογένειας και τον προσδιορισμό τυχόν πρόσθετων αναγκών του παιδιού· για παράδειγμα, ένα εγκαταλελειμμένο παιδί μπορεί να χρειάζεται ψυχοκοινωνική υποστήριξη. Οι κηδεμόνες μπορούν να αξιοποιήσουν τις πληροφορίες του Μέρους II σε μετέπειτα στάδιο με σκοπό να εξακριβώσουν αν ο αποχωρισμός είναι πραγματικός.

Μέρος III: Ανάγκη για προστασία & αξιολόγηση της παρεχόμενης φροντίδας

Οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται σε αυτό το μέρος βοηθούν στο να δοθεί μια γενική εικόνα των αναγκών προστασίας του παιδιού και της φροντίδας που έχει επί του παρόντος. Οι πληροφορίες που αντλούνται μέσα από τις απαντήσεις στις ερωτήσεις αυτές παίζουν καθοριστικό ρόλο στην επικείμενη παρακολούθηση της πορείας του παιδιού. Σε γενικές γραμμές, είναι προτιμότερο να διεξαγάγετε αυτή συνέντευξη για συλλογή πληροφοριών στο μέρος που διαμένει το παιδί, αν αυτό είναι σύμφωνο με το βέλτιστο συμφέρον του (βλ. επίσης Μέρος VI).

Συνθήκες διαβίωσης και φροντίδας

Αυτή η ενότητα πρέπει να συμπληρωθεί για όλα τα ασυνόδευτα παιδιά. Μπορεί επίσης να είναι χρήσιμη και για τα παιδιά που δεν έχουν μεν αποχωριστεί την οικογένειά τους, αλλά βιώνουν κακοποίηση, παραμέληση, εκμετάλλευση ή βία στο σπίτι. Οι απαντήσεις στις ερωτήσεις αυτές θα συμβάλλουν στην κατανόηση της κατάστασης του παιδιού.

Ασφάλεια

Οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται μέσω αυτών των ερωτήσεων είναι σημαντικές για την ευημερία κάθε παιδιού, αλλά είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τα παιδιά που έχουν ιστορικό προηγούμενης κακοποίησης ή είναι, για παράδειγμα, μέλη μειονοτικής ομάδας.

Υγεία και πρόσβαση στη ιατρική περίθαλψη

Οι ερωτήσεις αυτές βοηθούν στην αναγνώριση τυχόν ζητημάτων που σχετίζονται με την υγεία ή την ιατρική κατάσταση που μπορεί να αντιμετωπίζει το παιδί. Επίσης, έτσι θα επισημανθεί οποιαδήποτε τρέχουσα ιατρική παρακολούθηση και θα ενημερωθεί ο μελλοντικός προγραμματισμός της παρακολούθησης του υγείας παιδιού.

Εάν το παιδί αντιμετωπίζει μία επείγουσα ιατρική κατάσταση, είναι απαραίτητη η άμεση παραπομπή σε αρμόδια ιατρική μονάδα. Ο/Η κηδεμόνας θα πρέπει να συζητήσει πιθανές παρεμβάσεις με το παιδί και τα πρόσωπα που έχουν αναλάβει την πραγματική φροντίδα του παιδιού, προβαίνοντας σε επαναληπτικές εξετάσεις άμεσα.

Πρόσβαση σε τρόφιμα

Η αξιολόγηση βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού πρέπει να αναφέρει αν το παιδί τρέφεται επαρκώς ή όχι. Είναι χρήσιμο να ρωτάτε τότε και τι έφαγε τελευταία το παιδί. Τα ασυνόδευτα παιδιά, τα παιδιά που ζουν σε «νοικοκυριά» όπου ένα ανήλικο άτομο είναι υπεύθυνο, μεταξύ άλλων, ενδέχεται να αντιμετωπίζουν προβλήματα πρόσβασης σε επαρκή ποσότητα τροφής. Μερικές φορές προβλήματα παρατηρούνται και όταν το υπεύθυνο πρόσωπο σε ένα σπίτι είναι πολύ νεαρός/η ενήλικος/η.

Πόσιμο νερό και υγιεινή

Οι πληροφορίες που συλλέγονται μέσω αυτών των ερωτήσεων επικεντρώνονται στην ασφαλή πρόσβαση σε νερό και εγκαταστάσεις υγιεινής. Αυτές οι πληροφορίες έχουν ιδιαίτερη σημασία για τα κορίτσια, ειδικά κατά τη διάρκεια της νύχτας, καθώς αντιμετωπίζουν

ξεχωριστούς κινδύνους. Η συλλογή πληροφοριών σχετικά με το πόσο νερό ισχύει ιδιαιτέρως για παιδιά που διαβιούν σε ασφαλείς ζώνες σε ανοιχτά κέντρα φιλοξενίας.

Εκπαίδευση

Για τα παιδιά στο σχολείο, αυτές οι ερωτήσεις παρέχουν πληροφορίες για το πώς αισθάνεται το παιδί στο σχολείο και με τους συμμαθητές του. Πρέπει να συγκεντρωθούν πληροφορίες σχετικά με το αν το παιδί νιώθει ικανοποιημένο στην τάξη ή υπάρχουν συγκεκριμένα ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν, όπως με τη γλώσσα ή με διακρίσεις σε βάρος του.

Για τα παιδιά που δεν πηγαίνουν στο σχολείο, πρέπει να καθοριστούν τα βασικά αίτια για την αποχή από τα μαθήματα και να συζητηθούν τρόποι αντιμετώπισης. Αν παιδί που ζει με ανάδοχη οικογένεια δεν πηγαίνει στο σχολείο, ενώ τα άλλα παιδιά της ανάδοχης οικογένειας πηγαίνουν, τότε το παιδί μπορεί να αντιμετωπίζει διακρίσεις μέσα στην οικογένεια.

Οι ερωτήσεις σχετικά με τις καθημερινές δραστηριότητες και οι ερωτήσεις σχετικά με την προστασία και την ψυχοκοινωνική ευημερία, θα βοηθήσουν στον εντοπισμό τυχόν κινδύνων κακοποίησης, παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή βίας ή άλλων ζητημάτων παιδικής προστασίας τα οποία ενδέχεται να υποστεί το παιδί.

Καθημερινές δραστηριότητες

Αυτές οι ερωτήσεις θα σας βοηθήσουν να καταλάβετε μία τυπική μέρα στη ζωή του παιδιού. Μπορείτε να ρωτήσετε: «Πώς ήταν η μέρα σου σήμερα;» ή «Τι έκανες αφού ξύπνησες;» και «Παρακαλώ περιγράψε μου τι έκανες μετά το σχολείο σήμερα». Το παιδί μπορεί να χρειαστεί χρόνο για να απαντήσει και είναι πιθανό περισσότερες από μία επισκέψεις ή συνεντεύξεις να είναι απαραίτητες για να κερδίσει ο/η κηδεμόνας την εμπιστοσύνη του παιδιού. Αυτό ισχύει και για την επόμενη ενότητα.

Προστασία και ψυχοκοινωνική ευημερία

Αυτή η σειρά ερωτήσεων αναδεικνύει το επίπεδο προστασίας και την ψυχοκοινωνική ευημερία που βιώνει το παιδί. Πρόσθετες χρήσιμες ερωτήσεις είναι: «Όταν αντιμετωπίζεις κάποιο πρόβλημα, σε ποιον απευθύνεσαι για να σε βοηθήσει;», «Τι είδους βοήθεια ή υποστήριξη ζητάς συνήθως;» ή «Πώς μπορούν να σε βοηθήσουν άλλοι;». Αν το παιδί βρίσκεται σε έντονη συναισθηματική φόρτιση, μπορεί ο κηδεμόνας να παραπέμψει το παιδί –με τη συγκατάθεσή του– σε κάποιο σύμβουλο. Κάθε φορά που ο/η κηδεμόνας εντοπίζει την ύπαρξη ζητημάτων προστασίας ή ψυχοκοινωνικής φύσεως, πρέπει να ληφθούν μέτρα επανεξέτασης/παρακολούθησης της υπόθεσης το συντομότερο δυνατό – πρώτα το ίδιο το παιδί καθώς και ο φροντιστής του πρέπει να ενημερώνονται και να συμβουλευονται.

Αναζήτηση και εντοπισμός μελών οικογένειας

Οι ερωτήσεις αυτές θα πρέπει να συμπληρωθούν για τα ασυνόδευτα παιδιά, συμπεριλαμβάνοντας και για τα παιδιά που έχουν τοποθετηθεί σε ανάδοχες οικογένειες ή/και σε άλλα εναλλακτικά πλαίσια διαμονής. Ο/Η κηδεμόνας πρέπει να ρωτάει το παιδί σχετικά με την επιθυμία του να εντοπίσει την οικογένειά του και με ποιον συγκεκριμένα θέλει να επανενωθεί. Οι πληροφορίες που συλλέγονται βοηθούν στην αξιολόγηση της ποιότητας και της διάρκειας της σχέσης του παιδιού με αυτά τα μέλη της οικογένειας. Τα μέλη της οικογένειας μπορεί να είναι γονείς, αδέρφια ή άλλοι συγγενείς.

Αν οι συγγενείς ζουν σε μη ασφαλή περιοχή ή ο εντοπισμός μπορεί να προκαλέσει κινδύνους για το παιδί ή την οικογένειά του, ο εντοπισμός και η επανένωση ενδέχεται να μην καταστούν εφικτά. Το παιδί πρέπει να ενημερώνεται για τις πιθανότητες που μπορεί έχει ο εντοπισμός των συγγενών του. Ακόμη και αν η οικογένεια του παιδιού ζει σε μη ασφαλή περιοχή, ο εντοπισμός μπορεί να είναι χρήσιμος για την αποκατάσταση ή διατήρηση της επαφής μεταξύ του παιδιού και της οικογένειας. Τα αιτήματα για τον εντοπισμό πρέπει να παραπέμπονται το συντομότερο δυνατό στους αρμόδιους οργανισμούς. Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες μπορεί να έρθει σε

επαφή με άλλα γραφεία του οργανισμού για τον εντοπισμό μελών μίας οικογένειας – αρκεί να είναι καταγεγραμμένοι κι όχι αόρατοι από το σύστημα. Μερικές φορές τα παιδιά μπορεί να χρειάζονται χρόνο για να αποκαλύψουν σχετικές πληροφορίες λόγω, για παράδειγμα, προηγούμενων βίαιων περιστατικών στη χώρα καταγωγής τους. Αν το παιδί δεν έχει συγγενείς, μπορεί αυτό να σημειωθεί στο σχετικό πεδίο της φόρμας αξιολόγησης και να δοθούν διευκρινίσεις.

Άλλα

Στο τέλος της συνέντευξης ή της επίσκεψης στο πλαίσιο διαμονής, το παιδί θα πρέπει να κληθεί να υποβάλει το ίδιο ερωτήσεις που θα ήθελε ή να κάνει περαιτέρω παρατηρήσεις. Προσπαθήστε να κλείσετε τη συνέντευξη ή την επίσκεψη με μία θετική δήλωση, ειδικά αν το παιδί έχει αποκαλύψει δύσκολες εμπειρίες ή παρουσιάζει σημάδια δυσφορίας.

Μέρος IV: Επισκέψεις στο πλαίσιο διαμονής

Τουλάχιστον μία επίσκεψη στο πλαίσιο διαμονής (τόπος διαβίωσης) θα πρέπει να πραγματοποιηθεί για την αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Οι συνεχόμενες επισκέψεις και η τακτική παρακολούθηση της υπόθεσης προτιμώνται. Κατά τη διάρκεια μιας επίσκεψης στο σπίτι, ο/η κηδεμόνας μπορεί να αποκτήσει μια ολοκληρωμένη εικόνα των συνθηκών διαβίωσης του παιδιού και να παρακολουθήσει το παιδί στο τωρινό περιβάλλον του. Η παρατήρηση αποτελεί ισχυρό εργαλείο για την αναγνώριση κινδύνων για την προστασία του παιδιού και προστατευτικών παραγόντων.

Μέρος V: Πληροφορίες που συμπληρώνονται από τον/την κηδεμόνα

Στο τέλος της συνέντευξης ή της επίσκεψης στο σπίτι, ο/η κηδεμόνας πρέπει να συμπληρώσει το Μέρος V καταγράφοντας σκέψεις και εντυπώσεις σχετικά με τη συνέντευξη και τη φροντίδα, προστασία, ψυχοκοινωνική και ιατρική κατάσταση του παιδιού. Το παιδί

μπορεί να μην είναι ικανό ή πρόθυμο να δώσει προφορικά λεπτομερείς πληροφορίες ως απάντηση σε ορισμένες ερωτήσεις. Είναι επομένως σημαντικό ο/η κηδεμόνας να παρατηρεί πώς εκφράζεται το παιδί μέσω της γλώσσας του σώματός του. Για παράδειγμα, το παιδί μπορεί να είναι αποσυρμένο – κεφάλι και μάτια να είναι στραμμένα προς τα κάτω, τα χέρια κολλημένα σφιχτά στο σώμα, τα χέρια ενωμένα, η φωνή απαλή και χαμηλή σε ένταση– δείχνοντας στον/ην κηδεμόνα ότι μπορεί να υπάρχει κάποιο υποβόσκον πρόβλημα το οποίο το παιδί φοβάται να εξωτερικεύσει. Το Μέρος V δίνει την ευκαιρία στον/ην κηδεμόνα να σημειώσει αυτές τις λεπτομέρειες.

Μέρος VI: Συνέντευξη με τον ενήλικο φροντιστή/ανάδοχο οικογένεια (αν ισχύει)

Αυτό το Μέρος συμπληρώνεται για τα ασυνόδευτα παιδιά που διαμένουν σε μια οργανωμένη δομή φιλοξενίας ή σε ανάδοχη οικογένεια, ώστε να αξιολογηθεί το εν λόγω πλαίσιο. Οι ερωτήσεις παρέχουν πληροφορίες οι οποίες θα συμβάλλουν στην εκτίμηση της καταλληλότητας του πλαισίου και αν είναι υπέρ του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.

Μέρος VII: Σύνοψη και Συστάσεις

Ο/η κηδεμόνας μπορεί να συνοψίσει τα ευρήματα και τα συμπεράσματα του ξεχωρίζοντας τις κυρίαρχες ανάγκες του παιδιού.

Μέρος VIII: Σχέδιο δράσης

Το Μέρος VIII πρέπει να συμπληρωθεί προσεκτικά με αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με το σχεδιασμό για παρακολούθηση και εποπτεία της υπόθεσης. Στην ενότητα αυτή πρέπει να αναφέρεται ποιος είναι ο εκάστοτε υπεύθυνος και ποιο είναι το χρονοδιάγραμμα για την κάθε ενέργεια. Θα πρέπει ένα σαφές σχέδιο δράσης και το οποίο θα πρέπει να επικαιροποιείται σε κάθε στάδιο της παρακολούθησης/επανεξέτασης της υπόθεσης, έως ότου βρεθεί μια βιώσιμη λύση και η υπόθεση κλείσει.

Παραρτήματα

Παράρτημα 1: Εργαλείο Ελέγχου Ευαλωτότητας ^{1, 2, 3}

Εισαγωγή	Επιτεύχθηκε;
Συνεντευκτής, διερμηνέας και οποιοσδήποτε άλλος παρών συστήθηκαν	
Σκοπός και διάρκεια της συνέντευξης εξηγήθηκαν	
Η εμπιστευτική φύση της συνέντευξης εξηγήθηκε	
Ανάγκη για ειλικρίνεια του ερωτηθέντος εξηγήθηκε	
Ελευθερία του ερωτηθέντος να σταματήσει τη συνέντευξη ανά πάσα στιγμή εξηγήθηκε	
Προσδοκίες/ αποτελέσματα για τη συνέντευξη εξηγήθηκαν	
Συγκατάθεση του ερωτώμενου για τη συνέντευξη αποκτήθηκε	

Πληροφορίες του/της ερωτώμενου/ης	
Ονοματεπώνυμο	
Ημ/νία Γέννησης (μμ/μμ/εε)	Φύλο Α Θ
Αριθμός Εγγραφής / Αρ. Ταυτότητας	
Χώρα προέλευσης	
Εθνικότητα	
Τόπος & Χώρος Διαμονής	

1. UNHCR and IDC, 2016, Vulnerability Screening Tool – Identifying and addressing vulnerability: a tool for asylum and migration systems: <http://www.refworld.org/pdfid/57f21f6b4.pdf>
2. UNHCR, The Heightened Risk Identification Tool User Guide highlights critical professional practice guidelines for undertaking vulnerability screening: <http://www.refworld.org/pdfid/4c46c6860.pdf>
3. Enhancing Vulnerable Asylum Seekers' Protection, Trainers' Handbook (2009 – 2010) <https://www.scribd.com/document/393009832/EVASP-TrainersHandbookOnline-pdf>

Δείκτες Ευαλωτότητας		Παρελθόν (όπου είναι απαραίτητο)	Παρόν
A Οικογενειακή Κατάσταση:			
1	Ασυνόδευτο παιδί		
2	Χωρισμένο παιδί		
3	Ορφανό παιδί		
4	Εγκαταλελειμμένο παιδί		
5	Άγνωστο που βρίσκεται η μητέρα		
6	Άγνωστο που βρίσκεται ο πατέρας		
7	Παιδί αρχηγός νοικοκυριού		
8	Πρόωρος γάμος		
9	Γονέας έφηβος/η		
10	Πρόωρη εγκυμοσύνη		
B Εξωτερικές συνθήκες:			
1	Μη ασφαλής κατάσταση διαβίωσης με την οικογένεια (π.χ. παραμέληση ή σωματική, σεξουαλική ή/και συναισθηματική κακοποίηση)		
2	Μη ασφαλής διαβίωση με άτομα εκτός της οικογένειας, συμπεριλαμβανομένης και της ιδρυματικής φροντίδας (π.χ. παραμέληση ή σωματική, σεξουαλική ή/και συναισθηματική κακοποίηση)		
3	Σωματική, σεξουαλική ή/και συναισθηματική κακοποίηση		
4	Σε κίνδυνο κακοποίησης λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού ή/και της ταυτότητας του φύλου (LGBTI: λεσβίες, ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι, διεμφυλικά και διαφυλικά άτομα)		
5	Απόρριψη ή θυματοποίηση από την κοινότητα που ανήκει (π.χ. λόγω παραβίασης κοινωνικών κανόνων)		
6	Έλλειψη φαγητού, νερού, στέγης ή άλλων βασικών αναγκών		
7	Συμμετοχή σε σεξουαλικές πράξεις για λόγους επιβίωσης		
8	Εξαναγκαστική εργασία		

Γ Σωματική Υγεία:		
1	Άτομο με χρόνια ασθένεια (πάθηση, η οποία απαιτεί μακροπρόθεσμη θεραπεία και αγωγή ή/και παρακολούθηση από γιατρό· π.χ. διαβήτης, ασθένεια του αναπνευστικού συστήματος, καρκίνος, φυματίωση, HIV ή καρδιακή πάθηση)	
2	Άτομο με άλλη πάθηση, η οποία έχει σοβαρή επίπτωση στην ικανότητα της αυτοεξυπηρέτησης ή στην απόδοση σε δραστηριότητες της καθημερινότητας	
Δ Ψυχική Υγεία:		
1	Ψυχική ασθένεια (π.χ. κατάθλιψη, έντονο άγχος, διαταραχή, ψύχωση, κ.λ.π.)	
2	Δείκτες παραμέλησης ή σωματικής, σεξουαλικής ή/και συναισθηματικής κακοποίησης	
2	Κατάχρηση εξαρτησιογόνων ουσιών	
3	Μάρτυρας δολοφονιών ή/και σωματικής βίας	
4	Στρατολόγηση ως παιδί στρατιώτη	
5	Αναγκασμένος/η να κάνει κακό σε άλλους ή να διαπράττει αδικήματα	
6	Κράτηση, φυλάκιση ή με άλλο τρόπο σε αιχμαλωσία	
Ε Τύπος ταξιδιού:		
1	Δύσκολο ταξίδι (για παράδειγμα, μακρύ ταξίδι χωρίς τροφή, έμπειρο καπετάνιο ή κακές συνθήκες διαβίωσης κατά τη διαδρομή)	
2	Εμπορεία, μεταφορά, απαγόρευση, απαγωγή με σκοπό την εκμετάλλευση (π.χ. πορνεία, άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, δουλεία, αφαίρεση οργάνων, βασανιστήρια)	
ΣΤ Βαθμός Διαφοράς (μεταξύ χώρας καταγωγής και χώρας υποδοχής):		
1	Γλώσσα (δυνατότητα επικοινωνίας)	
2	Εκπαίδευση (ικανότητα λειτουργίας)	
3	Πολιτιστικά πρότυπα και πρακτικές (ικανότητα εμπλοκής)	
Ζ Καθημερινότητα:		
1	Ανήλικος σχολικής ηλικίας και δεν έχει παρακολουθήσει ή δεν παρακολουθεί σχολείο	

2	Ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (που δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν σε κανονική τάξη)		
3	Δεν εμπλέκεται σε μια επικοινωνιακή καθημερινή ρουτίνα		
Η Κοινοτικές ή κοινωνικές συνδέσεις:			
1	Επίπεδο εμπλοκής στην κοινότητα (συμμετοχή / απομόνωση)		
2	Επίπεδο συμμετοχής στην κοινωνία (συμμετοχή / απομόνωση)		
Ι Νομική Κατάσταση:			
1	Χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα		
2	Σε κίνδυνο απέλασης		
3	Κράτηση, φυλάκιση ή με άλλο τρόπο σε αιχμαλωσία		
4	Φερόμενος ως κατηγορούμενος ή αναγνωρισμένος ως παραβάτης		
Η Άλλο:			
1			

Αξιολόγηση Ευαλωτότητας		
Υψηλός Βαθμός	Μεσαίος Βαθμός	Χαμηλός Βαθμός
Σοβαρή ανάγκη για άμεση παρέμβαση ή/και παρακολούθηση εντός λίγων ημερών	Πιθανότητα επείγουσας παρέμβασης ή/και παρακολούθηση εντός 4-5 εβδομάδων	Μικρός βαθμός ευαλωτότητας αλλά ενδέχεται να χρειάζεται παρέμβαση για συγκεκριμένες ανάγκες
Παρατηρήσεις:		

Παράρτημα 2

Τυποποιημένες διαδικασίες λειτουργίας για Κηδεμόνες: Λίστα ελέγχου	Έλεγχος	Ημ/νία	Σχόλια
Αρμοδιότητες Κηδεμόνα			
Διορισμός του κηδεμόνα από τον/την Διευθυντή/ντρια Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευμερείας			
Ενημέρωση της δομής διαμονής σχετικά με το διορισμό του κηδεμόνα για την περίπτωση του συγκεκριμένου ανήλικου/ης.			
Ενημερωτική συνάντηση με το προσωπικό της δομής διαμονής για να συζητηθεί η περίπτωση του ανήλικου/ης.			
Συνάντηση με τον ασυνόδευτο ανήλικο (με ή χωρίς παρουσία διερμνεία), ανταλλαγή πληροφοριών επαφής και φυλλάδιο σχετικά με το ρόλο του κηδεμόνα (ορισμός εθνικότητας και ομιλούμενης γλώσσας). Πληροφορίες σχετικά με τις διαδικασίες του Δουβλίνου.			
Αξιολόγηση βασικών αναγκών των ανήλικων και εντοπισμός ευαλωτότητας (εργαλείο ελέγχου ευαλωτότητας).			
Ανάπτυξη σχεδίου για την καταλληλότερη μονάδα διαμονής: Υποβολή αίτησης σε καταφύγιο για ανήλικους ή για άλλο τύπο διαμονής, σε περίπτωση που αυτό δεν έχει γίνει ήδη. Έρευνα σχετικά με την τοποθέτηση του παιδιού σε ανάδοχη οικογένεια και υποχρεωτικές ιατρικές εξετάσεις.			
Ενημέρωση της Υπηρεσίας Ασύλου (ΥΑ) για το διορισμό του κηδεμόνα για την περίπτωση του συγκεκριμένου ανήλικου/ης, αν ισχύει στο παρόν στάδιο			
Προγραμματισμός εβδομαδιαίων συναντήσεων με το παιδί με τη βοήθεια διερμνεία για την οικοδόμηση σχέσης εμπιστοσύνης, απόκτηση πληροφοριών για το παρελθόν και το παρόν του και ενημέρωση του παιδιού για τα δικαιώματά, τις υποχρεώσεις και τις επιλογές του.			

Μέσα σε 48 ώρες

1 εβδομάδα

Προσδιορισμός των αναγκών του παιδιού στο εγγύς μέλλον και πιθανή ευαλωτότητα (εργαλείο ελέγχου ευαλωτότητας).					
Αξιολόγηση του καλύτερου συμφέροντος του παιδιού και σχεδιασμός των μελλοντικών βημάτων (κατοικία, νομικό καθεστώς, εκπαίδευση, υγεία, ψυχολογική υποστήριξη, άλλες δραστηριότητες). Κατάρτιση του Ατομικού Σχεδίου Φροντίδας (εργαλείο Αξιολόγησης Βέλτιστου Συμφέροντος)					
Καταχώριση αίτησης διεθνούς προστασίας (ανάλογα με την περίπτωση, αίτημα οικογενειακής επανένωσης) και υποβολή σχετικής επίσημης τεκμηρίωσης στην Υπηρεσία Ασύλου.					
Σε περίπτωση οικογενειακής επανένωσης, διερεύνηση της σχέσης και των συνθηκών διαβίωσης του συγγενή του παιδιού και συλλογή σχετικών εγγράφων - σε περίπτωση που είναι απαραίτητο να λαμβάνεται DNA τόσο από το παιδί όσο και από τον συγγενή του προκειμένου να προσδιοριστεί η σχέση, διαδικασία και επικοινωνία με τον συγγενή.					
Παρακολούθηση της διαδικασίας ανίχνευσης και επικοινωνίας με τους γονείς ή συγγενείς του παιδιού.					
Φύλαξη των εγγράφων του παιδιού σε όλα τα στάδια της περίπτωσης του (αντίγραφο εγγράφης, αντίγραφο της συνέντευξης στην ΥΑ - γραπτή και ακουστική, αντίγραφο των αποράσεων ΥΑ, διορισμού του κηδεμόνα, αντίγραφο της κάρτας διεθνούς προστασίας, αντίγραφο άδειας παραμονής, αντίγραφο ταξιδιωτικών έγγραφων, ιατρικά έγγραφα, αντίγραφο σχολικής εγγραφής, εντολές του εισαγγελέα κ.λπ.)					
Ενημέρωση της ΥΑ σχετικά με τυχόν αλλαγές στη διεύθυνση του ανηλίκου/ης					
Αξιολόγηση της διαθέσιμης και καταλληλότερης επιλογής όσον αφορά την τοποθέτηση ανηλίκων στην εναλλακτική φροντίδα					

2 ^ο Εβδομάδα	Διευθέτηση απόκτησης Κάρτας Υγείας για ιατροφαρμακευτική φροντίδα και περίθαλψη				
	Επικοινωνία και συνεργασία με το ιατρικό προσωπικό για ενημέρωση για την υγεία του ανήλικου				
	Μηνιαίες συναντήσεις με το άτομο αναφοράς του ανήλικου από τη δομή διαμονής				
	Εγγραφή στο σχολείο και ενημέρωση του διορισμού του κηδεμόνα				
	Εγγραφή του ανήλικου για επιπλέον μαθήματα ελληνικής γλώσσας				
3 ^ο Εβδομάδα	Εγγραφή του ανήλικου σε συνεργασία με δομή διαμονής σε εξωσχολικές δραστηριότητες (που εγγυώνται την ασφάλεια των ανήλικων)				
	Προετοιμασία για την προσωπική συνέντευξη του ανήλικου στην Υπηρεσία Ασύλου				
	Μηνιαίες (ή διμηνιαίες) συναντήσεις με το εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου και ενημέρωση για τη σχολική επίδοση του ανήλικου/κνης				
	Συνεργασία με τη Νομική Υπηρεσία της Δημοκρατίας για τη σύνταξη όλων των απαραίτητων εγγράφων σε περίπτωση αρνητικής απόφασης για οικογενειακή επένωση ή σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση που απαιτείται νομικό έγγραφο σχετικά με τη διαδικασία ασύλου (μετά τη συνέντευξη, την προσφυγή, την κατάθεση και την αίτηση ακύρωσης πριν το διοικητικό δικαστήριο) προκειμένου να τα υποβληθούν εντός της προθεσμίας που ορίζεται από το νόμο.				
	Ενημέρωση του/της ανήλικου/κνης για την πρόοδο της αίτησής του				
	Παραπομπή σε ψυχολόγο ή παιδοψυχίατρο για τη διάγνωση ή/και τη θεραπεία συμπτωμάτων, εάν είναι απαραίτητο.				
	Υποστήριξη του/της ανήλικου/κνης σε περίπτωση αξιολόγησης της ηλικίας του/της και εξασφάλιση ότι όλες οι διαδικασίες διεξάγονται νόμιμα και σε συνάφεια με την αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα του παιδιού				
	Διαφοροποίηση διαδικασιών που βασίζονται στο πλαίσιο προστασίας (δομή διαμονής)				

Βραχυπρόθεσμη ανάδοχη φροντίδα Ο ρόλος του κηδεμόνα πρέπει να είναι συμπληρωματικός και ευέλικτος ανάλογα με τις ανάγκες της οικογένειας και του παιδιού και να ενεργεί σύμφωνα με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.	Ενημέρωση του παιδιού σχετικά με την τοποθέτησή του σε ανάδοχη οικογένεια και τι σημαίνει αυτό (προσωρινή στέγαση για την πραγματική φροντίδα του παιδιού, διατήρηση της εμπιστευτικής διεύθυνσης της οικογένειας των γονέων σε τρίτους ή στους συγγενείς του παιδιού)	Επικοινωνία με τη βιολογική οικογένεια του παιδιού για να ενημερωθεί για την τοποθέτηση του παιδιού και τους όρους της συνεργασίας. Όλοι οι εμπλεκόμενοι επαγγελματίες πρέπει να έχουν μια κοινή προσέγγιση, έτσι ώστε το παιδί να λαμβάνει μια ενιαία εντύπωση και όχι πολλές διαφορετικές και αντιφατικές. Εάν υπάρχει βιολογική οικογένεια, είναι απαραίτητο να συμφωνούν με αυτή την προσέγγιση. Διαφορετικά, η επικοινωνία θα πραγματοποιηθεί παρουσία του κοινωνικού λειτουργού/κηδεμόνα και μετά από σύζηση μεταξύ του γονέα και του επαγγελματία.	Διαμεσολάβηση μεταξύ παιδιού και ανάδοχης οικογένειας προκειμένου να γίνει ομαλή προσαρμογή, ιδιαίτερα αν το παιδί έχει ήδη αναπτύξει μια σχέση εμπιστοσύνης με τον κηδεμόνα.	Εξασφαλίστε την ασφαλή τοποθέτηση του/της ανήλικου/ης στην οικογένεια. Υποστήριξη του/της ανήλικου/ης σε σχέση με τις νομικές διαδικασίες (που περιγράφονται λεπτομερώς παραπάνω) και συνεργασία μεταξύ κηδεμόνα και Νομικής Υπηρεσίας για διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ ανήλικου/ης και δικηγόρου όταν χρειάζεται.
---	---	--	--	---

Ανάλογα με την ηλικία του παιδιού, μπορούν να οργανωθούν ψυχαγωγικές δραστηριότητες μαζί του (ειδικά για τα μεγαλύτερα παιδιά για τους νεότερους θα πρέπει να υπάρχει όριο δεδομένου ότι η φροντίδα τους παρέχεται από την ανάδοχη οικογένεια και η εποπτεία τους βρίσκεται υπό τον κηδεμόνα. Επομένως, για τα μικρότερα παιδιά η παρουσία πολλών επαγγελματιών/άγνωστων ενηλίκων στη ζωή του μπορεί να είναι προβληματική.			
Μόνο ο κοινωνικός λειτουργός πραγματοποιεί κατ'οίκον επισκέψεις - οι επισκέψεις του κηδεμόνα στο σπίτι της ανάδοχης οικογένειας θα είναι της ελάχιστης δυνατής διάρκειας, μόνο για να είναι χρήση και όχι παρεμβατική.			
Τα εκπαιδευτικά και ιατρικά θέματα οργανώνονται σύμφωνα με τον κηδεμόνα τις ανάγκες της οικογένειας - ο ρόλος του κηδεμόνα πρέπει να είναι συμπληρωματικός και υποστηρικτικός.			
Μακροπρόθεσμη ανάδοχη φροντίδα			
Πρέπει να τεθούν περιορισμοί στον ρόλο του κηδεμόνα, δεδομένου ότι η οικογένεια των γονέων θα είναι υπεύθυνη για τη φροντίδα του παιδιού μακροπρόθεσμα. Η οικογένεια πρέπει να ενθαρρυνθεί να αλλάξει την ευθύνη για το χειρισμό των θεμάτων του παιδιού. Εκτός αυτού, η οργάνωση ή το ίδρυμα που είναι κάτοχος της νόμιμης επιμέλειας του παιδιού είναι υπεύθυνο να υπογράψει για σοβαρά ζητήματα που σχετίζονται με τη ζωή του παιδιού (νόμιμος εκπρόσωπος), εκτός εάν κάποιος εξουσιοδοτηθεί ειδικά γι' αυτό.			
Υποστήριξη του/της ανήλικου/ης σε σχέση με τις νομικές διαδικασίες (που περιγράφονται λεπτομερώς παραπάνω) και συνεργασία μεταξύ κηδεμόνα και Νομικής Υπηρεσίας - διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ ανήλικου και δικηγόρου.			
Προστατευτική κράτηση σε νοσοκομείο			
Ενημερώστε το παιδί για τον λόγο που προστατεύεται και τι αναμένεται να συμβεί στη συνέχεια (π.χ. τοποθέτηση σε ανάδοχη οικογένεια ή σε καταφύγιο).			

Εξασφάλιση της ασφάλειας του παιδιού σε συνεργασία με τους γιατρούς και το νοσηλευτικό προσωπικό (για την πρόληψη πιθανής απαγωγής ή κακοποίησης).				
Τακτικές επισκέψεις στον ανήλικο, δεδομένου ότι δεν έχει κανονική καθημερινή ρουτίνα λόγω έλλειψης δραστηριοτήτων και επικοινωνίας.				
Εξασφάλιση της διερμηνείας για οποιαδήποτε ιατρικά ζητήματα ή λήψη ιστορικού, σε περίπτωση που δεν παρέχεται από το νοσοκομείο.				
Προστατευτική κράτηση στο κέντρο πρώτης υποδοχής μεταναστών				
Εξασφάλιση των βασικών αναγκών του παιδιού - συνεργασία με οργανισμούς για την κάλυψη αυτών των αναγκών (τρόφιμα, ρούχα, υγιεινή).				
Καταγραφή σύντομου κοινωνικού ιστορικού για εντοπισμό της ευλωτότητας και καταγραφή των νομικών αναγκών του παιδιού				
Συνεργασία μεταξύ του κηδεμόνα και του δικηγόρου όπου κρίνεται απαραίτητο - διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ του παιδιού και του δικηγόρου και πρόσβαση σε απαραίτητα έγγραφα				
Καταχώρηση αίτησης διεθνούς προστασίας και διασφάλιση ότι η υπόθεση θα εξεταστεί σύμφωνα με την τυποποιημένη διαδικασία και όχι κατ'εξάίρεση όπως εφαρμόζεται στη διαδικασία κράτησης ή στα σύνορα (διεξαγωγή της προσωπικής συνέντευξης για άσυλο, κατά πρότυπο μετά την τοποθέτηση του παιδιού σε στέγη ανηλίκων και όχι κατά τη διάρκεια της κράτησης)				

Παράρτημα 3: Φόρμα Αξιολόγησης Βέλτιστου Ενδιαφέροντος⁴

α. Συγκατάθεση Παιδιού

β. Συμπλήρωση σύμφωνα με τις πληροφορίες που συλλέγονται από όλες τις διαθέσιμες πηγές

γ. Ενημέρωση για την απόκτηση νέων πληροφοριών (αρχείο ημερομηνιών)

Overview	
Τοποθεσία: Κέντρο Υποδοχής/ Καταφύγιο/Άλλο	Συνδεόμενες υποθέσεις:
.....	
No Εγγραφής.	Παραπομπή από:
.....	
(Υπηρεσία Ασύλου, αν έχει υποβληθεί αίτηση)	
Υπεύθυνος Επίτροπος/Κηδεμόνας:	Ημ/νίες ολοκλήρωσης:
.....	

Καθεστώς Παιδιού	Σκοπός Αξιολόγησης
Ασυνόδευτο	Εξεύρεση Βιώσιμης Λύσης
Χωρισμένο	Διευθέτηση κοινωνικής φροντίδας
Ορφανό	Απομάκρυνση από οικογενειακό περιβάλλον στη χώρα υποδοχής
Άλλο	Άλλο
	Κανένα από τα παραπάνω

4. UNHCR, Inter-agency Working Group on Unaccompanied and Separated Children, Tool No.30, p. 149

Προτεραιότητα Περίπτωσης (αναφέρετε λόγους)

Επείγουσα

Εξηγήστε:

Κανονική

Ειδικές ανάγκες του παιδιού:

Δημογραφικές πληροφορίες παιδιού (βλ. φόρμα καταγραφής)

Να αναφερθεί εάν η πληροφορία βασίζεται σε εκτίμηση

Ονοματεπώνυμο

Ψευδώνυμο

Ηλικία

Φύλο

Ημερομηνία Γέννησης

Τόπος γέννησης

Ημερομηνία άφιξης στη χώρα

Ημερομηνία άφιξης στη συγκεκριμένη τοποθεσία

Υπηκοότητα

Εθνική ομάδα

Θρησκεία

Διεύθυνση διαμονής

Εγγεγραμμένη διεύθυνση στην τελευταία κάρτα αιτούντα άσυλο

Σχετιζόμενες υποθέσεις

I. Γενικές πληροφορίες

Εθνοτική ομάδα	
Θρησκεία	
Ομιλούμενη/ες γλώσσα/ες	
Επίπεδο εκπαίδευσης (τάξεις που έχουν ολοκληρωθεί)	

Με ποιον έμενες στην πατρίδα σου;
Μητέρα
Ονοματεπώνυμο Μητέρας
Πότε είδες τελευταία φορά τη μητέρα σου;
Πού;
Πού νομίζεις ότι βρίσκεται τώρα;
Έχει αριθμό τηλεφώνου;
Πατέρας
Ονοματεπώνυμο Πατέρα
Πότε είδες τελευταία φορά τον πατέρα σου;
Πού;
Πού νομίζεις ότι βρίσκεται τώρα;
Έχει αριθμό τηλεφώνου;

Αδέρφια		
Όνομα	Ηλικία/Φύλο	Τόπος Διαμονής

II. Ιστορικό χωρισμού από τους γονείς

Προτεινόμενες ερωτήσεις: Πως χωρίσθηκες από την οικογένειά σου; Με ποιον τρόπο έγινε αυτό; (Υπόδειξη χρόνου, τόπου αλλά και αιτιών του χωρισμού). Γιατί έφυγες από την πατρίδα σου; Με ποιον τρόπο έφτασες στην Κύπρο; (Αναφέρετε τρόπο και δρόμο που ακολουθήθηκε κατά το ταξίδι, ονόματα που πιθανόν τον/την βοήθησαν και σχέση μαζί τους). Πότε έφτασες στην Κύπρο; Έχεις κάποιους συγγενείς ή φίλους στην Κύπρο; Αν ναι αναφέρετε ονόματα, σχέση, τρόπο επικοινωνίας (αν υπάρχει). Υπάρχει κάτι άλλο που θα ήθελες να αναφέρεις σε σχέση με το ταξίδι σου;

III. Αξιολόγηση αναγκών κοινωνικής προστασίας

Πλαίσιο διαμονής

Προτεινόμενες ερωτήσεις: Με ποιον ζεις σήμερα; (Σημειώστε τα ονόματα, ηλικίες, φύλο). Υπάρχει ενήλικας (όνομα/ τοποθεσία στη χώρα ασύλου) που σε φροντίζει; Σημειώστε το όνομα, τη σχέση, τις πληροφορίες επικοινωνίας. Πώς βρήκες αυτό το μέρος για να μείνεις; Πώς είναι η σχέση σου με το φροντιστή σου ή/και τους συγκατοίκους; Ποιες είναι οι δραστηριότητές σου (δουλειές) στο νοικοκυριό; Ποιες είναι οι δραστηριότητές (δουλειές) των άλλων παιδιών στο νοικοκυριό; Αισθάνεσαι ότι αντιμετωπίζεσαι όμοια με τα άλλα παιδιά; Σου αρέσει να μένεις με αυτή την οικογένεια; Είσαι ευχαριστημένος/η εδώ;

Ασφάλεια

Προτεινόμενες ερωτήσεις: Νιώθεις ασφαλής σε αυτό το μέρος; Εάν όχι, ποιοι είναι οι λόγοι; Έχουν συμβεί κάποια περιστατικά; (Εάν ναι, περιγράψτε.) Μπορείς να περιγράψεις το μέρος που διαμένεις; Σημειώστε τον αριθμό των δωματίων, τις συνθήκες και τον αριθμό των ανθρώπων που ζουν εκεί, κλπ.

Υγεία και πρόσβαση στην ιατρική περίθαλψη

Προτεινόμενες ερωτήσεις: Νιώθεις υγιής; Αν όχι, παρακαλώ, εξήγησε τον τύπο ασθένειας/ πώς αισθάνεσαι σωματικά. Έχεις πρόσβαση σε ιατρική περίθαλψη; Αν όχι, εξηγήστε γιατί.

Πρόσβαση σε φαγητό

Προτεινόμενες ερωτήσεις: Έχετε φαγητό κάθε μέρα; Πόσο συχνά τρως? Πιστεύεις ότι έχεις αρκετό φαγητό; Εάν όχι, παρακαλώ εξήγησε. Τι έφαγες εκθές? Ποιος σας παρέχει το φαγητό;

Νερό* και Υγιεινή

**η πρόσβαση στο νερό μπορεί να ισχύει κυρίως για κέντρα μεταναστών, κέντρα κράτησης*

Προτεινόμενες ερωτήσεις: Έχετε πρόσβαση σε καθαρό νερό; Πόσο μακριά είναι το σημείο του νερού; Υπάρχουν κατάλληλες εγκαταστάσεις αποχέτευσης όπου ζείτε; Υπάρχουν κίνδυνοι για σας σχετικά με τη συλλογή νερού ή τη χρήση των εγκαταστάσεων υγιεινής;

Εκπαίδευση

Προτεινόμενες ερωτήσεις: Πηγαίνεις στο σχολείο ή σε κάποια εκπαιδευτική δραστηριότητα; Περιγράψτε (ονομασία του σχολείου/του κύκλου μαθημάτων, βαθμοί, κανονικότητα της συμμετοχής, κλπ.). Αν όχι, εξήγησε γιατί. Πήγαίνεις στο σχολείο πριν από το χωρισμό από τους γονείς σου; Σου αρέσει να πηγαίνεις στο σχολείο; Εάν ναι, τι σου αρέσει περισσότερο στο σχολείο; Αν όχι, εξήγησε τους λόγους. Τα άλλα παιδιά στο σπίτι πηγαίνουν στο σχολείο;

Καθημερινές Δραστηριότητες Παιδιού

Προτεινόμενες ερωτήσεις: Παίζεις με άλλα παιδιά; Αν ναι, τι κάνετε και πού; Πόσες ώρες την ημέρα; Εργάζεστε για να κερδίσετε χρήματα; Αν ναι, τι κάνεις; Πόσες ώρες την ημέρα; Τι κάνεις με τα χρήματα που κερδίζεις;

Προστασία και ψυχοκοινωνική ευημερία

Προτεινόμενες ερωτήσεις: Πού/ σε ποιον πηγαίνεις για να συζητήσεις προβλήματα ή να ζητήσεις βοήθεια; Λαμβάνεις υποστήριξη από τη μονάδα στην οποία κατοικείς; Έχεις κάποιον άλλο με τον οποίο μπορείς να μιλήσεις; Από ποιον και ποιο είδος υποστήριξης λαμβάνεις; Αν όχι, εξήγησε. Νιώθεις ασφαλής; Έχεις κάποιες ιδιαίτερες ανησυχίες; Κοιμάσαι καλά? Έχεις επιάλτες; Εάν ναι, πόσο συχνά;

Εντοπισμός Οικογένειας

Προτεινόμενες ερωτήσεις: Θα ήθελες να λάβεις βοήθεια για να βρεις τα μέλη της οικογένειάς σου; Εάν ναι, σημειώστε ποιους θα ήθελε να εντοπίσει το παιδί και τις πληροφορίες που έχει το παιδί σχετικά με τη θέση των συγγενών. Εάν όχι, ποιοι είναι οι λόγοι για τους οποίους δεν θέλεις να βρες τους συγγενείς σου; Διεξάγεται ο εντοπισμός των μελών της οικογένειας; Εάν ναι, από ποια υπηρεσία; Έχεις ενημερωθεί για τα αποτελέσματα;

Άλλο

Προτεινόμενες ερωτήσεις: Υπάρχουν άλλες πληροφορίες που θα ήθελες να μοιραστείς μαζί μου σήμερα;

IV. Κατ' οίκον επισκέψεις

Προτεινόμενες ερωτήσεις: Σημειώστε το ίδιο, την ηλικία και το φύλο των ατόμων που βρίσκονται στο σπίτι κατά την επίσκεψη. Ποιος ζει σήμερα μαζί σου σε αυτό το σπίτι; (Σημειώστε ονόματα, ηλικίες, φύλο.) Πόσο καιρό ζείτε εδώ; Ποιος ετοιμάζει το φαγητό; Πόσο συχνά τρως? Ποιο είδος φαγητού τρώτε; Πού κοιμάσαι σε αυτό το σπίτι; Πώς περνάς τον χρόνο σου? Τι σου αρέσει να κάνεις; Πώς νιώθεις που ζεις σε αυτό το σπίτι; Είσαι ευχαριστημένος/η εδώ;

V. Πληροφορίες που πρέπει να συμπληρωθούν από τον αξιολογητή

Προτεινόμενες ερωτήσεις: Το παιδί φαίνεται υγιές; Αν όχι, εξηγήστε. Το παιδί έχει προβλήματα διατροφής; Υπάρχουν (επείγουσες) ιατρικές ανάγκες; Εάν ναι, εξηγήστε. Το παιδί έχει αρκετά ρούχα; Περιγράψτε τις εντυπώσεις σας για το σπίτι. Το παιδί σας φαίνεται φοβισμένο / αποσυρμένο / δυστυχισμένο (παρακαλείσθε να δώσετε λεπτομέρειες); Υπάρχουν (επείγουσες) ανάγκες προστασίας ή κίνδυνοι που πρέπει να αντιμετωπιστούν (παρακαλούμε δώστε λεπτομέρειες);

VI. Συνέντευξη επαλήθευσης με τον ενήλικα φροντιστή/ ανάδοχη οικογένεια (αν υπάρχει)

Όνομα φροντιστή:

Φύλο:

Ηλικία:

Εθνικότητα:

Σχέση με το παιδί

Όνομα μητέρας:

Όνομα πατέρα:

Προτεινόμενες ερωτήσεις: Πού ζούσε το παιδί; (Δηλώστε το όνομα της επαρχίας, του χωριού.) Πώς διαχωρίστηκε το παιδί από την οικογένειά του; Ποιες πληροφορίες έχετε σχετικά με το παιδί και τη ζωή του/της; Πότε συναντήσατε για πρώτη φορά το παιδί; Πόσο καιρό ζει το παιδί μαζί σας; Πώς ήρθε το παιδί να ζήσει μαζί σας; Είστε σε επαφή με τους γονείς του παιδιού ή άλλους συγγενείς; Αν ναι, παρακαλούμε δώστε τα στοιχεία επικοινωνίας. Πώς είναι η σχέση σας με το παιδί; Είστε σε θέση να συνεχίσετε τη φροντίδα του/της; Είναι το παιδί υγιές; Υπάρχουν άλλες πληροφορίες που θα θέλατε να μοιραστείτε μαζί μου σήμερα;

VII. Περίληψη και Προτάσεις

Περίληψη περίπτωσης + αναγνωρισμένες ανάγκες + παρατηρήσεις

Συνιστώμενες ενέργειες παρακολούθησης / παραπομπή	
Ασφαλές καταφύγιο	Άλλη ειδική βοήθεια (προσδιορίστε):
Προσδιορισμός της κατάστασης πρόσφυγα	
Προστασία	
Ιατρική βοήθεια	
Εναλλακτική Φροντίδα	
Ψυχοκοινωνική υποστήριξη	
Συμβουλευτική	
Τροφή	
Νερό/ υγιεινή	
Εκπαίδευση	
Καταφύγιο	
Δραστηριότητες ψυχαγωγίας	
Επισκέψεις στο σπίτι	

VIII. Σχέδιο Παρέμβασης (με σειρά προτεραιότητας)

Παρέμβαση/Παρακολούθηση	Φορέας Παροχής Υπηρεσίας	Ενέργειες & Ημερομηνία	Καθεστώς

Υπογραφή Κηδεμόνα/Συντονιστή.....

Ημερομηνία

[illegible]

Ασυνόδευτο ή Χωρισμένο Παιδί: Σχέδιο Δράσης για την Αντιμετώπιση Αναγκών • Σχέδιο Παρέμβασης <i>* Για χρήση μετά την ολοκλήρωση της αξιολόγησης ευαλωτότητας / * Ενέργειες που πρέπει να καθοριστούν σε συνδυασμό με ΒΙΑ/BID</i>	
Ονοματεπώνυμο Παιδιού:	
ARC:	Ημ/νια: Ενέργειες που πρέπει να πραγματοποιηθούν:
Ανάγκες Υποστήριξης:	
Σημειώστε ότι μπορούν να εντοπιστούν πολλαπλές ανάγκες ταυτόχρονα	
Το παιδί έχει ανάγκη στέγασης (δηλαδή μπορεί να χρειάζεται ή/ και να διαχωριστεί από την οικογένεια ή άλλα πρόσωπα)	
Το παιδί χρειάζεται βοήθεια για να έλθει σε επαφή με την οικογένεια στην πατρίδα του ή σε άλλη χώρα (σκεφτείτε αν είναι ασφαλές)	
Το παιδί πρέπει να παραπεμφθεί στο Γραφείο Καταπολέμησης Εμπορίας Προσώπων	
Το παιδί πρέπει να παραπεμφθεί σε ιατρικές υπηρεσίες	
Το παιδί πρέπει να παραπεμφθεί σε ψυχολόγο	
Το παιδί πρέπει να παραπεμφθεί σε εξειδικευμένες υπηρεσίες αποκατάστασης	
Το παιδί χρειάζεται ειδική εκπαίδευση	
Το παιδί απαιτεί πρόσβαση σε δραστηριότητες αναψυχής, συμπεριλαμβανομένων παιχνιδιών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων κατάλληλων για την ηλικία του/της	
Το παιδί χρειάζεται μέντορα	
Παραπομπή στην Ύληση Αρμοστέια των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες	
Παραπομπή σε ΜΚΟ	
Άλλο:	

Διαδικαστικές Ανάγκες: Σημειώστε ότι μπορούν να εντοπιστούν πολλές διαδικαστικές ανάγκες.	Ενέργειες που πρέπει να πραγματοποιηθούν:
Το παιδί χρειάζεται πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία του Κανονισμού του Δουβλίνου και βοήθεια για τη συγκεντρώνση εγγράφων τεκμηρίωσης για την αίτηση του/της	
Το παιδί δεν μπορεί να παραστεί για συνέντευξη στην Υπηρεσία Ασύλου (απαλείφεται αναβολή)	
Το παιδί δεν μπορεί να παραστεί για συνέντευξη στην Υπηρεσία Ασύλου (απαλείφεται απόφαση χωρίς συνέντευξη)	
Η συνέντευξη για την αίτηση ασύλου πρέπει να πραγματοποιηθεί σε τόπο διαφορετικό από εκείνο της Υπηρεσίας Ασύλου	
Θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην αίτηση ασύλου του παιδιού	
Το παιδί έχει υποστεί βασανιστήρια ή/και άλλη βλάβη και απαιτείται παραπομπή στο ιατρικό συμβούλιο για την υποβολή έκθεσης σύμφωνα με το Πρωτόκολλο της Κωνσταντινούπολης	
Το παιδί χρειάζεται άντρα συνεντευκτή	
Το παιδί χρειάζεται γυναίκα συνεντευκτήρια	
Το παιδί χρειάζεται άντρα διερμηνέα/μεταφραστή	
Το παιδί χρειάζεται γυναίκα διερμηνέα/μεταφράστρια	
Το παιδί χρειάζεται ειδική βοήθεια για την κατανόηση και τη διεκπεραίωση της διαδικασίας διεθνούς προστασίας	
Το παιδί απαιτεί νομική εκπροσώπηση και συνηγορία	
Παραπομπή στο UNHCR	
Παραπομπή σε ΜΚΟ	
Άλλο	

